

Hans H. Ørberg

LINGVA LATINA

PER SE ILLVSTRATA

Pars I
FAMILIA ROMANA

EXERCITIA LATINA I

Hans H. Ørberg

LINGVA LATINA

PER SE ILLVSTRATA

Pars I
FAMILIA ROMANA

EXERCITIA LATINA

I

Hans Ørberg

LINGVA LATINA

PER SE ILLVSTRATA

Pars I:

- Familia Romana (978-1-58510-201-3); hard cover (978-1-58510-238-5)
Latine Disco: Student's Manual (978-1-58510-050-7)
Grammatica Latina (978-1-58510-223-5)
Exercitia Latina I (978-1-58510-212-9)
Latin-English Vocabulary (978-1-58510-049-1)
Lingva Latina: Familia Romana CD-ROM for PC (87-90696-08-5)
Exercitia Latina I CD-ROM for PC (978-87-90696-10-8)

Pars II:

- Roma Aeterna (978-1-58510-233-4); hardcover (978-1-58510-314-0)
Exercitia Latina II (978-1-58510-067-5)
Indices (87-997016-9-3)
Instructions for Part II (978-1-58510-055-2)
Latin-English Vocabulary (978-1-58510-052-1)
Lingva Latina: Roma Aeterna CD-ROM For PC (87-90696-09-3)
Exercitia Latina II CD-ROM for PC (978-87-90696-12-2)

Ancillaries:

- CD-ROM for Mac, contains Familia Romana, Roma Aeterna, Exercitia Latina I & II (978-87-90696-13-9)
Caesaris: Commentarii De Bello Gallico (87-90696-06-9)
Colloquia Personarvm (978-1-58510-156-6)
Menaechmi ex Plavti Comoedia (1-58510-051-X)
P. Vergilii Maronis: Aeneis, Libros I et IV (978-87-90696-17-7)
Petronivs: Cena Trimalchionis (87-90696-04-2)
Plavtus: Amphitryo (87-997016-7-7)
Sallustius & Cicero: Catilina (87-90696-11-5)
Sermones Romani (97-90696-07-7)
- For College Students:
Lingva Latina: A College Companion (978-1-58510-191-7)

For further information on the complete series and new titles, visit www.pullins.com.

Copyright © 2005 Hans Ørberg

ISBN 10: 1-58510-212-1

ISBN 13: 978-1-58510-212-9

Distributed by Focus Publishing / R Pullins Company, PO Box 369, Newburyport, MA 01950 (www.pullins.com) with permission of Domus Latina. All rights reserved. No part of this publication may be produced, stored in a retrieval system, produced on stage or otherwise performed, transmitted by any means, electronic, mechanical, by photocopying, recording, or by any other media or means without prior written permission of the publisher.

15 14 13 12 11 10 9 8 7 6

0310BB

INDEX LECTIÖVM

Cap. I		Cap. X	
Lēctiō I: ex. 1-3	1	Lēctiō I: ex. 1-3	30
Lēctiō II: ex. 4-7	1	Lēctiō II: ex. 4-7	31
Lēctiō III: ex. 8-10	2	Lēctiō III: ex. 8-10	32
Lēctiō grammatica: ex. 11	3	Lēctiō grammatica: ex. 11	33
Cap. II		Cap. XI	
Lēctiō I: ex. 1-4	4	Lēctiō I: ex. 1-4	34
Lēctiō II: ex. 5-9	4	Lēctiō II: ex. 5-7	35
Lēctiō III: ex. 10-11	6	Lēctiō III: ex. 8-11	36
Lēctiō grammatica: ex. 12-13	6	Lēctiō grammatica: ex. 12-13	37
Cap. III		Cap. XII	
Lēctiō I: ex. 1-2	7	Lēctiō I: ex. 1-4	38
Lēctiō II: ex. 3-5	7	Lēctiō II: ex. 5-12	39
Lēctiō III: ex. 6-9	8	Lēctiō III: ex. 13-16	41
Lēctiō grammatica: ex. 10	9	Lēctiō grammatica: ex. 17-20	43
Cap. IV		Cap. XIII	
Lēctiō I: ex. 1-4	10	Lēctiō I: ex. 1-4	44
Lēctiō II: ex. 5-9	11	Lēctiō II: ex. 5-8	46
Lēctiō grammatica: ex. 10-11	12	Lēctiō III: ex. 9-11	47
Cap. V		Lēctiō grammatica: ex. 12	48
Lēctiō I: ex. 1-5	13	Cap. XIV	
Lēctiō II: ex. 6-8	14	Lēctiō I: ex. 1-3	48
Lēctiō grammatica: ex. 9-11	15	Lēctiō II: ex. 4-6	49
Cap. VI		Lēctiō III: ex. 7-10	50
Lēctiō I: ex. 1-5	16	Lēctiō grammatica: ex. 11	52
Lēctiō II: ex. 6-11	18	Cap. XV	
Lēctiō grammatica: ex. 12	19	Lēctiō I: ex. 1-3	52
Cap. VII		Lēctiō II: ex. 4-6	53
Lēctiō I: ex. 1-3	19	Lēctiō III: ex. 7-9	54
Lēctiō II: ex. 4-6	20	Lēctiō grammatica: ex. 10	55
Lēctiō III: ex. 7-10	21	Cap. XVI	
Lēctiō grammatica: ex. 11	22	Lēctiō I: ex. 1-3	56
Cap. VIII		Lēctiō II: ex. 4-7	57
Lēctiō I: ex. 1-4	22	Lēctiō III: ex. 8-11	58
Lēctiō II: ex. 5-7	23	Lēctiō grammatica: ex. 12	59
Lēctiō III: ex. 8-11	24	Cap. XVII	
Lēctiō grammatica: ex. 12-15	25	Lēctiō I: ex. 1-3	59
Cap. IX		Lēctiō II: ex. 4-7	60
Lēctiō I: ex. 1-5	27	Lēctiō III: ex. 8-11	62
Lēctiō II: ex. 6-8	28	Lēctiō grammatica: ex. 12	63
Lēctiō grammatica: ex. 9-11	29		

Cap. XVIII		Cap. XXVII	
Lēctiō I: ex. 1-5	64	Lēctiō I: ex. 1-3	100
Lēctiō II: ex. 6-11	65	Lēctiō II: ex. 4-6	101
Lēctiō III: ex. 12-14	67	Lēctiō III: ex. 7-10	102
Lēctiō grammatica: ex. 15-16	68	Lēctiō grammatica: ex. 11-12	103
Cap. XIX		Cap. XXVIII	
Lēctiō I: ex. 1-4	68	Lēctiō I: ex. 1-3	104
Lēctiō II: ex. 5-7	69	Lēctiō II: ex. 4-6	106
Lēctiō III: ex. 8-11	70	Lēctiō III: ex. 7-10	107
Lēctiō grammatica: ex. 12	72	Lēctiō grammatica: ex. 11-12	108
Cap. XX		Cap. XXIX	
Lēctiō I: ex. 1-4	73	Lēctiō I: ex. 1-3	109
Lēctiō II: ex. 5-7	74	Lēctiō II: ex. 4-6	110
Lēctiō III: ex. 8-10	75	Lēctiō III: ex. 7-10	111
Lēctiō grammatica: ex. 11	76	Lēctiō grammatica: ex. 11	113
Cap. XXI		Cap. XXX	
Lēctiō I: ex. 1-4	76	Lēctiō I: ex. 1-3	113
Lēctiō II: ex. 5-8	78	Lēctiō II: ex. 4-7	114
Lēctiō III: ex. 9-12	79	Lēctiō III: ex. 8-11	115
Lēctiō grammatica: ex. 13-14	81	Lēctiō grammatica: ex. 12-13	116
Cap. XXII		Cap. XXXI	
Lēctiō I: ex. 1-4	82	Lēctiō I: ex. 1-3	117
Lēctiō II: ex. 5-7	83	Lēctiō II: ex. 4-6	118
Lēctiō grammatica: ex. 8-10	84	Lēctiō III: ex. 7-10	119
Cap. XXIII		Lēctiō grammatica: ex. 11-12	120
Lēctiō I: ex. 1-3	85	Cap. XXXII	
Lēctiō II: ex. 4-6	86	Lēctiō I: ex. 1-2	121
Lēctiō III: ex. 7-11	87	Lēctiō II: ex. 3-6	121
Lēctiō grammatica: ex. 12-13	88	Lēctiō III: ex. 7-11	123
Cap. XXIV		Lēctiō grammatica: ex. 12-13	124
Lēctiō I: ex. 1-4	89	Cap. XXXIII	
Lēctiō II: ex. 5-8	90	Lēctiō I: ex. 1-3	125
Lēctiō grammatica: ex. 9-10	92	Lēctiō II: ex. 4-6	126
Cap. XXV		Lēctiō III: ex. 7-11	127
Lēctiō I: ex. 1-2	93	Lēctiō grammatica: ex. 12-14	129
Lēctiō II: ex. 3-5	93	Cap. XXXIV	
Lēctiō III: ex. 6-9	94	Lēctiō I: ex. 1-3	130
Lēctiō grammatica: ex. 10-11	95	Lēctiō II: ex. 4-6	131
Cap. XXVI		Lēctiō III: ex. 7-9	132
Lēctiō I: ex. 1-3	96	Lēctiō grammatica: ex. 10-11	133
Lēctiō II: ex. 4-6	97	Cap. XXXV	
Lēctiō III: ex. 7-9	98	Lēctiō I: ex. 1	134
Lēctiō grammatica: ex. 10-11	99	Lēctiō II: ex. 2	134
		Lēctiō grammatica: ex. 3	135

In omni disciplina informa est artis praceptio
sine summa assiduitate exercitationis

(*Rhetorica ad Herennium* III.40)

NOTAE

abl.	ablātīvus
acc.	accūsātīvus
āct.	āctīvum
adi.	adiectīvum
adv.	adverbium
cēt.	cēterī -ae -a
comp.	comparātīvus
coni.	coniūctīvus
dat.	datīvus
dēcl.	dēclīnātiō
dēp.	dēponens
ex.	exercitīum
f., fēm.	fēminīnum
fut.	futūrum
gen.	genetīvus
imp.	imperātīvus
imperf.	imperfectum
ind.	indicātīvus
inf.	īnfīnitīvus
m., masc.	masculīnum
n., neutr.	neutrūm
nōm.	nōminātīvus
p.	pāgīna
part.	participīum
pass.	passīvum
perf.	perfectum
pers.	persōna
plūr., pl.	plūrālis
plūsquāmpērf.	plūsquāmpēfectum
pos.	positīvus
praes.	praeſēns
sing., sg.	singulāris
sup.	superlātīvus
voc.	vocātīvus
[1, 2, 3, 4]	coniugātiō I, II, III, IV
1, 2, 3	persōna I, II, III
-	thēma praeſentīs
~	thēma perfectī
≈	thēma supīnī
	finis thematīs
/	sīve
<	factūm ex

EXERCITIA LATINA

CAPITVLVM PRIMVM

Lēctiō prima (versūs 1-21)

Exercitium 1

1. Italia in Eurōpā _____.
2. Gallia in Eurōpā _____.
3. Italia et Gallia in Eurōpā _____.
4. Arabia in Eurōpā nōn _____.
5. Arabia in Asiā _____.
6. Syria quoque in Asiā _____.
7. Syria et Arabia in Asiā _____.
8. Hispānia in Asiā nōn _____.
9. Hispānia et Gallia et Italia in Eurōpā _____.

Exercitium 2

1. Italia _____ Eurōpā est; Graecia _____ in Eurōpā est.
2. Italia _____ Graecia in Eurōpā sunt.
3. Est _____ Arabia in Eurōpā? Arabia in Eurōpā _____ est.
4. _____ est Arabia? In Asiā est Arabia.
5. Arabia nōn est in Eurōpā, _____ in Asiā.
6. Germānia _____ in Asiā, _____ in Eurōpā est.
7. Rhēnus est in Germāniā. Rhēnus _____ est.

Exercitium 3

1. Ubi est Rōma? ...
2. Ubi est Italia? ...
3. Estne Graecia in Eurōpā? ...
4. Ubi est Aegyptus? ...
5. Estne Hispānia in Eurōpā? ...
6. Estne Syria in Eurōpā? ...
7. Ubi est Syria? ...
8. Estne Gallia in Asiā? ...
9. Ubi est Gallia? ...
10. Estne Germānia in Eurōpā? ...

Lēctiō secunda (versūs 22-61)

Exercitium 4

1. Corsica īsul _____ est. Corsica et Sardinia īsul _____ sunt.
2. Rhēnus fluvi _____ est. Rhēnus et Dānuvius fluvi _____ sunt.
3. Brundisium oppid _____ est. Brundisium et Tūsculum oppid _____ sunt.
4. Sicilia īsula magn _____ est.
5. Nilus est fluvis magn _____.
6. Brundisium oppidum magn _____ est.
7. Tūsculum nōn oppid _____ magn _____, sed oppid _____ parv _____ est.
8. Melita nōn est īsul _____ magn _____, sed īsul _____ parv _____.
9. Tiberis nōn fluvi _____ magn _____, sed fluvi _____ parv _____ est.
10. Rhēnus et Nilus fluvi magn _____ sunt.
11. Sicilia et Sardinia īsulae magn _____ sunt.
12. Brundisium et Sparta oppida magn _____ sunt.

Cap. I

Lēctiō I

est

sunt

et

fluvius

in

-ne

nōn

quoque

sed

ubi

ubi? in ...

nōn est

Lēctiō II

-us -ī

-a -ae

-um -a

fluvis fluviīmagnus magnīīsulaī īsulaīmagna magnaeoppidum oppidamagnum magna

fluvius est
fluvii sunt
īnsula est
īnsulae sunt
oppidum est
oppida sunt

Graecus
imperium
multī
num
paucī
prōvincia
quid
Rōmānus

est-ne...?   est
                nōn est

num... est?   nōn est

Lēctiō III

duo
Latīnus
littera
mille
numerus
prīmus
secundus
sex
syllaba
tertius
trēs
ūnus
vocābulum

Exercitium 5

1. Sicilia īnsula est. Sicilia et Sardinia _____ sunt.
2. Rhēnus fluvius est. Rhēnus et Dānuvius _____ .
3. Tūsculum oppidum est. Tūsculum et Brundisium _____ .
4. Corsica et Sardinia īnsulae sunt. Sicilia quoque _____ est.
5. Nilus et Tiberis fluvii sunt. Dānuvius quoque _____ .
6. Sparta et Delphī oppida sunt. Brundisium quoque _____ .

Exercitium 6

1. Tūsculum nōn oppidum Graecum, sed oppidum _____ est.
2. Sparta est oppidum _____ .
3. _____ Nilus oppidum est? Nilus nōn est oppidum.
4. _____ est Nilus? Nilus fluvius est.
5. In Arabiā nōn multī, sed _____ fluvii sunt.
6. Quid est Gallia? Gallia est _____ Rōmāna.
7. In imperiō Rōmānō nōn paucae, sed _____ prōvinciae sunt.
8. Magnum est _____ Rōmānum.

Exercitium 7

1. Estne Aegyptus in Āfricā? ...
2. Estne Hispānia in Āfricā? ...
3. Ubi est Hispānia? ...
4. Num Arabia in Eurōpā est? ...
5. Ubi est Arabia? ...
6. Ubi est Sparta? ...
7. Num Sparta īnsula est? ...
8. Quid est Sparta? ...
9. Num Euboea oppidum est? ...
10. Quid est Euboea? ...
11. Quid est Tūsculum? ...
12. Num Tūsculum oppidum Graecum est? ...
13. Num Nilus fluvius parvus est? ...
14. Estne Crēta īnsula Graeca? ...
15. Suntne Rhodus et Naxus īnsulae Graecae? ...
16. Suntne multae īnsulae in Graeciā? ...
17. Suntne multī fluviī in Arabiā? ...
18. Quid est Tiberis? ...

Lēctiō tertia (versūs 62–83)

Exercitium 8

1. III _____ Rōmānus est. I et II _____ sunt.
2. Nōn _____ Latīnum est. Nōn et sed _____ sunt.
3. Γ _____ Graeca est. Γ et Δ _____ sunt.
4. A et B litterae _____ sunt. C quoque _____ est.
5. In et num _____ Latīna sunt. Et quoque _____ est.
6. _____ [I] et _____ [II] numerī sunt. _____ [III] quoque _____ est.
7. In vocābulō Latīna sunt _____ [VI] litterae et _____ [III] _____ : syllaba _____ La-, _____ -tī-, _____ -na.
8. In capitulō prīmō sunt _____ [M] vocābula.

Exercitium 9

1. Quid est B? ...
2. Quid est II? ...
3. Quid est *fluvius*? ...
4. Num c littera Graeca est? ...
5. Num *fluvius* vocābulum Graecum est? ...
6. Estne D littera Latīna? ...
7. Quid est Δ? ...
8. Suntne A et B litterae Latīnae? ...
9. Num Γ et Δ litterae Latīnae sunt? ...
10. Num c littera pīma est? ...
11. Num A littera secunda est? ...
12. Estne B littera secunda? ...

Exercitium 10

1. Itali ____ in Eurōpā est.
2. Rōma in Itali ____ est.
3. Itali ____ et Graeci ____ in Eurōp ____ sunt.
4. Rōma nōn in Graeci ___, sed in Itali ____ est.
5. Imperi ____ Rōmān ____ magnum est.
6. In imperi ____ Rōmān ____ multae prōvinciae sunt.
7. Gallia est prōvinci ____ Rōmāna.
8. In prōvinci ____ Galliā sunt multī fluvii.
9. *Ubi* est vocābul ____ Latinum.
10. In vocābul ____ *ubi* sunt trēs litterae.
11. Capitul ____ pīnum: IMPERIVM ROMANVM.
12. In capitul ____ pīm ____ multa vocābula sunt.

-a
in -ā
-um
in -ō

*Lēctiō grammatica (versūs 84–106)**Lēctiō grammatica***Exercitium 11**

1. *Fluvius* singulāris est. *Fluviī* ____ est.
2. *Insulae* plūrālis est. *Insula* ____ est.
3. *Oppidum* ____ est. *Oppida* ____ est.
4. Singulāris: *fluvius*; plūrālis: ____ .
5. Plūrālis: *insulae*; singulāris: ____ .
6. Singulāris: *oppidum*; plūrālis: ____ .
7. Plūrālis: *numerī*; singulāris: ____ .
8. Singulāris: *littera*; plūrālis: ____ .
9. Plūrālis: *vocābula*; singulāris: ____ .
10. Singulāris: *insula magna*; plūrālis: ____ .
11. Plūrālis: *oppida magna*; singulāris: ____ .
12. Singulāris: *numerus Rōmānus*; plūrālis: ____ .
13. Plūrālis: *litterae Graecae*; singulāris: ____ .
14. Singulāris: *vocābulum Latinum*; plūrālis: ____ .
15. Plūrālis: *exempla*; singulāris: ____ .

singulāris (sing.)
plūrālis (plūr.)
sing. plūr.
-us -ī
-a -ae
-um -a

Cap. II**Lēctiō I**

vir	virī
fēmina	fēminae
puer	puerī
puella	puellae

CAPITVLVM SECUNDVM**Lēctiō prima (versūs 1-24)****Exercitium 1**

1. Mārcus puer Rōmānus est; Iūlia est _____ Rōmāna.
2. Iūlius est vir Rōmānus; Aemilia _____ Rōmāna est.
3. Mārcus nōn puella, sed _____ est.
4. Mārcus et Quīntus sunt _____, nōn puellae.
5. Iūlius et Mēdus nōn puerī, sed _____ sunt; Dāvus quoque _____ est.
6. Nōn virī, sed _____ sunt Aemilia et Dēlia; Syra quoque _____ est.

Exercitium 2

pater
māter
filius
filia
liberī
Mārcus
pater Mārcī
Iūlia
pater Iūliae
Iūlius
filius Iūlii
Aemilia
filius Aemiliae

1. Iūlius pater est. Aemilia est _____.
2. Iūlia filia est. Mārcus et Quīntus sunt _____.
3. Mārcus et Quīntus et Iūlia sunt trēs _____.
4. Iūlia nōn māter, sed _____ est.
5. Nōn pater, sed _____ est Mārcus.
6. Mārcus filius Iūlii est: Iūlius est pater Mārc _____.
7. Quīntus filius Iūlii est: Iūlius est pater Quīnt _____.
8. Iūlia filia Iūlii est: Iūlius est pater Iūlii _____.
9. Mārcus et Quīntus filii Aemiliae sunt: Aemilia est māter Mārc _____ et Quīnt _____.
10. Iūlia filia Aemiliae est: Aemilia est māter Iūlii _____.
11. Iūlia est filia Iūlii _____ et Aemili _____.
12. Iūlius est pater Mārc _____ et Quīnt _____ et Iūlii _____.
13. Māter Mārc _____ et Quīnt _____ et Iūlii _____ est Aemilia.

Exercitium 3

quis?
quae?
quid?
qui?

1. _____ est Quīntus? Quīntus puer Rōmānus est.
2. _____ est pater Quīntī? Pater Quīntī est Iūlius.
3. _____ est māter Quīntī? Aemilia est māter Quīntī.
4. _____ est filia Iūlii et Aemiliae? Filia Iūlii et Aemiliae Iūlia est.
5. _____ sunt filii? Filii sunt Mārcus et Quīntus.
6. _____ est Tūsculum? Tūsculum oppidum est.
7. _____ est Γ? Γ est littera Graeca.

Exercitium 4

...que = et ...

Exemplum: filiī et filiae = filiī filiaeque.

1. Litterae et numerī = _____.
2. Mārcus et Quīntus = _____.
3. Puerī et puellae = _____.
4. Fēmina puerīque = _____.
5. Servī ancillaeque = _____.
6. Úna filia duoque filiī = _____.

Lēctiō II

dominus
domina
servus
servī
servī servōrum
ancilla
ancillae
ancillae ancillārum
liberī
liberōrum

Lēctiō secunda (versūs 25-61)**Exercitium 5**

1. Mēdus nōn est filius Iūlii, Mēdus _____ Iūlii est.
2. Dēlia nōn est filia Aemiliae, Dēlia _____ Aemiliae est.
3. Iūlius _____ Mēdi est. Aemilia _____ Dēliae est.
4. Dāvus et Mēdus nōn sunt dominī, sed _____.
5. Syra et Dēlia nōn sunt dominae, sed _____.
6. Iūlius dominus Dāvī est: Iūlius est dominus serv _____.
7. Iūlius dominus Dāvī et Mēdi est: Iūlius est dominus serv _____.
8. Aemilia domina Syrae est: Aemilia est domina ancill _____.

9. Aemilia domina Syrae et Dēliae est: Aemilia est domina ancill _____.
10. Mārcus, Quintus Iūliaque nōn servī, sed _____ sunt.
11. Iūlius dominus serv _____ est et pater liber _____.

Exercitium 6

1. Quis est pater Mārci? ...
2. Quae est māter Mārci? ...
3. Quae est filia Iūlii et Aemiliae? ...
4. Qui sunt filii Iūlii et Aemiliae? ...
5. Quis est Mēdus? ...
6. Qui sunt Mēdus et Dāvus? ...
7. Quae est Dēlia? ...
8. Quis est dominus servōrum? ...
9. Quae est domina ancillārum? ...
10. Cuius servus est Mēdus? ...
11. Cuius filius est Mārcus? ...

Exercitium 7

1. Iūlius est dominus mult _____ serv _____.
2. Numerus serv _____ est centum.
3. Aemilia est domina mult _____ ancill _____.
4. Numerus serv _____ et ancill _____ magnus est.
5. In familia est magnus numerus serv _____ et ancill _____.
6. Numerus liber _____ est trēs.
7. In familiā Iūlii est parvus numerus liber _____.
8. In Graeciā est magnus numerus insul _____.
9. In Arabiā est parvus numerus fluvi _____.
10. In Italiā est magnus numerus oppid _____.

Exercitium 8*Exemplum:*

Multī/paucī servī = magnus/parvus numerus servōrum.

1. Multae insulæ = _____.
2. Paucī fluviī = _____.
3. Multa oppida = _____.
4. Paucī liberī = _____.
5. Magnus numerus vocābulōrum = _____.
6. Magnus numerus litterārum = _____.
7. Parvus numerus exemplōrum = _____.

Exercitium 9

1. _____ servī sunt in familiā Iūlii? _____ [c] servi.
2. Mēdus et Dāvus _____ [ii] servī sunt.
3. Syra et Dēlia sunt _____ [ii] ancillae.
4. Tūsculum et Brundisium _____ [ii] oppida sunt.
5. _____ liberī in familiā sunt? _____ [iii] liberī.
6. In familiā nōn _____ [ii] filiae, sed _____ [i] filia est.
7. In familiā nōn _____ [i] filius, sed _____ [ii] filiī sunt.
8. *Vir, puer, puella* _____ [iii] vocābula sunt.
9. Rhēnus et Dānuvius et Tiberis _____ [iii] fluviī sunt: _____ [ii] fluviī magnī et _____ [i] fluvius parvus.
10. Brundisium et Sparta et Delphī _____ [iii] oppida sunt: _____ [ii] oppida magna et _____ [i] oppidum parvum.

quis est...?
quae est...?
qui sunt...?
cuius? -ī
-ae

-ōrum
-ārum

magnus numerus -ōrum
= multī -ī / multa -a

magnus numerus -ārum
= multae -ae

parvus numerus -ōrum
= paucī -ī / pauca -a

parvus numerus -ārum
= paucae -ae

quot?
ūnus -a -um
duo duae duo
trēs tria
centum
mille

11. Sardinia et Sicilia et Melita sunt _____ [III] insulae: _____ [II] insulae magnae et _____ [I] insula parva.
12. In Graeciā _____ insulae sunt? In Graeciā sunt _____ [M] insulae parvae magnaenque.

Lēctiō III

me|us -a -um...
tu|us -a -um...

*Lēctiō tertia (versūs 62–92)***Exercitium 10**

1. Cornēlius: "Estne Mēdus filius _____?"
2. Iūlius: "Mēdus nōn est filius _____."
3. Cornēlius: "Estne Dēlia filia _____?"
4. Iūlius: "Dēlia nōn est filia _____."
5. Cornēlius: "Suntne ancillae _____ Dēlia et Syra?"
6. Iūlius: "Dēlia et Syra sunt ancillae _____."
7. Cornēlius: "Quī sunt filii _____?"
8. Iūlius: "Filiī _____ sunt Mārcus et Quīntus."
9. Cornēlius: "Quot servī sunt in familiā _____?"
10. Iūlius: "In familiā _____ sunt centum servī. Numerus servōrum _____ est centum. Familia _____ magna est."
11. Cornēlius: "Centum servī! Magnus est numerus servōrum _____!"

Exercitium 11

antīquus
cēterī -ae -a
ecce
novus
pāgina
titulus
liber librī
librī librōrum
capitulum capitula
capitulī capitulōrum
R = 'er'

Lēctiō grammatica

1. _____ duo lib _____ Latīnī: liber _____ [$\leftrightarrow$ novus] et liber _____.
2. Numerus lib _____ Latīnōrum magnus est.
3. 'LINGVA LATINA' est _____ lib _____ tui Latīnī.
4. In LINGVA LATINA sunt multae _____ (pāg. I, 2, 3, cēterae) et multa capitul _____ (cap. I et II et III et _____).
5. Numerus capitulest magnus.
6. IMPERIVM ROMANVM est capitul _____ prīmum.
7. Titulus capitul _____ prīmī est 'IMPERIVM ROMANVM'.
8. In capitulō prīmō mult _____ vocābul _____ sunt.
9. Numerus vocābul _____ magnus est.
10. Rōma est vocābul _____ prīmum capitul _____ prīm _____.
11. R est littera prīma vocābul _____ prīmī.

*Lēctiō grammatica (versūs 93–121)***Exercitium 12**

masculīnum (masc., m.)
fēminīnum (fēm., f.)
neutrūm (neutr., n.)
masc. -us (-r)
fēm. -a
neutr. -um

1. *Servus* vocābulum masculinum est. *Ancilla* vocābulum _____ est. Oppidum vocābulum _____ est.
2. *Puer* nōn est vocābulum fēminīnum, sed _____.
3. *Servus* et *dominus* vocābula _____ sunt; *fluvius* quoque _____ est.
4. *Ancilla* et *domina* vocābula _____ sunt; *īnsula* quoque _____ est.
5. *Oppidum* et *imperium* vocābula _____ sunt; *exemplum* quoque _____ est.
6. Masculīnum: *vir* Rōmān _____.
7. Fēminīnum: *fēmin* _____ Rōmān _____.
8. Neutrūm: *imperi* _____ Rōmān _____.

Exercitium 13

1. *Iūlius pater Mārcī* est: *Mārcī* _____ est.
2. *Iūlius pater Iūliae* est: *Iūliae* quoque _____ est.
3. *Iūlius dominus servī* est: *servī* _____ singulāris est.
4. *Iūlius dominus servōrum* est: *servōrum* est _____ .
5. *Aemilia domina ancillae* est: *ancillae* _____ _____ est.
6. *Aemilia domina ancillārum* est: *ancillārum* est _____ .
7. *Titulus capitulī* est *FAMILIA ROMANA* : *capitulī* _____ _____ est.
8. *Numerus capitulōrum magnus* est: *capitulōrum* est _____ .
9. Genetivus: singulāris *serv*_____, plūrālis *serv*_____ .
10. Genetivus: singulāris *ancill*_____, plūrālis *ancill*_____ .
11. Genetivus: singulāris *capitul*_____, plūrālis *capitul*_____ .

genetivus (gen.)	
	sing. plūr.
masc. -ī	-ōrum
fēm. -ae	-ārum
neutr. -ī	-ōrum

CAPITVLVM TERTIVM*Lēctiō prīma (versūs 1–21)***Exercitium 1**

1. In _____ prīmā sunt trēs _____ : Iūlia, Mārcus, Quīntus.
2. Iūlia _____ : “Lalla, lalla!” Iūlia _____ est.
3. Mārcus laetus nōn est, Mārcus _____ est.
4. Mārcus Iūliam _____ .
5. _____ Iūlia nōn cantat, sed _____ .
6. Mārcus _____ : “Hahahae!”
7. Iūlia: “Ubi est māter?” Iūlia Aemiliam nōn _____ .
8. Iūlia Aemiliam _____ : “Mamma!”
9. Aemilia _____ .

Cap. III*Lēctiō I*

cantat	
iam	
īrātus	
laetus	
persōna	
plōrat	
pulsat	
rīdet	
scaena	
venit	

videt	
vocat	

-um	
-am	
mē	

Exercitium 2

1. Mārcus Iūli _____ pulsat.
2. Mārcus Quint _____ nōn videt, sed Quīntus Mārc _____ videt.
3. Quīntus: “Quid? Mārcus puell _____ pulsat?”
4. Quīntus Mārc _____ pulsat, et Mārcus pulsat Quīnt _____ .
5. Iūlia nōn videt Aemili _____ .
6. Iūlia Aemili _____ vocat: “Mamma!”
7. Mārcus īrātus Iūli _____ pulsat.
8. Iūlia: “Mamma! Mārcus _____ pulsat!”

Lēctiō II

-at	
-et	
-it	

*Lēctiō secunda (versūs 22–48)***Exercitium 3**

1. Iūlia cant_____, et Mārcus eam puls_____ !
2. Iam Iūlia nōn cant_____, sed plōr_____.
3. Iūlia Aemiliam nōn vid_____; Iūlia Aemiliam voc_____.
4. Aemilia ven____ et interrog_____: “Ubi est Iūlius?”
5. Mārcus respond_____: “Pater dorm_____. ”
6. Quīntus Iūlium voc_____.
7. Iūlius dorm____ neque Quīntum aud_____.
8. Mārcus rīd_____, quia Iūlius nōn ven_____.
9. Aemilia Mārcum verber_____.

audit
cūr
dormit
eam
eum
hīc
improbus
interrogat
neque
probus
quia
respondet
tē
verberat

cūr? quia

Exercitium 4

1. Aemilia Quīntum _____ : "Quis mē vocat?"
2. Quīntus _____ : "Iūlia _____ vocat."
3. Aemilia _____ : "_____ Iūlia plōrat?"
4. Quīntus _____ : "Iūlia plōrat, _____ Mārcus _____ pulsat."
5. Aemilia: "Mārcus puer _____ est! Ubi est Iūlius?"
6. Quīntus: "Pater nōn _____ est, sed Mārcus _____ est."
7. Quīntus Iūlium vocat; Iūlius _____ [: Quīntum] nōn _____ .
8. Mārcus: "Pater _____ neque tē audit."
9. Iūlius Quīntum nōn audit _____ venit.
10. Aemilia Mārcum _____ : tuxtax!
11. Mārcus plōrat. Iūlius Mārcum _____ ; iam Iūlius nōn _____ .
12. Mārcus nōn puer _____ , sed puer improbus est.

Exercitium 5*Exemplum:* Cūr Iūlia cantat? Iūlia cantat quia laeta est.

1. Cūr Mārcus Iūliam pulsat? ...
2. Cūr Iūlia plōrat? ...
3. Cūr Mārcus rīdet? ...
4. Cūr Iūlia nōn pulsat Mārcum? ...
5. Cūr Aemilia venit? ...
6. Cūr Iūlius Quīntum nōn audit? ...
7. Cūr Mārcum verberat Aemilia? ...
8. Cūr Mārcus plōrat? ...
9. Cūr venit Iūlius? ...

*Lēctiō III**Lēctiō tertia (versūs 49–82)***Exercitium 6**

-us	-um	-at
-a	-am	-et
eum	-it	
eam		
mē		
tē		

1. Mārc _____ Iūli _____ pulsat, quia Iūli _____ cantat.
2. Iūli _____ plōrat, quia Mārcus e _____ pulsat.
3. Iūlia Aemili _____ vocat. Aemili _____ venit.
4. Aemili _____ Quīnt _____ videt et e _____ interrogat: "Quis _____ vocat?"
5. Quīnt _____ respondet: "Iūli _____ _____ vocat."
6. Aemilia: "Ubi est Iūlius?" Aemili _____ Iūli _____ nōn videt.
7. Quīnt _____ Iūli _____ vocat: "Pater!"
8. Iūli _____ Quīnt _____ nōn audit.
9. Aemili _____ irāta Mārc _____ verberat.
10. Mārc _____ plōrat, quia Aemili _____ e _____ verberat.
11. Iūli _____ Mārc _____ audit, et venit.
12. Iūlius Aemili _____ et Mārc _____ et Quīnt _____ et Iūli _____ videt.
13. Aemilia: "Mārc _____ puer improb _____ est."
14. Quīntus: "Mārc _____ parv _____ puell _____ pulsat!"
15. Iūli _____ irāt _____ puer _____ improb _____ verberat.
16. Iūli _____ est puell _____ prob _____ .

Exercitium 7

-us qui	-um	-at
-a quae	-am	-et
	-it	
-us quem	-us	-at
-a quam	-a	-et
	-it	

1. Puella _____ cantat laeta est.
2. Puer _____ puellam pulsat improbus est.
3. Iūlia, _____ cantat, puella proba est.
4. Mārcus, _____ puer improbus est, puellam et puerum pulsat.
5. Puella _____ Mārcus pulsat est Iūlia.
6. Puer _____ Mārcus pulsat est Quīntus.

7. Iūlia, _____ parva puella est, Aemiliam vocat.
8. Aemilia, _____ Iūlia vocat, venit.
9. Aemilia, _____ māter est liberōrum, filium improbum verberat.
10. Filius _____ Aemilia verberat est Mārcus.
11. Quīntus, _____ filius probus est, Iūlium vocat.
12. Iūlius, _____ Quīntus vocat, nōn venit.
13. Mārcus, _____ Aemilia verberat, plōrat.
14. Iūlius, _____ iam nōn dormit, puerum audit.
15. Puer _____ Iūlius audit est Mārcus.

Exercitium 8

1. Quis Iūliam pulsat? ...
2. Quis plōrat? ...
3. Quis ridet? ...
4. Quem Quīntus videt? ...
5. Quem Iūlia vocat? ...
6. Quis venit? ...
7. Quem Aemilia interrogat? ...
8. Quis vocat Iūlium? ...
9. Quem Aemilia verberat? ...
10. Quis iam plōrat? ...
11. Quem audit Iūlius? ...
12. Quem Iūlius verberat? ...

quis?	-us
	-a
quem?	-um
	-am

Exercitium 9

1. _____ Iūliam pulsat? Mārcus Iūliam pulsat.
2. _____ Mārcum videt? Quīntus Mārcum videt.
3. _____ Quīntus pulsat? Mārcum Quīntus pulsat.
4. _____ Aemiliam vocat? Iūlia Aemiliam vocat.
5. _____ Aemilia interrogat? Quīntum Aemilia interrogat.
6. _____ respondet? Quīntus respondet.
7. _____ vocat Quīntus? Iūlium vocat Quīntus.
8. _____ verberat Iūlius? Mārcum verberat Iūlius.

quis?
quem?

*Lēctiō grammatica (versūs 83–118)**Lēctiō grammatica***Exercitium 10**

Exempla: *Quīntus Mārcum videt. Mārcus Quīntum nōn videt.*

Iūlia Aemiliam vocat. Aemilia Iūliam audit.

1. *Quīntus* nōminātīvus est. *Mārcum* est _____.
2. *Quīntum* accūsātīvus est. *Quīntus* est _____.
3. *Iūlia* _____ est. *Aemiliam* _____ : est.
4. *Iūliam* _____ est. *Aemiliā* _____ est.
5. Nōminātīvus: *Mārcus*. Accūsātīvus: *Mārc*_____.
6. Nōminātīvus: *Aemilia*. Accūsātīvus: *Aemili*_____.
7. Accūsātīvus: *Iūlium*. Nōminātīvus: *Iūli*_____.
8. Accūsātīvus: *Iūliam*. Nōminātīvus: *Iūli*_____.
9. Nōminātīvus: *puer improbus*. Accūsātīvus: *puer*_____ *improb*_____.
10. Nōminātīvus: *parva puella*. Accūsātīvus: *parv*_____ *puell*_____.

nōminātīvus (nōm.)
accūsātīvus (acc.)

masc.
nōm. -us (-r)
acc. -um

fēm.
nōm. -a
acc. -am

*Cap. IV**Lēctiō I*

decem
duo
novem
octō
quattuor
quinque
septem
sex
trēs
ūnus

$2 + 2 = 4$
 $3 + 3 = 6$
 $4 + 4 = 8$
 $5 + 5 = 10$
 $2 + 3 = 5$
 $3 + 4 = 7$
 $4 + 5 = 9$

abest absunt
adest adsunt
eius
habet
numerat
nummus
pecūnia
rūrsus
sacculus
salūtat
salvē
suus
tacet
tantum

CAPITVLVM QVARTVM*Lēctiō prīma (versūs 1-43)***Exercitium 1**

1. I = _____.
2. II = _____.
3. III = _____.
4. IV = _____.
5. V = _____.
6. VI = _____.
7. VII = _____.
8. VIII = _____.
9. IX = _____.
10. X = _____.

Exercitium 2

1. Quot sunt II et II? II et II sunt _____.
2. Quot sunt III et III? ...
3. Quot sunt IV et IV? ...
4. Quot sunt V et V? ...
5. Quot sunt II et III? ...
6. Quot sunt III et IV? ...
7. Quot sunt IV et V? ...

Exercitium 3

1. In sacculō Iūlii _____ est.
2. Iūlius pecūniām in sacculō _____.
3. In sacculō _____ [: Iūlii] multī _____ sunt.
4. Iūlius pecūniām _____ : “I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X.”
5. Iūlius: “Quid? Decem _____?”
6. Iūlius _____ pecūniām suām numerat: “I, II, III.... X.”
7. In _____ Iūlii nōn centum, sed _____ decem nummī sunt.
8. Iūlius: “Ubi est servus meus?” Iūlius servum _____ Dāvum nōn videt. Dāvus _____.
9. Mēdus nōn abest; Mēdus _____.
10. Dāvus venit. Iam duo servī _____ ; cēterī servī _____.
11. Dāvus dominūm _____ : “Salvē, domine!”
12. Iūlius Dāvum salūtat: “_____, Dāve! Ubi est pecūnia mea?”
13. Davus nōn respondet: Dāvus _____.

Exercitium 4

1. Quot persōnae adsunt in scaenā prīmā? ...
2. Quot virī et quot fēminaē adsunt? ...
3. Quid Iūlius in sacculō habet? ...
4. Centumne nummī in sacculō sunt? ...
5. Adestne Dāvus? ...
6. Quot servī adsunt? ...
7. Quis est servus quī adest? ...
8. Quem vocat Mēdus? ...
9. Quem Dāvus salūtat? ...
10. Quot servī iam adsunt? ...

*Lectio secunda (versus 44–98)***Exercitium 5***Exempla:* Iūlius pecūniā suā numerat.

Mēdus pecūniā eius [: Iūlii] habet.

1. Ubi est pecūnia Iūlii? Pecūnia _____ in sacculō est.
2. Iūlius pecūniā _____ in mēnsā pōnit.
3. Aemilia pecūniā _____ [: Iūlii] videt.
4. Adestne servus Iūlii? Servus _____ adest.
5. Iūlius servum _____ videt.
6. Dāvus venit et dominum _____ salūtat.
7. Dāvus sacculum _____ in mēnsā pōnit.
8. In sacculō _____ pecūnia nōn est: sacculus _____ vacuus est.
9. Dāvus nūllam pecūniā in sacculō _____ habet.
10. Iūlius ūnum nummum in sacculō _____ [: Dāvi] pōnit.
11. Iūlius: “Sūme sacculum tuum!” Dāvus sacculum _____ sūmit.
12. Mēdus nōn _____ pecūniā, sed Iūlii in sacculō _____ habet.

Lectio II

eius
suum -am -ō
pecūniā eius
pecūniām eius
sacculus eius
sacculūm eius
in sacculō eius
pecūniām suām
sacculūm suūm
in sacculō suō

Exercitium 6

1. Mēdus Dāvum vocat: “Dāv_____!”
2. Dāvus Mēdum interrogat: “Quid est, Mēd_____?”
3. Mēdus: “St! Tacē, Dāv_____! Dominus adest.”
4. Servus dominum salūtat: “Salvē, domin_____!”
5. Dominus servum salūtat: “Salvē, serv_____!”
6. Iūlius: “Ubi est pecūnia mea, Dāv_____?”
7. Dāvus: “Ecce sacculus meus, domin_____.”
8. Iūlius: “Discēde, bon_____ serv_____!”
9. Iūlius Mēdum vocat: “Mēd_____! Venī, improb_____ serv_____!”

-e

Exercitium 7

1. Iūlius Mēdum interrogat: “Ubi sunt nummī meī?” Mēdus _____ verbum respondet.
2. Mēdus Dāvum _____: “In sacculō Dāvī sunt nummī tui!”
3. Dāvus: “_____ sacculus meus.” Dāvus sacculum suum in _____ pōnit.
4. In sacculō Dāvī nūlla pecūnia est: sacculus _____ est.
5. Dāvus servus _____ [= probus] est.
6. Iūlius ūnum nummum in sacculō Dāvī _____.
7. Dāvus laetus sacculum suum _____ et _____.
8. Quid Mēdus videt in mēnsā? Mēdus _____ Iūlii videt.
9. Mēdus baculum, _____ in mēnsā est, videt et discēdit.
10. Mēdus discēdit, quia _____ pecūniā dominī habet.

accūsat
baculum
bonus
discēdit
ecce
is
mēnsa
nūllus
pōnit
quod
sūmit
vacuus

Exercitium 8

1. Iūlius: “Dāvum voc_____, Mēde!”
2. Mēdus Dāvum voc_____: “Dāve, ven____! Dāvus ven_____. ”
3. Mēdus: “Salūt____ dominum!” Dāvus dominum salut_____. ”
4. Dominus: “Tac____ et aud____, serve!” Servus tac____ et aud_____. ”
5. Dominus: “Respond____, serve!” Servus respond_____. ”
6. Dominus: “Sacculum tuum in mēnsā pōn____! ” Servus sacculum suum in mēnsā pōn_____. ”
7. Servus: “Vid____, domine: sacculus meus vacuus est.” Dominus sacculum vacuum vid_____. ”
8. Dominus: “Sūm____ sacculum tuum et discēd____! ” Servus sacculum suum sūm____ et discēd_____. ”

[1] -ā -at
[2] -ē -et
[3] -e -it
[4] -ī -it

Exercitium 9

1. Quot persōnae adsunt in scaenā secundā? ...
2. Quem Mēdus accūsat? ...
3. Quid Dāvus in mēnsā pōnit? ...
4. Quot nummī in sacculō Dāvī sunt? ...
5. Estne Dāvus servus improbus? ...
6. Cūr Dāvus laetus discēdit? ...
7. Quid Mēdus videt in mēnsā? ...
8. Adestne Mēdus in scaenā tertiā? ...
9. Cūr Mēdus abest? ...
10. Num Mēdus servus probus est? ...

*Lēctiō grammatica**Lēctiō grammatica (versūs 99–122)***Exercitium 10**Exempla: *Mēdus Dāvum vocat: "Dāve!"**Servus dominum salūtat: "Salvē, domine!"*

1. *Dāvē* nōn nōminātīvus, sed _____ est.
2. *Domine* quoque _____ est.
3. Nōminātīvus: *Dāvus*. Vocātīvus: *Dāv*_____.
4. Nōminātīvus: *dominus*. Vocātīvus: *domin*_____.
5. Vocātīvus: *Mēde*. Nōminātīvus: *Mēd*_____.
6. Nōminātīvus: *servus*. Vocātīvus: *serv*_____.
7. Nōminātīvus: *Mārcus*. Vocātīvus: *Mārc*_____.
8. Vocātīvus: *Quīnte*. Nōminātīvus: *Quint*_____.
9. Nōminātīvus: *-us*. Vocātīvus: - _____.

Exercitium 11 Exempla: *Dominus: "Salūtā mē!" Servus dominum salūtat.**Dominus: "Tace et audī!" Servus tacet et audit.**Dominus: "Discēde, serve!" Servus discēdit.*

1. *Salūtāt* indicātīvus est. *Salūtā* est _____.
2. *Tacet* et *audit* nōn imperātīvus, sed _____ est.
3. *Tacē* et *audī* nōn indicātīvus, sed _____ est.
4. *Discēde* quoque _____ est. *Discēdit* _____ est.
5. Indicātīvus: *vocat*. Imperātīvus: *voc*_____.
6. Indicātīvus: *videt*. Imperātīvus: *vid*_____.
7. Imperātīvus: *pōne*. Indicātīvus: *pōn*_____.
8. Imperātīvus: *venī*. Indicātīvus: *ven*_____.
9. Indicātīvus: *audit*. Imperātīvus: *aud*_____.
10. Indicātīvus: *sūmit*. Imperātīvus: *sūm*_____.
11. Indicātīvus: *-at*. Imperātīvus: - _____.
12. Indicātīvus: *-et*. Imperātīvus: - _____.
13. Imperātīvus: *-e*. Indicātīvus: - _____.
14. Imperātīvus. *-ī*. Indicātīvus: - _____.

vocātīvus (voc.)

nōm. -us

voc. -e

imperātīvus (imp.)
indicātīvus (ind.)

[1] imp. -ā

ind. -at

[2] imp. -ē

ind. -et

[3] imp. -e

ind. -it

[4] imp. -ī

ind. -it

CAPITVLVM QVINTVM*Lēctiō prīma (versūs 1-46)***Exercitium 1**

1. Serv_____ abest; dominus serv_____ vocat.
2. Serv_____ absunt; dominus serv_____ vocat.
3. Ancill_____ abest; domina ancill_____ vocat.
4. Ancill_____ absunt; domina ancill_____ vocat.
5. Mārc_____ et Quīnt_____ fili_____ Iūlii sunt.
6. Iūlius nōn ūn_____ fili_____, sed duōs fili_____ habet.
7. Iūlia fili_____ Iūlii est.
8. Iūlius nōn duās fili_____, sed ūn_____ fili_____ habet.
9. Iūlius numm_____ su_____ numerat: in sacculō sunt decem numm_____.
10. Iūlius ūn_____ numm_____ in sacculō Dāvī pōnit.
11. Iam ūn_____ numm_____ in sacculō Dāvī est.
12. Dāvus ūn_____ numm_____ habet. Iūlius mult_____ numm_____ habet.
13. Bacul_____ Iūlii in mēnsā est; Mēdus bacul_____ videt.
14. Iūlius interrogat. Mēdus nūll_____ verb_____ respondet.
15. In hortō sunt mult_____ ros_____ et mult_____ lili_____.
16. Iūlia mult_____ ros_____ et mult_____ lili_____ videt in hortō.

Exercitium 2

1. Iūlius in magnā _____ habitat.
2. Iūlius magnam vīllam cum magnō _____ habet.
3. Iūlius _____ familiā suā in vīllā _____.
4. In hortō sunt multae _____ et multa _____.
5. Hortus Iūlii est magnus et _____.
6. Nāsus Syrae nōn pulcher, sed _____ est.
7. Syra fēmina _____ nōn est, quia _____ magnum et foedum habet.
8. Iūlius Aemiliam _____, quia _____ pulchra et proba fēmina est.
9. Iūlius nōn _____, sed cum magnā familiā in vīllā habitat.
10. In vīllā duo _____ et multae fenestrae sunt.
11. In ātriō nūllae _____ sunt.
12. Impluvium in _____ est. In impluviō _____ est.
13. In _____ est parvus hortus.
14. Iūlia in parvō _____ dormit; _____ Mārcus [= M. quoque] in parvō cubiculō dormit.

Exercitium 3

1. Iūlius in vīllā habit_____.
2. Iūlius et Aemilia in vīllā habit_____.
3. Aemilia trēs liberōs hab_____.
4. Iūlius et Aemilia trēs liberōs hab_____.
5. Aemilia Iūlium am_____ et Iūlius Aemiliam am_____.
6. Iūlius et Aemilia liberōs suōs am_____.
7. Servī dominum salūt_____ et dominus servōs salūt_____.
8. Dominus imper_____; servī pār_____.
9. Puella cant_____. Pueri nōn cant_____, sed rīd_____.
10. Mārcus in parvō cubiculō dorm_____.
11. Iūlius et Aemilia in magnō cubiculō dorm_____.

Cap. V*Lēctiō I*

-us	-ī
-um	-ōs
-a	-ae
-am	-ās
-um	-a

amat
aqua
ātrium
cubiculum
cum
ea
etiam
fenestra
foedus
habitat
hortus
lilium
nāsus
ōstium
peristylum
pulcher
rosa
sōlus
vīlla

[1]	-at	-ant
[2]	-et	-ent
[4]	-it	-iunt

-ō -īs
-ā

Exercitium 4

1. Iūlius in magn__ vill__ habitat cum Aemili__ et cum liber__ et serv__ .
2. Iūlius et Aemilia cum Mārc__ et Quīnt__ et Iūli__ in vill__ habitant.
3. Iūlius villam cum magn__ hort__ habet.
4. In hort__ multae rosae sunt.
5. Iūlius hortum habet cum mult__ ros__ .
6. In Itali__ multae villae cum magn__ hort__ sunt.
7. In hort__ villārum sunt rosae.
8. In vill__ Italiae magna ātria sunt.
9. Iūlius villam cum magn__ ātri__ habet.
10. In ātri__ impluvium est; in impluvi__ est aqua.
11. Iūlius cum Aemili__ in magn__ cubicul__ dormit.
12. Mārcus et Quīntus in parv__ cubicul__ dormiunt.

Exercitium 5

1. Ubi habitat Iūlius? ...
2. Num Iūlius sōlus habitat? ...
3. Quot filiōs et quot filiās habet Iūlius? ...
4. Quot servōs habet? ...
5. Ubi sunt rosae et lilia? ...
6. Ubi est impluvium? ...
7. Quot fenestrae in ātriō sunt? ...
8. Ubi dormit Quīntus? ...
9. Servī ubi dormiunt? ...
10. Estne Iūlius in villā? ...
11. Estne Aemilia in oppidō cum virō suō? ...
12. Sōlane est Aemilia in peristylō? ...

*Lēctiō II**Lēctiō secunda (versūs 47–105)*

is	iī
ea	eae
id	ea
eum	eōs
eam	eās
eius	eōrum
eārum	eārum
eō	iīs
eā	

Exercitium 6

1. Mēdus servus est; dominus _____ est Iūlius.
2. Mēdus et Dāvus servī sunt; dominus _____ est Iūlius.
3. Servī dominum suum vident et _____ salūtant.
4. Dominus servōs suōs videt et _____ salūtat.
5. Syra ancilla est; domina _____ est Aemilia.
6. Syra et Dēlia ancillae sunt; domina _____ est Aemilia.
7. Ancillae dominam suam vident et _____ salūtant.
8. Domina ancillās suās videt et _____ salūtat.
9. Estne sōla Aemilia? ____ sōla nōn est, liberī cum ____ sunt.
10. Estne sōlus Iūlius? Neque ____ sōlus est, servī cum ____ sunt.
11. Suntne ancillae cum Aemiliā? ____ cum dominā nōn sunt.
12. Iūlia in peristylō est; māter _____ cum ____ est.
13. Ubi sunt puerī? ____ quoque in peristylō sunt.
14. Līberī sōlī nōn sunt: māter _____ cum ____ est neque ____ ab _____ discēdit.
15. Hortus pulcher est, in ____ sunt multae rosae.
16. Estne pulchrum peristylum? ____ quoque pulchrum est; in ____ parvus hortus est.
17. Villa magna est; in ____ sunt multa cubicula.
18. Servī in cubiculis dormiunt; cubicula _____ nōn magna sunt.
19. Suntne parva cubicula līberōrum? ____ quoque parva sunt.

Exercitium 7

1. Iūlia ab Aemiliā discēd____; puerī nōn discēd____.
2. Aemilia imperat: "Iūliam voc____, puerī!"
3. Puerī Iūliam voc____: "Iūlia! Ven____!"
4. Iūlia eōs nōn aud____ neque ven____.
5. Iūlia puerōs voc____: "Mārce et Quīnte! Ven____!"
6. Puerī Iūliam aud____ neque ab Aemiliā discēd____.
7. Quīntus: "Carp____ rosās, Iūlia!" Iūlia rosās carp____ et ex hortō ven____ cum quīnque rosīs.
8. Iūlia: "Vid____ rosās meās, mamma! Vid____, puerī!"
9. Puerī rosās vid____. Aemilia: "Ecce puella pulchra!"
10. Iūlia: "Aud____, Mārce et Quīnte!"
11. Mārcus: "Māter nāsum tuum foedum nōn vid____!"
12. Iūlia plōr____. Mārcus rīd____. Aemilia: "Tac____, Mārce!"
13. Mārcus nōn tac____. Mārcus et Quīntus rīd____.
14. Aemilia: "Tac____, puerī improbi!" Puerī tac____.
15. Iūlia: "Sūm____ rosās, mamma, eāsque in aquā pōn____!"
16. Quid ag____ Iūlia? Ea ūnam rosam sūm____ et discēd____.
17. Aemilia: "Discēd____, puerī! Ag____! Sūm____ cēterās rosās eāsque in aquā pōn____!"
18. Puerī rosās sūm____, discēd____, et rosās in aquā pōn____.
19. Aemilia: "Ven____, ancillae!" Ancillae ven____.
20. Aemilia: "Quid ag____ puerī? Ag____, Dēlia! Discēd____ et interrog____ eōs!"

Exercitium 8

1. Aemilia ____ peristył____ est ____ liber____, sed ____ vir____ su____.
2. Iūlia rosās ____ hort____ videt et ____ Aemili____ discēdit.
3. Puerī ____ Aemili____ sunt neque ____ e____ discēdunt.
4. Iūlia ____ hort____ venit ____ quīnque ros____.
5. Rident puerī. Iūlia ____ ūn____ ros____ ____ i____ discēdit.
6. ____ vill____ magnum ātrium est ____ impluvi____.
7. ____ ātri____ puerī aquam sūmunt ____ impluvi____ rosāsque ____ aqu____ pōnunt.
8. Iūlius ____ oppid____ est ____ quattuor serv____, sed ____ Aemili____.

ab	-ō
cum	-ā
ex	-īs
in	
sine	

*Lēctiō grammatica (versūs 106–156)**Lēctiō grammatica***Exercitium 9**

Exempla: *Iūlius nōn ūnum servum, sed multōs servōs habet.*

Aemilia nōn ūnam ancillam, sed multās ancillās habet.

Villa nōn ūnum cubiculum, sed multa cubicula habet.

1. *Servum* nōn nōminātīvus, sed _____ est. *Servōs* quoque _____ est.
2. *Servōs* nōn accūsātīvus singulāris, sed _____ est.
3. *Servum* est accūsātīvus _____.
4. *Ancillam* accūsātīvus est. *Ancillās* quoque _____ est.
5. *Ancillam* _____ est; *ancillās* est _____.
6. *Cubiculum* nōminātīvus et _____ est. *Cubicula* quoque _____ et _____ est.
7. *Cubiculum* nōminātīvus et accūsātīvus _____ est.
8. *Cubicula* est _____ et _____.
9. Singulāris: nōminātīvus *servus*, accūsātīvus *serv*_____.

accūsātīvus singulāris
et plūralis

accūsātīvus	
sing.	plūr.
m. nōm.	-us
acc.	-um
f. nōm.	-a
acc.	-am
n. nōm.	-um
acc.	-um

10. Plūrālis: nōminātīvus *servī*, accūsātīvus *serv_____*.
11. Singulāris: nōminātīvus *ancilla*, accūsātīvus *ancill_____*.
12. Plūrālis: nōminātīvus *ancillae*, accūsātīvus *ancill_____*.
13. Singulāris: nōminātīvus et accūsātīvus *cubicul_____*.
14. Plūrālis: nōminātīvus et accūsātīvus *cubicul_____*.

Exercitium 10

ablātīvus (abl.)	
sing.	plūr.
m. nōm. -us	-i
abl. -ō	-is
f. nōm. -a	-ae
abl. -ā	-is
n. nōm. -um	-a
abl. -ō	-is

Exempla: *Cum ūnō servō. Cum multīs servīs.*

Cum ūnā ancillā. Cum multīs ancillīs.

Cum ūnō cubiculō. Cum multīs cubiculīs.

1. *Servō* nōn nōminātīvus, sed _____ est.
2. *Servō* _____ singulāris est; *servīs* _____ est.
3. *Ancillā* ablātīvus _____ est; *ancillīs* _____ est.
4. *Cubiculō* _____ est; *cubiculīs* est _____.
5. Singulāris: nōminātīvus *servus*, ablātīvus *serv_____*.
6. Plūrālis: nōminātīvus *servī*, ablātīvus *serv_____*.
7. Singulāris: nōminātīvus *ancilla*, ablātīvus *ancill_____*.
8. Plūrālis: nōminātīvus *ancillae*, ablātīvus *ancill_____*.
9. Singulāris: nōminātīvus *cubiculum*, ablātīvus *cubicul_____*.
10. Plūrālis: nōminātīvus *cubicula*, ablātīvus *cubicul_____*.

Exercitium 11

imperātīvus et indicātīvus	
singulāris et plūrālis	
sing.	plūr
[1] imp. -ā	-āte
ind. -at	-ant
[2] imp. -ē	-ēte
ind. -et	-ent
[3] imp. -e	-ite
ind. -it	-unt
[4] imp. -i	-ite
ind. -it	-iunt

Cap. VI

Lēctiō I

ad
ambulat
amicus
ante
apud
autem
circum
duodecim
inimicus
inter
it eunt
itaque
lectica

CAPITVLVM SEXTVM

Lēctiō prīma (versūs 1–45)

Exercitium 1

1. _____ Flāminia est _____ Rōmam et Arīminum.
2. Villa Iūlii _____ Tūsculum est, neque _____ ā Rōmā.
3. Ab oppidō _____ villam nōn longa via est.
4. Iūlius ab oppidō ad villam _____.
5. Villa est _____ eum, oppidum _____ eum est.
6. Dominus et quattuor servī ad villam _____.
7. Servī in viā _____; dominus in _____ est neque ambulat.
8. Duo servī lecticam cum dominō _____.
9. Syrus et Lēander duōs _____ in _____ portant.
10. _____ venit Iūlius? Ab oppidō venit.
11. _____ it Iūlius? Ad villam it.
12. Duo servī dominum ab oppidō ad villam _____ [= portant].
13. Dominus sōlus nōn est, _____ quattuor servī _____ eum sunt.

14. Mēdus nummōs Iūlii habet; _____ is nōn est cum dominō.
 15. Mēdus dominum īrātum _____.
 16. Mēdus servus _____ est. Dāvus _____ [= sed D.] servus bonus est.
 17. Dāvus Mēdum nōn amat: Dāvus _____ Mēdi nōn est.
 18. Dāvus et Mēdus nōn amīcī, sed _____ sunt.
 19. Via Latīna nōn tam _____ est quam via Appia.
 20. In _____ Rōmānō antiquō sunt _____ [xii] _____.
 21. _____ Tūsculum mūrus nōn _____ longus est _____ circum Rōmam.

longus
malus
mūrus
nam
porta
portat
post
procul
prope
quam
quō
saccus
tam
timet
umerus
unde
vehit
via

Exercitium 2

1. Ubi est via Latīna? ...
 2. Quid est Capua? ...
 3. Num fluvius Tiberis tam longus est quam Nīlus? ...
 4. Estne Tūsculum procul ā Rōmā? ...
 5. Ubi est vīlla Iūlii? ...
 6. Ubi est Iūlius? ...
 7. Ambulatne Iūlius? ...
 8. Quot servī apud dominum sunt? ...
 9. Quī lectīcam portant? ...
 10. Quid portant Syrus et Lēander? ...
 11. Quō it Iūlius? ...
 12. Unde venit Iūlius? ...
 13. Cūr Mēdus apud dominum nōn est? ...
 14. Suntne amīcī Mēdus et Dāvus? ...

Exercitium 3

1. Iūlius nōn _____ villā, sed _____ oppidō venit.
 2. Iūlia _____ Aemiliā et _____ puerīs discēdit.
 3. Iūlius _____ ūnō ad decem numerat, neque _____ decem ad centum.
 4. Mēdus _____ dominō discēdit, Dāvus _____ eō nōn discēdit.
 5. Britanniā est procul _____ Italiā et _____ Rōmā.
 6. Imperium Rōmānum est _____ Hispāniā ad Arabiam et _____ Britanniā ad Africam.

ab ante a- e- i- o- u- h-
ā/ab ante cēterās
 litterās

Exercitium 4

1. Via Appia est inter Rōm_____ et Brundisi_____.
 2. Inter oppid_____ sunt viae. Circum multa oppid_____ sunt mūrī.
 3. Villa Iūlii est prope oppid_____ Tūscul_____.
 4. Inter oppid_____ et vill_____ nōn longa via est.
 5. Iūlius ab oppid_____ Tūscul_____ ad vill_____ su_____ it.
 6. Dominus in lectīc_____ est inter du_____ serv_____.
 7. Ursus est ante domin_____, Dāvus post e_____ est.
 8. Quattuor servī apud domin_____=cum domin_____) sunt.
 9. Aemilia in vill_____ est sine vir_____ su_____ Iūli_____.
 10. Puerī apud Aemili_____ sunt neque ab e_____ discēdunt.
 11. Iūlia ex hort_____ ad Aemili_____ venit cum quīnque ros_____.
 12. Ab, nōn ā, ante litter_____ a-, e-, i-, o-, u-, h-!

ad	-um	ab/ā	-ō
ante	-am	ex	-ā
post	-ōs	in	-īs
inter	-ās	cum	
prope	-a	sine	
circum			
apud			

Exercitium 5

1. Servī _____ saccōs portant sunt Syrus et Lēander.
 2. Sacci _____ servī portant nōn parvī sunt.
 3. Saccus _____ Lēander portat est magnus.
 4. Servus _____ magnum saccum portat laetus nōn est.
 5. Dominus _____ servī vehunt est Iūlius.

quī
quem
qui
quōs

6. Servī _____ Iūlium vehunt sunt Ursus et Dāvus.
7. Servī _____ dominus vocat ad eum veniunt.
8. Dominus verberat servōs _____ nōn pārent.
9. Servī _____ dominus verberat improbī sunt.
10. Nummī _____ Mēdus in sacculō suō habet Iūlii sunt.

Lēctiō II

quō? -um
-am
unde? -ō
-ā
ubi? -i
-ae

*Lēctiō secunda (versūs 46–95)***Exercitium 6**

1. Quō it Mēdus? Mēdus Rōm_____ it, nam amīca eius Rōm_____ habitat.
2. Unde venit Cornēlius? Cornēlius Rōm_____ venit.
3. Quō it Cornēlius? Cornēlius Tūscul_____ it, nam is Tūscul_____ habitat.
4. Unde venit Mēdus? Mēdus Tūscul_____ venit.
5. Mēdus Tūscul_____ Rōm_____ it.
6. Cornēlius Rōm_____ Tūscul_____ it.
7. Iam Mēdus Rōm_____ apud amīcam suam est.
8. Ubi est Cornēlius? Tūscul_____ est apud familiam suam.

Exercitium 7

[1] -at -ant
-ātur -antur
[2] -et -ent
-ētur -entur
[3] -it -unt
-ītur -untur
[4] -it -iunt
-ītur -iuntur

1. Dominus nōn ambul_____, sed ā servīs port_____.
2. Iūlius Aemiliam am_____ et ab Aemiliā am_____.
3. Iūlius et Aemilia liberōs suōs am_____ et ab iīs am_____.
4. Servī mali dominum tim_____ neque ā dominō tim_____.
5. Quīntus Mārcum vid_____ neque ab eō vid_____.
6. Quīntus Mārcum puls_____ et ab eō puls_____.
7. Quīntus Iūlium voc_____ neque ab eō aud_____.
8. Puerī Iūliam voc_____ neque ab eā aud_____.
9. Equus Cornēlium veh_____ ; Iūlius nōn equō, sed lectīcā veh_____.
10. Domini veh_____, servī ambul_____.
11. Fēminaē rosīs dēlect_____.
12. Iūlius nummōs in mēnsā pōn_____ et numer_____.
13. Nummī ā Iūliō in mēnsā pōn_____ et numer_____.

Exercitium 8

-us	-um	-t
-a	-am	
-ī	-ōs	-nt
-ae	-ās	
-us	ab/ā	ō
-a	-ā	-tur
-ī	-is	
-ae		-ntur

Exemplum: Dominus servum vocat = Servus ā dominō vocātur.

1. Ancilla dominum salūtat = Dominus ...
2. Dominus ā servīs salūtātur = Servī ...
3. Dominus servōs interrogat = ...
4. Dāvus accūsātur ā Mēdō = ...
5. Dāvus sacculum in mēnsā pōnit = ...
6. Iūlius ā Mēdō timētur = ...
7. Iūlius Mēdum vocat = ...
8. Iūlia ā puerīs vocātur = ...
9. Iūlia puerōs nōn audit = ...
10. Puerī vocantur ā Iūliā = ...
11. Servī improbī dominum īrātum timēnt = ...
12. Servī improbī ā dominō īrātō verberantur = ...

Exercitium 9

-ō
-ā
-īs

1. Cornēlius equ_____ vehitur.
2. Iūlius lectīc_____ vehitur.
3. Iūlia verb_____ Aemiliae dēlectātur.
4. Dominus servum improbum bacul_____ verberat.
5. Servī saccōs umer_____ portant.

6. Servī dominum lectīc____ vehunt.
7. Mēdus vi____ Latīn____ Tūsculō Rōmam it.

Exercitium 10

1. Cornēlius nōn ambulat, sed _____ vehitur.
2. Tūsculum, _____ Cornēlius habitat, prope Rōmam est.
3. Servī qui magnam lectīcam portant _____ sunt.
4. Lȳdia est _____ Mēdī, quae Rōmae habitat.
5. Mēdus ōstium Lȳdiae _____. Lȳdia: “_____!”
6. Mēdus _____ ōstium intrat et amīcam suam salūtat.

amīca
equus
fessus
intrat
per
pulsat
ubi

Exercitium 11

1. Ubi habitat Cornēlius? ...
2. Unde Cornēlius venit et quō it? ...
3. Ambulatne Cornēlius? ...
4. Cūr Mēdus equō nōn vehitur? ...
5. Cūr laetus est Mēdus? ...
6. Quae est Lȳdia? ...
7. Ubi Lȳdia habitat? ...
8. Cūr Ursus et Dāvus fessī sunt? ...
9. Cūr Iūlius fessus nōn est? ...
10. Qui Iūlium salūtant? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 96–139)***Exercitium 12**

1. Amātur, amantur nōn verbum āctīvum, sed _____ est.
2. Amat, amant nōn verbum passīvum, sed _____ est.
3. Videt, vident quoque verbum _____ est; vidētur, videntur est verbum _____.
4. Pōnit, pōnunt āctīvum est; pōnitur, pōnuntur _____ est.
5. Audit, audiunt _____ est; auditur, audiuntur est _____.
6. Āctīvum: singulāris voc_____, tim_____, veh_____, aud_____; plūrālis voc_____, tim_____, veh_____, aud_____.
7. Passīvum: singulāris voc_____, tim_____, veh_____, aud_____; plūrālis voc_____, tim_____, veh_____, aud_____.

Lēctiō grammatica
āctīvum (āct.)
passīvum (pass.)
sing. plūr.
[1] āct. -at -ant
pass. -ātur -antur
[2] āct. -et -ent
pass. -ētūr -entur
[3] āct. -it -unt
pass. -ītūr -untur
[4] āct. -it -iunt
pass. -ītūr -iuntur

CAPITVLVM SEPTIMVM*Lēctiō prima (versūs 1–29)***Exercitium 1**

1. In peristylō Aemilia virum suum _____.
2. Iūlia in cubiculō suō rosam ante nāsum _____.
3. Iūlia nōn rīdet, sed _____: in _____ eius sunt _____.
4. Iūlia _____ ante oculōs tenet et _____ in speculō videt.
5. Syra ōstium pulsat. Iūlia: “Intrā!” Syra ōstium _____ et in cubiculum intrat.
6. Syra ōstium post sē _____.
7. Iūlia: “Num nāsus meus foedus est?” Syra: “_____ nāsus tuus _____ est.”
8. Iūlia sē _____ et Syra lacrimās eius videt.
9. Syra: “_____ oculōs! _____ laeta!”

Cap. VII

Lēctiō I
aperit
claudit
es
exspectat
fōrmōsus
immō
lacrima
lacrimat
oculus
sē
speculum
tenet
terget
vertit

Exercitium 2

1. Quid agunt Mārcus et Quīntus? ...
2. Estne Aemilia apud filiōs? ...
3. Cūr Aemilia laeta nōn est? ...
4. Ubi est Iūlia? ...
5. Quid Iūlia ante nāsum tenet? ...
6. Rīdetne Iūlia? ...
7. Cūr Iūlia lacrimat? ...
8. Quid Iūlia in speculō videt? ...
9. Estne fōrmōsus nāsus Iūliae? ...
10. Quis in cubiculum eius intrat? ...
11. Cūr Syra lacrimās Iūliae nōn videt? ...
12. Quid Iūlia ante Syram tenet? ...
13. Cūr Syra oculōs claudit et tacet? ...

sē
eum
eam

Exercitium 3

1. Iūlia in cubiculō suō est; ante _____ est speculum.
2. Iūlia speculum ante _____ tenet et _____ in speculō videt.
3. Iūlia _____ interrogat: "Estne foedus nāsus meus?"
4. Syra intrat; Iūlia _____ post _____ in speculō videt.
5. Syra Iūliam ante _____ videt; Iūlia ante _____ est.
6. Iūlia _____ vertit, et Syra _____ interrogat: "Quid est, Iūlia?"
7. Iūlius intrat neque ōstium post _____ claudit.
8. Iūlius intrat et ōstiārius ōstium post _____ claudit.
9. Dominus servum ad _____ vocat et _____ interrogat.

Lēctiō II

Lēctiō secunda (versūs 30–60)

in villā   in villam
in hortō   in hortum
in ātriō   in ātrium

Exercitium 4

1. Iūlia in cubicul_____ su____ est.
2. Syra in cubicul_____ Iūliae intrat.
3. Syra: "Venī in hort_____, Iūlia! In hort____ sunt rosae."
4. In vill____ Aemilia virum suum exspectat.
5. Iūlius in vill____ intrat; iam Iūlius in ātri____ est.
6. Aemilia in ātri____ intrat.

Exercitium 5

1. Unde venit Iūlius? ...
2. Ubi servi lecticam pōnunt? ...
3. Qui Iūlium salūtant ante ōstium? ...
4. Quō Iūlius et puerī intrant? ...
5. Quis ōstium post eōs claudit? ...
6. Ubi Lēander saccum pōnit? ...
7. Estne vacuus saccus Lēandri? ...
8. Quid Iūlius ē saccō sūmit? ...
9. Quid Iūlius Mārcō et Quīntō dat? ...
10. Quid inest in saccō Syri? ...
11. Filiisne tantum Iūlius māla et pira dat? ...
12. Adestne Iūlia? ...

nōn sōlum... sed
etiam...
et... et...
neque... neque...

Exercitium 6

1. Iūlius nōn _____ [= tantum] Mārcō, sed _____ Quīntō mālum dat.
2. Iūlius _____ Mārcō _____ Quīntō mālum dat.
3. Pater filiis nōn sōlum māla, _____ _____ pira dat.
4. Iam puerī _____ māla _____ pira habent, sed servi _____ māla _____ pira habent.

5. _____ Syrus _____ Lēander mālum habet.
6. Iūlius _____ Syrō, sed etiam Lēandrō mālum dat.
7. Iam _____ servī _____ filiī māla habent.
8. Nōn sōlum Iūlia, _____ Syra abest.
9. _____ Iūlia _____ Syra absunt: _____ Iūlia _____ Syra adest.
10. Iūlia _____ in ātriō _____ in hortō est.

*Lēctiō tertia (versūs 61–104)***Exercitium 7**

1. Iūlius: “Ecce mālum tuum, Mārce.” Iūlius Mārc_____ mālum dat: pater fili_____ mālum dat.
2. Iūlius Mārcō et Quīntō māla dat: pater fili_____ māla dat.
3. Dominus servum vocat et e_____ mālum dat.
4. Iūlius Syr_____ serv_____ su_____ mālum dat.
5. Dominus servōs vocat et i_____ māla dat.
6. Dominus Syr_____ et Lēandr_____ serv_____ su_____ māla dat.
7. Iūlius Aemiliā salūtat et e_____ ūsculum dat.
8. Aemilia Iūli_____ vir_____ su_____ ūsculum dat.
9. Iūlius nōn sōlum Aemili_____ ūsculum dat, sed etiam Iūli_____ fili_____ su_____ ūsculum et mālum dat.
10. Iūlia māl_____ su_____ ūsculum dat!
11. Domina ancillam vocat et e_____ mālum dat.
12. Aemilia Dēli_____ ancill_____ su_____ mālum dat.
13. Domina ancillās vocat et i_____ māla dat.
14. Aemilia Dēli_____ et Syr_____ ancill_____ su_____ māla dat.
15. Iūlius: “Ecce nummus tuus, Dāve.” Dominus serv_____ nummum dat.
16. C_____ Iūlius nummum dat? Servus c_____ Iūlius nummum dat est Dāvus.
17. C_____ Iūlius ūsculum dat? Fēmina c_____ Iūlius ūsculum dat est Aemilia.

Lēctiō III

-ō	-īs
-ae	
eī	-īs
cui	
-us	-ō
-a	-ae
-ī	-īs
-ae	eī
i	īs
	-um
	-am
	-ōs
	-ās
	-a
	dat
	dant

Exercitium 8

1. Saccus quī hīc est = h_____ saccus.
2. Rosa quae hic est = h_____ rosa.
3. Mālum quod hīc est = h_____ mālum.
4. Puella qu_____ hīc est = h_____ puella.
5. Speculum qu_____ hīc est = h_____ speculum.
6. Equus qu_____ hīc est = h_____ equus.

hic quī
haec quae
hoc quod

Exercitium 9

1. Iūlius ad vīllam _____ et filiōs salūtat: “_____, filiī!”
2. Ōstium aperītur ab _____.
3. In saccīs quōs servī portant _____ et _____ sunt.
4. Saccī nōn vacuī, sed _____ sunt.
5. Quid _____ in saccīs? In saccō Lēandrī māla _____.
6. Iūlius Mārcō mālum _____: “Ecce mālum tuum, Mārce.”
7. Aemilia ad Iūliūm _____ et eī _____ dat.
8. Dēlia: “Venī in ātrium, Iūlia! _____ pater tuus tē exspectat.”
9. Iūlia _____ [= ex] cubiculō _____; ancillae quoque _____.
10. Iūlia in ātrium _____, nōn ambulat.
11. Iūlia: “Ecce rosa. _____ pulchra est haec rosa?”

adit
advenit
currat
dat
ē
exit exeunt
illic
inest īnsunt
mālum
nōnne
ōsculum
ōstiārius
pirum
plēnus
salvēte

Exercitium 10

1. Cui Iūlius ōsculum dat? ...
2. Unde venit Aemilia? ...
3. Cūr Iūlia nōn adest? ...
4. Quō puerī currunt? ...
5. Estne Iūlia in hortō? ...
6. Quō it Dēlia? ...
7. Estne sōla Iūlia in cubiculō suō? ...
8. Quō Iūlia currit? ...
9. Qui sunt in ātriō? ...
10. Cui Iūlia ōsculum dat? ...
11. Quid Iūlius filiae suaē dat? ...

*Lēctiō grammatica**Lēctiō grammatica (versūs 105–121)***Exercitium 11**

datīvus (dat.)		
	sing.	plūr
m. nōm.	-us	-i
dat.	-ō	-is
f. nōm.	-a	-ae
dat.	-ae	-is
n. nōm.	-um	-a
dat.	-ō	-is
prōnōmen		
nōm. m.	is	iī
f.	ea	eae
dat. m./f.	eī	iīs

Exempla: *Dominus servō mālum dat: dominus eī mālum dat.**Dominus ancillae mālum dat: dominus eī mālum dat.**Fluvius oppidō aquam dat.**Dominus serviſ et ancillīſ māla dat: dominus iīſ māla dat.**Fluviī oppidīſ aquam dant.*

1. *Servō, ancillae, oppidō, eī nōn nōminātīvus, sed _____ est. Etiam serviſ, ancillīſ, oppidīſ, iīſ _____ est.*
2. *Servō, ancillae, oppidō, eī est datīvus _____.*
3. *Servīſ, ancillīſ, oppidīſ, iīſ nōn _____ singulāris, sed _____ est.*
4. Singulāris: nōminātīvus *servus*, datīvus *serv_____*.
5. Plūrālis: nōminātīvus *servī*, datīvus *serv_____*.
6. Singulāris: nōminātīvus *ancilla*, datīvus *ancill_____*.
7. Plūrālis: nōminātīvus *ancillae*, datīvus *ancill_____*.
8. Singulāris: nōminātīvus *oppidum*, datīvus *oppid_____*.
9. Plūrālis: nōminātīvus *oppida*, datīvus *oppid_____*.
10. Singulāris: nōminātīvus *is ea*, datīvus *e_____*.
11. Plūrālis: nōminātīvus *iī eae*, datīvus *i_____*.

Cap. VIII**CAPITVLVM OCTAVVM***Lēctiō I**Lēctiō prīma (versūs 1–35)***Exercitium 1**

abit	abeunt
accipit	
alius	
ānulus	
aspicit	
collum	
cōsistit	
digitus	
emit	
gemma	
margarīta	
ōrnāmentum	
ōrnat	
pecūniōsus	

1. In _____ Albīnī sunt multae _____ et _____ et alia _____.
2. Albīnus est tabernārius qui ūrnāmenta _____.
3. _____ tabernāriī māla et pira vēndunt.
4. _____ tabernam habet _____ est.
5. Multae fēminaē ante tabernam Albīnī _____.
6. Eae quae pecūniām habent ūrnāmenta _____.
7. _____ pecūniām nōn habent ūrnāmenta _____ et rūrsus _____.
8. Aemilia multa ūrnāmenta ā virō suō _____.
9. Aemilia _____ in digitō et margarītās in _____ habet.
10. Margarītāe collum Aemiliae _____.
11. _____ Aemiliae ānulō ūrnātur.
12. Qui magnam pecūniām habet _____ est.

Exercitium 2

1. Quis est Albīnus? ...
2. Quid vēndit Albīnus? ...
3. Aliī tabernāriī quid vēndunt? ...
4. Cūr fēminaē ūrnāmenta emunt? ...
5. Num ūrnāmentum est linea sine margarītīs? ...
6. Cūr Aemilia multa ūrnāmenta habet? ...
7. Ubi sunt margarītae Aemiliae? ...
8. Quid digitum Aemiliae ūrnat? ...
9. Estne Mēdus cum dominō suō? ...
10. Quod ūrnāmentum habet Lȳdia? ...
11. Cūr Lȳdia nūlla alia ūrnāmenta habet? ...

qui
quae
taberna
tabernārius
vēndit

Exercitium 3

- Exemplum:* Iūlia Iūliō rosam dat = Iūlius rosam accipit ā Iūliā.
1. Iūlius Dāvō nummum dat = Dāvus...
  2. Aemilia ānulum accipit ā Iūliō = ...
  3. Virī fēminī ūrnāmenta dant = ...
  4. Servus mālum accipit ā dominō = ...
  5. Mēdus Lȳdiae rosam dat = ...
  6. Servī nummōs accipiunt ā dominō = ...

accipit accipiunt

Exercitium 4

1. Iūlius ad vīllam _____ ; quattuor servī cum eō _____ .
2. Aemilia ē peristylō _____ et in ātrium intrat.
3. Aemilia ad virum suum _____ .
4. Iūlia ab Aemiliā _____ ; etiam puerī _____ .
5. Servī in ātrium intrant et rūrsus _____ .
6. Multae fēminaē ad tabernam _____ et rūrsus _____ .
7. Quid _____ in sacculō? In sacculō nummī _____ .
8. Quot servī sunt in ātriō? Duo servī _____ , cēterī _____ .
9. Mēdus nōn _____ , Mēdus _____ .

ad-venit ad-veniunt
ad-it ad-eunt
ab-it ab-eunt
ex-it ex-eunt
ad-est ad-sunt
ab-est ab-sunt
in-est īn-sunt

*Lēctiō secunda (versūs 36–82)**Lēctiō II***Exercitium 5**

1. Iūlia: “_____ nāsus meus foedus est?”
2. Syra: “Quid? _____ fōrmōsus est nāsus meus?”
3. Iūlius: “Ubi est Iūlia? _____ mē exspectat?”
4. Iūlia: “_____ haec rosa pulchra est?”
5. Aemilia: “_____ hīc centum nummī sunt?”
6. Albīnus: “_____ pulchri sunt hī ānuli?”
7. Mēdus: “_____ ānulus sine gemmā vīgintī sēstertiis cōnstat?”
8. _____ Hispānia īnsula est?
9. _____ magnum est imperium Rōmānum?

num...?
nōn-ne...?

Exercitium 6

1. Albinus _____ : “Ōr-nā-men-ta!”
2. Lȳdia: “Aspice _____ tabernam, Mēde!”
3. Lȳdia tabernam Albīni digitō _____ .
4. Lȳdia: “Ō, _____ pulchra sunt _____ ūrnāmenta!”
5. Albinus Lȳdiae et Mēdō ānulōs _____ : “Aspicite hōs ānulōs!”
6. Mēdus: “Quot nummīs _____ ānulus _____ ?” [*< gemma*].

clāmat
cōnstat
convenit
gemmātus
ille
mōnstrat
octōgīntā

ostendit
preium
quam
sēstertius
tantus

7. Albīnus: “_____ huius ānulī est centum _____ [= nummī]. Haec gemma sōla _____ [LXXX] sēstertiis cōstat.”
8. Mēdus: “_____ [= tam magna] gemma ad tam parvum ānulum nōn _____.”

Exercitium 7

1. Cūr Lȳdia cōsistit? ...
2. Quid aspicit Lȳdia? ...
3. Quō eunt Mēdus et Lȳdia? ...
4. Quae ūrnāmenta Albīnus iīs ostendit? ...
5. Cūr Mēdus ūrnāmenta nōn emit? ...
6. Quid est ānulus gemmātus? ...
7. Quot sēstertiis cōstat ānulus gemmātus? ...
8. Quot sēstertiis cōstat gemma sōla? ...
9. Quid Mēdus videt post Albīnum? ...
10. Quid Lȳdia ante oculōs tenet? ...

Lēctiō III

-e   -ite
-it   -junt
accipe   accipite
accipit   accipiunt
aspice   aspicite
aspicit   aspicijunt

Lēctiō tertia (versūs 83–133)

Exercitium 8

1. Lȳdia: “Aspic_____ illam tabernam, Mēde!” Mēdus tabernam aspic_____.
2. Mēdus et Lȳdia ūrnāmenta aspic_____.
3. Albīnus iīs ānulum ostendit: “Aspic_____ hunc ānulum!”
4. Iūlia Iūliō rosam ostendit: “Aspic_____ hanc rosam, pater!” Iūlius rosam aspic_____.
5. Iūlia: “Accip_____ rosam, pater!” Pater rosam accip_____ ā filiā suā.
6. Iūlius: “Accip_____ māla, servi!” Servi māla accip_____ ā dominō.

Exercitium 9

aut
medius
nimis
nōnāgintā
quantus
quārtus
satis
tantus quantus
viginti

-ō   -is
(ablātivus pretiī)

1. _____ pecūnia est in sacculō Mēdi? _____ [xc] sēstertiī.
2. Albīnus: “Id nōn _____ est. Pretium ānulī est sēstertiī centum.”
3. Mēdus: “Id est _____ magnum pretium. Accipe nōnāgintā sēstertiōs _____ nūllōs!”
4. Ānulus nōn in digitō _____, sed in digitō _____ pōnitur.
5. Digitus quārtus nōn _____ [= tam magnus] est _____ digitus medius.
6. Decem et decem sunt _____ [xx].

Exercitium 10

1. Mēdus: “Quot numm_____ cōstat ānulus gemmātus?”
2. Albīnus: “Hic ānulus centum sēsterti_____ cōstat.”
3. Mēdus: “Aliī ānulum gemmātum octōgintā sēsterti_____ vēndunt.”
4. Quant_____ preti_____ Mēdus ānulum emit?
5. Mēdus ānulum emit sēsterti_____ nōnāgintā.
6. Albīnus Mēdō ānulum vēndit sēsterti_____ nōnāgintā.
7. Nōn magn_____ preti_____ Mēdus ānulum emit.

Exercitium 11

1. Quid Lȳdia Mēdō ostendit? ...
2. Cūr lacrimat Lȳdia? ...
3. Quid Mēdus in mēnsā pōnit? ...
4. Estne vacuus sacculus Mēdi? ...
5. Quantō pretiō Mēdus ānulum emit? ...
6. Cūr Mēdus Albīnō centum sēstertiōs nōn dat? ...

7. Cui Mēdus ānulum novum dat? ...
8. In quō digitō Mēdus ānulum pōnit? ...
9. Cūr ānulus ad digitum medium nōn convenit? ...
10. Ad quem digitum ānulus convenit? ...
11. Cūr laeta est Lȳdia? ...
12. Mēdusne Lȳdiae viam mōnstrat? ...

Lēctiō grammatica (versūs 134–223)

Exercitium 12

1. Qu____ Rōmam it? Servus Rōmam it. Qu____ servus? Servus qu____ Rōmam it est Mēdus, servus improbus. Is servus Rōmam it.
2. C____ servus est Mēdus? Mēdus est servus Iūlii. Dominus c____ servus Rōmam it est Iūlius. Iūlius est dominus e____ servī.
3. Qu____ servum Iūlius vocat? Mēdus est servus qu____ Iūlius vocat. E____ servum vocat dominus.
4. C____ servō Iūlius nummum dat? Dāvus est servus c____ Iūlius nummum dat. E____ servō dominus nummum dat.
5. Ā qu____ servō amātur Lȳdia? Servus à qu____ Lȳdia amātur est Mēdus. Ab e____ servō amātur Lȳdia.
6. Qu____ servī Iūlium vehunt? Servī qu____ Iūlium vehunt sunt Ursus et Dāvus. I____ servī Iūlium vehunt.
7. Qu____ servōrum Iūlius dominus est? Servī qu____ dominus est Iūlius sunt Mēdus, Dāvus, Ursus, Syrus, cēterī. Iūlius est dominus e____ servōrum.
8. Qu____ servōs vocat Iūlius? Servī qu____ Iūlius vocat sunt Dāvus et Syrus. E____ servōs vocat dominus.
9. Qu____ servis Iūlius nummōs dat? Dāvus et Syrus sunt servī qu____ Iūlius nummōs dat. I____ servis dominus nummōs dat.
10. Ā qu____ servīs Iūlius vehitur? Ursus et Dāvus sunt servī à qu____ Iūlius vehitur. Ab i____ servīs dominus vehitur.

Exercitium 13

1. Qu____ fēmina cum Mēdō ambulat? Fēmina qu____ cum Mēdō ambulat est Lȳdia. E____ fēmina ambulat cum Mēdō.
2. C____ fēminae amīcus est Mēdus? Lȳdia est fēmina c____ amīcus est Mēdus. Mēdus e____ fēminae amīcus est.
3. Qu____ fēminam amat Mēdus? Fēmina qu____ Mēdus amat est Lȳdia. E____ fēminam amat Mēdus.
4. C____ fēminae Mēdus ānulum dat? Fēmina c____ Mēdus ānulum dat est Lȳdia. E____ fēminae Mēdus ānulum dat.
5. Ā qu____ fēminā Mēdus amātur? Fēmina à qu____ Mēdus amātur est Lȳdia. Ab e____ fēminā amātur Mēdus.
6. Qu____ ancillae absunt? Ancillae qu____ absunt sunt Dēlia et Syra. E____ ancillae absunt.
7. Qu____ ancillārum Aemilia domina est? Dēlia et Syra sunt ancillae qu____ domina est Aemilia. Ea domina e____ ancillārum est.
8. Qu____ ancillās vocat Aemilia? Ancillae qu____ Aemilia vocat sunt Dēlia et Syra. E____ ancillās vocat domina.
9. Qu____ ancillīs Aemilia māla dat? Ancillae qu____ Aemilia māla dat sunt Dēlia et Syra. I____ ancillīs domina māla dat.
10. Ā qu____ ancillīs domina salūtātur? Ancillae à qu____ salūtātur domina sunt Dēlia et Syra. Ab i____ ancillīs domina salūtātur.

Lēctiō grammatica

prōnōmina

masculīnum:

nōm.	quis/quī	qui
acc.	quem	quōs
gen.	cuius	quōrum
dat.	cui	quibus
abl.	quō	quibus
nōm.	is	iī
acc.	eum	eōs
gen.	eius	eōrum
dat.	eī	iīs
abl.	eō	iīs

fēminīnum:

sing.	plūr.
nōm.	quae
acc.	quam
gen.	cuius
dat.	cui
abl.	quā
nōm.	ea
acc.	eam
gen.	eius
dat.	eī
abl.	eā

neutrum:		
sing.	plūr.	
nōm. <i>quid/quod</i>	<i>quae</i>	
acc. <i>quid/quod</i>	<i>quae</i>	
gen. <i>cuius</i>	<i>quārum</i>	
dat. <i>cui</i>	<i>quibus</i>	
abl. <i>quō</i>	<i>quibus</i>	
nōm. <i>id</i>	<i>ea</i>	
acc. <i>id</i>	<i>ea</i>	
gen. <i>eius</i>	<i>eōrum</i>	
dat. <i>eī</i>	<i>iīs</i>	
abl. <i>eō</i>	<i>iīs</i>	

Exercitium 14

- Qu_____ est Capua? Capua est oppidum. Qu_____ oppidum prope villam Iūlii est? Tūsculum est oppidum qu_____ prope villam est. I_____ oppidum est prope villam.
- Qu_____ emit Mēdus? Ōrnāmentum emit. Qu_____ ōrnāmentum emit Mēdus? Ōrnāmentum qu_____ Mēdus emit est ānulus gemmātus. I_____ ōrnāmentum emit Mēdus.
- FAMILIA ROMANA est titulus capituli. C_____ capitulī? Capitulum c_____ titulus est FAMILIA ROMANA est capitulum secundum. Titulus e_____ capitulī est FAMILIA ROMANA.
- C_____ capitulō titulus datur IMPERIVM ROMANVM? Capitulum c_____ hic titulus datur est capitulum pīnum. E_____ capitulō datur hic titulus.
- Lȳdia ōrnāmentō suō dēlectātur. Qu_____ ōrnāmentō? Ōrnāmentum qu_____ Lȳdia dēlectātur est ānulus. E_____ ōrnāmentō dēlectātur Lȳdia.
- Qu_____ vocābula neutra sunt? Neutra sunt vocābula qu_____ -um habent. E_____ vocābula neutra sunt.
- Qu_____ ōrnāmenta vēndit Albīnus? Ōrnāmenta qu_____ Albīnus vēndit sunt ānulī et margarītae. E_____ ōrnāmenta vēndit Albīnus.
- Qu_____ vocābulōrum plūralis -a habet? Vocābula qu_____ plūralis -a habet neutra sunt. Plūralis e_____ vocābulōrum -a habet.
- Qu_____ oppidis fluvii Padus et Tiberis aquam dant? Oppida qu_____ iī fluvii aquam dant sunt Placentia et Ōstia et cētera multa. I_____ oppidis fluvii Padus et Tiberis aquam dant.
- Qu_____ verbīs dēlectātur Iūlia? Verba qu_____ Iūlia dēlectātur sunt “Ecce puella pulchra!” I_____ verbīs dēlectātur puella.

Exercitium 15

m.	f.	n.
hic	haec	hoc
hunc	hanc	hoc
huius	huius	huius
huic	huic	huic
hōc	hāc	hōc
hī	hae	haec
hōs	hās	haec
hōrum	hārum	hōrum
hīs	hīs	hīs
ille	illa	illud
illum	illam	illud
illīus	illīus	illīus
illi	illi	illi
illō	illā	illō
illī	illae	illa
illōs	illās	illa
illōrum	illārum	illōrum
illīs	illīs	illīs

- H_____ servus est Lēander, ill_____ servus est Syrus.
- Lēander h_____ saccum portat, ill_____ saccum portat Syrus.
- H_____ saccus portātur ab h_____ servō, ill_____ ab ill_____.
- Saccus h_____ servī magnus est, ill_____ est parvus.
- In h_____ saccō māla sunt, in ill_____ pira.
- Iūlius h_____ servō mālum dat, ill_____ dat pirum.
- H_____ fēmina est Lȳdia, ill_____ fēmina est Dōrippa.
- Mēdus h_____ fēminam amat, nōn ill_____.
- Ab h_____ fēminā Mēdus amātur, nōn ab ill_____.
- Mēdus amīcus h_____ fēminae est, nōn ill_____.
- Mēdus h_____ fēminae ānulum dat, nōn ill_____.
- H_____ cubiculum magnum est, ill_____ est parvum.
- Fenestra h_____ cubiculī nōn tam parva est quam ill_____.
- Iūlius et Aemilia in h_____ cubiculō dormiunt, nōn in ill_____.
- Lȳdia: “Aspice ill_____ ōrnāmenta, Mēde, ill_____ ānulōs et ill_____ gemmās! Nōnne pulchrī sunt ill_____ ānulī et ill_____ gemmae?”
- Albīnus: “Aspicite h_____ ōrnāmenta, h_____ ānulōs et h_____ gemmās! Nōnne pulchrī sunt h_____ ānulī et h_____ gemmae?”
- Lȳdia: “Quantum est pretium h_____ ānulōrum et h_____ gemmārum?”
- Mēdus: “Nec in h_____ ānulis nec in ill_____ gemmae sunt.”

CAPITVLVM NONVM*Lēctiō prīma (versūs 1–38)***Exercitium 1**

1. Ecce pāstor cum can_____ et centum ov_____.
2. Pāstor ūnum can_____ et centum ov_____ habet.
3. Pāstor est dominus can_____ et ov_____.
4. Pāstor can_____ et ov_____ cibum dat.
5. Can_____ et ov_____ ā pāstōr_____ cibum accipiunt.
6. Dominus huius pāstōr_____ est Iūlius.
7. Iūlius pāstōr_____ suō pānem dat.
8. Iūlius nōn ūnum pāstōr_____, sed multōs pāstōr_____ habet.
9. Iūlius est dominus multōrum pāstōr_____.
10. Iūlius pāstōr_____ suīs pānem dat.
11. Pāstōr_____ pānem accipiunt ā dominō suō.
12. Ovēs ā pāstōr_____ suīs nōn abeunt.

Exercitium 2

1. Pāstor in _____ est cum _____ et centum _____.
2. Ūna ovis _____ est, cēterae sunt _____.
3. _____ ovibus suīs aquam et _____ dat.
4. Cibus ovium est _____; ovēs herbam _____, et aquam _____ ē _____.
5. Cibus pāstōris est _____; pāstor pānem _____.
6. Post campum _____ sunt; inter montēs sunt _____.
7. In campō est parvus _____, in quō ūna _____ est.
8. In _____ multae arborēs sunt.
9. In silvīs et in montībus sunt _____, quī ovēs edunt.
10. _____ lūcet; nūlla nūbēs in _____ est.
11. Caelum est _____ terram.
12. In _____ sunt campī et silvae, montēs et vallēs.
13. Sōl _____; nūlla _____ ante sōlem est.
14. _____ arbore nōn sōl, sed _____ est.
15. Pāstor ad arborem it: pāstor umbram _____.
16. Pāstor ovēs suās ad arborem _____.
17. Iam pāstor et ovēs sub arbore _____.

Exercitium 3

1. Ubi est pāstor? ...
2. Quot ovēs apud eum sunt? ...
3. Quid inest in saccō pāstōris? ...
4. Ovēsne pānem edunt? ...
5. Cūr canis pāstōrem amat? ...
6. Quis est dominus pāstōris? ...
7. Quid vidētur post campum? ...
8. Inter montēs quid est? ...
9. Quot arborēs in colle sunt? ...
10. Cūr pāstor et ovēs in silvam nōn intrant? ...
11. Quid est in caelō? ...
12. Quō pāstor ovēs dūcit? ...
13. Cūr pāstor umbram petit? ...
14. Ubi iacet pāstor? ...

Cap. IX*Lēctiō I*

-is	-ēs
-em	-ēs
-is	-ium
-ī	-ibus
-e	-ibus
-	-ēs
-em	-ēs
-is	-um
-ī	-ibus
-e	-ibus

albus
arbor
bibit
caelum
campus
canis
cibus
collis
dūcit
ēst edunt
herba
iacet
lūcet
lupus
mōns
niger
nūbēs
ovis
pānis
pāstor
petit
rīvus
silva
sōl
sub
suprā
terra
umbra
vallis

pāstor bonus (*m.*)
ovis alba (*f.*)

- <i>(is)</i>	-us/-a
-em	-um/-am
-is	-ī/-ae
-ī	-ō/-ae
-e	-ō/-ā
-ēs	-ī/-ae
-ēs	-ōs/-ās
-(i)um	-ōrum/-ārum
-ibus	-īs

ūna nūbēs
duae nūbēs

vallis	magna
nūbēs	
arbor	
pānis	magnus
collis	
canis	
mōns	

Lēctiō II

eum relinquīt
= ab eō abit

accurrit
bālat
clāmor
dēns
dum
errat
impōnit
ipse
lātrat

Exercitium 4

1. Pāstor bon____ ab ovibus nōn abit.
2. Ovēs pāstōrem bon____ amant.
3. Iūlius est dominus pāstōris bon____.
4. Iūlius pāstōrī bon____ pānem dat
5. Ovēs ā pāstōre bon____ nōn abeunt.
6. Pāstōrēs bon____ ab ovibus su____ nōn abeunt.
7. Iūlius mult____ pāstōrēs habet.
8. Iūlius est dominus mult____ pāstōrum.
9. Iūlius pāstōribus su____ pānem dat.
10. Ovēs ā pāstōribus su____ nōn abeunt.
11. In campō sunt mult____ ovēs alb____ et ūn____ ovis nigr____.
12. Pāstor mult____ ovēs alb____ et ūn____ ovēm nigr____ habet.
13. Pāstor est dominus ovium alb____ et ovis nigr____.
14. Pāstor ovibus alb____ et ovī nigr____ cibum dat.
15. Pāstor in campō est cum mult____ ovibus alb____ et ūn____ ove nigr____.

Exercitium 5

1. In caelō nūllae nūb____ sunt.
2. Nūll____ nūb____ ante sōlem est.
3. Pāstor nūll____ nūbem in caelō videt.
4. In campō est coll____ parv____ cum magn____ arbor____.
5. Coll____ est mōns parv____.
6. Post campum sunt magn____ mont____.
7. In parv____ coll____ ūn____ arbor est.
8. In magnā silvā mult____ arbor____ sunt.
9. Pāstor ov____ su____ ad parv____ coll____ dūcit.
10. Pāstor fess____ cum ov____ su____ in umbrā magn____ arbor____ iacet.
11. Arbor pāstōr____ fess____ et ov____ fess____ umbram dat.

Lēctiō secunda (versūs 39–86)

Exercitium 6

Exemplum: Mēdus ā Iūliō abit = Mēdus Iūliūm relinquīt.

1. Servus improbus ā dominō suō abit = Servus improbus...
2. Servī probī dominōs suōs nōn relinquunt = Servī probī...
3. Mēdus et Lȳdia ā tabernā abeunt = Mēdus et Lȳdia...
4. Iūlia ab Aemiliā et puerīs abit = Iūlia...
5. Ovis nigra pāstōrem suum relinquīt = Ovis nigra...
6. Canis ā pāstōre nōn abit = Canis...
7. Pāstor ovēs albās relinquīt = Pāstor...
8. Lupus ab ove et cane abit = Lupus...

Exercitium 7

1. _____ pāstor dormit, ovis nigra abit.
2. Canis ovem videt et _____ : “Baubau!”
3. Pāstor ovēs _____ et silvam petit.
4. Ovis nigra in magnā silvā _____.
5. In terrā sunt _____ lupī; lupus _____ nōn procul abest.
6. Lupus in silvā cibum _____.
7. Pāstor ovem quaerit, neque eam _____.
8. Lupus _____ : “Uhuhū!” Ovis _____ : “Bābā!”
9. Ovis cōsistit et exspectat _____ lupus venit.

10. Oculi lupi in umbrā lūcent _____ gemmae.
11. Lupa _____ suos albōs ostendit!
12. Sed ecce canis _____ et sine _____ [< timere] lupum petit!
13. Pāstor clāmat; canis _____ eius audit.
14. Pāstor parvam ovem in umerōs _____.

petit
quaerit
relinquit
reperit
timor
ululat
ut
vestīgium

Exercitium 8

1. Quō abit ovis nigra? ...
2. Dormitne canis? ...
3. Quid agit pāstor? ...
4. Ubi ovis nigra errat? ...
5. Quid ovis videt in terrā? ...
6. Quid lupus in silvā quaerit? ...
7. Quid pāstor et canis quaerunt? ...
8. Ululatne canis? ...
9. Quid ovis ante sē in umbrā videt? ...
10. Cūr lupus ovem relinquit? ...
11. Quō pāstor ovem nigrā portat? ...
12. Cēterae ovēs quid agunt? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 87–127)**Lēctiō grammatica***Exercitium 9**

Dēclinatiō prīma

Exemplum: vill|a, gen. sing. -ae, f.

Sing. Plūr.

1. Nōm. *vill*_____ *vill*_____
2. Acc. *vill*_____ *vill*_____
3. Gen. *vill*_____ *vill*_____
4. Dat. *vill*_____ *vill*_____
5. Abl. *vill*_____ *vill*_____

dēclinatiō I (dēcl. I)

(gen. sing. -ae)

sing. plūr.

nōm.	-a	-ae
acc.	-am	-ās
gen.	-ae	-ārum
dat.	-ae	-īs
abl.	-ā	-īs

6. Villa _____ singulāris est.
7. Villā _____ singulāris est.
8. Villae _____ aut _____ singulāris est aut _____ plūrālis.
9. Villam _____ est.
10. Villārum _____ est.
11. Villās _____ est.
12. Villis _____ aut _____ est.

Exercitium 10

Dēclinatiō secunda

*Exempla: domin|us, gen. sing. -ī, m.**verb|um, gen. sing. -ī, n.*

Sing. Plūr. Sing. Plūr.

1. Nōm. *domin*_____ *domin*_____ *verb*_____ *verb*_____
2. Acc. *domin*_____ *domin*_____ *verb*_____ *verb*_____
3. Gen. *domin*_____ *domin*_____ *verb*_____ *verb*_____
4. Dat. *domin*_____ *domin*_____ *verb*_____ *verb*_____
5. Abl. *domin*_____ *domin*_____ *verb*_____ *verb*_____
6. Voc. *domin*_____

dēclinatiō II

(gen. sing. -ī)

masc.

sing. plūr.

nōm.	-us	-ī
acc.	-um	-ōs
gen.	-ī	-ōrum
dat.	-ō	-īs
abl.	-ō	-īs
voc.	-e	

dēclīnātiō II	7. <i>Domine</i> _____ singulāris est.
(gen. sing. -i)	8. <i>Domini</i> _____ singulāris est aut _____ plūralis.
neutr.	9. <i>Dominis et verbis</i> _____ aut _____ plūralis est.
sing. plūr	10. <i>Dominō et verbō</i> _____ aut _____ singulāris est.
nōm. -um -a	11. <i>Dominōrum et verbōrum</i> _____ _____ est.
acc. -um -a	12. <i>Dominōs</i> _____ _____ est.
gen. -i -ōrum	13. _____ _____ est.
dat. -ō -īs	14. <i>Dominus</i> _____ _____ est.
abl. -ō -īs	15. <i>Verba</i> _____ aut _____ plūralis est.
	16. <i>Verbī</i> _____ singulāris est.
	17. <i>Verbum</i> _____ aut _____ est.

Dominūm

dēclīnātiō III	Dēclīnātiō tertia
(gen. sing. -is)	<i>Exempla: pāstor, gen. sing. -ōr̄is, m.</i>
masc./fēm.	<i>ov̄is, gen. sing. -is, f.</i>
sing. plūr.	Sing. Plūr. Sing. Plūr.
nōm. - -ēs	1. Nōm. <i>pāstor</i> <i>pāstōr</i> _____ <i>ov̄</i> _____ <i>ov̄</i> _____
acc. -em -ēs	2. Acc. <i>pāstōr</i> _____ <i>pāstōr</i> _____ <i>ov̄</i> _____ <i>ov̄</i> _____
gen. -is -um	3. Gen. <i>pāstōr</i> _____ <i>pāstōr</i> _____ <i>ov̄</i> _____ <i>ov̄</i> _____
dat. -i -ib⁹s	4. Dat. <i>pāstōr</i> _____ <i>pāstōr</i> _____ <i>ov̄</i> _____ <i>ov̄</i> _____
abl. -e -ib⁹s	5. Abl. <i>pāstōr</i> _____ <i>pāstōr</i> _____ <i>ov̄</i> _____ <i>ov̄</i> _____
nōm. -is -ēs	6. <i>Pāstor</i> _____ singulāris est.
acc. -em -ēs	7. <i>Pāstōre et ove</i> _____ _____ est.
gen. -is -ium	8. <i>Pāstōrem et ovem</i> _____ _____ est.
dat. -i -ib⁹s	9. <i>Pāstōrēs et ovēs</i> _____ aut _____ plūralis est.
abl. -e -ib⁹s	10. <i>Pāstōrī et ovī</i> _____ _____ est.
	11. <i>Pāstōrib⁹s et ovib⁹s</i> _____ aut _____ plūralis est.
	12. <i>Pāstōris</i> _____ _____ est.
	13. <i>Ovis</i> _____ aut _____ singulāris est.
	14. <i>Pāstōrum et ovium</i> _____ _____ est.

Cap. X**Lēctiō I**

āer	1. Lūpus et canis et ovis _____ sunt.
āla	2. Virī et fēminaे _____ sunt.
aquila	3. Lūpus est bēstia _____ ; etiam _____ bestia fera est.
asinus	4. In Āfricā sunt multī leōnēs et aliae _____ [= bēstiae ferae].
avis	5. _____ sunt bēstiae quae in aquā _____ .
bēstia	6. _____ sunt bēstiae quae in āere _____ .
capit	7. _____ est magna avis fera quae parvās avēs _____ et ēst.
cauda	8. Avis quae volat ālās _____ ; piscis quī natat _____ movet.
cum	9. Homō quī ambulat _____ movet.
deus	10. _____ homō ambulat, pedēs moventur.
facit	11. Cum avis in _____ volat, _____ moventur.
fera	12. Avis ālās habet, itaque avis volāre _____ .
ferus	13. Leō volāre nōn potest, _____ [= quia] ālās nōn habet.
homō	14. Hominēs, quī pedēs habent, ambulāre _____ .
leō	15. Quī ambulat vestīgia in terrā _____ .
mercātor	16. Nōn sōlum equus, sed etiam _____ hominem vehere potest.

Exercitium 11

Dēclīnātiō tertia

*Exempla: pāstor, gen. sing. -ōr̄is, m.**ov̄is, gen. sing. -is, f.*

	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
1. Nōm.	<i>pāstor</i>	<i>pāstōr</i> _____	<i>ov̄</i> _____	<i>ov̄</i> _____
2. Acc.	<i>pāstōr</i> _____	<i>pāstōr</i> _____	<i>ov̄</i> _____	<i>ov̄</i> _____
3. Gen.	<i>pāstōr</i> _____	<i>pāstōr</i> _____	<i>ov̄</i> _____	<i>ov̄</i> _____
4. Dat.	<i>pāstōr</i> _____	<i>pāstōr</i> _____	<i>ov̄</i> _____	<i>ov̄</i> _____
5. Abl.	<i>pāstōr</i> _____	<i>pāstōr</i> _____	<i>ov̄</i> _____	<i>ov̄</i> _____
6. <i>Pāstor</i>	_____	singulāris est.		
7. <i>Pāstōre et ove</i>	_____	_____	est.	
8. <i>Pāstōrem et ovem</i>	_____	_____	est.	
9. <i>Pāstōrēs et ovēs</i>	_____	aut	_____	plūralis est.
10. <i>Pāstōrī et ovī</i>	_____	_____	est.	
11. <i>Pāstōrib⁹s et ovib⁹s</i>	_____	aut	_____	plūralis est.
12. <i>Pāstōris</i>	_____	_____	est.	
13. <i>Ovis</i>	_____	aut	_____	singulāris est.
14. <i>Pāstōrum et ovium</i>	_____	_____	est.	

CAPITVLVM DECIMVM**Lēctiō prīma (versūs 1–34)****Exercitium 1**

1. Lūpus et canis et ovis _____ sunt.
2. Virī et fēminaе _____ sunt.
3. Lūpus est bēstia _____ ; etiam _____ bestia fera est.
4. In Āfricā sunt multī leōnēs et aliae _____ [= bēstiae ferae].
5. _____ sunt bēstiae quae in aquā _____ .
6. _____ sunt bēstiae quae in āere _____ .
7. _____ est magna avis fera quae parvās avēs _____ et ēst.
8. Avis quae volat ālās _____ ; piscis quī natat _____ movet.
9. Homō quī ambulat _____ movet.
10. _____ homō ambulat, pedēs moventur.
11. Cum avis in _____ volat, _____ moventur.
12. Avis ālās habet, itaque avis volāre _____ .
13. Leō volāre nōn potest, _____ [= quia] ālās nōn habet.
14. Hominēs, quī pedēs habent, ambulāre _____ .
15. Quī ambulat vestīgia in terrā _____ .
16. Nōn sōlum equus, sed etiam _____ hominem vehere potest.

17. Mercurius est _____ mercātōrum et _____ deōrum.
 18. _____ est homō qui emit et vēndit.

movet
 natat
 nūntius
 pēs
 piscis
 potest possunt
 quod
 volat

Exercitium 2

1. Quid est leō? ...
2. Quid bēstiae ferae edunt? ...
3. Cūr leōnēs ab hominibus timentur? ...
4. Quae bēstiae in aquā natant? ...
5. Quae bēstiae volant? ...
6. Quid movētur cum avis volat? ...
7. Quot pedēs habet homō? ...
8. Equus quot pedēs habet? ...
9. Cūr equus volāre nōn potest? ...
10. Cūr piscēs ambulāre nōn possunt? ...
11. Hominēsne natāre possunt? ...
12. Quis est Mercurius? ...
13. In pedibus et in petasō Mercuriī quid est? ...
14. Quōrum deus est Mercurius? ...
15. Quid est mercātor? ...

Exercitium 3

1. In Āfricā sunt multī leō_____ .
2. In Āfricā magnus numerus leō_____ est.
3. Multī hom_____ Rōmae habitant.
4. Rōmae habitat magnus numerus hom_____ .
5. Leō nōn est amīcus hom_____ , neque homō amīcus leō_____ est.
6. Homō leō_____ timet, et hom_____ timet leō.
7. Leō ab hom_____ timētur, et hom_____ timētur ā leō_____ .
8. Leō_____ timentur ab hom_____ , et hom_____ ā leō_____ timentur.

leō leōn|is
 homō homin|is

*Lēctiō secunda (versūs 35–73)**Lēctiō II***Exercitium 4**

1. Avēs vol_____ possunt; piscēs nat_____ possunt.
2. Equus ambul_____ et curr_____ potest.
3. Ovēs lupum aud_____ possunt, neque eum vid_____ possunt.
4. Iūlia centum numer_____ nōn potest.
5. Homō mortuus sē mov_____ nōn potest.
6. Sub aquā homō nōn potest spīr_____ .
7. Sine animā nēmō potest vīv_____ .
8. Animam dūc_____ necesse est hominī.
9. Necesse nōn est gemmās hab_____ .
10. Qui gemmās vēndit pecūniām fac_____ potest.

-re
 [1] -āre
 [2] -ēre
 [3] -ere
 [4] -īre

Exercitium 5

Exempla: Iūlius Iūliam portāre/vehere potest.

-re -ri/-ī
 [1] -āre -ārī
 [2] -ēre -ērī
 [3] -ere -ī
 [4] -īre -īrī

- Iūlia ā Iūliō portārī/vehī potest.
1. Iūlia magnum saccum port_____ nōn potest.
  2. Magnus saccus ā parvā puellā port_____ nōn potest.
  3. Hominēs deōs neque vid_____ neque aud_____ possunt.
  4. Deī neque vid_____ neque aud_____ possunt ab hominibus.
  5. Nēmō piscēs numer_____ potest: piscēs numer_____ nōn possunt.
  6. Qui pecūniām habet cibum em_____ potest.

7. Sine pecūniā cibus em_____ nōn potest.
8. Mārcus et Quīntus nōn possunt lectīcam veh_____.
9. Ā parvīs puerīs lectīca veh_____ nōn potest.
10. Canis ōstium neque aper_____ neque claud_____ potest.
11. Ōstium ā cane neque aper_____ neque claud_____ potest.

anima

animal

flūmen

folium

mare

mortuus

necesse

nēmō

nīdus

ōvum

parere

pullus

pulmō

rāmus

spīrāre

vīvere

vīvus

volunt

flūmen	flūmin a
flūmin is	flūmin um
flūmin i	flūmin ibus
flūmin e	flūmin ibus
mar e	mar ia
mar is	mar ium
mar i	mar iibus
animal	animāl ia
animāl is	animāl ium
animāl i	animāl ibus

Lēctiō III

ascendere

audēre

cadere

canere

crassus

enim

ergō

esse

lectus

lūdere

occultāre

perterritus

Exercitium 6

1. Magnum _____ est Nīlus.
2. Ōceanus Atlanticus magnum _____ est.
3. Piscēs nōn in terrā, sed in aquā _____.
4. Cum homō _____, anima in _____ intrat et rūrsus exit.
5. _____ est āer quī in pulmōnēs dūcitur.
6. Qui spīrat _____ est, qui nōn spīrat est _____.
7. Sine animā et cibō _____ vīvere potest.
8. Spīrāre et ēsse hominibus _____ est.
9. Hominēs et bēstiae _____ sunt.
10. Avēs in arboribus _____ faciunt.
11. Nīdi sunt inter _____ et _____ arborum.
12. In nīdis sunt _____ aut pullī.
13. Avēs ūva _____, ex quibus _____ exeunt.
14. Ovis nōn ūva, sed pullōs vīvōs _____.
15. Fēmina quae pecūniām facere _____ ūrnāmenta sua vēndunt.

Exercitium 7

1. Nilus magn_____ flūm_____ est.
2. Nilus et Rhēnus magn_____ flūm_____ sunt.
3. Mārcus et Quīntus in parvō flūm_____ natant.
4. Puerī in aquā flūm_____ natant.
5. Parva flūm_____ magnō flūm_____ aquam dant.
6. Ōceanus magn_____ mar_____ est.
7. Inter Eurōpam et Āfricam mult_____ mar_____ sunt.
8. In Ōceanō et in cēterīs mar_____ multi sunt piscēs.
9. In flūm_____ quoque magnus numerus piscium est.
10. Nēmō piscēs mar_____ et flūm_____ numerāre potest.
11. Piscēs sunt animāl_____ quae vīvunt in mar_____.
12. Leō est animal qu_____ in terrā vīvit.
13. Magnus numerus animāl_____ in terrā vīvunt.
14. Parv_____ animāl_____ ā magnīs animāl_____ eduntur.

*Lēctiō tertia (versūs 74–131)***Exercitium 8**

1. Iūlia cum puerīs lūdere _____, neque iī cum puellā _____ volunt.
2. Puerī Iūliam _____ [= cantāre] audiunt.
3. Iūlia _____ pulchram habet: _____ Iūliae pulchra est.
4. Avēs _____ sunt neque canunt; puerī _____ [= nam puerī] nīdōs quaerunt.
5. Avēs perterritae inter folia arborum sē _____.
6. Quintus in arborem _____; Mārcus eum aspicit neque ipse in arborem ascendere _____.
7. Nōn _____, sed tenuis est rāmus quō nīdus _____.
8. Rāmus _____ puerum crassum sustinēre nōn potest.
9. Quīntus ad terram _____.

10. Puer spīrat; _____ vīvit, nam quī spīrat mortuus _____ nōn potest.
 11. Pater filium in vīllam portat et in _____ pōnit.

Exercitium 9

Exempla: Albīnus clāmat. Lȳdia Albīnum clāmāre audit.

Saccus ā Syrō aperītur. Puer saccum ā Syrō aperīrī videt.

Saccus plēnus est. Puer saccum plēnum esse videt.

1. Iūlia canit. Puerī Iūli_____ can_____ audiunt.
2. Iūlia ā Mārcō pulsātur. Quīntus Iūli_____ ā Mārcō puls_____ videt.
3. Iūlia plōrat et Mārcus rīdet. Quīntus Iūli_____ plōr_____ et Mārc_____ rīd_____ audit.
4. Aemilia venit. Puerī Aemili_____ ven_____ vident.
5. Aemilia īrāta est. Mārcus Aemili_____ īrāt_____ es_____ videt.
6. Pulli mortuī sunt. Iūlia pull_____ mortu_____ es_____ videt.
7. Dāvus ā Iūliō interrogātur et ā Mēdō accūsātur. Aemilia Dāv_____ ā Iūliō interrog_____ et ā Mēdō accūs_____ audit.
8. Mēdus ā Iūliō vocātur neque venit. Aemilia Mēd_____ ā Iūliō voc_____ audit neque e_____ ven_____ videt.

Exercitium 10

1. Quid puerī in hortō agunt? ...
2. Quid agit Iūlia? ...
3. Cūr avēs hortī nōn canunt? ...
4. Cūr Mārcus Quīntum vocat? ...
5. Mārcusne in arborem ascendit? ...
6. Quid est in nīdō ad quem Quīntus ascendit? ...
7. Cūr rāmus tenuis Quīntum sustinēre nōn potest? ...
8. Quid Mārcus perterritus videt? ...
9. Estne mortuus Quīntus? ...
10. Pullīne mortuī sunt? ...
11. Quid facit Mārcus? ...
12. Quō pater currit et quid videt? ...
13. Quō Iūlius filium suum portat? ...
14. Quid videt Aemilia? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 132–183)**Lēctiō grammatica***Exercitium 11**

1. Vocā imperātīvus est. Vocā|re est _____ .
2. Vidē|re, pōn|ere, audi|re nōn imperātīvus, sed _____ est.
3. Imperātīvus: intrā. Īnfīnitīvus: intr_____ .
4. Imperātīvus: tacē. Īnfīnitīvus: tac_____ .
5. Imperātīvus: discēde. Īnfīnitīvus: discēd_____ .
6. Imperātīvus: venī. Īnfīnitīvus: ven_____ .
7. Vocā|re est īnfīnitīvus āctīvī. Vocā|rī _____ passīvī est.
8. Vidē|rī, pōn|i, audi|rī nōn īnfīnitīvus āctīvī, sed _____ est.
9. īnfīnitīvus: āctīvum voc_____ , passīvum voc_____ .
10. īnfīnitīvus: āctīvum vid_____ , passīvum vid_____ .
11. īnfīnitīvus: āctīvum pōn_____ , passīvum pōn_____ .
12. īnfīnitīvus: āctīvum aud_____ , passīvum aud_____ .

īnfīnitīvus (inf.)

imp. īnf.

[1] -ā -āre

[2] -ē -ēre

[3] -e -ere

[4] -ī -īre

īnfīnitīvus

āct. pass.

[1] -āre -ārī

[2] -ēre -ērī

[3] -ere -ī

[4] -īre -īrī

*Cap. XI**Lectiō I*

ōs ōr̄is
crūs crūr̄is
corpus corpor̄is
caput capit̄is

CAPITVLVM VNDECIMVM*Lectiō prima (versūs 1-41)***Exercitium 1**

1. In corp_____ hūmānō nōn ūn_____ crūs, sed duo crūr_____ sunt.
2. Corp_____ hūmān_____ duo bracchia et duo crūr_____ habet.
3. In crūr_____ pedēs sunt.
4. In corp_____ hūmānō ūn_____ caput est, nōn duo capit_____ .
5. In capit_____ est ūn_____ ōs, nōn duo ōr_____ .
6. Quot capit_____ et quot ōr_____ habent duo corp_____ ?

Exercitium 2

aeger
atque
auris
bene
bracchium
capillus
caput
color
cor
corpus
crūs
fluere
frōns
gena
iecur
īfrā
labrum
lingua
male
manus
medicus
membrum
ōs
pectus
pōculum
ruber
sānāre
sanguis
sānus
sedēre
stāre
super
vēna
venter
viscera

1. In _____ hūmānō sunt quattuor _____ : duo _____ et duo _____ .
2. In bracciō _____ est, in crūre pēs.
3. In _____ sunt duo oculi, duae _____ , ūnus nāsus, ūnum _____ .
4. Ōs est inter duo _____ ; in ōre sunt dentēs et _____ .
5. Lingua et labra _____ sunt ut rosae.
6. Suprā oculōs _____ est, _____ oculōs sunt _____ .
7. _____ caput capillus est.
8. _____ virōrum nōn tam longus est quam fēminārum.
9. Qui oculōs bonōs habet _____ videt.
10. Qui oculōs malōs habet _____ videt.
11. Īfrā collum est _____ , in quō _____ et pulmōnēs sunt.
12. In corde est _____ , cuius _____ ruber est.
13. Sanguis per _____ ad cor _____ .
14. Īfrā pulmōnēs est _____ , in quō cibus est.
15. Cor, pulmōnēs, _____ , venter sunt _____ hūmāna.
16. Qui ventrem malum habet nōn est _____ , sed _____ .
17. _____ est vir qui hominēs aegrōs _____ [= sānōs facit].
18. Aemilia apud lectum Quīntī _____ .
19. Syra quoque adest, neque ea sedet, sed _____ .
20. Māter filiō suō aquam in _____ dat _____ [= et] filius aquam bibit.

Exercitium 3

1. Quot membra sunt in corpore hūmānō? ...
2. Quid est in bracciō? ...
3. In crūre quid est? ...
4. Quot aurēs et quot oculi sunt in capite? ...
5. Quid est in ōre? ...
6. Cūr Syra male audit? ...
7. Ubi sunt pulmōnēs? ...
8. In corde et in vēnis quid est? ...
9. Qui color est sanguinis? ...
10. In ventre quid est?
11. Quid est medicus? ...
12. Estne sānus Quīntus? ...
13. Estne sōlus in cubiculō suō? ...
14. Ubi sedet Aemilia? ...
15. Sedetne Syra?
16. Quid māter filiō aegrō dat? ...
17. Cūr Quīntus mālum nōn ēst? ...

Exercitium 4

1. Syra pulch____ nōn est neque nāsus eius pulch____ est.
2. Una ovis nig____ est, cēterae sunt albae.
3. Canis pāstōris nōn est albus, sed nig____ .
4. Quintus aeg____ est, Iūlia aeg____ nōn est.
5. Māter filiō aeg____ mālum rub____ dat.
6. Quīntus dentem nig____ habet.
7. Dēns nig____ nōn est sānus, sed aeg____ .
8. Capillus Mēdī nōn rub____ , sed nig____ est.

-er	-ra	-rum
pulcher	aeger	
pulchr a	aegr a	
pulchr um	aegr um	
niger	ruber	
nigr a	rubr a	
nigr um	rubr um	

Lēctiō secunda (versūs 42–91)

Lēctiō II

Exercitium 5

Exempla: Dominus: "Tacē, serve!" Dominus servum tacēre iubet.

Dominus: "Tacēte, servī!" Dominus servos tacēre iubet.

1. Medicus: "Ōs aper____ , puer, et linguam ostend____ !" Medicus puer____ ōs aper____ et linguam ostend____ iubet.
2. Lȳdia: "Cōsist____ , Mēde! Aspic____ tabernam!" Lȳdia Mēd____ cōsist____ et tabernam aspic____ iubet.
3. Iūlius: "Curr____ in hortum, pueri!" Iūlius puer____ in hortum curr____ iubet.
4. Iūlius: "Curr____ , Mārc!" Iūlius Mārc____ curr____ iubet.
5. Domina: "Aper____ fenestrās, ancillae!" Domina ancill____ fenestrās aper____ iubet.
6. Aemilia: "Claud____ oculōs atque dorm____ , Quīnte!" Aemilia Quīnt____ oculōs claud____ atque dorm____ iubet.
7. Syra: "Terg____ oculōs, Iūlia! Es laeta!" Syra Iūli____ oculōs terg____ et laetam es____ iubet.

-us	-um	-re	iubet
-a	-am		
-	-em		
-is	-ōs		
-ī	-ās		iubent
-ae	-ēs		
-ēs			

Exercitium 6

Exempla: Iūlia canit. Mārcus Iūliam canere audit.

Mārcus: "Iūlia canit." Mārcus 'Iūliam canere' dīcit.

1. Puer dorm____ . Medicus puer____ dorm____ videt.
2. Medicus: "Puer dorm____ ." Medicus 'puer____ dorm____ ' dīcit.
3. Lingu____ pueri rubr____ est. Medicus lingu____ eius rubr____ es____ videt.
4. Medicus: "Lingu____ eius rubr____ est." Medicus 'lingu____ eius rubr____ es____ ' dīcit.
5. Pēs dol____ . Quīntus ped____ dol____ sentit.
6. Quīntus: "Pēs dol____ !" Quīntus 'ped____ dol____ ' dīcit.
7. Servi clām____ et rīd____ . Aemilia serv____ clām____ et rīd____ audit.
8. Aemilia: "Servi clām____ et rīd____ !" Aemilia 'serv____ clām____ et rīd____ ' dīcit.
9. Saccul____ Dāvī vacu____ est. Iūlius saccul____ vacu____ es____ videt.
10. Iūlius: "Saccul____ Dāvī vacu____ est." Iūlius dīcit 'saccul____ Dāvī vacu____ es____ '.

-us	-um	-re	dīcit
-a	-am		
-	-em		
-is	-		
-ī	-ōs		dīcunt
-ae	-ās		
-ēs	-a		

Exercitium 7

1. Ubi habitat medicus? ...
2. Quō Iūlius servum suum īre iubet? ...
3. Ambulatne servus quī medicum arcessit? ...
4. Quō it Iūlius cum medicō? ...
5. Quid medicus videt? ...
6. Quid dīcit medicus? ...

7. Cūr Syra verba medicī audīre nōn potest? ...
8. Quid medicus Quīntum facere iubet? ...
9. Quī color est linguae? ...
10. Quid dīcit medicus? ...
11. Quid medicus videt inter dentēs albōs? ...
12. Suntne sānī dentēs Quīnti? ...
13. Quid dīcit Quīntus? ...
14. Quid medicus tangit? ...
15. Quid sentit Quīntus et quid dīcit? ...

*Lēctiō III**Lēctiō tertia (versūs 92–139)***Exercitium 8**

1. Iūlia bene can_____, sed Mārcus e____ male can____ putat.
2. Quīnt____ mortu____ nōn est, sed Syra putat Quīnt____ mortu____ esse.
3. Iūlius et Aemilia medic____ stult____ es____ putant.
4. Quīnt____ oculōs claud____ neque dorm____; Aemilia Quīnt____ oculōs claud____ videt et e____ dorm____ putat.
5. Dāvus Mēd____ putat nummōs Iūlii hab____.
6. Mēdus preti____ ānulī nimis magn____ es____ putat.
7. Lȳdia putat ānul____ gemmāt____ pulchr____ es____.
8. Puerī nās____ Iūliae foed____ es____ putant atque dīcunt!
9. Vi____ long____ nōn est, sed servī qui lectīcam portant vi____ long____ es____ putant.
10. Rōmānī de____ Neptūn____ in marī vīv____ putant; Mercuri____ autem putant inter caelum et terram vol____.

aegrōtāre
appōnere
arcessere
culter
dē
dētergēre
dīcere
dolēre
gaudēre
horriēre
modo
nec
noster
palpitāre
putāre
quiētus
revenīre
sentīre
spectāre
tangere

Exercitium 9

1. Servus Iūlii Tūsculum it atque medicum _____.
2. Servus cum medicō ad vīllam _____ [= rūrsus venit].
3. Medicus interrogat: “Quis _____ [= aeger est]?”
4. Medicus linguam Quīntī _____ [= aspicit].
5. Medicus digitum in pedem puerī impōnit: medicus pedem eius _____.
6. Quīntus digitum medicī in pede suō _____.
7. Quīntus: “Ei! Pēs _____!” Quīntus ‘pedem dolēre’ _____.
8. Medicus puerum oculōs claudere iubet, et _____ sūmit.
9. Medicus cultrum ad bracchium Quīntī _____.
10. Puer sanguinem _____ bracchiō fluere sentit; capillī _____, cor _____.
11. Quīntus _____ iacet _____ [= neque] oculōs aperit; itaque Syra eum mortuum esse _____.
12. Māter _____ [= laeta est] quod filius vīvit.
13. Aemilia sanguinem dē bracchiō Quīntī _____.
14. Iūlius: “Iam filius _____ [= meus et tuus] nōn _____ [= sōlum] pede, sed etiam bracchiō aeger est.”

Exercitium 10*Exemplum:* Māter gaudet quod filius vīvit = Māter filium vīvere gaudet.

1. Quīntus gaudet quod medicus abest = Quīntus medic____ ab____ gaudet.
2. Lȳdia gaudet quod Mēdus Rōmam venit = Lȳdia Mēd____ Rōmam ven____ gaudet.

3. Iūlius gaudet quod Dāvus servus probus est = Iūlius Dav____ serv____ prob____ es____ gaudet.
4. Lydia gaudet quod Mēdus pecūniā habet = Lȳdia Mēd____ pecūniā hab____ gaudet.
5. Aemilia gaudet quod Iūlius adest = Aemilia Iūli____ ad____ gaudet.
6. Pāstor gaudet quod ovis nigra vīvit = Pāstor ov____ nigr____ viv____ gaudet.

Exercitium 11

1. Cūr medicus Quīntum oculōs claudere iubet? ...
2. Quid Aemilia tenet sub bracchiō Quīnti? ...
3. Quid facit medicus? ...
4. Cūr Quīntus horret? ...
5. Cūr nōn potest movēre bracchium? ...
6. Quid dē bracchiō in pōculum fluit? ...
7. Cūr Syra putat Quīntum esse mortuum? ...
8. Quō medicus manum appōnit et quid sentit? ...
9. Quid dīcit medicus? ...
10. Cūr Syra gaudet? ...
11. Quid Aemilia dē bracchiō Quīntī dēterget? ...
12. Quid dīcit Quīntus? ...
13. Quid Aemilia Syram arcessere iubet? ...
14. Cui Aemilia aquam dat? ...
15. Cūr Quīntus medicum abesse gaudet? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 140–179)**Lēctiō grammatica***Exercitium 12**

Dēclinatiō tertia: neutrum.

Exempla: *corpus, corporis; mar|e, mar|is.*

	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
1. Nōm.	<i>corpus</i>	<i>corpor</i> ____	<i>mar</i> ____	<i>mar</i> ____
2. Acc.	<i>corpus</i>	<i>corpor</i> ____	<i>mar</i> ____	<i>mar</i> ____
3. Gen.	<i>corpor</i> ____	<i>corpor</i> ____	<i>mar</i> ____	<i>mar</i> ____
4. Dat.	<i>corpor</i> ____	<i>corpor</i> ____	<i>mar</i> ____	<i>mar</i> ____
5. Abl.	<i>corpor</i> ____	<i>corpor</i> ____	<i>mar</i> ____	<i>mar</i> ____
6.	<i>Corpora et maria</i> _____	aut _____	plūrālis est.	
7.	<i>Corpore</i> est _____	_____ .		
8.	<i>Corpori</i> est _____	_____ .		
9.	<i>Corporibus et maribus</i> est _____	aut _____	plūrālis.	
10.	<i>Corporis et maris</i> _____	_____ .	est.	
11.	<i>Corporum et marium</i> est _____	_____ .		
12.	<i>Corpus et mare</i> _____	aut _____	singulāris est.	
13.	<i>Mari</i> est _____	aut _____	singulāris.	

dēclinatiō III
neutrum

	sing.	plūr.
nōm.	-	-a
acc.	-	-a
gen.	-is	-um
dat.	-i	-ibus
abl.	-e	-ibus

	sing.	plūr.
nōm.	-e	-ia
acc.	-e	-ia
gen.	-is	-ium
dat.	-i	-ibus
abl.	-i	-ibus

Exercitium 13

Exemplum: Medicus ‘Quīntum dormīre’ dicit: “Quīntus dormit.”

1. *Quīntum* nōn nōminātīvus, sed _____ est; *dormīre* nōn indicātīvus, sed _____ est.
2. *Quīntum* *dormīre* est _____ cum _____ .
3. Accūsātīvus cum īfīnitīvō pōnitur apud haec verba: *iubēre*, _____ ,
_____ , _____ , _____ , _____ , _____ ,
est, cētera. Exempla:

accūsātīvus cum īfīnitīvō (acc. + īnf.)

4. *Mārcus Quīntum in arborem ascendere _____ : "In arborem ascende, Quīnte!"*
5. *Quīntus in terrā iacet nec sē movet; itaque Mārcus eum mortuum esse _____ .*
6. *Mārcus clāmat. Iūlius Mārcum clāmāre _____ et accurrere _____ .*
7. *Mārcus: "Quīntus mortuus est." Mārcus _____ 'Quīntum mortuum esse.'*
8. *Pater manum in pectus filii impōnit et cor eius palpitāre _____ .*
9. *Iūlius laetus est: pater filium vivere _____ .*
10. *Quīntus ambulāre nōn potest, ergo _____ est eum ā Iūliō portāri.*

Cap. XII**Lēctiō I**

*dat +nōm+est/sunt =
nōm +acc+habe(n)t*

*pater patr|is
māter mātr|is
frāter frātr|is*

arma
armātus
avunculus
cognōmen
fert
frāter
gladius
miles
nōmen
pilum
praenōmen
scūtum

CAPITVLVM DVODECIMVM**Lēctiō prīma (versūs 1–35)****Exercitium 1**

Exemplum: Mārcus ūnam sorōrem habet = Mārcō (dat) ūna soror est.

1. Iūlius trēs liberōs habet = Iūliō...
2. Aemiliae ūnus frāter est = ...
3. Dāvus multōs amīcōs habet = ...
4. Hominī improbō paucī sunt amīcī = ...
5. Homō duōs oculōs et duās aurēs habet = ...
6. Corporī hūmānō quattuor membra sunt = ...
7. Hominēs ālās nōn habent = ...
8. Mercuriō ālāe in pedibus sunt = ...
9. Vir Rōmānus tria nōmina habet = ...
10. Rōmānī multī deī sunt = ...

Exercitium 2

1. Mārcō pat_____ et māt_____, frāt_____ et soror sunt.
2. Mārcus pat_____ et māt_____, frāt_____ et sorōrem habet.
3. Iūliae duo frāt_____ sunt: Iūlia duōs frāt_____ habet.
4. Nōmina frāt_____ sunt Mārcus et Quīntus.
5. Iūlia māt_____ et frāt_____ suīs rosās ostendit.
6. Iūlia ā māt_____ et ā frāt_____ suīs discēdit.
7. Iūlia rosam dat pat_____, pat_____ filiae osculum dat.
8. Iūlia pat_____ suum amat et ā pat_____ suō amātur.
9. Avunculus nōn est frāt_____ pat_____, sed māt_____ .
10. Pueri Rōmānī nōn ā māt_____, sed ā pat_____ suīs nōmina habent.

Exercitium 3

1. Mārcō et Quīntō ūna _____ est: Iūlia.
2. Iūliae duo _____ sunt: Mārcus et Quīntus.
3. Frāter Aemiliae, cui _____ est Aemilius, _____ liberōrum est.
4. *Pūblius _____ est; alia _____ sunt Mārcus, Quīntus, Titus.*
5. *Paulus nōn praenōmen, sed _____ est.*
6. *Aemilia _____ est quod frāter eius procul ab eā abest.*
7. *Liberi: "Ubi est avunculus nōster?" Iūlius: "Avunculus _____ est in Germāniā."*
8. *_____ Rōmānus pilum et _____ et scūtum _____ [= portat].*

9. _____ et gladius et _____ sunt _____ mīlitis Rōmānī.
 10. Miles est vir _____ [= quī arma fert].

soror
trīstis
vester

Exercitium 4

1. Quis est frāter Mārcī? ...
2. Quae soror Mārcī est? ...
3. Quot frātrēs sunt Iūliae? ...
4. Mārcō quot sorōrēs sunt? ...
5. Quot filiī et quot filiae Iūliō sunt? ...
6. Quod nōmen est filiae? ...
7. Filiis quae nōmina sunt? ...
8. Quod nōmen mātri est? ...
9. Quod cognōmen est Iūliō? ...
10. Num 'Quīntus' cognōmen est? ...
11. Quot nōmina virō Rōmanō sunt? ...
12. Quid est praenōmen? ...
13. Quis est avunculus Mārcī? ...
14. Quot frātrēs sunt Aemiliae? ...
15. Cūr Aemilia trīstis est? ...
16. Ubi est frāter Aemiliae? ...
17. Estne Aemilius mercātor Rōmānus? ...
18. Quid mīles Rōmānus fert? ...

*Lēctiō secunda (versūs 36–91)**Lēctiō II*

mīles milit̄is
pedes pedit̄is
eques equit̄is

Exercitium 5

1. Mīl_____ Rōmānus bona arma fert.
2. Bona arma ā mīl_____ Rōmānō feruntur.
3. Arma mīl_____ Rōmānī sunt gladius, scūtum, pilum.
4. In Germāniā multī mīl_____ sunt, et ped_____ et equ_____.
5. In Germānia magnus numerus mīl_____ est, et ped_____ et equ_____.
6. Equ_____ est mīl_____ quī equō vehitur; quī pedibus it ped_____ est.
7. Pilum ped_____ Rōmānī nōn tam longum est quam hasta equ_____.
8. Pilum ā ped_____ Rōmānō fertur, hasta ab equ_____ fertur.

Exercitium 6

Exempla: Gladius longus. Gladius brevis.

Hasta longa. Hasta brevis.

-us -us   -us -is
-a -a   -a -is

1. Gladius long_____ nōn tam lev_____ est quam gladius brev_____.
2. Hasta brev_____ nōn tam grav_____ est quam hasta long_____.
3. Saccus Lēandrī magn_____ et grav_____ est, saccus Syrī est parv_____ et lev_____.
4. Quīntus est puer crass_____, Mārcus puer tenu_____ est.
5. Aemilia nōn laet_____, sed trīst_____ est.
6. Capillus Aemiliae nōn brev_____, sed long_____ est.
7. Haec līnea long_____ et tenu_____ est: [_____].
8. Haec līnea est brev_____ et crass_____: [-].

A nōn tam -us/-a/-is est
quam B = B -ior est
quam A

Exercitium 7

Exemplum: Mārcus nōn tam crassus nec tam gravis est quam Quīntus
= Quīntus crassior et gravior est quam Mārcus.

1. Via Latīna nōn tam longa est quam via Appia = ...
2. Cornēlius nōn tam pecūniōsus est quam Iūlius = ...
3. Syra nōn tam fōrmōsa est quam Aemilia = ...
4. Quīntus nōn tam levis est quam Mārcus = ...
5. Saccus Syrī nōn tam gravis est quam Lēandrī = ...
6. Capillus Iūliae nōn tam brevis est quam Mārcī = ...
7. Mēdus nōn tam probus est quam Dāvus = ...
8. Digitus quārtus nōn tam longus neque tam crassus est quam digitus medius = ...

Exercitium 8

genetivus partitivus
(< pars)

Exemplum: Prōvincia est pars imperiī Rōmāni.

1. Littera est pars vocābuli _____.
2. Umerī et pectus partēs corpori ____ hūmāni ____ sunt.
3. Manus pars bracchi ____ est ut pēs pars crūri ____ est.
4. Ātrium et peristylum partēs villi ____ Rōmāni ____ sunt.
5. Praenōmen est pars prīma nōminis ____ Rōmāni ____ .
6. Aegyptus pars Āfricæ ____ est.
7. Magna pars Eurōpæ ____ est in imperiō Rōmānō.

Exercitium 9

imperāre/pārēre + dat

Exempla: Pater filiō et filiae imperat; liberī patrī suō pārent.

1. Dominus servus ____ suō imperat; servus dominus ____ suus ____ pāret.
2. Domina ancilla ____ sua imperat; ancilla dominus ____ suus ____ pāret.
3. Iūlius Mēdus ____ imperat: "Venī!" nec Mēdus e ____ pāret.
4. Mārcus soror ____ suus ____ imperat: "Tacē, Iūlia!" neque ea frātrus ____ suus ____ pāret.
5. Dux militis ____ imperat, militēs duc ____ suus ____ pārent.
6. Rōmāni Galli ____ imperant, Galli Rōmāni ____ pārent.
7. C ____ dominō Dāvus pāret? Dominus c ____ Dāvus pāret est Iūlius.

Exercitium 10

-us	-ūs
-um	-ūs
-ūs	-uum
-ui	-ibus
-ū	-ibus

1. In Germāniā magnus exercitus ____ Rōmānus est.
2. In exercitu ____ Rōmānō multī militēs sunt.
3. Dux exercitus ____ est qui exercitus ____ dūcit.
4. Dux Rōmānus magnō exercitu ____ imperat.
5. In Germāniā et in Britanniā magni exerciti ____ Rōmāni sunt, qui contrā magnōs hostium exercitū pugnant.
6. Graeci et Galli iam exercitu ____ Rōmānis pārent.
7. Multī Graeci et Galli in exercitu ____ Rōmānis militant.
8. Ducēs exercitu ____ Rōmānōrum ā militib⁹ suis nōn discēdunt.

ac
arcus
barbarus
bellum
brevis
contrā
dīvidere
dux

Exercitium 11

1. Militēs pilis et gladiis _____.
2. Pueri nōn armis, sed ____ pugnant.
3. _____ est miles qui ex equo pugnat.
4. Aemilius nōn eques, sed ____ est.
5. Gladius qui ā pedite _____ nōn est longus et _____, sed _____ et levis.
6. Gladius brevis nōn gravis, sed sed _____ est.

7. Pedes hastam longam et gravem _____ [= portāre] nōn potest.
8. Graecī et Rōmānī nōn sunt hominēs _____ ut Germānī _____. [= at-que] Britannī, quī Germāniā et Britanniam _____.
9. Prōvincia est _____ imperiī Rōmānī.
10. Dānuvius flūmen Germāniā ab imperiō Rōmānō _____.
11. Dānuvius est _____ imperiī Rōmānī.
12. Graecia _____ Graecōrum est.
13. Rōmānī _____ Germānōs pugnant; Germānī enim _____ Rōmānōrum sunt, ac _____ est inter Rōmānōs et Germānōs.
14. Hostēs exercitum Rōmānum _____ [= timent].
15. Quī exercituī imperat _____ exercitūs est.
16. Hispānī, quī in _____ Rōmānō _____ [= mīlitēs sunt], nōn modo gladiōs et pīla, sed etiam _____ _____ que ferunt.

eques
 exercitus
 ferre fertur
 finis
 gravis
 hostis
 incolere
 levis
 metuere
 mīlitāre
 pars
 patria
 pedes
 pugnāre
 pugnus
 sagitta

Exercitium 12

1. Quid agunt mīlitēs Rōmānī in Germāniā? ...
2. Quibus armīs mīlitēs Rōmānī pugnant? ...
3. Quid est eques? ...
4. Aemiliusne eques est? ...
5. Quam longum est pīlum Aemilii? ...
6. Estne longus gladius eius? ...
7. Suntne Graecī hominēs barbarī? ...
8. Estne Germānia prōvincia Rōmāna? ...
9. Quid est prōvincia? ...
10. Quam prōvinciam Gallī incolunt? ...
11. Quod flūmen Germāniā ā Galliā dividit? ...
12. Quae flūmina finēs sunt imperiī Rōmānī? ...
13. Quae est patria Germānōrum? ...
14. Cūr Rōmānī contrā Germānōs pugnant? ...
15. Cui exercitus Rōmānus pāret? ...

Lēctiō tertia (versūs 92–142)

Exercitium 13

1. Aemilius, quī mīles fort____ est, gladium brev____ et lev____ fert.
2. Militī fort____ Rōmān____ est gladius brev____ et lev____ .
3. Miles Rōmān____ gladiō brev____ et lev____ armātus est.
4. Rōmānī, mīlitēs fort____ , gladiōs brev____ et lev____ ferunt.
5. Militib⁹ fort____ Rōmān____ sunt gladiī brev____ et lev____ .
6. Mīlitēs Rōmān____ gladiīs brev____ et lev____ armātī sunt.
7. In ānulō Aemiliae est gemma magn____ et grav____ .
8. Aemilia gemmam habet magn____ et grav____ .
9. Aemilia gemmā magn____ et grav____ örnātur.
10. Pretium gemmae magn____ et grav____ est sēstertii centum.
11. Aemilia mult____ gemmās grav____ habet.
12. Magnum est pretium gemmārum grav____ .
13. Ōs vocābulum nōn long____ , sed brev____ est; in hōc vocābulō brev____ duae litterae sunt.
14. Ōs et pēs vocābula nōn long____ , sed brev____ sunt.

Lēctiō III

gladius/hasta	gravis
scūtum	grave
-us/-a	-is
-um/-am	-em
-ī/-ae	-is
-ō/-ae	-ī
-ō/-ā	-ī
-um	-e
-ī/-ae	-ēs
-ōs/-ās	-ēs
-ōrum/-ārum	-ium
-is	-ibus
-a	-ia

gladius/hasta gravior
scūtum gravius

-ior -iōrēs
-iōrem -iōrēs
-iōris -iōrum
-iōrī -iōribus
-iōre -iōribus
-ius -iōra

Exercitium 14

1. Via Appia long_____ et lāt_____ est quam via Latīna.
2. Multae viae long_____ et lāt_____ sunt quam via Latīna.
3. Saccus Syrī lev_____ est quam saccus Lēandrī.
4. Syrus saccum lev_____ portat quam Lēander.
5. In saccō lev_____ sunt pira.
6. Iūlius nōmen brev_____ est quam Cornēlius.
7. Litterae Graecae nōmina long_____ habent quam Latīnae.
8. Rōmānī pilīs brev_____ et lev_____ pugnant quam Germānī.
9. Mīlitēs Rōmānī fort_____ sunt quam Germānī et ducī fort_____ pārent quam illi.
10. Dux Rōmānus fort_____ est quam dux Germānōrum et mīlitibus fort_____ imperat quam ille.
11. Cornēlius equum fōrmōs_____ habet quam Iūlius; Cornēlius dominus equī fōrmōs_____ est.
12. Ārnāmenta fēminam pulchram pulchr_____ facere possunt.
13. Quod ārnāmentum pulchr_____ est quam ānulus gemmātus?

Exercitium 15

altus
castra
dēfendere
dīvidere
equitātus
expugnāre
fortis
fossa
fugere
iacere
impetus
lātus

metus
mīlia
oppugnāre
passus
vāllum

1. Mīlitēs Rōmānī in _____ habitant.
2. Circum castra vāllum et _____ est.
3. Vāllum prope x pedēs _____ est et duo _____ [MM] _____ longum.
4. Via quae castra in duās partēs _____ centum pedēs _____ est.
5. Cum hostēs castra _____, Rōmānī _____ ascendunt.
6. Hostēs castra _____ nōn possunt, quia Rōmānī castra _____.
7. Hostēs pīla in castra _____ nōn possunt.
8. _____ [= equitēs] in hostēs _____ facit.
9. Hostēs arma ad terram iaciunt ac _____.
10. Miles _____ nōn fugit et sine _____ [= timōre] hostēs oppugnat.
11. Rhēnus est flūmen longum et lātum et _____.

Exercitium 16

1. Ubi habitant mīlitēs Rōmānī? ...
2. Ubi sunt castra in quibus Aemilius habitat? ...
3. Cūr nūllī puerī in castrīs habitant? ...
4. Quid est circum castra Rōmāna? ...
5. Quam altum et quam longum est vāllum castrōrum? ...
6. Quot portae in castra dūcunt? ...
7. Quam lāta via est inter duās portās? ...
8. Cum castra oppugnantur, quid agunt Rōmānī? ...
9. Quibus armīs vāllum dēfenditur? ...
10. Quid facit mīles fortis qui ab hoste petitur? ...
11. Quō fugiunt Germānī? ...
12. Cūr pīla Germānōrum procul iacī nōn possunt? ...
13. Cūr Germānia ā Rōmānīs nōn expugnātur? ...
14. Num Rōma ab hostibus expugnārī potest? ...

Lēctiō grammatica (versūs 143–225)

Exercitium 17

Dēclinātiō quārta

Exemplum: *manus*, gen. sing. -ūs, f.

Sing. Plūr.

1. Nōm. *man* _____
2. Acc. *man* _____
3. Gen. *man* _____
4. Dat. *man* _____
5. Abl. *man* _____

6. *Manibus* est _____ aut _____ plūrālis.7. *Manū* _____ singulāris est.8. *Manuī* _____ est.9. *Manum* _____ est.10. *Manus* _____ est.11. *Manūs* est _____ singulāris aut _____ aut
_____ plūrālis.12. *Manuum* _____ est.

Exercitium 18

Exemplum: *Mūrus altus*. *Porta alta*. *Vāllum altum*.

- 1.
- Altus*
- a -um est _____ prīmae et secundae dēclinātiōnis.

Singulāris Plūrālis

Masc. Fēm. Neutr.

Masc. Fēm. Neutr.

2. Nōm. *alt* _____
3. Acc. *alt* _____
4. Gen. *alt* _____
5. Dat. *alt* _____
6. Abl. *alt* _____
7. Voc. *alt* _____

8. Masculīnum: *altus* est _____, *altum*
_____, *altos* _____ plūrālis, *altī*
_____ singulāris aut _____ plūrālis, *alte*
_____.9. Fēminīnum: *alta* est _____ singulāris, *altam* _____
_____, *altas* _____, *altae* _____
aut _____ singulāris aut _____ plūrālis, *altā*
_____ , *altārum* _____.10. Neutrum: *altum* est _____ aut _____ singulāris, *alta*
_____ aut _____ plūrālis.11. Masculīnum et neutrum: *altī* est _____ singulāris, *altō*
_____ aut _____ singulāris, *altōrum* _____.12. *Altīs* _____ aut _____ plūrālis est.

Lēctiō grammatica

dēclinātiō IV
(gen. sing. -ūs)

sing. plūr.

nōm.	-us	-ūs
acc.	-um	-ūs
gen.	-ūs	-uum
dat.	-ui	-ibus
abl.	-ū	-ibus

adiectīvum

dēcl. I et II

masc. sing. plūr.

nōm.	-i	
acc.	-īs	
gen.	-ī	-ōrum
dat.	-ō	-īs
abl.	-ō	-īs
voc.-e		

fēm.

nōm.	-a	-ae
acc.	-am	-ās
gen.	-ae	-ārum
dat.	-ae	-īs
abl.	-ā	-īs

neutr.

nōm.	-um	-a
acc.	-um	-a
gen.	-ī	-ōrum
dat.	-ō	-īs
abl.	-ō	-īs

adiectīvum	
dēcl. III	
masc./fēm.	
sing. plūr.	
nōm. -is	-ēs
acc. -em	-ēs
gen. -is	-ium
dat. -ī	-ibus
abl. -ī	-ibus
neutr.	
nōm. -e	-ia
acc. -e	-ia
gen. -is	-ium
dat. -ī	-ibus
abl. -ī	-ibus

comparātīvus (comp.)	
masc./fēm.	
sing. plūr.	
nōm. -iōr	-iōrēs
acc. -iōrem	-iōrēs
gen. -iōris	-iōrum
dat. -iōrī	-iōribus
abl. -iōre	-iōribus
neutr.	
nōm. -iōs	-iōra
acc. -iōs	-iōra
gen. -iōris	-iōrum
dat. -iōrī	-iōribus
abl. -iōre	-iōribus

Cap. XIII

Lēctiō I	
decimus	
duodecimus	
nōnus	
octāvus	
prīmus	
quārtus	
quīntus	

Exercitium 19 Exemplum: *Saccus gravis. Gemma gravis. Scūtum grave.*

1. *Gravis* -e est adiectīvum _____ dēclinātiōnis.

Singulāris	Plūrālis
Masc./Fēm.	Neutr.
Masc./Fēm.	Neutr.

 2. Nōm. *grav* _____ *grav* _____ *grav* _____ *grav* _____
 3. Acc. *grav* _____ *grav* _____ *grav* _____ *grav* _____
 4. Gen. *grav* _____ *grav* _____ *grav* _____ *grav* _____
 5. Dat. *grav* _____ *grav* _____ *grav* _____ *grav* _____
 6. Abl. *grav* _____ *grav* _____ *grav* _____ *grav* _____
 7. Masculīnum et fēminīnum: *gravis* est _____ aut _____
     singulāris, *gravem* _____, *gravēs*
     _____ aut _____ plūrālis.
 8. Neutrūm: *grave* est _____ aut _____ singulāris,
     gravia _____ aut _____ plūrālis, *gravis*
     _____ singulāris.
 9. *Gravī* _____ aut _____ singulāris est.
 10. *Gravibus* _____ aut _____ plūrālis est.
 11. *Gravīum* _____ est.

Exercitium 20

Comparātīvus

Exemplum: *Gladius longior. Via longior. Pilum longius.*

1. *Longior* -iōr|is est _____ adiectīvī.

Singulāris	Plūrālis
Masc./Fēm.	Neutr.
Masc./Fēm.	Neutr.

 2. Nōm. *longior* *longius* *longiōr* _____ *longiōr* _____
 3. Acc. *longiōr* _____ *longius* *longiōr* _____ *longiōr* _____
 4. Gen. *longiōr* _____ *longiōr* _____ *longiōr* _____ *longiōr* _____
 5. Dat. *longiōr* _____ *longiōr* _____ *longiōr* _____ *longiōr* _____
 6. Abl. *longiōr* _____ *longiōr* _____ *longiōr* _____ *longiōr* _____
 7. Masculīnum et fēminīnum: *longior* est _____ singulāris,
     longiōrem _____, *longiōrēs* _____
     aut _____ plūrālis.
 8. Neutrūm: *longius* est _____ aut _____ singulāris,
     longiōra _____ aut _____ plūrālis.
 9. *Longiōre* _____ singulāris est.
 10. *Longiōrī* _____ est.
 11. *Longiōribus* est _____ aut _____ plūrālis.
 12. *Longiōris* _____ est.
 13. *Longiōrum* est _____.

CAPITVLVM TERTIVM DECIMVM

Lēctiō prīma (versūs 1–45)

Exercitium 1

1. _____ mēnsis [I] est.
 2. _____ mēnsis [II].
 3. _____ mēnsis [III].
 4. _____ mēnsis [IV].
 5. _____ mēnsis [V].
 6. _____ mēnsis [VI].

7. _____ mēnsis _____ [vii].
8. _____ mēnsis _____ [viii].
9. _____ mēnsis _____ [ix].
10. _____ mēnsis _____ [x].
11. _____ mēnsis _____ [xi].
12. _____ mēnsis _____ [xii].

secundus
septimus
sextus
tertius
ūndecimus

Exercitium 2

1. _____ dīviditur in duodecim mēnsēs.
2. Iānuārius _____ anni pīmus est.
3. December est mēnsis anni _____.
4. In annō sunt _____ quīnque [ccclxv] _____.
5. _____ est centum anni; duo saecula sunt _____ [cc] anni.
6. Centum anni _____ saeculum est longum _____.
7. Mēnsis Iānuārius ā deō Iānō _____ [= nōmen habet].
8. Iānus est deus Rōmānus cui duae _____ sunt.
9. Tempore antīquō Mārtius mēnsis pīmus _____.
10. _____ [= illō tempore] Octōber mēnsis octāvus erat.
11. _____ autem Iānuārius est mēnsis pīmus; Octōber _____ [= ergō Octōber] mēnsis decimus est.
12. Februārius _____ [xxviii] aut _____ [xxix] diēs habet.
13. Cēterī _____ [xi] mēnsēs longiōrēs sunt.
14. Aprilis _____ [xxx] diēs habet; _____ Iūnius xxx diēs habet.
15. Sex mēnsēs sunt _____ pars anni.
16. Prīma pars diēi est _____.
17. Diēs est tempus ā māne ad _____.
18. _____ est tempus ā vesperō ad māne.
19. Māne est _____ diēi, vesper _____ diēi est.
20. Diēs in duodecim _____ dīviditur.
21. Hōra sexta, quae _____ nōminātur, diem dīvidit in duās _____ partēs.

aequus
annus
diēs
dīmidius
ducentī
duodētrīgintā
erat
faciēs
finis
hōra
igitur
initium
item
māne
mēnsis
merīdiēs
nōmināre
nunc
nox
postrēmus
saeculum
sexāgintā
tempus
trecentī
trīgintā
tunc
ūndecim
ūndētrīgintā
vel
vesper

Exercitium 3

1. Quot mēnsēs sunt in annō? ...
2. Quī mēnsis anni pīmus est? ...
3. Quis est mēnsis anni postrēmus? ...
4. Quot diēs habet annus? ...
5. Num homō ducentōs annōs vivere potest? ...
6. Ā quō nōminātur mēnsis Iānuārius? ...
7. Quot oculōs et quot ūra habet deus Iānus? ...
8. Cūr mēnsis nōnus September nōminātur? ...
9. Quot diēs habet mēnsis September? ...
10. Quam longus est mēnsis Octōber? ...
11. Estne mēnsis Februārius longior quam Mārtius? ...
12. Quae est pars diēi postrēma? ...
13. In quot hōrās dividitur diēs? ...
14. Quot mēnsēs sunt dīmidia pars anni? ...

*accusativus temporis***Exercitium 4***Exemplum: Iūlia duās hōrās dormit.*

1. Homō sānus centum ann   vivere potest.
2. Nēmō ducent   ann   vivit.
3. Canis duodecim ann   vivere potest.
4. Mēdus mult   hōr   in sōle ambulat.
5. Aemilius sex mēns   militat in Germāniā.
6. Quīntus trēs di   et trēs noct   in lectō iacet.
7. Mīlitēs pauc   hōr   dormiunt.

*Lēctiō II**Lēctiō secunda (versūs 46–101)*

-ior	-issimus
	-issima
-ius	-issimum
-iōrēs	-issimī
	-issimae
-iōra	-issima

Exercitium 5

1. Nūllus mēnsis brev   est quam Februārius: is mēnsis annī brev   est.
2. Sōl est stēlla clār   quam cēterae stēllae: sōl stēlla caelī clār   est.
3. Nilus flūmen long   et lāt   est quam cētera flūmina Āfricae: id flūmen Āfricae long   et lāt   est.
4. Nūlli mīlitēs fort   sunt quam Rōmānī: Rōmānī mīlitēs fort   sunt.
5. Tiberius praenōmen long   est quam cētera praenōmina: id praenōmen Latīnum long   est.
6. Verba *ire* et *dare* brev   sunt quam cētera verba Latīna: ea verba Latīna brev   sunt.
7. Merīdiē sōl alt   in caelō est quam ante et post merīdiem: merīdiē sōl alt   est in caelō.
8. Mēdus: “Nūlla fēmina tam fōrmōsa aut tam proba est quam Lȳdia: ea fēmina fōrmōs   ac prob   est!”

Exercitium 6

-ēs	-ēs
-em	-ēs
-ēi	-ērum
-ēi	-ēbus
-ē	-ēbus

1. Di   est tempus ā māne ad vesperum.
2. Hōra sexta di   dīvidit in duās aequās partēs.
3. Vesper est finis di .
4. Di   prīmō mēnsis Septembris nōmen est kalendae Septembrēs.
5. Di   quīntō decimō post lūnam novam lūna plēna est.
6. Aestāte di   longiōrēs sunt quam noctēs.
7. Annus CCCLXV di   habet; numerus di   magnus est.
8. Prīmis mēnsium di   nōmina sunt *kalendae Iānuāriae, Februāriae, Mārtiae, Aprīlēs*, cētera.
9. Mēnsēs incipiunt ab iis di   quī *kalendae* dīcuntur.

Exercitium 7

aequinoctium	
aestās	
atque	
autumnus	
calidus	
clārus	
exiguus	
fōrma	
frīgidus	
glaciēs	

1. Nōn sōl, sed   et   lūcent nocte.
2.   lūnae ā sōle venit; itaque lūna nōn tam   est quam sōl.
3. Sōl terram et lūnam lūce suā   .
4. Nōn   lūna lūce sōlis illūstrātur; ea pars lūnae quae nōn illūstrātur   est.
5. Cum lūna nova est,   [= parva] pars eius vidētur.
6. Lūna dīmidia   habet litterae D.
7. Diēs mēnsis I dīcitur   , v aut VII   , xiii aut xv   .
8. A. d. VIII kal. Apr. et a. d. VIII kal. Oct.   dīcuntur, nam iis diēbus nox aequa est   diēs.

9. Tempora anni sunt vēr, _____, autumnus, _____.
10. _____ à Mārtiō, _____ à Septembrī _____ [= initium facit].
11. Aestās nōn tempus _____, sed tempus _____ est.
12. Eō tempore multī Rōmānī _____ [: Rōmam] relinquunt.
13. Hieme nōn sōlum _____, sed etiam _____ dē nūbibus cadit.
14. Hieme _____ Germāniae glaciē _____.
15. Germānī puerī super _____ lacuum lūdunt.

hiems
idūs
illūstrāre
imber
incipere
kalendae
lacus

lūna
lūx
nix
nōnae
obscūrus
operīre
stēlla
tōtus
urbs
vēr

Exercitium 8

1. Unde venit lūx lūnae? ...
2. Num tōta lūna sōle illūstrātur? ...
3. Quis dīcitur diēs tertius decimus mēnsis Aprilis? ...
4. Quō mēnse longissimī sunt diēs? ...
5. Quae sunt quattuor tempora anni? ...
6. Ā quō mēnse incipit annus? ...
7. Quod anni tempus incipit ā mēnse Decembri? ...
8. Quī mēnsis anni frigidissimus est? ...
9. Cūr multī hominēs urbem relinquunt aestāte? ...
10. Quandō folia dē arboribus cadunt? ...
11. Quandō arborēs novīs foliīs ornantur? ...
12. Quī diēs anni brevissimus est? ...

*Lēctiō tertia (versūs 102–149)**Lēctiō III***Exercitium 9**

1. Antīquīs temporibus Mārtius mēnsis prīmus _____.
2. September, quī nunc mēnsis nōnūs _____, tunc mēnsis septimus _____.
3. Tunc Rōma urbs nōn tam pulchra _____ quam nunc _____.
4. Tunc Rōmānī pauciōres _____ quam nunc _____.
5. Ante tempus Caesaris mēnsi septimō nōmen _____ Quīntīlis.

(nunc) est sunt
(tunc) erat erant

Exercitium 10

1. Aestāt_____ diēs longiōrēs sunt quam hiem_____.
2. Mēns_____ Mārti_____ et mēns_____ Septembr_____ diēs aequī sunt ac noctēs.
3. Hōr_____ sext_____ vel merīdi_____ sōl altissimus est.
4. Quandō lūcet lūna? Lūna noct_____ lūcet.
5. Di_____ octāv_____ post lūnam novam lūna dīmidia est.
6. Vēr_____ arborēs novīs foliīs ornantur.
7. E_____ tempor_____ avēs nīdōs faciunt.

*ablātīvus temporis***Exercitium 11**

1. Estne Quīntus in cubiculō suō? ...
2. Estne obscūrum cubiculum Quīntī? ...
3. Cūr Aemilia fenestram claudit? ...
4. Cūr Quīntus hōrās longās esse putat? ...
5. Quod tempus est anni? ...
6. Ā quō nōminātur mēnsis Iūlius? ...
7. Quod nōmen eī mēnsi erat ante tempus Caesaris? ...
8. Num Iūlius vel Quīntīlis mēnsis quīntus est? ...
9. Cūr Quīntus dormire nōn potest? ...
10. Ubi sōl lūcet cum nox est in Italiā? ...
11. Quandō hominēs dormiunt? ...
12. Quae urbs est caput imperiī Rōmānī? ...

Lēctiō grammatica

dēclīnātiō v (gen. sing. -ēi)	sing.	plūr.
nōm. -ēs	-ēs	
acc. -em	-ēs	
gen. -ēi	-ērum	
dat. -ēi	-ēbus	
abl. -ē	-ēbus	

positīvus (pos.)	
comparatīvus (comp.)	
superlatīvus (sup.)	

pos. -us -a -um / -is -e
comp. -ior -ius
sup. -issim|us -a -um

Cap. XIV

Lēctiō I

uter utra utrum?	
A-ne an B?	
alter -era -erum:	
aut A aut B	
uter- utra- utrum-que:	
et A et B	
neuter -tra -trum:	
nec A nec B	

*Lēctiō grammatica (versūs 150–176)***Exercitium 12**

Dēclīnātiō quīnta

Exemplum: *di|ēs*, gen. sing. -ēi, m.

Sing.	Plūr.
1. Nōm. <i>di</i> _____	<i>di</i> _____
2. Acc. <i>di</i> _____	<i>di</i> _____
3. Gen. <i>di</i> _____	<i>di</i> _____
4. Dat. <i>di</i> _____	<i>di</i> _____
5. Abl. <i>di</i> _____	<i>di</i> _____
6. <i>Diē est</i> _____ singulāris.	
7. <i>Diēbus</i> _____ aut _____ plūrālis est.	
8. <i>Diēi</i> est _____ aut _____ singulāris.	
9. <i>Diem</i> _____ est.	
10. <i>Diērum</i> _____ est.	
11. <i>Diēs est</i> _____ singulāris aut _____ aut _____ plūrālis.	

Exercitium 13 Exempla: *Februārius mēnsis brevis est, brevior quam cēteri mēnsēs:
Februārius mēnsis annī brevissimus est.*

- Brev|is -e* positīvus est; *brevior -ius* _____ est; *brevissim|us -a -um* est _____ .
Masc.	Fēm.	Neutr.
2. Pos. <i>alt</i> _____	<i>alt</i> _____	<i>alt</i> _____
3. Comp. <i>alt</i> _____	<i>alt</i> _____	<i>alt</i> _____
4. Sup. <i>alt</i> _____	<i>alt</i> _____	<i>alt</i> _____
5. Pos. <i>brev</i> _____	<i>brev</i> _____	<i>brev</i> _____
6. Comp. <i>brev</i> _____	<i>brev</i> _____	<i>brev</i> _____
7. Sup. <i>brev</i> _____	<i>brev</i> _____	<i>brev</i> _____

CAPITVLVM QVARTVM DECIMVM*Lēctiō prīma (versūs 1–32)***Exercitium 1**

Exempla:

Uter servus, Dāvus ne an Mēdus?Uterque servus: et Dāvus et Mēdus.Alter servus: aut Dāvus aut Mēdus.Neuter servus: nec Dāvus nec Mēdus.

- Duo puerī in hortum eunt, _____ puer ambulat, _____ currit.
- _____ ē duōbus puerīs currit? Quīntus currit. _____ ambulat?
Mārcus ambulat.
- Iūlius: “Curre, Mārce!” Iam _____ puer currit, et Mārcus et Quīntus; _____ puer ambulat, nec Mārcus nec Quīntus.
- Aemilia et Lȳdia sunt dueae fēminaē: _____ fēmina Rōmāna est, _____ Graeca.
- _____ ē duābus fēminīs est Graeca? Lȳdia est Graeca.
- _____ fēmina pulchra est, et Aemilia et Lȳdia; _____ fēmina foeda est, nec Aemilia nec Lȳdia.

7. Nilus et Rhēnus sunt duo flūmina: _____ flūmen in Āfricā est, _____ in Eurōpā.
8. _____ ē duōbus flūminibus in Āfricā est, Nilusne an Rhēnus? Nilus in Āfricā est.
9. _____ flūmen magnum est, et Nilus et Rhēnus; _____ flūmen parvum est, nec Nilus nec Rhēnus.

Exercitium 2

1. Uterque puer in lectō _____ [= iacet].
2. Uter puer dormit, Mārcusne _____ Quīntus?
3. Mārcus dormit, sed Quīntus _____ .
4. Mārcus nōn aegrōtat, sed _____ .
5. Āer frigidus per fenestram _____ intrat.
6. Fenestra Quīnti nōn aperta, sed _____ est.
7. Puer vigilāns _____ canere audit: “Cucurrū!”
8. Dāvus: “ _____ pēs tuus sē habet _____ [= hōc diē]?”
9. Quīntus: “Pēs male sē _____. Dā _____ aquam, Dāve!” Dāvus eī aquam dat.

an
apertus
clausus
cubāre
gallus
habēre, sē h.
hodiē
mihi
quōmodo
valēre
vigilāre

Exercitium 3

1. Cūr Mārcus quiētus in lectō suō cubat? ...
2. Cūr alter puer vigilat nec dormīre potest? ...
3. Uter ē duōbus puerīs aegrōtat? ...
4. Pēsne sōlum dolet Quīntō? ...
5. Suntne magna cubicula puerōrum? ...
6. Uter puer fenestrā apertā dormit? ...
7. Quid per fenestram apertam intrat? ...
8. Cūr fenestra Quīnti clausa est? ...
9. Quid audit Quīntus? ...
10. Cūr Mārcus gallum nōn audit? ...
11. Quid gallus canēns salūtat? ...
12. Quem vocat Quīntus? ...
13. Quōmodo sē habet pēs Quīnti hodiē? ...
14. Cūr Quīntus noctem longam esse putat? ...
15. Quid Dāvus puerō aegrō dat? ...

*Lēctiō secunda (versūs 33–74)**Lēctiō II***Exercitium 4***Exempla:*

Servus ambulāns = servus quī ambulat; servī ambulantēs = servī quī ambulant.

Membrum dolēns = membrum quod dolet; membra dolentia = membra quae dolent.

Puella canēns = puella quae canit; puellae canēntēs = puellae quae canunt.

Puer dormiēns = puer quī dormit; puerī dormientēs = puerī quī dormiunt.

1. Puella plōr_____ [= quae plōrat]; puellae plōr_____ [= quae plōrant].
2. Puer rīd_____ [= quī rīdet]; puerī rīd_____ [= quī rīdent].
3. Cor palpit_____ [= quod palpitat]; corda palpit_____ [= quae palpitant].
4. Equus curr_____ [= quī currit]; equī curr_____ [= quī currunt].
5. Pāstor dorm_____ [= quī dormit]; pāstōrēs dorm_____ [= quī dormiunt].
6. Ovis err_____ [= quae errat]; ovēs err_____ [= quae errant].
7. Canis lātr_____ [= quī lātrat]; canēs lātr_____ [= quī lātrant].

[1]	-āns	-antēs
		-antia
[2]	-ēns	-entēs
		-entia
[3]	-ēns	-entēs
		-entia
[4]	-iēns	-ientēs
		-ientia

adhuc
 afferre
 deinde
 excitare
 frigere
 induere
 inquit
 lavare
 mane
 mergere
 nudus
 poscere
 primum
 purus
 solere
 sordidus
 surgere
 tibi
 toga
 tunica
 vestimenta
 vestire

8. Animal vol_____ [= quod volat]; animalia vol_____ [= quae volant].
9. Stella luc_____ [= quae luctet]; stellae luc_____ [= quae lument].

Exercitium 5

1. Iam hora prima est, sed Marcus _____ dormit.
2. Servus clamans puerum dormientem _____.
3. Marcus est lecto _____ ac servum aquam _____ iubet.
4. Servus ei aquam _____ et Marcus manus _____.
5. Iam manus eius non _____, sed _____ sunt.
6. Marcus primum manus, _____ faciem lavat.
7. Davus eum caput totum in aquam _____ iubet.
8. _____ [= hora prima] puer manus et faciem aqua frigidam lavat.
9. Quintus, qui ante Marcum surgere _____, hodie non surgit, quod pes et caput ei dolet.
10. "Mihi quoque caput dolet" _____ Marcus, et Davus "_____ caput non dolet!" inquit.
11. Marcus _____, quia aer frigidus est et corpus eius _____ est.
12. Tunica et toga sunt _____ Marci.
13. Marcus vestimenta sua a servo _____: "Da mihi _____ et _____, Dave! _____ me!"
14. Marcus _____ tunicam, deinde togam _____.

Exercitium 6

1. Quo it Davus Quintum relinquens? ...
2. Vigilatne Marcus? ...
3. Quomodo Davus puerum excitat? ...
4. Quid Marcus Davum afferre iubet? ...
5. Estne calida aqua quam Davus affert? ...
6. Quid Marcus primum lavat? ...
7. Totumne corpus lavat Marcus? ...
8. Estne frigida aqua qua Roman post meridiem lavantur? ...
9. Cur non surgit Quintus? ...
10. Doletne caput Marco? ...
11. Cur Marcus friget? ...
12. Quid Marcus a Davo poscit? ...
13. Quae sunt vestimenta Marci? ...
14. Num Davus Marcum vestit? ...

Lectio III

Lectio tercia (versus 75–132)

Exercitium 7

-ans   -antēs
 -antem
 -antis   -antium
 -anti   -antibus
 -ante/-antī
 -āns   -antia
 -ēns   -entēs
 -entem
 -entis   -entium
 -entī   -entibus
 -ente/-entī
 -ēns   -entia

1. Ancilla can_____ et rid_____ a puellā dormi_____ non auditur.
2. Puella dormi_____ ancillam can_____ et rid_____ non audit, sed servum clam_____ audit.
3. Servus clam_____ puellam dormi_____ excitat.
4. Puella dormi_____ non ab ancillā can_____ et rid_____ , sed a servō clam_____ excitatur.
5. Puella vocem ancillae can_____ et rid_____ non audit, sed vocem servī clam_____ audit.
6. Ancillae can_____ et rid_____ a puellis dormi_____ non audiuntur.
7. Puellae dormi_____ ancillas can_____ et rid_____ non audiunt, sed servos clam_____ audiunt.

8. Servī clām_____ puellās dormi_____ excitant.
9. Puellae dormi_____ nōn ab ancillīs can_____ et rīd_____ , sed ā servīs clām_____ excitantur.
10. Puellae vōcēs ancillārum can_____ et rīd_____ nōn audiunt, sed vōcēs servōrum clām_____ audiunt.
11. Dāvus nōn puerō val_____ , sed puerō aegrōt_____ aquam dat.
12. Servus dominō imper_____ pāret. Servī dominīs imper_____ pārent.
13. Quīntus nec crūs dol_____ nec bracchium dol_____ movet.
14. Puer aegrōt_____ membra dol_____ nōn movet.
15. Avēs animālia vol_____ sunt; ovis nōn est animal vol_____ .

Exercitium 8

1. Virī Rōmānī togam_____ .
2. Miles gladium gerit manū_____ , scūtum manū_____ .
3. Vir _____ [= togam gerēns] mīlitāre nōn potest.
4. Mārcus, cui pedēs frigent, _____ induit.
5. Dāvus puerum _____ cum venīre iubet: “Venī mē _____ !”
6. In ātriō _____ līberōs suōs exspectant.
7. Quīntus, qui _____ ēsse solet, hodiē _____ ēsse potest.
8. Dāvus Mārcō librum et _____ et _____ et rēgulam affert.
9. Iūlius: “Hodiē Mēdus _____ cum īre nōn potest, Mārce.”
10. Mēdus librum et tabulam et cēterās _____ Mārcī ferre solet.
11. Mārcus ipse nihil ferre solet _____ mālum.
12. Filius discēdēns “ _____ , pater!” inquit.

calceus

dexter

gerere

mēcum

multum

nihil

parentēs

praeter

rēs

sēcum

sinister

stilus

tabula

tēcum

togātus

valē

rēs   rēs

rem   rēs

rei   rērum

rei   rēbus

rē   rēbus

Exercitium 9

1. Sine pecūniā nūlla r_____ [= nihil] emī potest.
2. Mēdus Līdiae r_____ pulchram emit.
3. Pretium eius r_____ est centum sēstertiī.
4. Eī r_____ nōmen est ‘ānulus gemmātus’.
5. Eā r_____ ḥornātur digitus.
6. In tabernīs Rōmānīs multae r_____ emī possunt.
7. Qui magnam pecūniā habet multās r_____ emere potest.
8. Magnus est numerus eārum r_____ quae Rōmae emī possunt.
9. Villa Iūliī multīs r_____ pulchrīs ḥornātur.

Exercitium 10

1. Quid est toga? ...
2. Utrum bracchium virō togātō nūdum est? ...
3. Cūr miles Rōmānus togam nōn gerit? ...
4. Quid miles manū sinistrā gerit? ...
5. Cūr Mārcus calceōs poscit? ...
6. Quō eunt Dāvus et Mārcus? ...
7. Qui sunt in ātriō? ...
8. Quid est ante parentēs? ...
9. Quō it Aemilia? ...
10. Quid māter filiō aegrōtantī dat? ...
11. Quid pater dat filiō valenti? ...
12. Quās rēs Mārcus sēcum fert? ...
13. Quis cum puerīs īre solet? ...
14. Quid dicit puer discēdēns? ...
15. Quid pater respondeat? ...

Lēctiō grammatica
participium (part.)

- [1] -ā|ns -a|nt|is
- [2] -ē|ns e|nt|is
- [3] -ēns -ent|is
(-i|ns -i|ent|is)
- [4] -i|ēns -i|ent|is

masc./fēm.
sing. plūr.
nōm. -ns -nt|ēs
acc. -nt|em -nt|ēs
gen. -nt|is -nt|ium
dat. -nt|ī -nt|ibus
abl. -nt|e/ī -nt|ibus
neutr.
nōm. -ns -nt|ia
acc. -ns -nt|ia
gen. -nt|is -nt|ium
dat. -nt|ī -nt|ibus
abl. -nt|e/ī -nt|ibus

ego sum habeō
tū es habēs
is/ea est habeat

Lēctiō grammatica (versūs 133–150)

Exercitium 11

1. Vocā|re īfīnītīvus est. Vocā|ns est _____.
2. Vidē|ns, pōn|ēns, audi|ēns _____ sunt.
3. īfīnītīvus volāre, participium vol_____.
4. īfīnītīvus sedēre, participium sed_____.
5. Participium dūcēns, īfīnītīvus dūc_____.
6. Participium veniēns, īfīnītīvus ven_____.
7. Participium faciēns, īfīnītīvus fac_____ ; item participium capiēns, iaciēns, fugiēns, pariēns, accipiēns, aspiciēns, īfīnītīvus cap_____, iac_____, fug_____, par_____, accip_____, aspic_____.

Singulāris Plūrālis

Masc./Fēm.	Neutr.	Masc./Fēm.	Neutr.
8. Nōm. volāns	vol_____	vol_____	vol_____
9. Acc. vol_____	vol_____	vol_____	vol_____
10. Gen. vol_____	vol_____	vol_____	vol_____
11. Dat. vol_____	vol_____	vol_____	vol_____
12. Abl. vol_____ / _____	vol_____ / _____	vol_____	vol_____
13. Nōm. canēns	can_____	can_____	can_____
14. Acc. can_____	can_____	can_____	can_____
15. Gen. can_____	can_____	can_____	can_____
16. Dat. can_____	can_____	can_____	can_____
17. Abl. can_____ / _____	can_____ / _____	can_____	can_____
18. Masculinum et fēminīnum: volāns, canēns est _____ singulāris, volantēm, canentēm _____ , volantēs, canentēs _____ aut _____ plūrālis.			
19. Neutrūm: volāns, canēns _____ aut _____ singulāris est, volantia, canentia _____ aut _____ plūrālis.			
20. Volante, canente _____ est.			
21. Volantī _____ aut _____ singulāris est, volantib⁹s _____ aut _____ .			
22. Volantis, canentis est _____ , volantium, canentium _____ plūrālis.			

Cap. XV

Lēctiō I

CAPITVLVM QVINTVM DECIMVM

Lēctiō prima (versūs 1–40)

Exercitium 1

1. Dēlia: “Ego laeta _____. Nōnne tū laeta _____, Syra?”
2. Syra: “____ laeta nōn _____. Cūr tū laeta _____, Dēlia?”
3. Dēlia: “Laeta _____, quia Lēander mē amat: ____ amīcus meus ____ ; ____ amīca eius ____.”
4. Dēlia amīcum habe_____, itaque ____ laeta _____.
5. Dēlia: “Nōnne tū amīcum habē_____, Syra?”
6. Syra: “Ego amīcum nōn habe_____. ”
7. Dēlia: “Cūr amīcum nōn habē_____ ?”
8. Syra: “Amīcum nōn habe_____, quia fōrmōsa nōn _____. ____ amīcum habē_____, quia fēmina fōrmōsa _____. ”

Exercitium 2

1. Diodōrus _____ Mārcī est; Mārcus _____ Diodōrī est.
2. Diodōrus puerōs _____ verberat; eō modō magister discipulōs improbōs _____ solet.
3. Diodōrus enim magister _____ est.
4. Sextus p̄imus ad _____ advenit.
5. Magister intrāns discipulum salūtat eumque _____ iubet:
“Salvē, Sexte! _____ !”
6. _____ [= deinde] Sextus in _____ suā cōsīdit.
7. Discipulus _____ [= tacēns] ante magistrum sedet.
8. Sextus iam adest, _____ [= sed] cēterī discipulī _____ adsunt.
9. Magister īrātus _____ : “Ō, discipulōs improbōs...!”
10. Titus _____ [= ḍōstium] pulsat _____ lūdum intrat.
11. Titus nōn _____ intrat, sed p̄imum iānuam pulsat.

antequam
at
cōsidere
discipulus
exclāmāre
iānua
lūdus
magister
nōndum
pūnire
sella
sevērus
statim
tacitus
tum
virga

Exercitium 3

1. Quō it Mārcus? ...
2. Quis est Diodōrus? ...
3. Cūr Mārcus magistrum suum metuit? ...
4. Quōmodo magister discipulōs improbōs pūnit? ...
5. Cui discipulī pārent? ...
6. Quis discipulus p̄imus ad lūdum advenit? ...
7. Quid facit Sextus cum magister intrat? ...
8. Cūr īrātus est magister? ...
9. Estne Sextus discipulus improbus? ...
10. Quid facit Titus antequam lūdum intrat? ...
11. Quid magister eum facere iubet? ...
12. Cūr Titus librum suum nōn habet? ...
13. Tūne magister/magistra an discipulus/discipula es? ..

*Lēctiō secunda (versūs 41–95)**Lēctiō II***Exercitium 4**

1. Lēander saccum port____ ; item Syrus saccum port____ .
2. Dāvus et Ursus lectīcam cum dominō port____ .
3. Lēander: “Saccus quem tū port____ , Syre, levior est quam is quem ego port____ .”
4. Dāvus: “Sacci quōs vōs port____ , Syre et Lēander, leviōrēs sunt quam lectīca quam nōs port____ .”
5. Iūlia can____ . Puerī nōn can____ , sed rīd____ , quod Iūliam canere aud____ , nam puerī eam male canere put____ .
6. Iūlia: “Cūr vōs rīd____ , puerī, cum mē canere aud____ ? Nōnne mē bene canere put____ ?”
7. Mārcus: “Nōs rīd____ cum tē canere aud____ , Iūlia, quia tē male canere put____ !”
8. Quīntus: “Ego nōn rīd____ cum tē canere aud____ .”
9. Iūlia: “Aud____ ne, Mārce? Quīntus nōn rīd____ cum mē canere aud____ . Cūr tū nōn rīd____ , Quinte? Tūne mē bene canere put____ ?”
10. Quīntus: “Ego put____ tē vōcem satis pulchram habēre. Nōn male can____ , ut parva puella.”
11. Iūlia: “Ego bene can____ , at vōs male can____ !”
12. Quīntus: “Nōn male can____ , ut magnī puerī!”

[1]	-ō	-āmus
	-ās	-ātis
	-at	-ant
[2]	-eō	-ēmus
	-ēs	-ētis
	-et	-ent
[3]	-ō	-imus
	-is	-itis
	-it	-unt
[4]	-iō	-īmus
	-īs	-ītis
	-it	-iunt

convenīre
 dēsinere
 domī
 īferior
 nisi
 nōs
 posterior
 quid
 quod
 reddere
 redire
 sē
 sī
 tergum
 vērum
 vōs

Exercitium 5

1. Mārcus (ad Sextum et Titum): “_____ magistrum nōn salūtātis...”
2. Sextus et Titus: “Id _____ nōn est: _____ magistrum salūtāmus.”
3. Magister: “Vērum dīcītis. _____ Mārcus dicit vērum nōn est.”
4. Magister īrātus _____ Mārcī verberat.
5. Tergum est pars corporis _____ .
6. Mārcus nōn lacrimat, neque enim lacrimāre puerō Rōmānō _____ .
7. Magister eum verberāre _____ , atque puer ad sellam suam _____ .
8. _____ [= cūr] Mārcus nōn cōnsidit? Nōn cōnsidit, quia pars tergī _____ eī dolet.
9. Quīntus nōn in ludō, sed _____ est.
10. Mārcus: “Quīntus dīcit ‘_____ aegrūm esse’.”
11. Magister: “_____ frāter tuus aeger est, in lūdum īre nōn potest.”
12. Magister Mārcum Titō tabulam _____ iubet.
13. Magister: “Necesse est tē pūnīre, _____ tabulam nunc reddis Titō!”

Exercitium 6

1. Quis discipulus postrēmus advenit? ...
2. Mārcusne magistrum salūtāt? ...
3. Cūr magister Mārcum verberat? ...
4. Cūr Mārcus nōn lacrimat? ...
5. Quō magister puerum redire iubet? ...
6. Cūr Mārcus nōn cōnsidit? ...
7. Quid est tergum? ...
8. Ubi est frāter Mārcī? ...
9. Cūr Quīntus in lūdum īre nōn potest? ...
10. Quid magister puerōs iubet? ...
11. Cūr Mārcus librum Titī habet? ...
12. Cūr Titus nōn potest mālūm reddere Mārcō? ...

Lēctiō III

Lēctiō tertia (versūs 96–128)

Exercitium 7

ego nōs
 tū vōs
 is iī
 sum sumus
 es estis
 est sunt
 possum possumus
 potes potestis
 potest possunt

1. Dāvus et Ursus, quī dominum vehunt, iam fessī _____ .
2. Syrus et Lēander saccōs vehunt; _____ nōndum fessī _____ .
3. Dāvus: “Nōs fessī _____ . Nōnne vōs fessī _____ , Syre et Lēander?”
4. Syrus: “_____ fessī nōn _____. Cūr _____ fessī _____ , Dāve et Urse?”
5. Ursus: “Nōs fessī _____ , quia dominus gravis _____ .”
6. Dāvus: “St! Dominus dormit; _____ quoque fessus _____ .”
7. Ursus: “_____ quī vehitur fessus esse nōn pot_____ .”
8. Servī, quī dominum portāre iam nōn pos_____ , lectīcam in viā pōnunt. Dominus excitātur.
9. Iūlius: “Cūr hīc consistimus? Ubi _____ ?”
10. Dāvus: “In monte _____ . Iam tē portāre nōn pos_____ , domine.”
11. Iūlius: “Quid mē portāre nōn pot_____ ?”
12. Dāvus: “Tē portāre nōn pos_____ , quia nimis gravis _____ .”
13. Iūlius: “Ego gravis nōn _____ , nec lectīca gravis _____ .”
14. Ursus: “Sine tē lectīca gravis nōn _____. Tūne apud lectīcam ambulāre pot_____ ?”
15. Iūlius: “Fessus _____ : ambulāre nōn pos_____ .”
16. Dāvus: “_____ nōn tam fessus _____ quam nōs _____ .”
17. Iūlius: “Vērum dīcis: ego nōn tam fessus _____ quam vōs _____ , sed _____ dominus _____ , _____ servī _____ !”

Exercitium 8

1. Magister librum aperit ac _____ incipit.
2. Dum magister recitat, _____ discipulī dormiunt [= nūllus discipulus vigilat].
3. Discipulī tam bene dormiunt quam domī in _____ [= parvis lectīs].
4. Ergō posteriōrem librī partem nōn audiunt, sed tantum _____ partem.
5. Magister eōs verberat. Discipulī: "Cūr _____ verberās?"
6. Magister: "_____ verberō, quod aliō modō _____ excitāre nōn possum."
7. In lūdō dormīre nōn _____ .

lectulus
licēre
nōs (acc)
omnēs
prior
recitāre
vōs (acc)

Exercitium 9

1. Quid facit magister antequam recitāre incipit? ...
2. Tōtumne librū audiunt discipulī? ...
3. Cūr nōn audiunt posteriōrem librī partem? ...
4. Cūr magister recitāre dēsinit? ...
5. Quōmodo magister discipulōs excitat? ...
6. Quid Mārcus dīcit magistrō īrātō? ...
7. Quōmodo magister discipulōs pūnit? ...
8. Cūr discipulī nōn cōsīdunt? ...
9. Cūr magister eōs ante sellās stāre iubet? ...
10. Quid recitat magister sedēns? ...
11. Num in lūdō dormīre licet? ...
12. Quid est lectulus? ...
13. Tūne stāns dormīre potes? ...
14. Ubi vōs dormīre soletis, discipuli? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 129–170)**Lēctiō grammatica***Exercitium 10**

1. Voc|ō, vocā|mus _____ prīma est.
  2. Vocā|s, vocā|tis _____ _____ est.
  3. Voca|t, voca|nt _____ _____ est.
  4. Voc|ō persōna _____ singulāris est; vocā|mus est _____ plūrālis.
  5. Vocā|s _____ secunda _____ est; vocā|tis est _____ .
  6. Voca|t persōna _____ _____ est; voca|nt est _____ .
Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
7. Pers. 1 am____	am____	vid____	vid____	aud____	aud____
8. Pers. 2 am____	am____	vid____	vid____	aud____	aud____
9. Pers. 3 am____	am____	vid____	vid____	aud____	aud____
10. Pers. 1 dūc____	dūc____	fac____	fac____	s____	s____
11. Pers. 2 dūc____	dūc____	fac____	fac____	es____	es____
12. Pers. 3 dūc____	dūc____	fac____	fac____	es____	s____

persōna (pers.)
 sing. plūr
 pers. 1 -ō -mus
 pers. 2 -s -tis
 pers. 3 -t -nt
 [1] 1 -ō -ā|mus
       2 -ā|s -ā|tis
       3 -a|t -a|nt
 [2] 1 -e|ō -ē|mus
       2 -ē|s -ē|tis
       3 -e|t -e|nt
 [3] 1 -(i)ō-imus
       2 -is -itis
       3 -it -(i)unt
 [4] 1 -i|ō -i|mus
       2 -i|s -i|tis
       3 -i|t -i|unt

*Cap. XVI**Lēctiō I*

appellāre

ēgredī

flāre

flūctus

implēre

īferus

īfluere

interesse

locus

maritimus

mergere

merx

nauta

nāvigāre

nāvis

opperīri

ōra

paulum

portus

secundus

situs

sīve

superus

tempestās

tranquillus

turbāre

turbidus

vēlum

ventus

*ablātīvus absoluṭus**I: cum adiectīvō***CAPITVLVM SEXTVM DECIMVM***Lēctiō prima (versūs 1–40)***Exercitium 1**

1. Italia inter duo maria _____.
2. Id mare quod suprā Italianam _____ est ‘mare _____’, _____ [= vel] ‘mare Hadriāticum’ _____ [= nōminātur].
3. Īfrā Italianam situm est mare _____ sīve Tūscum.
4. In Tiberī flūmine nōn multum, sed _____ aquae est.
5. Itaque magnae _____ Rōmam adīre nōn possunt.
6. Ōstia est oppidum _____ quod magnum _____ habet.
7. In _____ maritimā multī sunt portūs.
8. Ōs flūminis est _____ quō flūmen in mare _____.
9. Rēs quās mercātōrēs emunt ac vēndunt _____ dīcuntur.
10. Cum nūllus _____ flat, mare _____ est.
11. Cum magnus ventus _____, mare _____ est.
12. _____ est magnus ventus.
13. Tempestās mare _____ atque altōs _____ facit, quī nāvem aquā _____ possunt.
14. Nāvis quae aquā implētū in mare _____ cum nautīs.
15. Itaque _____ tempestātēs metuunt nec marī turbidō _____ volunt.
16. Is quī nāvigāre vult ventum secundum _____ [= exspectat].
17. Ventus _____ est ventus quī ā tergō flat.
18. Ventō secundō nāvēs ē portū _____ [= exeunt].
19. _____ nāvium ventō impletur.

Exercitium 2

1. Inter quae maria sita est Italia? ...
2. Cūr magnae nāvēs Rōmam adīre nōn possunt? ...
3. Ubi sita est Ōstia? ...
4. Quid dīcitur locus quō flūmen in mare īfluit? ...
5. In quod mare Tiberis īfluit? ...
6. Ubi sita sunt oppida Brundisium, Puteoli, Genua? ...
7. Quid est portus? ...
8. Quōmodo mercēs ex Āfricā in Italianam vehuntur? ...
9. Num mercēs tantum vehuntur nāvibus? ...
10. Quid facit is quī nāvigāre vult? ...
11. Quando tranquillum est mare? ...
12. Quid est tempestās? ...
13. Cūr nautae tempestātēs metuunt? ...
14. Quid nautae ī portū opperīuntur? ...

Exercitium 3

1. Vent_____ secund_____ nāvēs ē portū ēgrediuntur.
2. Nāvēs plēn_____ vēl_____ per mare vehuntur.
3. Nautae neque mar_____ tranquill_____ neque mar_____ turbid_____ nāvigāre volunt.
4. Mārcus fenestr_____ apert_____ dormit, Quīntus fenestr_____ claus_____ cubat.
5. Puer ocul_____ claus_____ in lectō cubat.
6. Mārcus surgit ac ped_____ nūd_____ ante lectum stat.
7. Mārcus manūs lavat atque man_____ pūris ē cubiculō exit.
8. Quint_____ aegr_____ trēs tantum discipulī adsunt.

9. Patr____ viv____ filius pecūniōsus nōn est.
 10. Lūn____ plēn____ nox obscūra nōn est.

*Lēctiō secunda (versūs 41–95)***Exercitium 4***Exempla:* verērī = timēre

verētur = timet, verentur = timent

verēns = timēns

1. In portū necesse est ventum opper_____.
2. Nautae ventum secundum opper_____.
3. Mēdus, quī dominum sevērum ver_____ , ex Italiā in Graeciam proficisc_____ vult.
4. Ventō secundō nāvis ē portū ēgred_____.
5. Sōl or_____ ; Mēdus et Lydia sōlem or_____ intu_____.
6. Mēdus laet_____ quia cum amicā suā proficisc_____.
7. Lydia Rōmā proficisc_____ laet_____ nōn potest; dē oculis eius lacrimae lab_____.
8. Mēdus amicam suam trīstem complect_____ atque cōnsol_____.
9. Quīntus oculis clausīs cultrum medici opper_____.
10. Parentēs filium vivere laet_____.
11. Ovēs pāstōrem suum sequ_____ ; canis ovēs sequ_____.
12. Omnēs nautae Neptūnum, deum maris, ver_____.
13. Oculi hūmānī sōlem intu_____ nōn possunt.

Exercitium 5*Exemplum:* Iūlius nummōs suōs numerat Aemiliā spectante
(= dum Aemilia spectat).

1. Sōl____ orient____ nāvis proficiscitur mult____ homin____ spectant____.
2. Magistr____ recitant____ discipulī dormiunt.
3. Mārcus rīdet plōrant____ sorōr____ !
4. Sōl____ lūcent____ pāstor umbrām petit.
5. Pāstor____ dormient____ ovis abit, sed pāstor lātrant____ can____ excitātur.
6. Cēter____ tacent____ et audient____ medicus Quīntum oculōs claudere iubet.
7. Gall____ canent____ excitātur puer.

Exercitium 6

1. _____ est pars nāvis posterior.
2. Illīc sedet _____, is est nauta quī nāvem _____.
3. _____ est ea pars caelī unde sōl hōrā prīmā _____.
4. _____ est ea caelī pars quō sōl hōrā duodecimā _____.
5. Oriēns et occidēns partēs caeli _____ sunt.
6. Ea caelī pars ubi sōl merīdiē stat appellātur _____.
7. Pars contrāria dīcitur _____ à septem stellīs quae _____ in eā parte caeli stant.
8. Nautae ad occidentem nāviantī merīdiēs à _____ est, à _____ septentiōnēs, oriēns à tergo.
9. Ventō secundō atque caelō _____ multae nāvēs _____ [= ūnō tempore] ē portū ēgrediuntur.
10. Mēdus et Lydia nāvem _____ et ex Italiā _____.
11. Lydia Mēdum in puppim ascendentem _____.

Lēctiō II

[1]	-ārī
	-ātūr -antur
	-āns
[2]	-ērī
	-ētūr -entur
	-ēns
[3]	-ī
	-ītūr -untur
	-ēns
[4]	-īrī
	-ītūr -iuntur
	-īēns
	(orjutur)

ablātīvus absoluītus
II: cum participiō
 (-ntē -ntibus)

cernere
 complectī
 cōscendere
 cōnsolārī
 contrārius
 dextra
 gubernārē
 gubernātōr
 intuērī
 labī
 laetārī
 merīdiēs
 occidēns
 occidere
 oriēns
 orīrī

proficiisci
puppis
semper
septentrionēs
sequi
serēnus
simul
sinistra
verērī

12. Lȳdia tr̄istis est, sed Mēdus _____ [= gaudet] nec iam dominum _____.
13. Mēdus faciem Lȳdiae _____ [= spectat]: dē oculis eius lacrimae _____.
14. Mēdus amīcam suam _____ eamque multīs verbīs _____.
15. Parvae r̄ēs quae procul absunt oculis _____ nōn possunt.

Exercitium 7

1. Ubi sedet gubernātor et quid agit? ...
2. Quid est puppis? ...
3. Quae sunt quattuor partēs caelī? ...
4. Quae dicitur ea caelī pars unde sōl oritur? ...
5. Pars contrāria quae est? ...
6. Unde Mēdus et Lydia nāvem cōscendunt? ...
7. Quō proficiscuntur? ...
8. Cūr in Graeciam īre volunt? ...
9. Quid sēcum ferunt in nāve? ...
10. Quid Mēdus et Lydia ē nāve spectant? ...
11. Cūr hominēs in portū vix cernī possunt? ...
12. Num tr̄istis est Mēdus? ...
13. Cūr Lydia nōn laetātur? ...
14. Quōmodo Mēdus amīcam suam cōnsolātur? ...
15. Quam in partem nāvigant? ...

*Lēctiō III**Lēctiō tertia (versūs 96–150)***Exercitium 8**

multum	-ī
paulum	-ae
	-is

- Exemplum:* Puer aeger multum aquae bibit et paulum cibī est.
1. In Tiberī nōn multum, sed paulum aqu_____ est.
  2. Iūlius multum pecūni_____ habet.
  3. Ovēs multum herb_____ edunt.
  4. Pāstor nōn paulum pān_____ sēcum fert.
  5. In corde et in vēnis multum sanguin_____ est.
  6. Post paulum tempor_____ discipulī dormiunt.

Exercitium 9

multum	
paulum	
multō	-ior -ius
paulō	post ante

1. Quīntus, quī mult_____ ēsse solet, hodiē paul_____ est.
2. Quīntus mult_____ crassior est quam Mārcus et paul_____ crassior quam Iūlia.
3. Nāvis proficiscitur; paul_____ post terra cernī nōn potest.
4. Nūbēs oriuntur, nec mult_____ post tempestās oritur.
5. Iam flūctūs mult_____ altiōrēs sunt quam paul_____ ante.
6. Nautae mult_____ aquae ē nāve hauriunt.
7. Nāvis paul_____ levior fit.
8. Dānuvius flūmen mult_____ longius est quam Tiberis et paul_____ longius quam Rhēnus.

Exercitium 10

āter
cōnārī
fierī fit
fulgur
haurīre
iactāre

1. Dum gubernātor _____ [↔ tacet], Mēdus caelum spectat.
2. Ab occidente nūbēs oriuntur nōn albae, sed _____.
3. Nauta deum Neptūnum _____ : “Ō Neptūne!”
4. Paulō post _____ caelum et mare illūstrat, et statim magnus _____ auditur.
5. Simul tempestās oritur; mare turbidum _____ [= esse incipit].

6. Nāvis flūctibus _____ ac _____ [= prope nōn] gubernārī potest.
7. Necesse est aquam _____ et mercēs iacere.
8. Gubernātor Neptūnum invocat _____ timōrem [= quia timet].
9. Lydia Chrīstum invocat: "Ō Chrīste! _____ nōs!"
10. Mēdus Lydiām lābentem sustinēre _____, nec _____ [= sed nōn] ipse stāre potest.
11. Lydia _____ [= rūrsus] Chrīstum invocat: "Ō Chrīste! Iubē mare tranquillum _____!"

invocāre
iterum
loquī
propter
servāre
tonitrus
vērō
vix

Exercitium 11

1. Quid Mēdus in occidente videt? ...
2. Quid gubernātor opperītur? ...
3. Cūr Neptūnum invocant nautae? ...
4. Cūr nāvis gubernārī vix potest? ...
5. Quid nautae ē nāve hauriunt? ...
6. Cūr mercēs in mare iaciuntur? ...
7. Ubi est mercātor cuius mercēs iaciuntur? ...
8. Quem dominum Lydia invocat? ...
9. Quid tum agit Mēdus? ...
10. Cūr Mēdus loquī nōn potest? ...
11. Cūr nautae aquam haurire dēsinunt? ...
12. Mergiturne nāvis? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 151–165)**Lēctiō grammatica***Exercitium 12**

1. *Timē|re* verbum āctīvum est; *timē|rī* verbum _____ est.
2. *Verē|rī* est verbum _____; *verē|rī* et *lāb|i* verba _____ sunt.
3. Īnfīnitīvus verbī dēpōnētis nōn in *-re* dēsinit, sed in *-ri/-i* ut īnfīnitīvus verbī _____.
4. Īnfīnitīvus: *cōn*_____, *intu*_____, *loqu*_____, *opper*_____.
5. Persōna tertia verbī dēpōnētis nōn in *-t*, *-nt* dēsinit, sed in *-tur*, *-ntur* ut persōna tertia verbī _____.
6. Persōna tertia: singulāris: *cōn*_____, *intu*_____, *loqu*_____, *opper*_____ ; plurālis: *cōn*_____, *intu*_____, *loqu*_____, *opper*_____.
7. Participium verbī dēpōnētis dēsinit in *-ns* ut participium verbī _____.
8. Participium: nōm. sing. *cōn*_____, *intu*_____, *loqu*_____, *opper*_____.

verbum dēpōnēns
verbum āctīvum:
īnf. -re
pers.3 -t -nt
verbum passīvum et
dēpōnēns:
īnf. -ri -i
pers. 3 -tur -ntur
verbum āctīvum et
dēpōnēns:
part. -ns -ntis

CAPITVLVM SEPTIMVM DECIMVM**Cap. XVII***Lēctiō prīma (versūs 1–41)**Lēctiō I***Exercitium 1**

1. Quot sunt x et III? ...
2. Quot sunt x et IV? ...
3. Quot sunt x et v? ...
4. Quot sunt x et VI? ...
5. Quot sunt x et VII? ...
6. Quot sunt x et VIII? ...
7. Quot sunt x et IX? ...
8. Quot sunt xx et VIII? ...
9. Quot sunt xx et IX? ...
10. Quot sunt xx et x? ...

duodētrīgintā
duodēvigintī
quattuordecim
quīndecim
sēdecim
septendecim
trēdecim
trīgintā
ūndētrīgintā
ūndēvigintī

centēsimus
 discere
 docēre
 doctus
 indoctus
 industrius
 interpellāre
 nescīre
 nōgenti
 octingenti
 piger
 postrēmō
 prāvē
 prāvus
 prūdēns
 quadrāgintā
 quadringentī
 quīngentī
 quīnquāgintā
 quisque quemque
 rēctē
 rēctus
 respōnsum
 scīre
 sescentī
 septingentī
 septuāgintā
 tollere
 tot
 ūsque

Exercitium 2

1. Discipulus est puer qui _____.
2. Qui discipulōs _____ magister est.
3. Magister est vir _____, qui multās rēs _____.
4. Discipulī sunt puerī _____, qui multās rēs _____ [= nōn sciunt].
5. Discipulus qui nihil discere vult _____ est.
6. Sextus nec stultus nec piger est, sed _____ atque _____.
7. Magister: "Dīc numerōs ā decem _____ ad centum!"
8. _____ discipulus manum _____, prīnum Sextus, deinde Titus, _____ Mārcus.
9. Titus numerōs dīcit ā x ad xxii, tum magister eum _____.
10. Titus decimum _____ numerum dīcit ā xx ad c: "Vigintī, trīgintā, _____, _____, sexāgintā, _____, octōgintā, nōnāgintā, centum."
11. Sextus, qui numerōs ā c ad m dicere iubētur, _____ [= tam multōs] numerōs dicere nōn vult.
12. Sextus _____ [c] quemque numerum tantum dīcit: "Centum, ducentī, trecentī, _____, _____, _____, _____, mille."
13. Magister: "Quot sunt _____ [XL] et decem?" Sextus: "_____ [L]." Mārcus: "Sexāgintā."
14. Quod Sextus respondet _____ est.
15. _____ Mārcī nōn rēctum, sed _____ est.
16. Sextus _____ respondet; Mārcus _____ respondet.

Exercitium 3

1. Quid magister puerōs docet? ...
2. Num doctī sunt discipulī? ...
3. Qui discipulus multās rēs discit? ...
4. Sedentne discipuli magistrō recitante? ...
5. Quid faciunt discipulī antequam respondent? ...
6. Omnesne simul manum tollunt? ...
7. Quōs numerōs dīcit Titus? ...
8. Num Sextus omnes numerōs dīcit ā centum ad mille? ...
9. Estne Sextus puer stultus? ...
10. Omnesne discipuli rēctē respondent? ...
11. Cūr Mārcus prāvē respondet? ...

*Lēctiō II**Lēctiō secunda (versūs 42–87)***Exercitium 4**

-ō	-mus
-s	-tis
-t	-nt
-or	-mūr
-ris	-mīnī
-tur	-ntur

1. Bonus discipulus magistrum salūta _____ cum eum vide _____ et ā magistrō salūtā _____ cum ab eō vidē _____.
2. Sextus: "Ego magistrum salūt _____ cum eum vide _____ et ā magistrō salūt _____ cum ab eō vide _____."
3. Mārcus: "Ego numquam ā magistrō salūt _____."
4. Sextus: "Tū nōn salūtā _____ ā magistrō cum ab eō vidē _____, quia ipse magistrum nōn salūtā _____ cum eum vidē _____."
5. Boni discipuli magistrum salūta _____ cum eum vide _____ et ā magistrō salūta _____ cum ab eō vide _____.

6. Sextus et Titus: "Nōs magistrum salūtā_____ cum eum vidē_____ et ā magistrō salūtā_____ cum ab eō vidē_____."
7. Mārcus: "Vērum dīcītis: vōs magistrum salūtā_____ cum eum vidē_____ et ā magistrō salūtā_____ cum ab eō vidē_____, quia magister amīcus patribus vestrīs est!"

Exercitium 5

1. Syra Iūliam vocat = Iūlia ā Syrā voc_____.
2. Syra Iūliam quaerit nec eam reperit = _____
3. Iūlia: "Syra mē vocat" = "(Ego) _____".
4. Iūlia: "Syra mē quaerit nec mē reperit" = "(Ego) _____ nec _____".
5. Mārcus: "Syra tē vocat" = "(Tū) _____".
6. Mārcus: "Syra tē quaerit nec tē reperit" = "(Tū) _____ nec _____".
7. Syra puerōs vocat = _____.
8. Syra puerōs quaerit nec eōs reperit = _____ nec _____.
9. Puerī: "Syra nōs vocat" = "(Nōs) _____".
10. Puerī: "Syra nōs quaerit nec nōs reperit" = "(Nōs) _____ nec _____".
11. Iūlia: "Syra vōs vocat" = "(Vōs) _____".
12. Iūlia: "Syra vōs quaerit nec vōs reperit" = "(Vōs) _____ nec _____".

[1]	-or	-āmur
	-āris	-āminī
	-ātur	-antur
[2]	-eor	-ēmur
	-ēris	-ēminī
	-ētur	-entur
[3]	-or	-imur
	-eris	-imini
	-itur	-untur
[4]	-ior	-īmur
	-īris	-īminī
	-ītur	-iuntur

Exercitium 6

1. Magister Sextum _____: "Bonus es discipulus, Sexte. Semper rēctē, _____ prāvē respondēs."
2. Mārcus nōn laudātur, sed _____.
3. Quod magister interrogat nōn difficile, sed _____ est.
4. Mārcus vērō semper prāvē respondet, _____ facile est quod interrogātur; neque enim _____ antequam respondet.
5. Mārcus: "Quod ego interrogor nimis _____ est, neque aliī discipulī tam _____ interrogantur quam ego."
6. xxx et viii sunt _____, xxx et ix _____.

cōgitāre
difficilis
duodēquadrāgintā
facilis
laudāre
numquam
quamquam
rehendere
saepe
ūndēquadrāgintā

Exercitium 7

1. Cūr Sextus et Titus laudantur ā magistrō? ...
2. Estne difficile quod magister interrogat? ...
3. Quem magister reprehendit? ...
4. Cūr Mārcus numquam laudātur?
5. Num Mārcus semper interrogātur? ...
6. Estne magister amīcus patribus discipulōrum? ...
7. Quīntusne ā magistrō reprehenditur? ...
8. Quot sunt quadrāgintā et octō? ...
9. Estne facile quod vōs interrogāminī, discipuli? ...
10. Tūne saepe ā magistrō/magistrā laudāris? ...
11. Tūne Mārcum stultum esse putās? ...

Lēctiō III

[1]	-or	-āmur
	-āris	-āmini
	-ātur	-antur
[2]	-eōr	-ēmur
	-ēris	-ēmini
	-ētur	-entur
[3]	-or	-imur
	-eris	-imini
	-itur	-untur
[4]	-iōr	-imur
	-īris	-īmini
	-ītur	-iuntur

A: “(ego) -ō”

AA: “(nōs) -mus”

A dicit	‘sē -re’
AA dicunt	

Lēctiō tertia (versūs 88–152)

Exercitium 8

Exempla: vereor = timeō   verēmur = timēmus
 verēris = timēs   verēminī = timētis
 verētur = timet   verentur = timent

1. Nauta nōn proficisc_____, quia ventum secundum opper_____.
 2. Mēdus: “Cūr nōn proficisc_____, nauta? Quid opper_____?”
 3. Nauta: “Nōn proficisc_____, quia ventum secundum opper_____.”
 4. Nautae nōn proficisc_____, quia ventum secundum opper_____.
 5. Mēdus: “Cūr nōn proficisc_____, nautae? Quid opper_____?”
 6. Nautae: “Nōn proficisc_____, quia ventum secundum opper_____.”
 7. Mēdus laet_____ nec iam dominum ver_____.
 8. Mēdus: “Ego laet_____ nec iam dominum ver_____. Cūr tū nōn laet_____, Lȳdia? Quid ver_____?”
 9. Nautae nōn laet_____, quia tempestātem ver_____.
 10. Mēdus: “Nōnne ventō secundō laet_____, nautae? Cūr caelum intu_____? Quid ver_____?”
 11. Nautae: “Nōn laet_____, quia tempestātem ver_____. Nūbēs ātrās procul in caelō intu_____.”

Exercitium 9

Exempla:

Magister: “Ego bene recitō.” Magister dicit ‘sē bene recitāre.’

Discipuli: “Nōs bene recitāmus.” Discipuli dīcunt ‘sē bene recitāre.’

Iūlius: “Servus meus abest.” Iūlius dīcīt ‘servum suum abesse.’

Iūlius: “Servum meum quaerō.” Iūlius dīcīt ‘sē servum suum quaerere.’

Discipuli: “Probī sumus ac magistrō nostrō pārēmus.” Discipuli dīcunt ‘sē probōs esse ac magistrō suō pārēre.’

1. Iūlia: “Ego bene canō.” Iūlia dīcīt ‘____ bene can_____’.
2. Albinus: “Ōrnāmenta vēndō.” Albīnus dīcīt _____ ōrnāmenta vēnd_____.
3. Servus: “Fessus sum.” Servus dīcīt ‘_____ fess_____ es_____’.
4. Servi: “Fessī sumus.” Servī dīcunt ‘_____ fess_____ es_____’.
5. Nauta: “Ventum secundum opperior.” Nauta dīcīt ‘_____ ventum secundum opper_____’.
6. Nautae: “Neptūnum verēmur.” Nautae dīcunt ‘_____ Neptūnum ver_____’.
7. Iūlius: “Filius meus aegrōtāt.” Iūlius dīcīt ‘Fili_____ aegrōt_____’.
8. Titus: “Ego librum meum nōn habeō.” Titus dīcīt ‘_____ librum _____ nōn hab_____’.
9. Sextus: “Laudor ā magistrō meō.” Sextus dīcīt ‘_____ laud_____ ā magistrō _____’.
10. Servus: “Dominō meō pārēō.” Servus dīcīt ‘_____ dominō _____ pār_____’.
11. Lydia: “Cum amīcō meō proficīscor.” Lydia dīcīt ‘____ cum amīcō _____ proficīsc_____’.
12. Mīlītēs: “Nōs patriam nostrām dēfendimus.” Mīlītēs dīcunt ‘_____ patriam _____ dēfend_____’.

Exercitium 10

absēns
as
certus
computāre

1. Quīntus, quī hodiē abest, etiam _____ ā magistrō laudātūr.
2. Magistrō suō pārēre _____.
3. Magister ē sacculō suō _____ duōs nummōs, _____ et _____.

4. Magister: "Quot sēstertiī sunt sex dēnāriī?" Titus digitis _____:
"...quattuor, ...octō, ...duodecim..."
5. Titus: "Sunt sēstertiī... vīgintī? an trīgintā?" Titus nōn _____, sed
_____ est. Sextus autem rēctē respondet.
6. Magister Sextō assem dat, et dēnārium in sacculō _____.
7. Magister _____ nōn est neque pecūniā suām disciplulis
_____.
8. Mārcus: " _____ [= cūr] nōs computāre docēs, magister?"
9. Magister: "Id exemplō _____ possum: Sī sēdecim assēs cum
amicō tuō _____ [= dīvidis]..."

dēmōnstrāre
dēnārius
incertus
largīrī
largus
oportēre
partīrī
prōmēre
quārē
repōnere

Exercitium 11

1. Quid magister ē sacculō suō prōmit? ...
2. Quot assēs est ūnus sēstertiū et quot sēstertiī ūnus dēnārius? ...
3. Quōmodo parvī discipulī computant? ...
4. Cūr Titus magistrō interrogantī nōn statim respondet? ...
5. Quid dīcit Sextus manum tollēns? ...
6. Cūr incertum est respōnsum Titī? ...
7. Sextusne incertus est? ...
8. Quid magister Sextō dat? ...
9. Estne largus magister Diodōrus? ...
10. Quārē puerī computāre discunt? ...
11. Cūr Mārcus decem assēs nōn habet? ...
12. Cūr magister Mārcum nihil docēre potest? ...
13. Tūne pecūniā tuām partīris cum amīcis? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 153–193)***Exercitium 12**

1. *Laud̄or, laudā|mur* est persōna _____ verbī passīvī.
2. *Laudā|ris, laudā|mini* est persōna _____ verbī passīvī.
3. *Laudā|tur, lauda|ntur* est persōna _____ verbī passīvī.
4. Persōnae verbī passīvī: persōna tertia -*tur*, -*ntur*; persōna secunda -_____, -_____; persōna prīma -_____, -_____.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
5. Pers. 1 <i>vocor</i>	<i>voc</i> _____	<i>vid</i> _____	<i>vid</i> _____
6. Pers. 2 <i>voc</i> _____	<i>voc</i> _____	<i>vid</i> _____	<i>vid</i> _____
7. Pers. 3 <i>voc</i> _____	<i>voc</i> _____	<i>vid</i> _____	<i>vid</i> _____
8. Pers. 1 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>aud</i> _____	<i>aud</i> _____
9. Pers. 2 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>aud</i> _____	<i>aud</i> _____
10. Pers. 3 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>aud</i> _____	<i>aud</i> _____
11. *Laet̄or, laetā|mur* est persōna _____ verbī dēpōnentis.
12. *Laetā|ris, laetā|mini* est persōna _____ verbī dēpōnentis.
13. *Laetā|tur, laeta|ntur* est persōna _____ verbī dēpōnentis.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
14. Pers. 1 <i>cōnor</i>	<i>cōn</i> _____	<i>ver</i> _____	<i>ver</i> _____
15. Pers. 2 <i>cōn</i> _____	<i>cōn</i> _____	<i>ver</i> _____	<i>ver</i> _____
16. Pers. 3 <i>cōn</i> _____	<i>cōn</i> _____	<i>ver</i> _____	<i>ver</i> _____
17. Pers. 1 <i>loqu</i> _____	<i>loqu</i> _____	<i>part</i> _____	<i>part</i> _____
18. Pers. 2 <i>loqu</i> _____	<i>loqu</i> _____	<i>part</i> _____	<i>part</i> _____
19. Pers. 3 <i>loqu</i> _____	<i>loqu</i> _____	<i>part</i> _____	<i>part</i> _____

Lēctiō grammatica

Persōnae verbī passīvī
et dēpōnentis

sing.	plūr.
pers. 1 - <i>or</i>	- <i>mur</i>
pers. 2 - <i>ris</i>	- <i>mini</i>
pers. 3 - <i>tur</i>	- <i>ntur</i>
[1] 1 - <i>or</i>	- <i>ā mur</i>
2 - <i>ā ris</i>	- <i>ā mini</i>
3 - <i>ā tur</i>	- <i>a ntur</i>
[2] 1 - <i>e or</i>	- <i>ē mur</i>
2 - <i>ē ris</i>	- <i>ē mini</i>
3 - <i>ē tur</i>	- <i>e ntur</i>
[3] 1 - <i>or</i>	- <i>imur</i>
2 - <i>eris</i>	- <i>iminī</i>
3 - <i>it</i>	- <i>untur</i>
[4] 1 - <i>i or</i>	- <i>i mur</i>
2 - <i>i ris</i>	- <i>i mini</i>
3 - <i>i tur</i>	- <i>i ntur</i>

*Cap. XVIII**Lēctiō I*

īdem eadem idem
eundem eandem idem
eiusdem
eidem
eōdem eādem eōdem

CAPITVLVM DVODEVICESIMVM*Lēctiō prīma (versūs 1–61)***Exercitium 1**

1. Dāvus et Ursus sunt servī ____ dem dominī.
2. Dāvus et Ursus ____ dem dominum habent.
3. Dāvō et Ursō ____ dem dominus est.
4. Dāvus et Ursus ____ dem dominō pārent.
5. Dāvus et Ursus cum ____ dem dominō habitant.
6. Dēlia et Syra sunt ancillae ____ dem dominae.
7. Dēlia et Syra ____ dem dominam habent.
8. Dēliae et Syrae ____ dem domina est.
9. Dēlia et Syra ____ dem dominae pārent.
10. Dēlia et Syra cum ____ dem dominā habitant.
11. Patrī et filiō ____ dem cognōmen est.
12. Pater et filius ____ dem cognōmen habent.
13. Mare Īferum et Tūscum sunt duo nōmina ____ dem maris.
14. ____ dem marī duo nōmina sunt.
15. Pater et māter in ____ dem cubiculō dormiunt.

Exercitium 2

coniungere
cōsonāns
dictāre
erūs
frequēns
intelligere
ita
iungere
legere
lingua
rārus
scrībere
sententia
sīc
significāre
varius
vōcālis

1. Ex litterīs Latīnis sex _____ sunt, cēterae sunt _____ .
2. In _____ Latinā k littera nōn _____ , sed _____ est.
3. Cōsonāns semper cum vōcālī _____ .
4. Cum vocābula _____ [= iunguntur], _____ fiunt.
5. Haec vocābula dominus et _____ eundem hominem _____ .
6. Magister librōs et Graecōs et Latīnōs _____ potest.
7. Mārcus vocābula Graeca nōn _____ .
8. Discipuli in tabulīs _____ id quod magister iīs _____ .
9. _____ [= eō modō] puerī scrībere discunt.
10. Mārcus vocābulum homō scrībit _____ [= hōc modō]: omo.
11. Barbarīs nōn eadem lingua, sed _____ linguae sunt.

Exercitium 3

1. Quot sunt litterae Latīnae? ...
2. Quot sunt vōcālēs et quot cōsonantēs? ...
3. Estne b vōcālis an cōsonāns? ...
4. Suntne vōcālēs an cōsonantēs litterae e et o? ...
5. In quibus vocābulis reperiuntur litterae y et z? ...
6. Quid est zephyrus? ...
7. Num k littera frequēns est in linguā Latīnā? ...
8. Quid est Kaesō? ...
9. In vocābulō familia quot litterae et quot syllabae sunt? ...
10. Utrum vocābulum rārius est dominus an erūs? ...
11. Quōs librōs magister legere potest? ...
12. Quōmodo parvus discipulus legit? ...
13. Quid scrībunt discipuli? ...
14. Omnēsne discipulī rēctē scrībunt? ...

Exercitium 4

facere
facit faciunt

1. Vōcālis per sē syllabam _____ potest.
2. Sine vōcālī syllaba _____ nōn potest.
3. Cōsonāns per sē syllabam nōn _____ .

4. Sī cōnsonāns cum vōcālī iungitur, syllaba _____.
5. Cum syllabae coniunguntur, vocābula _____.
6. Ārnāmenta fēminam pulchram etiam pulchriōrem _____.
7. Ārnāmentis fēmina pulchra etiam pulchrior _____.

fieri
fit fiunt

Exercitium 5

1. In tabulā suā _____ que discipulus eandem sententiam scribit.
2. Magister _____ que discipulum ad sē vocat, pīnum Sextum, tum Titum, postrēmō Mārcum.
3. Magister tabulam _____ que discipulī aspicit.
4. Magister suam _____ que discipulō tabulam reddit.
5. Parvus discipulus cum legit _____ que litteram _____ que syllabae et _____ que syllabam _____ que vocābuli dicit.
6. Ita _____ que vocābulum ā _____ que discipulō legitur.
7. In vocābulō September _____ que syllaba vōcālem habet: in _____ que syllabā eadem vōcālis est.
8. In linguā Graecā suum _____ que litterae nōmen est, ut A *alpha*, B *bēta*, Γ *gamma*, Δ *delta*, cēt.

quis- quae- quod -que
quem- quam- quod -que
cuius-que
cui-que
quō- quā- quō -que

*Lēctiō secunda (versūs 62–118)**Lēctiō II***Exercitium 6**

1. Titus nōn tam stultus nec tam pig_____ est quam Mārcus.
2. Mārcus stultior et pig_____ est quam cēterī discipulī.
3. Mārcus discipulus stultissimus et pig_____ est.
4. Ānulus sine gemmā nōn tam pulch_____ est quam ānulus gemmātus.
5. Ānulus quem Mēdus emit pulch_____ est quam cēterī ānulī Albīnī.
6. Mēdus ānulum Albīnī pulch_____ emit.
7. Capillus Sextī et Titī nōn tam nig_____ est quam Mārcī.
8. Capillus Mārcī nig_____ est quam cēterōrum puerōrum.
9. Capillus Mārcī nig_____ est.

-er
-rior
-errimus

Exercitium 7

Exempla: Quālis mīles est Aemilius? Miles probus et fortis est.

-us -a -um

Quōmodo pugnat? Aemilius probē et fortiter pugnat.

-ē

1. Quālis discipulus est Mārcus? Mārcus discipulus stult_____ est.
2. Quōmodo Mārcus respondet? Mārcus stult_____ respondet.
3. Quāle est respōnsum Sextī? Respōnsum eius rēct_____ est.
4. Quōmodo Sextus respondet? Sextus rēct_____ respondet.
5. Quālēs sunt litterae Mārcī? Litterae eius nōn pulchr_____ sunt, sed foed_____ (= turp_____).
6. Quōmodo scribit Mārcus? Mārcus nōn pulchr_____, sed foed_____
(= turp_____) scribit.
7. Magister librōs Latīn_____ et Graec_____ legere potest.
8. Magister et Latīn_____ et Graec_____ legere potest.
9. Mārcus lev_____ manū scribit: Mārcus lev_____ scribit.
10. Militēs fort_____ nōn fugiunt, sed fort_____ pugnant.
11. Aemilius long_____ abest ā sorōre suā.
12. Pater pecūniā suā aequ_____ partitur inter filiōs.
13. Cert_____ Aemilia fēmina pulchrior est quam Syra.
14. Mēnsēs anni nōn aequ_____ longī sunt.
15. Syra mal_____ aurēs habet: Syra_____ audit.
16. Aquila bon_____ oculōs habet: aquila_____ videt.

-is -e

-iter

bonus -a -um

bene

malus -a -um

male

A nōn tam -ē/-iter -t
quam B = B -ius -t
quam A

Exercitium 8

Exemplum:

Sextus nōn tam prāvē nec tam turpiter scribit quam Mārcus =
Mārcus prāvius et turpius scribit quam Sextus.

1. Lūna nōn tam clār_____ lūcet quam sōl = Sōl clār_____ lūcet quam lūna.
2. Hostēs nōn tam fort_____ pugnant quam Rōmānī = Rōmānī fort_____ pugnant quam hostēs.
3. Manus fēminaē nōn tam grav_____ pulsat quam virī = Manus virī grav_____ pulsat quam fēminaē.
4. Mārcus nōn tam pulchr_____ scribit quam Sextus = Sextus pulchr_____ scribit quam Mārcus.
5. Titus nōn tam stult_____ respondet quam Mārcus nec tam sevēr_____ reprehenditur = Mārcus stult_____ respondet quam Titus et sevēr_____ reprehenditur.
6. Titus nōn tam foed_____ nec tam lev_____ scribit quam Mārcus = Mārcus foed_____ et lev_____ scribit quam Titus.

Exercitium 9

-ior -ius
-ius
-issimus -a -um
(-rimus -a -um)
-issimē (-rimē)

1. Nūlla stēlla clār_____ est quam sōl: sōl stēlla clār_____ est.
2. Nūlla stēlla clār_____ lūcet quam sōl: sōl clār_____ lūcet.
3. Mārcus stult_____ est quam cēterī discipulī: Mārcus discipulus stult_____ est.
4. Nēmō stult_____ respondet quam Mārcus: Mārcus stult_____ respondet.
5. Nūllī mīlitēs fort_____ sunt quam Rōmānī; Rōmānī mīlitēs fort_____ sunt.
6. Nūllī mīlitēs fort_____ pugnant quam Rōmānī; mīlitēs Rōmānī fort_____ pugnant.
7. Nēmō rēct_____ aut pulchr_____ scribit quam Sextus: is rēct_____ ac pulcher_____ scribit.
8. Mārcus turp_____ et prāv_____ scribit quam cēterī discipulī: is turp_____ et prāv_____ scribit.

Exercitium 10

addere
apis
bēstiola
cēra
comparāre
corrigere
deesse
dūrus
efficere
exaudire
ferrum
māteria
mendum
mollis
premere
quālis
tālis
turpis

1. Magister litterās Mārcī cum litterīs Titī _____.
2. _____ sunt litterae eōrum? Aequē _____ [= foedae] sunt.
3. _____ litterae vix legī possunt.
4. Id quod Mārcus parvā vōce dīcit ā magistrō _____.
5. In tabulā Mārcī iv _____ sunt, nam iv litterae _____.
6. Magister litterās quae dēsunt _____; ita menda _____.
7. Tabulae operiuntur _____, id est _____ mollī quam _____, _____ [= parvae bēstiae] industriae, faciunt.
8. Cēra nōn est māteria _____, sed _____.
9. _____ est māteria dūra ex quā gladiī _____.
10. Sī cēra nimis dūra est, necesse est stilum _____.

Exercitium 11

1. Quālēs sunt litterae Sextī? ...
2. Cūr difficile est litterās Titī et Mārcī legere? ...
3. Titusne pulchrius scribit quam Mārcus? ...
4. Cūr facile est rēctius quam Mārcus scribere? ...
5. Cum quō discipulō sē comparat Titus? ...
6. Uter sevērius reprehenditur, Titusne an Mārcus? ...

7. Cūr Mārcus OMO ABET scribit? ...
8. Quae littera in iīs vocābulis deest? ...
9. Quot menda sunt in sententiā Mārcī? ...
10. Quōmodo magister menda Mārcī corrigit? ...
11. Cūr tenuēs sunt līneae quās Mārcus scribit? ...
12. Quā māteriā tabulae operiuntur? ...
13. Quae animālia cēram faciunt? ...
14. Cūr Mārcus aliam tabulam poscit? ...
15. Quid est ferrum? ...

*Lēctiō tertia (versūs 119–192)**Lēctiō III***Exercitium 12**

Iūlia cantat: “La-la-la...” Estne *la* vocābulum Latīnum? La nōn est vocābulum, sed syllaba nihil significāns quam puella laeta iterum atque iterum cantat.

1. Quot_____ Iūlia *la* cantat? Iūlia *la* cantat
quīnqū_____ : “La-la-la-la-la.”
sex_____ : “La-la-la-la-la-la.”
sept_____ : “La-la-la-la-la-la-la.”
oct_____ : “La-la-la-la-la-la-la-la.”
nov_____ : “La-la-la-la-la-la-la-la-la.”
dec_____ : “La-la-la-la-la-la-la-la-la-la.”
2. Mārcus, quī eandem syllabam tot_____ audīre nōn vult, puellam cantantem pulsat.
3. Tum Quīntus Mārcum pulsat. Quot_____ ? _____ [1×] tantum, nam Mārcus item Quīntum _____ pulsat.
4. Quot_____ Iūliam pulsat Mārcus? Mārcus Iūliam _____ [2×] pulsat.
5. Iūlia _____ [3×] mātrem vocat: “Mamma! Mam-ma! Ma-am-ma!”
6. Magister Mārcum interrogat _____ [4×]: “Quot sunt xxx et x? xxx et vii? xxx et viii? xxx et ix?”
7. Mārcus _____ [1×] rēctē et _____ [3×] prāvē respondet.

-iēs
quotiēs?
semel (1×)
bis (2×)
ter (3×)
quater (4×)
quīnquiēs (5×)
sexiēs (6×)
septiēs (7×)
octiēs (8×)
noviēs (9×)
deciēs (10×)
totiēs

Exercitium 13

1. In vocābulō HOCVLVS H littera _____ .
2. Titus stilum vertēns eam litteram _____ .
3. Magister id quod Titus agit nōn _____ .
4. Sextus multās _____ ad patrem suum absentem scribit.
5. Sextus est discipulus _____ [= industrius].
6. Magister nōn stilō in cērā, sed _____ in _____ scribit.
7. Ea herba ex quā charta efficitur _____ appellātur.
8. Kalendīs discipulī magistrō suō _____ afferunt.
9. Magister ānulum suum in cērā _____ : ita epistulam _____

animadvertere
calamus
charta
dēlēre
epistula
impiger
imprimere
mercēs
papyrus
signāre
superesse

Exercitium 14

1. Quotiēs Mārcus eandem litteram scribit? ...
2. Quotiēs scribit tōtam sententiam? ...
3. Quid Titus in tabulā Mārcī animadvertisit? ...
4. Cūr Titus nūllum verbum facit? ...
5. Quōmodo Mārcus vocābulum HOCVLOS corrigit? ...
6. Semperne domī est pater Mārcī? ...
7. Stilōne in cērā scribit magister? ...
8. Ubi papyrus reperiūtur? ...

9. Ad quem magister epistulam scribit? ...
10. Quid magister in epistulā suā scribit? ...
11. Quid magister poscit ā discipulīs? ...
12. Quid est mercēs? ...
13. Quandō discipulī mercēdem afferre solent? ...
14. Quid magister addit antequam epistulam signat? ...

Lēctiō grammatica

adiectīvum (adi.)
adverbium (adv.)
adi. -us -a -um
adv. -ē
adi. -is -e
adv. -iter

comparātīvus et super-
lātīvus adverbīi
pos. -ē/-iter
comp. -ius
sup. -issimē (-rimē)

Cap. XIX

bonus -a -um
melior -ius
optimus -a -um
malus -a -um
pēior -ius
pessimus -a -um
magnus -a -um
māior -ius
māximus -a -um
parvus -a -um
minor minus
minimus -a -um
multī -ae -a
plūrēs -a
plūrimī -ae -a

*Lēctiō grammatica (versūs 193–212)***Exercitium 15**

Exempla: *Discipulus stultus stultē respondet.*
Manus levis leviter scribit.

1. *Stultus adiectīvum est; stultē _____ est.*
2. *Stultus et levis nōn adverbia, sed _____ sunt.*
3. *Stultē et leviter nōn sunt _____, sed _____.*
4. *Adiectīvum: rēct|us -a -um; adverbium: rēct_____.*
5. *Adiectīvum: fort|is -e; adverbium: fort_____.*
6. *Adverbium: longē; adiectīvum: long_____.*
7. *Adverbium: graviter; adiectīvum: grav_____.*
8. *Adiectīvum: pulcher -chr|a -chr|um; adverbium: pulchr_____.*

Exercitium 16

Exempla: *Mārcus prāvē et turpiter scribit.*
Nēmō prāvius aut turpius scribit quam Mārcus.
Mārcus prāvissimē et turpissimē scribit.

1. *Prāvē et turpiter positīvus adverbīi est; prāvius et turpius est _____, prāvissimē et turpissimē _____ adverbīi.*
2. *Positīvus: rēctē; comparātīvus: rēct_____; superlātīvus: rēct_____.*
3. *Positīvus: leviter; comparātīvus: lev_____; superlātīvus: lev_____.*
4. *Positīvus: pulchrē; comparātīvus: pulchr_____; superlātīvus: pulcher_____.*

CAPITVLVM VNDEVICESIMVM*Lēctiō prīma (versūs 1–58)***Exercitium 1**

1. Magister: "Sextus bonus discipulus est; nēmō discipulōrum meōrum _____ est quam ille: Sextus discipulus meus _____ est."
2. Magister: "Mārcus malus discipulus est; nēmō discipulōrum meōrum _____ est quam ille: Mārcus discipulus meus _____ est."
3. Sicilia īnsula magna est, _____ quam Corsica et Sardinia; Sicilia _____ hārum īnsulārum est.
4. Melita īnsula parva est, multō _____ quam Sicilia et Sardinia; Melita _____ hārum īnsulārum est.
5. Digitus quārtus _____ est quam digitus mediūs et _____ quam digitus quīntus, qui _____ est ex quīnque digitīs.
6. Ōstia est magnum oppidum, _____ quam Tūsculum, sed _____ quam Rōma.
7. Iūlius multōs servōs habet, _____ quam Cornēlius aut Fabius; ex tribus dominīs Iūlius _____ servōs habet.

Exercitium 2

1. Aemilia _____ Iūlī est; Iūlius _____ Aemiliae est.
2. Marītus et uxor sub eōdem _____ habitant.
3. Inter altās _____, quae tēctum sustinent, tria _____ stant.
4. Iūnō, _____ [= uxor] Iovis, est _____ mātrōnārum.
5. Venus dea _____ ac _____ est, neque _____ alia dea pulchrior est quam illa; _____ Veneris ab omnibus laudātur.
6. Venus et Cupidō ab _____ invocantur.
7. Ante decem annōs Aemilia nōn _____, sed _____ erat, quae apud parentēs suōs in _____ Rōmānā habitābat.
8. Tunc Iūlius _____ viginti duōrum annōrum erat.
9. Iuppiter 'Optimus Māximus' _____ [= appellātur].
10. In Capitōliō est _____ Iovis Optimī Māximi.
11. In Palātiō sunt domūs _____ [= magnae et pulchrae].
12. In _____ Rōmānum multī hominēs _____.

adulēscēns
amantēs
amor
columna
coniūnx
convenire
dea
domus
forum
magnificus
marītus
mātrōna
pulchritūdō
signum
tēctum
templum
ūllus
uxor
virgō
vocāre

Exercitium 3

1. Cuius marītus est Iūlius? ...
2. Ubi sunt marītus et uxor et quid agunt? ...
3. Quōmodo sustinētur tēctum peristylī? ...
4. Quibus signis peristylūm īrnātūr? ...
5. Quae sunt Venus et Iūnō? ...
6. Cuius uxor est Iūnō? ...
7. Num Iuppiter bonus marītus est? ...
8. Cūr amantēs Venerem et Cupidinem invocant? ...
9. Quot liberōs habent Iūlius et Aemilia? ...
10. Uter filius minor est, Mārcusne an Quīntus? ...
11. Quis est māximus liberōrum? ...
12. Quot annōs habet Iūlia? ...
13. Ante decem annōs ubi habitābat Aemilia? ...
14. Ubi est templum Iovis Optimī Māximī? ...
15. Estne Tūsculum oppidum māius quam Ostia? ...
16. Quae est urbs māxima imperii Rōmāni? ...

ūnus -a -um
ūnum -am -um
ūnius
ūnō -ā -ō
duo -ae -o
duōs -ās -o
duōrum -ārum -ōrum
duōbus -ābus -ōbus

Exercitium 4

1. Iūlius nōn du_____ filiās, sed ūn_____ filiam habet.
2. Cornēlius nōn du_____ filiōs, sed ūn_____ filium habet.
3. Cornēliō ūn_____ filius est, nōn du_____, neque eī du_____ filiae sunt, sed ūn_____ tantum.
4. Iūliō sunt tr_____ liberī: du_____ filiī et ūn_____ filia.
5. Iūlius est pater tr_____ liberōrum: du_____ filiōrum et ūn_____ filiae.
6. Māter in ātriō est cum tr_____ liberīs et du_____ ancillīs.
7. Iūlius ā du_____ servis vehitur.
8. In peristylō sunt tr_____ signa: ūn_____ Cupidinis, du_____ altera Iūnōnis et Veneris.
9. In peristylō sunt signa du_____ deārum et ūn_____ dei.
10. Signum Cupidinis est minimum hōrum tr_____ signōrum (= ex his tr_____ signīs).
11. Via Aurēlia, Flāminia, Appia sunt tr_____ viae Italiae.
12. Via Appia longissima est hārum tr_____ viārum (= ex his tr_____ viīs).

trēs tria
trium
tribus

Lēctiō II

(nunc)	(tunc)
est	erat
sunt	erant
[1] -at	-ābat
-ant	-ābant
[2] -et	-ēbat
-ent	-ēbant
[3] -it	-ēbat
-unt	-ēbant
[4] -it	-iēbat
-iunt	-iēbant
[1] -ātur	-ābatur
-antur	-ābantur
[2] -ētur	-ēbatur
-entur	-ēbantur
[3] -itur	-ēbatur
-untur	-ēbantur
[4] -itur	-iēbatur
-iuntur	-iēbantur

*Lēctiō secunda (versūs 59–88)***Exercitium 5**

- Sextus, filius Cornēlii, est discipulus probus, quī magistrō pār_____, bene comput_____, pulchrē scrib_____, neque in lūdō dorm_____.
- Itaque Sextus saepe ā magistrō laud_____, numquam reprehend_____.
- Ante vīgintī annōs Cornēlius, pater Sexti, ipse puer _____, quī Rōmae habit_____.
- Tunc is discipulus tam probus _____ quam filius eius nunc _____.
- Cornēlius magistrō pār_____, bene comput_____, pulchrē scrib_____, neque in lūdō dorm_____.
- Omnia verba magistrī ā discipulō industriō aud_____.
- Itaque Cornēlius saepe ā magistrō laud_____, numquam reprehend_____.
- Mārcus et Titus discipulī improbī sunt, quī in lūdō dorm_____, male comput_____, foedē scrib_____, nec magistrō pār_____.
- Itaque saepe ā magistrō reprehend_____, ac verber_____.
- Ante vīgintī annōs Iūlius, pater Mārci, et Fabius, pater Titii, ipsi puerī _____, quī Rōmae habit_____.
- Tunc iī discipulī tam improbī _____ quam filii eōrum nunc _____.
- Iūlius et Fabius male comput_____, foedē scrib_____, nec magistrō pār_____.
- In lūdō Iūlius et Fabius aut dorm_____, aut clām_____, et rīd_____.
- Vōx magistrī ab illīs discipulīs nōn aud_____.
- Iūlius et Fabius magistrum suum nōn tim_____, quamquam saepe ab eō reprehend_____, ac verber_____.
- In illō lūdō magister ā discipulis nōn tim_____, sed discipulī improbissimī ā magistrō tim_____!

Exercitium 6

beātus
cotīdiē
dīves
dōnum
flōs
miser
mittere
pauper
possidēre
remittere
tamen

- Pater Iūlii homō _____ [= pecūniōsus] erat.
- Pater Aemiliae homō _____ erat, quī ūnam domum exiguum _____.
- Aemilia Iūlium nōn amābat, sed _____ Iūlius multa _____ eī dabat et _____ [= omnī diē] epistulās ad eam scribēbat.
- Aemilia dōna eius nōn accipiēbat, sed omnia _____.
- Quī fēminam amat nec ab eā amātur nōn _____, sed _____ est.
- Virī epistulās et rosās aliōsque _____ ad amīcās suās _____ solent.

Exercitium 7

- Vīvitne pater Iūlii? ...
- Ubi habitābat pater Aemiliae? ...
- Num Iūlius propter pecūniām Aemiliām amābat? ...
- Cūr tunc miser erat Iūlius? ...
- Quem virum Aemilia amābat? ...
- Cūr misera erat Aemilia? ...
- Cūr Crassus Aemiliām nōn amābat? ...
- Quid Iūlius ad Aemiliā mittēbat? ...
- Omniane dōna Iūlii ab Aemiliā remittēbantur? ...
- Cūr Iūlius et Aemilia hodiē beātī sunt? ...

Lēctiō tertia (versūs 89–153)

Exercitium 8

1. Ante xx annōs Iūlius ipse malus discipulus erat, quī in lūdō aut dormi_____ aut clāmā_____ et rīdē_____ et aliās rēs ag_____.
2. Ergō Iūlius ā magistrō nōn laudā_____, sed reprehend_____ ac pūni_____.
3. Iūlius nihil disc_____ , quamquam ā bonō magistrō docē_____ .
4. Mārcus: “Num tū melior discipulus _____ , pater, quam ego sum?”
5. Iūlius: “Ego discipulus multō melior _____ quam tū nunc es!”
6. Mārcus: “Nōnne tū in lūdō dormi_____ aut clāmā_____ et rīdē_____ et aliās rēs ag_____ ?”
7. Iūlius: “Ego numquam in lūdō dormi_____ aut clāmā_____ et rīdē_____ aut aliās rēs ag_____ .”
8. Iūlius: “Ego multum disc_____ , quia ā bonō magistrō docē_____ , neque ab eō reprehend_____ aut pūni_____ , sed semper laudā_____ .”
9. Mārcus: “Si numquam reprehend_____ aut pūni_____ , sed semper laudā_____ , certē ā malō magistrō docē_____ !”
10. Ante xx annōs Iūlius et Fabius malī discipulī _____ , quī in lūdō dormi_____ aut clāmā_____ et rīdē_____ et aliās rēs ag_____ .
11. Itaque Iūlius et Fabius ā magistrō suō nōn laudā_____, sed reprehend_____ ac pūni_____ .
12. Iī discipuli nihil disc_____ , quamquam ā bonō magistrō docē_____ .
13. Quīntus: “Num vōs meliōrēs discipulī _____ quam nōs sumus?”
14. Iūlius: “Nōs discipulī multō meliōrēs _____ quam vōs nunc estis!”
15. Quīntus: “Nōnne vōs in lūdō dormi_____ aut clāmā_____ et rīdē_____ et aliās rēs ag_____ ?”
16. Iūlius: “Nōs numquam in lūdō dormi_____ aut clāmā_____ et rīdē_____ aut aliās rēs ag_____ .”
17. Iūlius: “Nōs multum disc_____ , quia ā bonō magistrō docē_____ , neque ab eō reprehend_____ aut pūni_____ , sed semper laudā_____ .”
18. Quīntus: “Si vōs numquam reprehend_____ aut pūni_____ , sed semper laudā_____ , certē ā malō magistrō docē_____ !”

Exercitium 9

Exemplum: Fabius suum Lūcium filium vocat: “Venī, Lūcī, filī mī!”

1. Iūlius Cornēlium salūtat: “Salvē, Cornēlī! ”
2. Aemilia virō suō “O Iūlī” inquit, “mī optime vir!”
3. Aemilia, cum frātrī Aemiliō epistulam scribit, sīc finem facit: “Valē, Aemilī, mī frāter optime!”
4. Aemilia: “O Quīnte, mī filī, doletne pēs?”

Exercitium 10

1. Iūlius Aemiliae ōsculum dat = Iūlius Aemiliām _____ .
2. Aemilia: “Amor meus _____ tē tempore nōn _____ [= minor fit], immō vērō _____ .”
3. Iūlius semper _____ Aemiliā cōgitābat.
4. Aemilia: “Tū sōlus amōre meō _____ es, Iūlī.”
5. Aemilia mātrōna _____ _____ [= tenuis] est quam virgō erat.
6. Aemilia nec minus nec _____ ēst quam _____ est [= necesse est].

Lēctiō III

eram	erāmus
erās	erātis
erat	erant
[1, 2]	
-bam	-bāmus
-bās	-bātis
-bat	-bant
[3, 4]	
-ēbam	-ēbāmus
-ēbās	-ēbātis
-ēbat	-ēbant
[1, 2]	
-bar	-bāmur
-bāris	-bāminī
-bātur	-bantur
[3, 4]	
-ēbar	-ēbāmur
-ēbāris	-ēbāminī
-ēbātur	-ēbantur
-ius	
-ī! (voc)	
filius	
filī!	
meus	
mī!	
augēre	
dē	
dignus	
ergā	
gracilis	
minuere	
minus	
opus esse	
ōsculārī	
pīlus	

Exercitium 11

1. Amorne coniugum tempore minuitur? ...
2. Quid Aemilia dicit? ...
3. Cūr rīdet Iūlius? ...
4. Cūr Crassus amōre Aemiliae dignus nōn erat? ...
5. Cūr Aemilia hodiē fēmina bēata est? ...
6. Quibus rēbus Aemilia cotidiē dēlectātur? ...
7. Quōmodo Iūlius pulchritūdinem Aemiliae laudat? ...
8. Cūr Aemilia signum Veneris aspicit? ...
9. Estne Aemilia tam gracilis quam Venus? ...
10. Cūr Aemilia Iūlium virum stultum vocat? ...

*Lēctiō grammatica**Lēctiō grammatica (versūs 154–208)***Exercitium 12****Āctīvum**tempus praeſens
tempus praeteritum

praeteritum

āctīvum
[1, 2] sing. plūr.
1 -ba|m -bā|mus
2 -bā|s -bā|tis
3 -ba|t -ba|nt
[3, 4]
1 -ēba|m -ēbā|mus
2 -ēbā|s -ēbā|tis
3 -ēba|t -ēba|nt

1. *Voca|t, vide|t, dic|it, audi|t* tempus _____ est.
 2. *Vocā|bat, vide|bat, dic|ēbat, audi|ēbat* est tempus _____.
 3. Praeteritum: persōna tertia: [1, 2] -bat, -bant, [3, 4] -ēbat, -ēbant;
 per sōna secunda: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____ ;
 persōna pīma: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
4. Pers. 1 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
5. Pers. 2 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
6. Pers. 3 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
7. Pers. 1 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
8. Pers. 2 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
9. Pers. 3 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
10. Praeteritum verbī esse: singulāris: pers. 1 <i>eram</i> , 2 <i>er</i> _____, 3 <i>er</i> _____; plūrālis: pers. 1 <i>er</i> _____, 2 <i>er</i> _____, 3 <i>er</i> _____.			

Passīvumpassīvum
[1,2] sing. plūr.
1 -ba|r -bā|mur
2 -bā|ris -bā|minī
3 -bā|tur -ba|ntur
[3,4]
1 -ēba|r -ēbā|mur
2 -ēbā|ris -ēbā|mini
3 -ēbā|tur -ēba|ntur

11. *Vocā|bātūr, vidē|bātūr, dūc|ēbātūr, audi|ēbātūr* tempus _____
 passīvī est.
 12. Praeteritum passīvī: persōna tertia: [1, 2] -bātūr, -bāntūr, [3, 4] -ēbātūr,
 -ēbāntūr; persōna secunda: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____,
 -_____ ; persōna pīma: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____,
 -_____ .

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
13. Pers. 1 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
14. Pers. 2 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
15. Pers. 3 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
16. Pers. 1 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
17. Pers. 2 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
18. Pers. 3 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____

CAPITVLVM VICESIMVM*Lēctiō pīma (versūs 1-46)***Exercitium 1**

1. In Italiā Mēdus miser er_____, quia dominum timē_____, ac procul ab amīcā suā habitā_____.
2. In Graeciā Mēdus beātus er_____, quia cum amīcā suā habitā_____ nec dominum timē_____.
3. In Italiā Mēdus et Lȳdia miserī er_____, quia dominum Mēdi timē_____ nec in eādem urbe habitā_____.
4. In Graeciā Mēdus et Lȳdia beātī er_____, quia in eādem domō habitā_____ nec dominum Rōmānum timē_____.

Exercitium 2

1. Crās Mārcus rūrsus in lūdō pugnā_____ nec magistrō pārē_____, aut dormi_____ nec verba magistrī audi_____.
2. Crās Mārcus tam male computā_____ ac scrib_____ quam hodiē.
3. Ergō Mārcus rūrsus ā magistrō reprehend_____ ac verberā_____ aut aliō modō pūni_____.
4. Crās discipuli pigrī rūrsus in lūdō pugnā_____ nec magistrō pārē_____, aut dormi_____ nec verba magistrī audi_____.
5. Crās discipuli tam male computā_____ ac scrib_____ quam hodiē.
6. Ergō discipuli rūrsus ā magistrō reprehend_____ ac verberā_____ aut aliō modō pūni_____.

Exercitium 3

1. Puer quī nōndum _____ [= loquī] potest _____ dīcitur.
2. Īnfāns quī ambulāre nōndum potest in _____ iacet.
3. _____ [= parvus] īnfāns multās hōrās dormit; _____ enim īfantī nōn minus _____ est quam cibus.
4. Īnfāns quī cibō _____ magnā vōce _____; ita parvulus īnfāns cibum _____ [= poscit].
5. Parvulus īnfāns nōn pāne, sed _____ vīvit.
6. Nōn omnēs mātrēs īfantēs suōs ipsae _____ volunt.
7. Multī īfantēs nōn ā mātrībus suīs, sed ā _____ aluntur.
8. Nūtrīx est _____ [= fēmina] quae nōn suum, sed _____ īfantem alit.
9. Īnfāns pīma verba discit antequam prīmōs _____ facere potest.
10. Iūlius et Aemilia _____ novum īfantem habēbunt.

Exercitium 4

1. Quid est īnfāns? ...
2. Estne Quīntus īnfāns? ...
3. Num īnfāns in magnō lectō dormit? ...
4. Quōmodo parvulus īnfāns cibum postulat? ...
5. Quid tum facit māter? ...
6. Quō cibō alitur īnfāns parvulus? ...
7. Quid est nūtrīx? ...
8. Cūr tot īfantēs Rōmānī ā nūtrīcibus aluntur? ...
9. Iūlianē parvula īnfāns est? ...
10. Cūr vacuae sunt cūnae Aemiliae? ...
11. Quandō Aemilia rūrsus īfantem habēbit? ...
12. Quot liberī tum erunt Iūliō et Aemiliae? ...
13. Quae verba īnfāns prīmum dīcere solet? ...

Cap. XX*Lēctiō I*

erat	erant
-bat	-bant
erit	erunt
-bit	-bunt

crās = diē post hunc
diem

[1, 2]	
-bit	-bunt
-bitur	-buntur

[3, 4]	
-et	-ent
-ētur	-entur

alere	
aliēnus	
carēre	
cūnae	
fāri	
gradus	
īnfāns	
lac	
mox	
mulier	
necessārius	
nūtrīx	
parvulus	
postulāre	
somnus	
vāgīre	

Lēctiō II

erō erimus
eris eritis
erit erunt

[1, 2]
-bō -bimus
-bis -bitis
-bit -bunt

[3, 4]
-am -ēmus
-ēs -ētis
-et -ent

[1, 2]
-bor -bimur
-beris -biminī
-bitur -buntur

[3, 4]
-ar -ēmur
-ēris -ēminī
-ētur -entur

adversus
colloquī
colloquium
cūrāre
dēbēre
filiola
futūrus
magis
manēre
nōlī
officium
pergere
profectō
rārō
sermō

*Lēctiō secunda (versūs 47–102)***Exercitium 5**

- Post decem annōs Mārcus miles er____ et arma ger____ ut avunculus eius.
- Tum Mārcus fortiter pugnā____, hostem nōn timē____ nec ab eō fugi____.
- Mārcus cum magnō exercitū in Italiam reveni____.
- Mārcus: "Ego miles er____ ut avunculus meus; bona arma ger____, fortiter pugnā____, hostem nōn timē____ nec ab eō fugi____; cum magnō exercitū in Italiam reveni____."
- Mārcus: "At tū numquam mīles fortis er____, Sexte. Etiam sī bona arma ger____, nōn fortiter pugnā____, nam hostem timē____ atque ab eō fugi____ et ad mātrem tuam reveni____!"
- Mārcus et Quīntus mīlitēs er____ et arma ger____ ut avunculus eōrum: fortiter pugnā____, hostem nōn timē____ nec ab eō fugi____; cum magnō exercitū in Italiam reveni____.
- Mārcus: "Ego et frāter meus mīlitēs er____ ut avunculus noster; bona arma ger____, fortiter pugnā____, hostem nōn timē____ nec ab eō fugi____; cum magnō exercitū in Italiam reveni____."
- Mārcus: "At vōs numquam mīlitēs fortēs er____ Sexte et Tite! Etiam sī bona arma ger____, nōn fortiter pugnā____, nam hostem timē____ atque ab eō fugi____ et ad mātēs vestrās reveni____!"
- Lȳdia: "Nōlī timēre, Mēde! Dominus nōs servā____ et in portum veh____?"
- Mēdus: "Egone quoque ā dominō tuō servā____ et in portum veh____?"
- Lȳdia: "Certē tū quoque servā____, Mēde, et mēcum in portum veh____. Nautae quoque servā____."
- Nautae: "Nōs ā Neptūnō servā____; ab illō deō in portum veh____."
- Lȳdia: "Nōn ā Neptūnō, sed ā Dominō nostrō servā____, nautae, et in portum veh____."

Exercitium 6

- Iūlius et Aemilia iam nōn dē rēbus praeteritīs _____, sed dē rēbus _____.
- Iūlius: "_____ [= certē] parvulam filiam amābō."
- Aemilia: "Sed tuam Iūliam _____ [= parvam filiam] minus amās quam filiōs."
- Iūlius: "Ego nēminem _____ amō quam filiam meam."
- Aemilia: "Filiōs saepe laudās, Iūliam _____ laudās."
- Aemilia, quae abīre vult, gradum _____ ōstium facit.
- Iūlius: "_____ abīre, Aemilia!"
- Aemilia ā lūliō nōn abit neque cum eō colloquī dēsinit: apud marītum _____ atque cum eō colloquī _____.
- _____ [< colloquī] est _____ inter duōs.
- Aemilia: "Māter īfantem suum alere _____: id est mātris _____."
- Nēmō īfantem melius _____ potest quam māter.

Exercitium 7

- Estne sermō parentum dē tempore praeteritō? ...
- Cūr parentēs iam dē rēbus futūris colloquuntur? ...
- Filiūne an filiam vult Aemilia? ...
- Cūr Aemilia gradum adversus ōstium facit? ...
- Discēditne Aemilia? ...

6. Num īfāns Aemiliae ā nūtrīce alētur? ...
7. Cūr Aemilia ipsa īfantem suum cūrāre vult? ...
8. Quid Aemilia officium mātris esse dīcit? ...
9. In quō cubiculō novus īfāns nocte dormiet? ...
10. Cūr Iūlius in eōdem cubiculō dormīre nōn vult? ...
11. Quid Iūlius officium patris esse dīcit? ...

Lēctiō tertia (versūs 103–164)

Exercitium 8

1. Iūlius et Aemilia in viā ante tabernam cōsistunt, quia flōrēs emere _____.
2. Tabernārius rosās et lilia aliōsque flōrēs iīs ostendit et “Quōs flōrēs _____?” inquit.
3. Iūlius: “Nōn rōsās, sed lilia _____.”
4. Tabernārius: “Cūr vōs rosās nōn _____?”
5. Iūlius: “Nōs rosās tuās emere _____, quia in hortō nostrō multae sunt rosae.”
6. Aemilia: “Sed hae rosae pulchriōrēs sunt. Ego rosās _____, lilia _____.” Aemilia dīcit ‘sē rosās _____, lilia _____’.
7. Iūlius: “Sī tū lilia nōn _____, ego nec rosās nec lilia emere _____.”
8. Iūlius, qui nūllōs flōrēs emere _____, ā tabernā abit.
9. Aemilia “_____ mē relinquere” inquit eumque sequitur.
10. Tabernārius: “Manēte! _____ abīre!”
11. Hominēs qui flōrēs emere _____ ad tabernam adeunt, qui flōrēs emere _____ ā tabernā abeunt.

Lēctiō III

velle	
volō	volumus
vis	vultis
vult	volunt
nōlle	
nōlō	nōlōmus
nōn vis	nōn vultis
nōn vult	nōlōnt
nōlī	nōlite

Exercitium 9

1. Aemilia, quae exīre vult, Syrae in ōstiō _____.
2. Syra _____ cum Iūliā ex hortō venit.
3. Iūlius et Aemilia _____ [= tacent]; Iūlia _____ parentum animadvertisit et “Cūr silētis?” inquit.
4. Iūlius _____ Rōmam ibit et mox _____ [= ad domum suam] _____ [= redibit].
5. Parentēs liberōs suōs _____ [= amant].
6. Sermō īfantum Iūliam nōn _____.
7. Quī per imbrēm ambulat _____ fit.
8. Nautae mercēs ex terrīs aliēnīs in Italiam _____.

advehere	
crās	
decēre	
dīligere	
domum	
occurrere	
revertī	
silentium	
silēre	
ūmidus	
ūnā	

Exercitium 10

1. Cui Aemilia in ōstiō occurrit? ...
2. Cūr Syra et Iūlia ex hortō exeunt? ...
3. Estne caelum serēnum? ...
4. Quō tum it Iūlius? ...
5. Sōlusne Iūlius in ātrium it? ...
6. In ātriōne colloquuntur coniugēs? ...
7. Quid silentēs aspiciunt? ...
8. Quis silentium eōrum animadvertisit? ...
9. Quid Aemilia Iūliae interrogantī respondet? ...
10. Cūr miserī sunt liberī nautārum? ...
11. Quandō Iūlius ā villā proficīscētur? ...
12. Quam saepe Iūlius Rōmā ad villam revertētur? ..
13. Cūr Iūlia patre suō carēre nōn vult? ...
14. Utrum Iūlia vult, frātrem an sorōrem? ...

Lēctiō grammatica

tempus praesēns
tempus praeteritum
tempus futūrum

futūrum

āct.	sing.	plūr.
[1, 2] 1	-b ō	-b imus
2	-b is	-b itis
3	-b it	-b unt
[3, 4] 1	-a m	-ē mus
2	-ē s	-ē tis
3	-e t	-e nt
pass.	sing.	plūr.
[1, 2] 1	-b or	-b imur
2	-b eris	-b imini
3	-b itur	-b untur
[3, 4] 1	-a r	-ē mur
2	-ē ris	-ē mini
3	-ē tur	-e ntur

Cap. XXI*Lēctiō I*

-it	-ērunt
[1]	-āre
-āvit	-āvērunt
[2]	-ēre
-uit	-uērunt
[4]	-ire
-īvit	-ivērunt

*Lēctiō grammatica (versūs 165–207)***Exercitium 11****Āctūrum**

- Voca|t, vide|t, dūc|it, audi|t tempus _____ est.
- Vocā|bat, vidē|bat, dūc|ēbat, audi|ēbat tempus _____ est.
- Vocā|bit, vidē|bit, dūc|et, audi|et est tempus _____ .
- Futūrum: persōna tertia: [1, 2] -bit, -bunt, [3, 4] -et, -ent; persōna secunda: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____; persōna prīma: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.	
5. Pers. 1	vocā_____	vocā_____	vidē_____	vidē_____
6. Pers. 2	vocā_____	vocā_____	vidē_____	vidē_____
7. Pers. 3	vocā_____	vocā_____	vidē_____	vidē_____
8. Pers. 1	dūc_____	dūc_____	audi_____	audi_____
9. Pers. 2	dūc_____	dūc_____	audi_____	audi_____
10. Pers. 3	dūc_____	dūc_____	audi_____	audi_____
11. Futūrum verbī esse: singulāris: pers. 1 erō, 2 er_____, 3 er_____ ; plūrālis: pers. 1 er_____, 2 er_____, 3 er_____ .				

Passīvum

- Vocā|bitur, vidē|bitur, dūc|ētur, audi|ētur est tempus _____ passīvī.
- Futūrum passīvī: persōna tertia: [1, 2] -bitur, -buntur, [3, 4] -ētur, -entur; persōna secunda: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____; persōna prīma: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.	
14. Pers. 1	vocā_____	vocā_____	vidē_____	vidē_____
15. Pers. 2	vocā_____	vocā_____	vidē_____	vidē_____
16. Pers. 3	vocā_____	vocā_____	vidē_____	vidē_____
17. Pers. 1	dūc_____	dūc_____	audi_____	audi_____
18. Pers. 2	dūc_____	dūc_____	audi_____	audi_____
19. Pers. 3	dūc_____	dūc_____	audi_____	audi_____

CAPITVLVM VNVM ET VICESIMVM*Lēctiō prima (versūs 1–26)***Exercitium 1**

- Tergum Mārcō dolet: magister eum bis verber_____ .
- Oculī puellae rubrī sunt: puella lacrim_____ .
- Oculī puellārum rubrī sunt: puellae lacrim_____ .
- Sextus ūmidus est, quod per imbrems ambul_____ .
- Sextus sordidus est, quod humī iac_____ ; Titus et Mārcus eum ten_____ , alter bracchium eius ten_____ , alter crūra.
- Pueri ūmidī sunt, quod per imbrems ambul_____ , et sordidī, quod humī iac_____ .
- Puella iam nōn dormit: ancilla eam excit_____ .
- Neque pueri iam dormiunt: servī eōs excit_____ .
- Puella fessa nōn est, nam bene dorm_____ .
- Item pueri bene dorm_____ neque fessi sunt.
- Iūlia, quae puerōs iam voc_____ , iterum eōs vocat, nec enim pueri eam aud_____ .

12. Puerī, qui Iūliam iam voc_____ , iterum eam vocant, nec enim Iūlia
eōs aud_____.
13. Syra litterās nescit: nēmō eam litterās doc_____ .

Exercitium 2

Exempla: Pater filium vocāvit = Filius ā patre vocātus est.

Pater filiam vocāvit = Filia ā patre vocāta est.

Pater filiōs vocāvit = Filiī ā patre vocāti sunt.

Pater filiās vocāvit = Filiae ā patre vocātae sunt.

Ventus mare turbāvit = Mare ventō turbātum est.

Ventī maria turbāvērunt = Maria ventis turbāta sunt.

Filius ā patre vocātus est nec eum audīvit = Pater filium vocāvit
nec ab eo audītus est.

1. Servus puerum excitāvit = ...
2. Mārcus Iūliam pulsāvit = ...
3. Domina ancillās vocāvit = ...
4. Dominus servōs interrogāvit = ...
5. Mēdus Dāvum accūsāvit = ...
6. Mēdus vōcem domini nōn audīvit = ...
7. Magister litterās Sextī laudāvit = ...
8. Magister discipulum pigrum pūnīvit = ...
9. Rōmāni oppidum hostium expugnāvērunt = ...
10. Hostēs castra Rōmāna oppugnāvērunt = ...
11. Verba Iūlii Aemiliam dēlectāvērunt = ...
12. Fulgor caelum illūstrāvit = ...
13. Puerī Iūliam vocāvērunt nec ab ea audītī sunt = ...
14. Puerī ā Iūliā vocātī sunt nec eam audīvērunt = ...

[1] -ārī

-ātus | est

-āta

-ātum

-ātī | sunt

-ātae

-āta

[4]

-ītus | est

-īta

-ītum

-ītī | sunt

-ītae

-īta

Exercitium 3

1. Hodiē māne Mārcus nōn sordidus, sed _____ [= pūrus] erat.
2. Vestimenta eius tam _____ erant quam nix nova.
3. Nunc vērō _____ eius sordida est.
4. Nōn modo vestis Mārcī, sed etiam faciēs et manūs et _____ sordida
sunt, Mārcus enim _____ iacuit.
5. _____ [= terra] propter imbrem ūmida est.
6. Pater filium suum sordidum nōn statim _____ .
7. Via quae ad villam _____ [= dūcit] nōn lāta, sed _____ est.

angustus

candidus

cognōscere

ferre

genū

humī

humus

mundus

vestis

Exercitium 4

1. Unde Mārcus revertitur? ...
2. Estne facile Mārcum cognōscere? ...
3. Cūr vestis eius ūmida est? ...
4. Quid dē nāsō Mārcī fluit? ...
5. Quis nāsum eius pulsāvit? ...
6. Nōnne Sextus ā Mārcō pulsātus est? ...
7. Quis est māximus ex tribus discipulis? ...
8. Ubi puerī pugnāvērunt? ...
9. Cūr tam sordidus est Mārcus? ...
10. Quis Mārcum humī iacentem tenuit? ...
11. Quem Mārcus vocāvit? ...
12. Ā quō Sextus oppugnātus est? ...
13. Quōs vocāvit Sextus? ...
14. Ā quibus vōx Sextī audīta est? ...

Lēctiō II

cornū	cornua
genū	genua
-ū	-ua
-ūs	-uum
-ū	-ibus

*Lēctiō secunda (versūs 27-78)***Exercitium 5**

1. In fronte bovis nōn ūnum corn_____ , sed duo corn_____ sunt.
2. Bōs duo corn_____ in fronte gerit.
3. Bōs est animal duōrum corn_____ .
4. Animal ūnius corn_____ rārissimum est.
5. Ex corn_____ bovis pōculum efficī potest.
6. Hominēs barbarī ē magnīs corn_____ bibunt.
7. Gen_____ est pars crūris.
8. Gen_____ Mārcī sordida sunt: in gen_____ eius sunt sordēs.
9. Mārcus gen_____ lavat, prīnum gen_____ dextrum, tum gen_____ sinistrum.
10. Color gen_____ sordidōrum est āter.

Exercitium 6

-ī	-imus
-istī	-istis
-it	-ērunt
-us	sum -ī sumus
-a	es -ae estis
	est sunt

1. Aemilia: "Vocā puerōs, Syra!" Iūlia: "Ego eōs iam vocāv_____."
2. Aemilia: "Tūne puerōs iam vocāv_____ , Iūlia? Ego tē nōn audīv_____ nec puerī tē audīv_____."
3. Puerī veniunt, quia Iūlia eōs vocāv_____ .
4. Iūlia: "Nōnne vōs mē vocāre audīv_____ , puerī?"
5. Puerī: "Certē tē audīv_____ . Cūr nōs vocāv_____ ?"
6. Aemilia: "Vocā Iūliam, Syra!" Puerī: "Nōs eam iam vocāv_____ ."
7. Aemilia: "Vōsne eam iam vocāv_____ ? Ego vōs nōn audīv_____, nec Iūlia vōs audīv_____ ."
8. Iūlia venit, quia puerī eam vocāv_____ .
9. Puerī: "Nōnne tū nōs vocāre audīv_____ , Iūlia?"
10. Iūlia: "Certē vōs audīv_____ . Cūr mē vocāv_____ ?"
11. Sextus Mārcum pulsāv_____ et ipse ā Mārcō et Titō pulsāt_____ , neque iī deinde ā Sextō pulsāt_____ .
12. Titus: "Ego et Mārcus Sextum pulsāv_____ , nec nōs deinde ab eō pulsāt_____ ."
13. Quīntus: "Vōsne Sextum pulsāv_____ nec ab eō pulsāt_____ ?"
14. Titus: "Ego sōlus pulsāt_____ nōn_____ ."
15. Quīntus: "Cūr tū pulsāt_____ nōn_____ , Tite?"
16. Puella plōrat, quia ā puerō improbō pulsāt_____ .
17. Māter filiam interrogat: "Ā quō pulsāt_____ ?"
18. Filia respondet: "Ā puerō improbō pulsāt_____ ."
19. Puellae plōrant, quia ā puerīs improbīs pulsāt_____ .
20. Māter filiās interrogat: "Ā quibus pulsāt_____ ?"
21. Filiae respondent: "Ā puerīs improbīs pulsāt_____ ."

Exercitium 7

ain'
āiō ais ait
aliquis
bōs
causa
cōspicere
cornū
crōr
excūsāre
indignus
interim

1. Pater _____ [= sanguinem] in faciē filii _____ [= videt].
2. Nōn sine _____ Sextus Mārcum pulsāvit.
3. Sextus, quī tam _____ est quam bōs, ā duōbus puerīs pulsātus est; neque enim Mārcus sōlus puerum validiōrem _____ potest.
4. Mārcus sē _____ cōnātur: "Sextus est puer māior et validior."
5. _____ est animal quod _____ gerit in fronte.
6. Mārcus tam sordidus est quam _____ .
7. Iūlius iam satis audīvit dē _____ puerōrum.
8. Iūlius: "Nōlī mihi plūs _____ dē illā pugnā _____ !"
9. In cubiculō suō Mārcus vestem sordidam _____ et aliam vestem pūram induit: Mārcus vestīmenta _____ .

10. _____ [= dum haec aguntur] Aemilia atrium intrat.
11. Solum atrii sordidum est; māter _____ in solō cōspicit.
12. Aemilia: “_____ pedibus sordidīs in _____ mundō ambulāvit!”
13. Iūlius ‘porcum atrium intrāvisse’ _____ [= dicit].
14. Aemilia: “Quid _____?” Iūlius: “Porcum intrāvisse _____.”
15. Aemilia: “_____ tū?”

mūtare
nārrare
pōnere
porcus
pugna
solum
sordēs
validus
vincere

Exercitium 8

1. Quid Iūlius in faciē filiī cōspicit? ...
2. Num bōs Mārcum pulsāvit? ...
3. Cūr Mārcus sōlus Sextum vincere nōn potest? ...
4. Quī Sextum humī iacentem tenuērunt? ...
5. Cūr Iūlius pugnam puerōrum ‘indignam’ dīcit? ...
6. Quō Iūlius Mārcum īre iubet? ...
7. Quid agit Mārcus in cubiculō suō? ...
8. Quis puerō novam vestem dat? ...
9. Quid Aemilia in solō cōspicit? ...
10. Quid tum ait Iūlius? ...
11. Cūr Iūlius filium suum ‘porcum’ appellat? ...
12. Tūne hāc nocte bene dormīvisti? ...

*Lēctiō tertia (versūs 79–149)**Lēctiō III***Exercitium 9***Exempla:* Dāvus:

“Filius/a dormīvit”	Dāvus dīcit	‘filium/am dormīuisse’
“Filii/ae dormīvērunt”		‘filios/ās
“Filius vocātus est”		‘filium vocātum esse’
“Filiā vocāta		‘filiam vocātam
“Filiij vocātī sunt”		‘filios vocātōs
“Filiae vocātae		‘filias vocātās

1. Iūlius: “Mārcus intrāvit.” Iūlius ‘Mārc_____ intr_____’ dīcit.
2. Iūlius: “Puerī in viā pugnāvērunt et humī iacuērunt.” Iūlius dīcit ‘puer_____ in viā pugn_____ et humī iac_____’.
3. Syra: “Iūlia ā Mārcō pulsāta est.” Syra dīcit ‘Iūli_____ ā Mārcō puls_____’.
4. Sextus: “Magistrō pārui.” Sextus dīcit ‘_____ magistrō pār_____’.
5. Sextus: “Ā magistrō laudātus sum.” Sextus ‘_____ ā magistrō laud_____’ dīcit.
6. Dāvus: “Quīntus tōtam noctem vigilāvit nec hōram dormīvit.” Dāvus dīcit ‘Quīnt_____ tōtam noctem vigil_____ nec hōram dorm_____’.
7. Mārcus: “Ego bene dormīvī, sed ā Dāvō excitātus sum.” Mārcus dīcit ‘_____ bene dorm_____, sed ā Dāvō excit_____’.
8. Iūlia. “Ā Syrā excitāta sum.” Iūlia dīcit ‘_____ ā Syrā excit_____’.
9. Aemilia: “Discipulī ā magistrō laudātī sunt.” Aemilia dīcit ‘discipul_____ ā magistrō laud_____’.
10. Iūlius: “Mārcus nōn laudātus, sed pūnitus est ā magistrō.” Iūlius dīcit ‘Mārc_____ nōn laud_____, sed pūn_____ ā magistrō.’
11. Aemilia: “Mārcus pulchrē scripsit.” Aemilia ‘Mārc_____ pulchrē scrips_____’ dīcit.
12. Iūlius: “Eae litterae nōn ā Mārcō scriptae sunt.” Iūlius dīcit ‘e_____ litter_____ nōn ā Mārcō script_____’.

A:

“is   pugnāvit”
“ea
“ii   pugnāvērunt”
“eae
“ego pugnāvī”

A dīcit

‘eum   pugnāvisse’
‘eam
‘eōs
‘eās
‘sē

A:

“is vocātus   est”
“ea vocāta
“ii vocātī   sunt”
“eae vocātae
“ego vocātus/a sum”

A dīcit

‘eum vocātum   esse’
‘eam vocātam
‘eōs vocātōs
‘eās vocātās
‘sē vocātum/am

13. Iūlius: "Mārcus puer improbus fuit." Iūlius 'Mārcus puer improbus fuit' dicit.
14. Magister: "Epistula mea iam scripta et signata est." Magister dicit 'epistula suam iam scriptam et signatam esse.'

Exercitium 10

[1]	numerā re numerāv isse
[2]	pārē re pārū sse
[3]	scrib ere scrips isse
[4]	audi re audiv isse
es se fu sse	
-ī	-imus
-istī	-istis
-it	-ērunt

Exercitium 11

aliquid
crēdere
dubitare
fallere
falsum
inter
mentiri
multa
nōbis
omnia
postquam
tabella
vōbis

1. Mārcus in ātrium redit, _____ vestem mūtāvit.
  2. Mārcus: "Magister _____ [= multās rēs] nōs docuit; prīmum _____ recitāvit, nesciō quid."
  3. Mārcus parentibus _____ [= parvam tabulam] ostendit, quam 'suam esse' dicit.
  4. Tabella vērō Sextī est, Mārcus enim tabellās mūtāvit _____ pugnam.
  5. Nōn vērum, sed _____ est id quod Mārcus dīcit: puer _____ .
  6. Māter filiō suō _____ , sed pater dē verbīs eius _____ .
  7. Mārcus patrem suum _____ nōn potest.
  8. Iūlius: "Falsa sunt _____ [= omnēs rēs] quae _____ nārrāvistī!"
  9. Mārcus: "Omnia quae _____ nārrāvī, pater et māter, vēra sunt!"

Exercitium 12

1. Quō it Mārcus postquam vestem mūtāvit? ...
  2. Quem Mārcus in ātriō salūtat? ...
  3. Cūr Aemilia filium suum laudat? ...
  4. Num Mārcus dīcit 'sē malum discipulum fuisse'? ...
  5. Estne vērum id quod dīcit Mārcus? ...

6. Cūr puerī magistrum recitantem nōn audīvērunt? ...
7. Cūr tergum dolet Mārcō? ...
8. Quōmodo Mārcus mātrem fallit? ...
9. Cuius est tabella quam Mārcus ostendit? ...
10. Quis eās litterās pulcherrimās scripsit? ...
11. Quid Mārcus dīcit mātri? ...
12. Num magister litterās Mārcī laudāvit? ...
13. Quid Mārcus dīcit dē cēterīs discipulīs? ...
14. Iūliusne filiō suō crēdit? ...
15. Cūr Iūlius Aemiliae interrogantī nōn respondet? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 150–206)***Exercitium 13**

Exempla:

Lȳdia tr̄istis domī sedēbat nec Mēdum exspectābat. Tum Mēdus ūstium pulsāvit et intrāvit. Lȳdia laeta amīcum salūtāvit et ab eo salūtāta est. Iūlius adulēscēns saepe Aemiliam salūtābat nec ab eā salūtābātur.

1. Salūtābat nōn tempus praeſēns, sed tempus _____ est; salūtāvit quoque tempus _____ est.
2. Sedēbat, exspectābat, salūtābat, salūtābātur nōn est praeteritum perfectum, sed _____.
3. Pulsāvit, intrāvit, salūtāvit, salūtāta est nōn praeteritum imperfectum, sed _____ est.

*Lēctiō grammatica*praeteritum perfectum
et imperfectum**Exercitium 14**

Āctīvum

1. Īnfīnitīvus: praeſēns: *vocā|re*, perfectum: _____|isse; praeſēns: *pārē|re*, perfectum: _____|isse; praeſēns: *scrib|ere*, perfectum: _____|isse; praeſēns: *audī|re*, perfectum: _____|isse.
2. Persōnae perfectī: singulāris: pers. 1 ~ī, 2 ~_____, 3 ~_____ ; plūralis: pers. 1 ~_____, 2 ~_____, 3 ~_____.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
3. Pers. 1 <i>vocāv</i> _____	<i>vocāv</i> _____	<i>pāru</i> _____	<i>pāru</i> _____
4. Pers. 2 <i>vocāv</i> _____	<i>vocāv</i> _____	<i>pāru</i> _____	<i>pāru</i> _____
5. Pers. 3 <i>vocāv</i> _____	<i>vocāv</i> _____	<i>pāru</i> _____	<i>pāru</i> _____
6. Pers. 1 <i>scrips</i> _____	<i>scrips</i> _____	<i>audīv</i> _____	<i>audīv</i> _____
7. Pers. 2 <i>scrips</i> _____	<i>scrips</i> _____	<i>audīv</i> _____	<i>audīv</i> _____
8. Pers. 3 <i>scrips</i> _____	<i>scrips</i> _____	<i>audīv</i> _____	<i>audīv</i> _____

perfectum

āct.

īnf. -isse

[1] *vocāv*|isse[2] *pāru*|isse[3] *scrips*|isse[4] *audīv*|isse

ind. sing. plūr.

1 ~ī ~imūs

2 ~istī ~istis

3 ~it ~erunt

pass.

īnf. ~um/am/ōs/ās/a esse

[1] *vocāt*|um esse[4] *audīt*|um esse

ind. sing. plūr.

~us/a ~ī/ae

1 *sum* *sumus*2 *es* *estis*3 *est* *sunt*

participium perfectī

[1] *vocāt*|us -a -um[4] *audīt*|us -a -um

Passīvum

9. Īnfīnitīvus: praeſēns: *vocā|rī*, perfectum: _____um esse; praeſēns: *audi|rī*, perfectum: _____um esse.
10. Pers. 1 *vocātus*_____ *vocāt*_____ *auditus*_____ *audit*_____
11. Pers. 2 *vocāt*_____ *vocāt*_____ *audit*_____ *audit*_____
12. Pers. 3 *vocāt*_____ *vocāt*_____ *audit*_____ *audit*_____
13. Participium perfectī: nōm. sing.: masc. *voc*_____ , *aud*_____ , fēm. *voc*_____ , *aud*_____ , neutr. *voc*_____ , *aud*_____ .

Cap. XXII**Lēctiō I**

-eus
-ea
-eum

CAPITVLVM ALTERVM ET VICESIMVM**Lēctiō prīma (versūs 1–55)****Exercitium 1**

1. Ānulus ex aurō factus = ānulus aur_____.
2. Baculum ē lignō factum = baculum lign_____.
3. Catēna ex ferrō facta = catēna ferr_____.
4. Nummī ex aurō factī = nummī aur_____.
5. Stilus ferreus = stilus _____
6. Pōculum aureum = pōculum _____
7. Forēs ligneae = forēs _____

Exercitium 2

admittere
anteā
aurum
cardō
catēna
cōnstāre
cūstōdīre
extrā
faber
ferōx
foris
heus
iānitor
inter sē
intrā
lignum
limen
posteā
pretium
prius
quīn
(num) quis
rogitāre
sīcūt
tabellārius
tandem
vincīre

1. Magna iānua _____ ē duābus _____, quae in _____ vertuntur.
2. Sub forībus est _____.
3. _____ [= ḍōstiārius] dīcitur servus quī hominēs advenientēs in ātrium _____.
4. Iānitor cum cane suō villam dominī _____.
5. Canis, quī prope tam _____ est quam lupus, catēnā _____.
6. _____ nōn modo canēs, sed etiam iānitōrēs vinciēbantur.
7. _____ cōnstat ē multīs ānulīs ferreīs quī _____ coniunguntur.
8. Ānulus Lȳdiae nōn ex ferrō, sed ex _____ factus est.
9. Ānulus aureus magnī _____ est.
10. Iānua ē _____ facta est _____ [= ut] baculum Iūlii.
11. Servus quī epistulās fert _____ appellātur.
12. Tabellārius clāmat: “_____ iānitor! _____ aperīs?
Num _____ [= aliquis] hīc est?”
13. _____ iānitor surgit et tabellārium _____ [= multa interrogat].
14. Tabellārius: “_____ admitte mē! _____ [= deinde] respondēbō.”
15. Hostēs nōn sunt _____ vāllum, sed _____ vāllum.
16. Vulcānus est deus _____.

Exercitium 3

1. Ex quibus partibus cōnstat iānua vīllae? ...
2. Quid scriptum est in līmine? ...
3. Quis dīcitur servus quī iānuam cūstōdit? ...
4. Quid facit is quī vīllam intrāre vult? ...
5. Ubi sedet iānitor? ...
6. Cūr canis iānitōris catēnā vincītur? ...
7. Ex quā māteriā catēna facta est? ...
8. Num ānulus Lȳdiae ex ferrō factus est? ...
9. Utrum dūrius est, lignumne an ferrum? ...
10. Quis dīcitur vir quī rēs ferreās efficit? ...
11. Cūr ‘tabellāri’ dīcuntur servī quī epistulās ferunt? ...
12. Quōmodo iānitor ē somnō excitātur? ...
13. Cūr tabellārius nōn statim iānitōri respondet? ...
14. Quid huic tabellāriō nōmen est? ...
15. Unde Tlēpolemus sē venīre dīcit? ...
16. Quid Iūlius post merīdiem agere solet? ...

Exercitium 4

1. Post meridiem Iūlius ambulā_____ ire solet.
2. Postquam ambulāvit, lavā_____ it.
3. Vesperī hominēs dormī_____ eunt.
4. Māne amicī ad villam veniunt dominum salūtā_____.
5. Mēdus et Lȳdia in Graeciam eunt habitā_____.
6. Hostēs castra oppugnā_____ veniunt.
7. Tabellārius nōn mittitur pecūniā postulā_____.
8. Facile est vōcem magistrī audire = Vōx magistrī est facilis audiā_____.
9. Difficile est nōmina barbara dicere = Nōmina barbara diffīcilia sunt dicā_____.
10. Quae est dea pulcherrima? Id difficile scī_____ est.

-tum
-tū

*Lēctiō secunda (versūs 56–121)**Lēctiō II***Exercitium 5**

1. Mēdus, quī rēs Mārcī fer_____ solet, hodiē abest.
2. Itaque Mārcus ad lūdum ambulāns rēs suās ipse fer_____.
3. Titus et Sextus semper rēs suās ipsī fer_____.
4. Titus: “Cūr tū ipse rēs tuās fer_____ hodiē, Mārce?”
5. Mārcus: “Ipse rēs meās fer_____ , quia Mēdus abest; sed cūr vōs semper rēs vestrās ipsī fer_____ ?”
6. Titus: “Nōs rēs nostrās ipsī fer_____ , quia in ipsō oppidō Tūsculō habitāmus, nōn procul ab oppidō.”
7. Mārcus: “Venīte mēcum ac rēs meās fer_____ !”
8. Sextus: “Rēs tuās fer_____ nōlūmus. Ipse rēs tuās_____ , Mārcel!”
9. Tabula, quae ā Mēdō fer_____ solet, hodiē ā Mārcō fer_____ .
10. Epistulae ā tabellāriis fer_____ .

ferre	
ferō	ferimus
fers	fertis
fert	ferunt
fer!	ferte!
ferrī	
fertur	feruntur

Exercitium 6

1. Canis, quī tabellārium _____ stantem videt, dentēs ostendit ac _____ : “Rrr...”
2. Canis tabellārium _____ vult, sed catēnā _____.
3. Iānitor eum dē cane ferōcī _____ : “_____! Canis tē mordēbit.”
4. Tabellārius nōn intrat, sed in līmine _____.
5. “Nōlī canem tuum _____!” inquit.
6. In solō intrā limen est _____ canis ferōcis.
7. Tabellārius propius ad canem _____ [= adīre] audet; neque imāgō canis neque canis vērus eum _____.
8. Canis catēnam _____ et vestem tabellāriī dentibus _____.
9. _____ novum, quod Tlēpolemus _____ [= paulō ante] ēmit, ā cane ferōcī _____.
10. Tabellārius ex ōstiō _____ nōn potest, quia canis eum tenet.
11. Homō territus nec _____ nec _____ audet.
12. Canis eum locō sē movēre nōn _____.
13. Iānitor virum territum _____ : “Hahahae! Quin intrās?”
14. Tlēpolemus intrāre cōnātur, sed canis irātus eum ex ōstiō _____.
15. “Vincī _____ [= illum tuum] canem!” inquit tabellārius tōtō corpore _____.
16. Iānitor: “Nōlī _____ [= putāre] mē canem solvisse!”
17. Iānitor catēnam prehendit et canem ā Tlēpolemō _____.
18. Tlēpolemus: “_____ mē intrāre! Nōlī mē _____ in imbrēm pellere!”

accēdere	
arbitrāri	
cavēre	
cēdere	
dēridēre	
forās	
forīs	
fremere	
imāgō	
iste	
monēre	
mordēre	
nūper	
pallium	
pellere	
prehendere	
prōcēdere	
recēdere	
removēre	
resistere	
retinēre	
rumpere	
scindere	
sinere	
solvēre	
terrēre	
tremere	

Exercitium 7

1. Cūr tabellārius in līmine resistit? ...
2. Quae imāgō in solō intrā līmen vidētur? ...
3. Quae verba infrā imāginem scripta sunt? ...
4. Num Tlēpolemus imāgine canis terrētur? ...
5. Quid agit canis cum Tlēpolemus ad eum accēdit? ...
6. Cūr canis excurrēns catēnā nōn retinētur? ...
7. Cūr tabellārius nōn audet locō sē movēre? ...
8. Quōmodo canis eum forās pellit? ...
9. Cūr tremit Tlēpolemus? ...
10. Cūr tabellārius iānitōrī pallium suum ostendit? ...
11. Quid tabellārius sēcum fert? ...
12. Quis epistulam in ātrium ad Iūliū fert? ...

*Lēctiō grammatica**Lēctiō grammatica (versūs 122–135)***Exercitium 8**Exempla: *Dominus cotīdiē ambulātum it.**Vōx tabellāriī difficilis audītū est.*

supīnum I

supīnum II

I ≈ uī

II ≈ ū

1. Ambulātūm _____ est. Audītū quoque _____ est.

2. Supīnum alterum in ≈ _____ dēsinit, alterum in ≈ _____ .

3. Supīnum in ≈um dēsinēns pōnitur apud verba _____ , venīre, mittere, cēt.

4. Alterum supīnum, quod in ≈ū dēsinit, apud adiectīva _____ et difficilis et pauca alia pōnitur.

Exercitium 9

Themata verbī

Thēma dicitur prior verbī pars ad quam adduntur variae litterae vel syllabae (terminatiōnēs quae vocantur), ut -re, -ō, -isse, -ī, -istī, -us, -a, -um, cēt.

Verbī themata sunt tria:

- (1) thēma praesentis (= īfīnītīvus praesentis āctīvī sine -re, -ere), ut *amā-*, *monē-*, *scrib-*, *audi-*;
- (2) thēma perfectī (= īfīnītīvus perfectī āctīvī sine -isse), ut *amāv-*, *monu-*, *scrips-*, *audīv-*;
- (3) thēma supīnī (= supīnum sine -um sīve participium perfectī sine -us -a -um), ut *amāt-*, *monit-*, *script-*, *audit-*.

thēma -atis n

terminatiō -ōnis f

thēma praeſentis [-]

thēma perfectī [~]

thēma supīnī [≈]

īfīnītīvus:

praeſ. āct.: -re/-ere

perf. āct.: ~isse

perf. pass.: ≈um esse

1. īfīnītīvī: *vocā|re, vocāv|isse, vocāt|um esse: vocā-* thēma _____ est, *vocāv-* thēma _____ , *vocāt-* _____ .

2. īfīnītīvī: *terrē|re, terru|sse, territ|um esse: thēma praeſentis: _____ -, thēma perfectī: _____ -, thēma supīnī: _____ -.*

3. īfīnītīvī: *dīc|ere, dīx|isse, dict|um esse: thēma praeſentis: _____ -, thēma perfectī: _____ -, thēma supīnī: _____ -.*

4. īfīnītīvī: *pūnī|re, pūnīv|isse, pūnit|um esse: thēma praeſentis: _____ -, thēma perfectī: _____ -, thēma supīnī: _____ -.*

Exercitium 10

īfīnītīvī (adde themata perfectī et supīnī):

1. *aperīre, _____ isse, _____ um esse*
2. *claudere, _____ isse, _____ um esse*
3. *emere, _____ isse, _____ um esse*
4. *pellere, _____ isse, _____ um esse*
5. *posse, _____ isse*
6. *rumpere, _____ isse, _____ um esse*

7. *scindere*, _____ *isse*, _____ *um esse*
8. *solvore*, _____ *isse*, _____ *um esse*
9. *vincire*, _____ *isse*, _____ *um esse*
10. *venire*, _____ *isse*

CAPITVLVM VICESIMVM TERTIVM

Lēctiō prima (versūs 1–40)

Exercitium 1

*Mūtā tempus praeſēns [...] in perfectum. Exemplum:*Iānitor ōstium [claudit] *clausit* = Ōstium [clauditur] *clausum est* ā iānitōre.

1. Magister epistulam [scribit] _____ = Epistula ā magistrō [scribitur] _____ est.
2. Magister tabellārium ad Iūliū [mittit] _____ = Tabellārius ad Iūliū [mittitur] _____ est ā magistrō.
3. Tabellārius epistulam ad Iūliū [fert] _____ = Epistula ad Iūliū [fertur] _____ est ā tabellāriō.
4. Canis iānitōris pallium tabellārii [scindit] _____ = Pallium tabellārii ā cane iānitōris [scinditur] _____ est.
5. Iūlius signum [rumpit] _____ = Signum ā Iūliō [rumpitur] _____ est.
6. Iūlius litterās [legit] _____ = Litterae ā Iūliō [leguntur] _____ sunt.
7. Iūlius nūllum verbum [dīcit] _____ = Nūllum verbum ā Iūliō [dīcitur] _____ est.
8. Aemilia epistulam [sūmit] _____ = Epistula ab Aemiliā [sūmitur] _____ est.
9. Culter medicī puerum [terret] _____ = Puer cultrō medicī [terrētur] _____ est.

Exercitium 2

1. “Tabellārius Tūsculō vēnit; ecce epistula quam _____ [: Tūsculō] ad tē tulit” inquit iānitor epistulamque dominō suō _____ .
2. Iūlius: “Quid _____ hoc est? Quis _____ epistulam ad mē mīsit?”
3. Iūlius iānitōri imperat: “Recēde _____ ad canem tuum!” Hīs verbīs iānitōrem _____ [= ā sē mittit].
4. Iūlius _____ magistrī cognōscit.
5. Signum nōn ruptum, sed _____ est.
6. “Certē magister postulat pecūniām quam eī _____ ” inquit Iūlius, sed Aemilia epistulam aliās rēs _____ putat.
7. Aemilia: “Quis scit? _____ magister aliquid scripsit dē Mārcō?”
8. Epistula sic incipit: “Diodōrus Iūliō _____ dīcit.”
9. Diodōrus scribit ‘Mārcum male recitāre neque _____ [= et num-quam] rēctē respondēre.’
10. Iūliō legente, _____ [= faciēs] Mārcī colōrem mūtat.
11. Iam Mārcus vultum _____ gerit [: habet].
12. Mārcus _____ et tremit _____ [= propter] timōrem.

Exercitium 3

1. Quid iānitor Iūliō trādit? ...
2. Quid dīcit iānitor? ...
3. Quōmodo Iūlius scit litterās ā Diodōrō missās esse? ...
4. Quid est signum magistrī? ...
5. Cūr Iūlius litterās magistrī legere nōn vult? ...

Cap. XXIII

Lēctiō I

dīc|ere, dīx|issee,
dictū|um esse
fer|re, tul|issee,
lātū|um esse
leg|ere, lēg|issee,
lēctū|um esse
mitt|ere, mīs|issee,
missū|um esse
rump|ere, rūp|issee,
ruptū|um esse
scrib|ere, scrips|issee,
scriptū|um esse
scind|ere, scid|issee,
scissū|um esse
sūm|ere, sūmps|issee,
sūmptū|um esse
terrē|re, terru|issee,
territū|um esse

continēre
dēbēre
dīmittere
fortasse
hinc
illinc
integer
-nam
ob
pallēre
pallidus
salūtem dicere
signum
trādere
umquam
vultus

6. Quid Iūlius magistrō dēbet? ...
7. Quid Aemilia magistrum scripsisse arbitrātur? ...
8. Quōmodo Iūlius epistulam aperit? ...
9. Quid magister dē Mārcō scripsit? ...
10. Quō diē epistula scripta est? ...
11. Dē quā rē hic diēs magistrum monuit? ...
12. Cūr Mārcus patrem aspiciens pallet? ...

Lēctiō II

nōn – neque
nūllus – neque ūllus
numquam – neque
umquam

*Lēctiō secunda (versūs 41–83)***Exercitium 4***Exempla:*Puer rubet / ...nōn respondet = Puer rubet neque respondet.Puer rubet / ...nūllum verbum respondet = Puer rubet neque ūllum verbum respondet.Puer ridet / ...numquam plōrat = Puer ridet neque umquam plōrat.

1. Puella plōrat / ...nōn ridet = Puella plōrat _____ ridet.
2. Aemilia Iūlium / ...nūllum alium virum amat = Aemilia Iūlium _____ alium virum amat.

3. Mēdus ex Italiā proficiscitur / ...numquam revertētur = Mēdus ex Italiā proficiscitur _____ revertētur.

4. Syra nūllam pecūniā / ...nūlla ūrnāmenta habet = Syra nūllam pecūniā _____ ūrnāmenta habet.

5. Puer vigilat / ...dormīre nōn potest = Puer vigilat _____ dormīre potest.

6. Māter infantem suum bene cūrat / ...numquam eum relinquit = Māter infantem suum bene cūrat _____ eum relinquit.

Exercitium 5

āvertere	1. Mārcus _____ [= epistulā] magistrī nōn laudātur.
factum	2. Epistula magistrī tōtam rem _____ facit.
fatēri	3. Iam Iūlius _____ intellegit Mārcum falsum dīxisse.
īnscribēre	4. Puer piger atque improbus nūllam _____ meret.
laus	5. Mārcus vultum ā patre _____ .
litterae	6. Nōmen ‘Sextī’ _____ est in parte tabulae _____ .
merēre	7. Iam Mārcus nihil _____ , sed omnia _____ .
negāre	8. Mārcus ipse _____ suum indignum esse intellegit.
perdere	9. Iam Mārcus nōn ob timōrem pallet, sed _____ ob _____ .
plānē	10. Mārcum factī suī _____ .
plānus	11. Iūlius Diodōrō mercēdem _____ nōn vult, quia is male docet nec mercēdem suam _____ .
pudēre	12. Magna tempestās et nāvēs et mercēs _____ [↔ servāre] potest.
pudor	
rubēre	
solvere	
superior	

Exercitium 6

1. Estne tōta epistula dē pecūniā quam Iūlius dēbet? ...
2. Cūr Aemilia magistrum mercēdem merēre putat? ...
3. Num magister Mārcum litteris suīs laudat? ...
4. Cūr Mārcus laudem nōn meret? ...
5. Quālis discipulus laudem meret? ...
6. Quid Iūlius dīcit dē Mārcō? ...
7. Quōmodo pater intellegit tabulam Sextī esse? ...
8. Num Mārcus hoc negat? ...
9. Quid Mārcus fatētur? ...
10. Cūr māter nescit puerōs in viā pugnāvisse? ...

11. Quid pater Sextī putābit? ...
12. Cūr Mārcus iam rubet? ...

*Lēctiō tertia (versūs 84–155)***Exercitium 7**

1. Iūlius baculum sūmēns “Ō Mārce!” inquit, “iam tē verberāt_____ sum [= verberābō]!”
2. Iūlius dīcit ‘sē Mārcum verberāt_____ esse.’
3. Mārcus: “Nōlī mē verberāre! Iam bonus puer fut_____ sum [= erō] nec umquam sorōrem meam pulsābō.”
4. Mārcus prōmittit ‘sē iam bonum puerum fut_____ esse nec umquam sorōrem suam pulsāt_____ esse.’
5. Iūlius nōn crēdit eum prōmissum fact_____ esse.
6. Magister virgam prōmit ac discipulōs verberāt_____ est [= verberābit].
7. Discipulī: “Nōlī nōs verberāre, magister! Iam tibi pārit_____ sumus [= pārēbimus].”
8. Discipulī prōmittunt ‘sē iam magistrō pārit_____ esse.’
9. Magister nōn crēdit eōs prōmissum fact_____ esse.
10. Magister calamum prōmit quia script_____ est [= scribet].
11. Mārcus interrogat: “Quid tū script_____ es, magister?”
12. Magister respondet ‘sē litterās ad patrem Mārcī script_____ esse’: “Litterās ad patrem tuum script_____ sum.”
13. Tandem Iūlius intellegit uxōrem suam rūrsus mātrem fut_____ esse.
14. Aemilia dicit ‘sē semper īfantem sēcum habit_____ esse.’
15. Syra: “Quīntus numquam ab eō medicō sānābitur.” Syra dicit ‘Quīntum numquam ab eō medicō sānāt_____ īrī.’

Exercitium 8

Exempla: Cane vīnctō tabellārius intrat (= Postquam canis vīnctus est...)
Mārcus veste mūtātā ī atrium redit (= postquam vestis mūtāta est [ab eō]: postquam vestem mūtāvit).

1. Epistul_____ trādit_____ discēdit tabellārius.
2. Iānitōr_____ dīmiss_____ Iūlius signum rumpit.
3. Sign_____ rupt_____ epistula legitur.
4. Mārcus pallet nōmin_____ magistrī audīt_____ .
5. Mārc_____ in cubiculum duct_____ et inclūs_____, Dāvus in ātrium redit.
6. Aemilia, litter_____ magistrī lēct_____, Mārcum nōn laudat.
7. Iūlius: “Mercēdem solvere nōlō!” H_____ dict_____ Iūlius epistulam magistrī scindit.

Exercitium 9

1. Pater filium suum vērum dīcere iubet: “Vērum _____, mī filī!”
2. Pāstor canem sē ad ovem dūcere iubet: “_____ mē ad ovem, canis!”
3. Dominus servum officium facere iubet: “_____ officium tuum!”
4. Iūlius Mārcum alterum mālum tunc ēsse, alterum sēcum ferre iubet:
“Alterum mālum nunc _____, alterum tēcum _____, Mārce!”
5. Syra Iūliam laetam esse iubet: “_____ laeta, Iūlia!”

Lēctiō III

≈ūrus	sum	
≈ūra	es	
	est	
≈ūri	sumus	
≈ūrae	estis	
	sunt	
≈ūrum esse		
eum ≈ūrum	esse	
eam ≈ūram		
id ≈ūrum		
eōs ≈ūrōs		
eās ≈ūrās		
ea ≈ūra		
sē	≈ūrum	esse
	≈ūram	
	≈ūrōs	
	≈ūrās	

≈um īrī

ablātīvus absolūtus III:
cum participiō perfectī

dīc!
dūc!
fac!
fer!
ēs!
es!

antehāc
clāvis
comes
comitārī
herī
inclūdere
nōlle
perdere
posthāc
prōmissum
prōmittere
verbera

Lēctiō grammatica

participium futūrī
≈ūr|us -a -um
futūrum in praesentī
≈ūrus | sum
≈ūra | es
est
≈ūrī | sumus
≈ūrae | estis
sunt

infinitīvus futūrī
āct.
≈ūr|um esse
pass.
≈um īrī

Exercitium 10

- Mārcus: “_____ semper bonus puer erō. Hoc vōbis _____.”
- Iūlius vērō nōn crēdit Mārcum _____ factūrum esse.
- Mārcus enim hoc idem saepe _____ prōmīsit.
- Iūlius: “Profectō [verberāre <] _____ meruistī, Mārce!”
- Dāvus puerum in cubiculum dūcit eumque _____.
- Mārcō inclūsō, Dāvus _____ cubiculi Iūliō reddit.
- Hodiē Mēdus Mārcum ad lūdum _____ nōn potuit, quia _____ domō fūgit; hodiē Mārcus sine _____ ambulāvit.
- Iūlius magistrō respondēbit ‘sē mercēdem solvere _____’.
- Iūlius pecūniā suām _____ nōn vult.

Exercitium 11

- Quid Mārcus parentibus suis prōmittit? ...
- Cūr pater nōn crēdit eum prōmissum factūrum esse? ...
- Verberatne Iūlius Mārcum? ...
- Quid Iūlius Dāvum facere iubet? ...
- Cūr Mēdus hodiē Mārcum comitārī nōn potuit? ...
- Quis Mārcum comitābitur crās? ...
- Quid Aemilia Iūlium factūrum esse putat? ...
- Num Iūlius crēdit Mārcum iam mūtātum esse? ...
- Ad quem Iūlius epistulam scriptūrus est? ...
- Ā quō epistula Iūlii trādētur magistrō? ...
- Quid Iūlius magistrō respondēbit? ...
- Cūr Iūlius magistrō mercēdem negat? ...
- Cūr magister Mārcum nihil docēre potest? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 156–178)***Exercitium 12****Āctīvum**

- Scrib|ēns participium praesentis est; script|ūrus est participium _____.
  - Participium futūrī dēsinit in ≈ūr|us -a -um, quod ad thema supīnī additur: amāt_____, monit_____, lēct_____, audit_____.
  - Participium futūrī verbī esse: fut_____.
  - Cum participium futūrī coniungitur cum tempore praesentī verbī esse, fit futūrum alterum ('futūrum in praesentī' quod vocātur): _____ ūr|us sum = scribam, _____ = scribēs, _____ = scribet.
  - Cum participium futūrī cum infinitīvō esse coniungitur, _____ futūrī fit: scriptūr|um esse.
  - Infinitīvus praesentis: vocāre; infinitīvus futūrī: _____ ūrum esse.
- Passīvum**
- Cum supīnum i cum īrī (inf. praes. pass. verbī īre) iungitur, _____ futūrī passīvī fit: scriptum īrī.
  - Scribī infinitīvus praesentis passīvī est; scriptum īrī est _____ passīvī
  - Infinitīvus praesentis passīvī: mūtārī; infinitīvus futūrī passīvī: _____ um _____.

Exercitium 13

Infinitivi:

1. afferre, _____ isse, _____ um esse.
2. dūcere _____ isse, _____ um esse.
3. ferre, _____ isse, _____ um esse.
4. facere, _____ isse, _____ um esse.
5. fugere, _____ isse.
6. inclūdere, in _____ isse, in _____ um esse.
7. legere, _____ isse, _____ um esse.
8. mittere, _____ isse, _____ um esse.
9. ostendere, _____ isse.
10. perdere, _____ isse.
11. trādere, _____ isse, _____ um esse.

*faciō -iunt**fugiō -iunt***CAPITVLVM VICESIMVM QVARTVM***Lēctiō prima (versūs 1–51)***Exercitium 1**

1. Mārcus: "Ecce tabula mea. _____ ipse hoc scripsi. Nōnne litterae meae pulchrae v____ dēlectant? Cūr nōn laudor ā v____?"
2. Iūlius: "N____ t____ nōn crēdimus, Mārce. T____ hoc nōn scripsisti."
3. Mārcus: "Cūr v____ m____ nōn crēditis? Nōnne m____ pulchrē scribere putatis?"
4. Iūlius: "Scimus t____ foedē scribere! Hae litterae pulchrae ā t____ scriptae esse nōn possunt."
5. Mārcus: "Certē ā m____ scriptae sunt!" Mārcus 'litterās ā sscriptās esse' dicit.
6. Iūlius: "N____ fallere nōn potes. Num t____ Sextus nōmen est?"
7. Tandem Mārcus fatētur 's____ tabulās mūtāvisse' neque s____ excūsare cōnātur.
8. Iūlius: "Nōnne t____ pudet ita fēcisse?"
9. Mārcus: "Nōlī m____ verberāre, pater! Magister m____ iam bis verberāvit: tergum adhūc m____ dolet."
10. Mārcus dicit 'tergum adhūc s____ dolēre.'
11. Mārcus: "Posthāc v____ pārēbō, pater et māter; id v____ prōmittō."
12. Iūlius: "Id saepe antehāc n____ prōmīstī. Nōn crēdimus t____ n____ pāritūrum esse. Discēde ā n____, puer!"

Exercitium 2

1. Puer _____ [= aeger] in lectō sē _____ nec dormīre potest sīve in _____ dextrō cubat sīve in latere _____ [= sinistrō].
2. Puer surgere cōnātur, sed _____ [= statim] in lectō _____.
3. Pēs _____ [= rūrsus] dolēre incipit: propter _____ puer surgere nōn potest.
4. Quīntus _____ quod pedēs nōn _____ [= aequī], sed _____ sunt.
5. Omnia quiēta sunt, nūllus _____ audītur, avēs nōn canunt, quia tempestāte magnā et _____ territae sunt.
6. At _____ silentium clāmōre et _____ māximō rumpitur!
7. Mārcus enim clāmāre ac forem _____ [= pulsāre] incipit.
8. Cūr Mārcus ita clāmat foremque tam _____ percutit?

ego	nōs
mē	nōs
mihi	nōbīs
(ā) mē	(ā) nōbīs

tū	vōs
tē	vōs
tibi	vōbīs
(ā) tē	(ā) vōbīs

-	sē
sibi	
(ā) sē	

aegrōtus	
aliter	
continuō	
convertere	
cupere	
dēnuō	
dolor	
etsī	
flēre	
frangere	
ignōrāre	
impār	

intus
iūxtā
laevus
latus
mīrārī
nōscere
os ossa
pār
patī
percutere
recumbere
sonus
strepitus
subitō
subitus
valdē

9. Ita Mārcus inclūsus forem _____ cōnātur, neque enim _____ [= aliō modō] ē cubiculō exīre potest.
10. Cubiculum Mārcī _____ cubiculum Quīntī situm est.
11. Quīntus _____ crūris frāctum esse putat, sed Syra dīcit ‘omnia _____ eius integra esse.’
12. Nōn decet puerum Rōmānum _____ [= lacrimāre], _____ [= quam-quam] gravem dolōrem _____.
13. Quīntus _____ [= nescit] Mārcum ā Sextō pulsātum esse.
14. Quīntus enim _____ [↔ forīs] in lectō cubāns nihil _____ potest, etsī omnia scīre _____ [= vult].

Exercitium 3

1. Quiētēne iacet Quīntus in lectō? ...
2. Cūr dormīre nōn potest? ...
3. Quid puer facere cōnātur? ...
4. Quid mīrātur Quīntus? ...
5. Uter pēs māior est? ...
6. Cūr avēs in hortō silent? ...
7. Quō sonō silentium rumpitur? ...
8. Unde venit ille strepitus? ...
9. Quem vocat Quīntus? ...
10. Quid dicit Quīntus dē pede suō aegrō? ...
11. Estne frāctum crūs eius? ...
12. Quārē Quīntus flēre incipit? ...
13. Quid agunt aliī puerī, dum Quīntus intus cubat? ...
14. Mārcusne cum aliī puerī lūdit? ...
15. Cūr Quīntus ignōrat Mārcum inclūsum esse? ...

Exercitium 4

inf.   *imp.*

-rī/-ī	-re/-ere
[1] -ārī	-āre!
[2] -ērī	-ēre!
[3] -ī	-ere!
[4] -īrī	-īre!

Exemplum: Iūlius servum sē opperīrī iubet: “Opperīre mē, serve!”

Iūlius servum sē sequī iubet: “Sequere mē, serve!”

1. Syra Quīntum laetārī iubet: “Laet_____, Quīnte!”
2. Quīntus Syram sē cōnsol____ et sēcum loqu____ iubet: “Cōnsol____ mē, Syra! Loqu____ mēcum!”
3. Mēdus Lȳdiam sē comit____ iubet: “Comit____ mē, Lȳdia!”
4. Nauta Mēdum caelum intu____ iubet: “Intu____ caelum!”
5. Mēdus nautam ventum secundum opper____ iubet: “Ventum secundum opper____, nauta!”

Lēctiō II

Lēctiō secunda (versūs 52–117)

Exercitium 5

~erat	~erant
~us erat	~ī erant
~a	~ae
~um	~a

1. Mārcus ē lūdō rediēns ūmidus erat, quod per imbrēm ambul_____ et sordidus quod humī iac_____.
2. Puerī enim pugn_____, et Mārcus et Sextus humī iac_____.
3. Sextus Mārcum puls_____ et ā Mārcō et Titō puls_____ erat.
4. Puerī ā magistrō verber_____ erant, quod in lūdō dorm_____.
5. Māter Mārcum discipulum improbum fuisse nesciēbat, neque enim lēg_____ litterās quās magister scrips_____.
6. Aemilia virgō remittēbat flōrēs quōs Iūlius eī mīs_____.
7. Ancilla gaudēbat quod ā dominō laud_____ erat.
8. Ancillae gaudēbant quod ā dominō laud_____ erant.
9. Etsī pēs dolēbat, os frāct_____ nōn erat.

Exercitium 6

1. Herī Mēdus Mārcum ad lūdum comit_____ est.
2. Tabellārius canem iānitōris ver_____ est [= timuit].
3. Mēdus Lȳdiam ūscul_____ est et Lȳdia Mēdum ūscul_____ est.
4. Syra Quīntum mortuum esse arbitr_____ est [= putāvit].
5. Parentēs filiam lacrimantem cōnsol_____ sunt.
6. Syra: "Tūne ē lectō surgere cōn_____ es, Quīnte?"
7. Quīntus fatētur 'sē surgere cōn_____ esse': "Surgere cōn_____ sum."
8. Mārcus tabulam Sexti 'suam esse' dixit: ita puer ment_____ est.
9. Falsa sunt omnia quae Mārcus locūt_____ est.
10. Tandem Mārcus 'sē ment_____ esse' fass_____ est: "Ment_____ sum, pater. Falsa sunt omnia quae locūt_____ sum."
11. Servi: "Semper vērum locūt_____ sumus: numquam ment_____ sumus."
12. Servi dicunt 'sē semper vērum locūt_____ esse nec umquam ment_____ esse.'

≈us	sum	≈i	sumus
≈a	es	≈ae	estis
	est		sunt
≈um	esse		
≈am			
≈os			
≈as			

Exercitium 7

1. Mārcus ā patre verberātus nōn est, quia iam verberāt_____ ā magistrō, sed in cubiculum inclūsus est.
2. Puer enim nōn modo malus discipulus fu_____ et in lūdō dormīv_____, sed etiam in viā pugnāv_____ et falsum dix_____ (= mentīt_____).
3. Mārcus: "Tū mē in cubiculum inclūsistī, pater, etsī iam ā magistrō verberāt_____ ! Nōnne satis pūnīt_____ ā magistrō?"
4. Iūlius: "Ego tē inclūsī, etsī iam ā magistrō verberāt_____ , quia nōn modo malus discipulus fu_____ et in lūdō dormīv_____, sed etiam in viā pugnāv_____ ac falsum dix_____ . Certē nōn satis pūnīt_____ ā magistrō!"
5. Mārcus (ad Quīntum): "Pater mē in cubiculum inclūsīt, quia nōn sōlum malus discipulus fu_____ et in lūdō dormīv_____, sed etiam in viā pugnāv_____ ac falsum dix_____ ."
6. Herī magister puerōs verberāvit, quia malī discipulī fu_____ et in lūdō dormīv_____ .
7. Malī discipulī bonīs: "Herī magister nōs verberāvit, quia malī discipulī fu_____ et in lūdō dormīv_____ ; at vōs laudāvit, quia bonī discipulī fu_____ atque omnia verba eius audiv_____ ."
8. Mārcus et Titus Sextum pulsāvērunt, quia ab eō 'barbarī' appellāt_____ .
9. Iūlius: "Cūr Sextum pulsāvistis? Vōsne ab eō pulsāt_____ ?"
10. Mārcus: "Sextum pulsāvimus, quod ab eō 'barbarī' appellāt_____ ."

~eram	~erāmus
~erās	~erātis
~erat	~erant
≈us	eram
≈a	erās
	erat
≈i	erāmus
≈ae	erātis
	erant

Exercitium 8

Exempla: Pater prūdentior est filiō = Pater prūdentior est quam filius.
Leōne fortior = fortior quam leō.

1. Digitus quārtus minor est digit_____ medi_____ [= quam digitus medius].
2. Mōns Aetna altior est mont_____ Vesuvi_____ [= quam mōns Vesuvius].
3. Via Appia cēter_____ vi_____ longior est [= longior est quam cēterae viae].
4. Quae dea Vener_____ pulchrior est [= pulchrior est quam Venus]?
5. Quod ḥornāmentum pulchrius est ānul_____ gemmāt_____ ?
6. Nūllus discipulus Mārc_____ pigrior est.
7. Canis iānitōris lup_____ ferōcior est.
8. Toga Mārcī niv_____ candidior erat.
9. Nūllum mare māius est ḥcean_____ .
10. Nūlla stēlla sōl_____ clārior est.

ablātīvus
comparātiōnis
(comparātiō -ōnis f
< comparāre)

Lēctiō grammatica

plūsquamperfectum
āct.

sing.	plūr
1 ~era m	~erā mus
2 ~erā s	~erā tis
3 ~era t	~era nt

pass.	
sing.	plūr.
≈us -a -um	≈ī -ae -a
1 eram	erāmus
2 erās	erātis
3 erat	erant

cupiō -iunt

eō eunt

red-eō -eunt

*Lēctiō grammatica (versūs 118–162)***Exercitium 9****Āctīvum**

1. *Vocāv̄it* est praeteritum _____, *vocāv̄erat* praeteritum _____.
2. Plūsquamperfectum (pers. 3 sing.) dēsinit in ~erat, quod ad thema _____ additur, ut *dīx̄erat*.
3. Plūsquamperfectum: singulāris: pers. 1 ~eram, 2 ~_____, 3 ~_____; plūrālis: pers. 1 ~_____, 2 ~_____, 3 ~_____.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
-------	-------	-------	-------
4. Pers. 1 *amāv̄*_____ *amāv̄*_____ *monu*_____ *monu*_____
5. Pers. 2 *amāv̄*_____ *amāv̄*_____ *monu*_____ *monu*_____
6. Pers. 3 *amāv̄*_____ *amāv̄*_____ *monu*_____ *monu*_____
7. Pers. 1 *dīx̄*_____ *dīx̄*_____ *audīv̄*_____ *audīv̄*_____
8. Pers. 2 *dīx̄*_____ *dīx̄*_____ *audīv̄*_____ *audīv̄*_____
9. Pers. 3 *dīx̄*_____ *dīx̄*_____ *audīv̄*_____ *audīv̄*_____
10. Plūsquamperfectum verbī esse: singulāris: pers. 1 *fu*_____, 2 *fu*_____, 3 *fu*_____; plūrālis: pers. 1 *fu*_____, 2 *fu*_____, 3 *fu*_____.

Passīvum

11. *Vocāt̄us* est praeteritum perfectum passīvī est; *vocāt̄us erat* est praeteritum passīvī.
12. Plūsquamperfectum passīvī cōstat ex _____ perfectī et praeteritō verbī esse (*eram*, *erās*, *erat*...).

Sing.	Plūr.
-------	-------
13. Pers. 1 *vocāt̄us*_____ *vocāt̄*_____
14. Pers. 2 *vocāt̄*_____ *vocāt̄*_____
15. Pers. 3 *vocāt̄*_____ *vocāt̄*_____

Exercitium 10

1. *cadere*, _____ isse
2. *cognōscere*, _____ isse, _____ um esse
3. *cupere*, _____ isse
4. *dare*, _____ isse, _____ um esse
5. *fatēri*, _____ um esse
6. *frangere*, _____ isse, _____ um esse
7. *īre*, _____ isse
8. *lavāre*, _____ isse, _____ um esse
9. *loquī*, _____ um esse
10. *lūdere*, _____ isse
11. *mordēre*, _____ isse, _____ um esse
12. *nōscere*, _____ isse
13. *redīre*, red. _____ isse
14. *reprehendere*, re_____ isse, re_____ um esse
15. *velle*, _____ isse
16. *vidēre*, _____ isse, _____ um esse

CAPITVLVM VICESIMVM QVINTVM

Lēctiō prima (versūs 1–41)

Exercitium 1

1. _____ et lupus _____ [= sine causā] ad eundem rīvum vēnērunt.
2. Quattuor equī currum Sōlis _____; nec facile est equōs Sōlis _____.
3. Achillēs corpus Hectoris post _____ suum trāxit.
4. Rōmulus pīma _____ Rōmāna aedificāvit et frātrem _____.
5. Moenia, quae Rōmulus _____, nōn alta, sed _____ erant.
6. Quīntus _____ dē Rōmulō et Remō iam audīvit.
7. Nunc fābulam dē _____ ferōcī quod hominēs vīvōs _____ audīre cupit.
8. Tāle mōnstrum _____ [= ferōx] Quīntum nōn terrēbit, neque enim is puer _____ est.
9. In Crētā _____ [= tempore antīquō] vīvēbat _____ mōnstrum, nōmine Mīnōtaurus, cui corpus virī, sed caput _____ erat.
10. _____ [= plūrēs quam duo] adulēscētēs virginēsque Athēniēnsēs _____ [= omni annō] ad Minōtaurūm mittēbantur.
11. Labyrinthus est magnum _____, unde nēmō potest exīre, quamquam iānua _____.
12. Daedalus complūrēs rēs _____ [< mīrāri] effēcerat praeter labyrinthum.

Exercitium 2

1. Quid Quīntus Syram sibi nārrāre iubet? ...
2. Quid fēcit Achillēs? ...
3. Quis pīmōs mūrōs Rōmānōs aedificāvit? ...
4. Quem Rōmulus interfēcit?
5. Cūr Quīntus fābulam dē Rōmulō audīre nōn vult? ...
6. Quālem fābulam Quīntus audīre cupit? ...
7. Quam fābulam Syra puerō nārrat? ...
8. Quāle mōnstrum erat Mīnōtaurus? ...
9. Ubi illud mōnstrum habitābat? ...
10. Quid est labyrinthus? ...
11. Clausane erat iānua labyrinthī? ...
12. Quis illum labyrinthum aedificāverat? ...
13. Unde veniēbant hominēs quōs edēbat Mīnōtaurus? ...
14. Quālia vēla gerēbat nāvis eōrum? ..,

Lēctiō secunda (versūs 42–88)

Exercitium 3

1. Iūlia: “Manē h_____ apud nōs, pater! Nōlī h_____ abīre!”
2. Iūlius: “Crās necesse erit mē h_____ Rōmam proficīscī, sed brevī h_____ ad vōs redībō.”
3. Iūlia: “Quārē rūrsus Rōmam ībis? Necesse nōn est totiēs ill_____ īre nec tot diēs ill_____ manēre.”
4. Iūlius: “Rōmae vīvere mē nōn dēlectat; itaque post paucōs diēs ill_____ discēdam atque h_____ revertar.”
5. Iūlia: “Quod dōnum mihi ill_____ afferēs?”

Cap. XXV

Lēctiō I

aedificāre
aedificiūm
agnus
complūrēs
currus
fābula
forte
humilis
interficere
mīrābilis
moenia
mōnstrum
ōlim
patēre
quotannīs
regere
saevus
taurus
terribilis
timidus
trahere
vorāre

Lēctiō II

(ubi?)	hīc	illīc
(unde?)	hīnc	illīnc
(quōd?)	hīc	illīc

auxilium
brevi
civis
cōstituere
cupidus
exitus
expugnatiō
filum
glōria
mora
mors
necāre
occidere
parātus
pollicēri
rēx

Exercitium 4

1. Mīnōs, _____ Crētae, Athēnās expugnāverat.
2. Post _____ urbis rēx et pecūniā ad hominēs postulāvit.
3. Itaque quotannīs complūrēs Athēniēnsēs ad _____ certam mittēbantur.
4. Mīnōs enim et pecūniae et sanguinis _____ erat.
5. Thēseus, vir _____ cupidus, Mīnōtaurum _____ [= interficere] atque _____ suōs servāre _____ .
6. Thēseus, qui gladium gerēbat, ad pugnam _____ erat.
7. Ariadna Thēseō _____ longum dedit; ita filia rēgis eī _____ tulit.
8. Thēseus: “_____ [= mox] hūc redibō, nec posteā tē relinquam, Ariadna: hoc tibi _____ [= prōmittō].”
9. Tum Thēseus sine _____ [= continuō] labyrinthum intrāvit atque Mīnōtaurum _____ [= necāvit/interfēcit].
10. Posteā filum Ariadnae secūtus _____ labyrinthī facile repperit.

Exercitium 5

1. Cūr Athēniēnsēs in Crētam mittēbantur? ...
2. Cūr Mīnōs Athēniēnsibus inimīcus erat? ...
3. Ubi Thēseus vivēbat? ...
4. Quam bēstiam Thēseus iam necāverat? ...
5. Quid Thēseus tum agere cōstituit? ...
6. Sōlusne Thēseus in Crētam profectus est? ...
7. Quō rēx Mīnōs Thēseum dūcī iussit? ...
8. Quae fuit Ariadna? ...
9. Cūr ea Thēseum servāre cōstituit? ...
10. Quōmodo Ariadna Thēseō auxilium tulit? ...
11. Quid Thēseus Ariadnae prōmīsit? ...
12. Quid fēcit Thēseus in labyrinthō? ...
13. Quōmodo exitum labyrinthī repperit? ...

*Lēctiō III**Lēctiō tertia (versūs 89–144)***Exercitium 6**

-re -minī
[1] -āre -āminī
[2] -ēre -ēmini
[3] -ere -imini
[4] -īre -īmini

1. Iūlius: “Nōlō sōlus ambulāre. Comit _____ mē, Syre et Lēander! Opper _____ mē ante portam!”
2. Lȳdia: “Nōlī mē dēserere, Mēde! Hoc mihi pollic_____ !”
3. Mēdus: “Proficīsc_____ mēcum, Lȳdia! Comit_____ mē in Graeciam!”
4. Mēdus: “Nāvem solvite, nautae! Intu_____ caelum! Proficīsc_____ !”
5. Dāvus: “Sequ_____ mē in cubiculum tuum, Mārce!”
6. Dux: “Laet_____ , mīlitēs! Hostēs fugiunt. Sequ_____ eōs, sed brevi hūc revert_____ !”
7. Lȳdia: “Nōlī deōs Rōmānōs verērī, Mēde! Ūnum sōlum Deum ver_____ ! Eius auxilium opper_____ !”

Exercitium 7

cōspectus
dēscendere
dēserere
ibi
litus
maerēre

1. Post _____ [> necāre] Mīnōtaurī Thēseus nāvem _____ atque cum Ariadnā profectus est.
2. Naxī Thēseus Ariadnam _____ [= relīquit].
3. Prīmō Ariadna amīcum in _____ quasīvit.
4. Deinde in altum _____ ascendit, unde _____ nāvem Thēseī procul in marī vīdit.

5. Postquam nāvis ē _____ eius abiit, Ariadna dē saxō in lītus _____.
6. _____ [= illīc] puella misera capillum et vestem scindēbat, sicut agunt hominēs qui _____.
7. Post mortem Aegeī Thēseus multōs annōs Athēnās _____.
8. Hīc Syra fīnem _____ facit.
9. Syra virum improbum amāvit, neque tamen illīus virī _____ potest.

nārrātiō
nex
oblīvīscī
prōspicere
regere
saxum
(nāvem) solvere

Exercitium 8

Exempla: Fābulās nārrāre mē dēlectat = Nārrātiō fābulārum mē dēlectat.

Vir qui pecūniām cupit = vir pecūniāe cupidus.

acc./gen.

1. Difficile fuit urb____ expugnāre: Expugnātiō urb____ difficilis fuit.
2. Vocābul____ Latīn____ dēclīnāre dēbēmus: Dēclīnātiō vocābul____ Latīn____ facilis nōn est.
3. Thēseus patri____ amābat atque glōri____ cupiēbat: ille vir patri____ amāns atque glōri____ cupidus in Crētam profectus est.
4. Thēseus mort____ nōn timēbat. Sine timōre mort____ labyrinthum intrāvit.
5. Thēseus ob amōrem patri____ atque glōri____ cupiditātem Mīnōtaur____ necāvit.
6. Post necem Mīnōtaur____ Thēseus in patriam revertit.
7. Magister Mārc____ nōn laudat: in epistulā eius nūlla laus Mārc____ est.

Exercitium 9

1. Quid Thēseus cīvibus suīs ostendit? ...
2. Num Thēseus sōlus ē Crētā profectus est? ...
3. Ubi Ariadnam reliquit Thēseus? ...
4. Ubi amīcum suum Ariadna quaeſīvit? ...
5. Quid puella ē saxō prōspiciēns vīdit? ...
6. Quid facere solent hominēs qui maerent? ...
7. Cūr Syra virīs nōn crēdit? ...
8. Quō Thēseus Nāxō profectus est? ...
9. Unde Aegeus rēx in mare prōspiciēbat? ...
10. Cūr Aegeus filium suum mortuum esse arbitrābatur? ...
11. Quid tum fēcit Aegeus? ...
12. Quod mare ab Aegeō rēge appellātum est? ...
13. Ubi situm est mare Aegaeum? ...
14. Quis rēx Athēniēnsium factus est post Aegeum? ...

Lēctiō grammatica (versūs 145–154)

Lēctiō grammatica

Exercitium 10

Exempla: Dominus servum sē comitāri iubet: “Comitāre mē, serve!”

Dominus servōs sē comitāri iubet: “Comitāminī mē, servi!”

imperātīvus verbi

dēpōnentis

[1] -ā|re -ā|minī

[2] -ē|re -ē|minī

[3] -|ere -|imini

[4] -i|re -i|minī

1. Comitā|rī īfīnitīvus verbī dēpōnentis est. Comitā|re nōn est īfīnitīvus, sed _____ verbī dēpōnentis.
2. Comitā|re est _____ singulāris; comitā|minī imperātīvus _____ est.
3. īfīnitīvus: cōnārī; imperātīvus: sing. cōn____, plūr. cōn____.
4. īfīnitīvus: verērī; imperātīvus: sing. ver____, plūr. ver____.
5. īfīnitīvus: loquī; imperātīvus: sing. loqu____, plūr. loqu____.
6. īfīnitīvus: partīrī; imperātīvus: sing. part____, plūr. part____.

a- dē-scendere
cōn-spiciō -iunt

iaciō -iunt
in-cipiō -iunt
inter-ficiō -iunt

celer -eris -ere
equus celer (*m*)
nāvis celeris (*f*)
pilum celere (*n*)

audāx
carcer
celer
cōnficere
cōsequī
cōsilium
cōsūmēre
effugere
fuga
haud
invenīre
iuvāre
paene
persequī
quisquam
quoniam
reliquus
vērum

Exercitium 11

1. accēdere, ac _____ isse
2. cōnsēdere, cōn_____ isse
3. cōspicere, cōn_____ isse, cōn_____ um esse
4. cōnstituere, cōn_____ isse, cōn_____ um esse
5. dēserere, dē_____ isse, dē_____ um esse
6. gerere, _____ isse, _____ um esse
7. iacere, _____ isse, _____ um esse
8. incipere, _____ isse, _____ um esse
9. interficere, inter_____ isse, inter_____ um esse
10. iubēre, _____ isse, _____ um esse
11. oblīvīscī, ob_____ um esse
12. occīdere, oc_____ isse, oc_____ um esse
13. petere, _____ isse, _____ um esse
14. proficīscī, pro_____ um esse
15. quaerere, _____ isse, _____ um esse
16. reddere, red_____ isse, red_____ um esse
17. regere, _____ isse, _____ um esse
18. relinquere, re_____ isse, re_____ um esse
19. reperīre, _____ isse, _____ um esse
20. sequī, _____ um esse
21. trahere, _____ isse, _____ um esse

Cap. XXVI

Lēctiō I

CAPITVLVM VICESIMVM SEXTVM

Lēctiō prima (versūs 1–31)

Exercitium 1

1. Asinus nōn tam cel_____ est quam equus.
2. Aquila est avis magna et cel_____ .
3. Nūllus deus tam cel_____ est quam Mercurius.
4. Fuga cel_____ hostēs perterritōs servāvit.
5. Ventus cel_____ et subitus mare turbāvit.
6. Nihil tam cel_____ est quam fulgur.

Exercitium 2

1. Rēx Mīnōs Thēseum fugientem _____ est.
2. Nāvis Minōis nōn tam _____ fuit quam Thēsei.
3. Itaque rēx Thēseum _____ nōn potuit.
4. Daedalus, quī filum _____ et Ariadnae dederat, ā rēge in labyrinthum inclusus est sicut in _____ .
5. Hīc Syra, quae _____ [= nōn] paulum temporis iam _____ in nārrandō, finem facere vult.
6. _____ [= sed] Quīntus, quī magnam fābulae partem iam audīvit, partem _____ quoque audīre cupit.
7. Syra igitur dē _____ Daedalī et Īcarī nārrat.
8. Daedalus exitum labyrinthī _____ [= reperīre] nōn potuit, neque _____ [= et nēmō] eum _____ [= eī auxilium tulit].
9. _____ igitur aliā viā exīre nōn potuit, vir _____ [= audēns] per āera _____ cōnstituit.
10. Hoc _____ adhūc ab Īcarō ignōrābātur.
11. Puer fessus ‘sē _____ [= prope] mortuum esse’ dīxit.

Exercitium 3

1. Cūr rēx Thēseum fugientem cōsequī nōn potuit? ...
2. Quō Minōs Daedalum inclūdī iussit? ...
3. Quid Daedalus cōfēcerat et Ariadnae dederat? ...
4. Quis cum Daedalō in labyrinthum inclūsus est? ...
5. Cūr Syra hīc fīnem facere vult? ...
6. Quā viā Daedalus effugere cōnstituit? ...
7. Cūr Īcarus labyrinthum ‘carcerem’ appellāvit? ...
8. Quārē fessus erat Īcarus? ...
9. Multumne cībī iīs reliquum erat? ...
10. Quōrum auxilium Īcarus opperiēbatur? ...

*Lēctiō secunda (versūs 32–82)**Lēctiō II***Exercitium 4**

1. Nautae parātī sunt ad nāvig_____.
2. Syra fīnem nārr_____ facit quia fessa est nārr_____.
3. Puer autem cupidus est aud_____ neque parātus ad dorm_____.
4. Stīlus necessārius est ad scrib_____.
5. Sextus industrius est in scrib_____ et in leg_____ et in comput_____ ; is enim cupidus disc_____ est.
6. Puerī scribēre discunt scrib_____ ; ars scrib_____ haud facilis est.
7. Capitulum xvi est dē marī et dē nāvig_____.
8. Iūlia dēlectātur in hortō ambul_____ et flōrēs aspici_____.
9. Mēdus cōsilium ā dominō fugi_____ excōgitāverat.
10. Daedalus filium, quī vol_____ studiōsus erat, artem vol_____ docuit.
11. Paulum satis est ad beātē vīv_____.
12. Quōmodo loquī discimus? Loquī discimus aliōs loquentēs aud_____ et imit_____.

-nd|um -ī -ō
 [1] -andum -ī -ō
 [2] -endum -ī -ō
 [3] -endum -ī -ō
 [4] -iendum -ī -ō

 nārrāre
 ad nārrandum
 ... nārrandi
 (in/dē) nārrandō

Exercitium 5

1. Qui in carcere inclūsus est nōn est _____.
2. Avis _____ montēs et flūmina volāre potest.
3. Aquila circum labyrinthum in magnum _____ volābat.
4. Daedalus cōnsilium fugae iam _____ : ālās facere cōstituerat atque ē labyrinthō _____.
5. Ālās cōnficere _____ difficile est, sed Daedalus ālās _____ [= māximās] cōfēcit ex _____ , quās cērā in lacertis _____.
6. Ille _____ [= certē] deus nōn erat, sed tamen arte suā ipsam _____ mūtare poterat.
7. “Opus iam _____ est” inquit Daedalus, “Ecce exemplum _____ meae novissimum. Iam avēs in volandō _____ possumus.”
8. Puer, etsī _____ erat volandī, sē suprā humum _____ nōn potuit.
9. Pater filium ālās _____ _____ movēre docuit. _____ [= sicut] avis.
10. Tum filium sīc monuit: “Nōli volāre in _____ āere prope mare neque in _____ āere prope sōlem, nam _____ sōlis cēram _____ ac pennās _____ poterit. _____ estō!”
11. _____ est pars bracchii superior.

ars
 cautus
 deorsum
 ēvolāre
 excōgitāre
 figere
 ignis
 imitārī
 īfīmus
 ingēns
 lacertus
 levāre
 liber
 mollire
 nātūra
 opus
 orbis
 penna
 perficere
 quidem
 studiōsus
 summus
 sūrsum
 tamquam
 trāns
 ūrere

Exercitium 6

1. Quid Daedalus excōgitāverat? ...
2. Quae via sōla iīs patēbat ad fugiendum? ...
3. Quid Daedalus suprā sē vīdit? ...
4. Quae animālia nātūrā volāre possunt? ...
5. Cūr homō volāre nōn potest? ...
6. Quās rēs mīrabilēs Daedalus iam cōnfēcerat? ...
7. Quōmodo Daedalus ālās cōnfēcit? ...
8. Ubi fixae sunt ālāe? ...
9. Cūr Īcarus nōn statim volāre potuit? ...
10. Quid Daedalus filium suum docuit? ...
11. Ubi pater Īcarum volāre iussit? ...
12. Cūr eī nōn licēbat in summum caelum ascendere? ...

*Lēctiō III**Lēctiō tertia (versūs 83–145)***Exercitium 7**

Exempla: Thēseus, postquam ē Crētā profectus est, Naxum vēnit
= Thēseus ē Crētā profectus Naxum vēnit.

Quīntus, quī cultrum medicī verēbātur, oculōs clausit
= Quīntus cultrum medicī veritus oculōs clausit.

1. Mīnōs Thēseum _____ [= postquam Thēseum persecūtus est] domum revertit.
2. Daedalus filium _____ [= postquam filium ūsculātus est] “Iam sequere mē!” inquit.
3. Ita _____ [= Postquam ita locūtus est] Daedalus cum fīliō ēvolāvit.
4. Filum Ariadnae _____ [= Postquam fīlum Ariadnae secūtus est] Thēseus exitum labyrinthī repperit.
5. Tabellārius canem _____ [= quī canem verēbātur] intrāre nōluit.
6. Aegeus filium mortuum esse _____ [= quī filium mortuum esse arbitrābātur] in mare sē iēcit.

Exercitium 8

aberrāre
accidere
cāsus
dēspicere
causā (-ndī)
libertās
māximē
multitūdō
orbis (terrārum)
paenīnsula
propinquus
quatere
revocāre
sīn
suspicere
temerārius
vērum (etiam)
vidērī

1. Peloponnēsus nōn īnsula, sed _____ est.
2. Daedalus et Īcarus ē labyrinthō ēvolantēs novā _____ gaudēbant ac _____ [= magnum numerum] īnsulārum mīrabantur.
3. Īcarus _____ [= deorsum aspiciēns] paene tōtum _____ terrārum vidēre poterat, _____ [= sūrsum aspiciēns] sōlem lūcentem vīdit.
4. Puer _____ [= nimis audāx] in summum caelum ascendit.
5. Tum _____ [= factum est] id quod pater timuerat: sōl _____ [< prope] cēram mollīvit et pennās ussit.
6. Puer, lacertōs nūdōs _____, in mare cecidit.
7. Haec fābula nōn sōlum dēlectandi, _____ [= sed] etiam monendī _____ nārrātur.
8. Ex omnibus fābulīs haec dē _____ [< cadere] Īcarī Quīntum _____ dēlectat.
9. Puer fessus Syram abeuntem nōn _____.
10. Rēs quae procul absunt parvae esse _____.
11. In somniī Quīntus volāre sibi _____ [= sē volāre putat].
12. Sī industrius es, multum discis, _____ [= sī autem] piger es, nihil discis.
13. Nōlī ā rēcta viā _____!

Exercitium 9

1. Quis fugam Daedalī et Īcarī animadvertisit? ...
2. Quid arbitrātus est pāstor qui eōs volāre vīdit? ...
3. Cūr pater et filius nōn rēctā viā Athēnās volāvērunt? ...
4. Quid volantēs sub sē vīdērunt? ...
5. Quid est Peloponnēsus? ...
6. Quōmodo Peloponnēsus cum reliquā Graeciā coniungitur? ...
7. Quid est Corinthus? ...
8. Quārē Īcarus ad sōlem ascendit? ...
9. Quid tum puerō temerāriō accidit? ...
10. Quid appellātur id mare quō Īcarus cecidit? ...
11. In quā īsulā inventum est corpus puerī? ...
12. Cūr Quīntus fessus nōn est fābulās audiendō? ...
13. Quārē nārrātūr haec fābula? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 146–162)**Lēctiō grammatica***Exercitium 10**Exempla: *Nāvigāre necesse est. Nautae nāvigāre cupiunt.**Nāvēs necessāiae sunt ad nāvigandū.**Nautae cupidī sunt nāvigandī.**Nautae pecūniām faciunt nāvigandō.*

1. *Nāvigāre* īfīnitīvus est. *Nāvigandū* nōn īfīnitīvus, sed _____ est.
2. *Nāvigandū* accūsātīvus gerundii est; *nāvigandī* est _____, *nāvigandō* _____ gerundī.
3. īfīnitīvus: *vocāre*. Gerundium: accūsātīvus *voca*_____, genetīvus *voca*_____, ablātīvus *voca*_____.
4. īfīnitīvus: *vidēre*. Gerundium: accūsātīvus *vide*_____, genetīvus *vide*_____, ablātīvus *vide*_____.
5. īfīnitīvus: *legere*. Gerundium: accūsātīvus *leg*_____, genetīvus *leg*_____, ablātīvus *leg*_____.
6. īfīnitīvus: *audīre*. Gerundium: accūsātīvus *audi*_____, genetīvus *audi*_____, ablātīvus *audi*_____.

Exercitium 11

1. *accidere, ac*_____ *isse*
2. *capere, _____* *isse, _____* *um esse*
3. *cōsīdere, cōn*_____ *isse*
4. *-ficere, -*_____ *isse, -*_____ *um esse*
5. *fīgere, _____* *isse, _____* *um esse*
6. *invenīre, in*_____ *isse, in*_____ *um esse*
7. *iungere, _____* *isse, _____* *um esse*
8. *iuvāre, _____* *isse, _____* *um esse*
9. *mergere, _____* *isse, _____* *um esse*
10. *movēre, _____* *isse, _____* *um esse*
11. *-spicere, -*_____ *isse, -*_____ *um esse*
12. *ūrere, _____* *isse, _____* *um esse*

gerundium

[1, 2]	[3, 4]
acc.	-ndūm
gen.	-ndī
abl.	-ndō

*capiō -iunt**-ficiō -iunt**-spiciō -iunt*

*Cap. XXVII**Lēctiō I**ablātīvus īstrūmenti***CAPITVLVM VICESIMVM SEPTIMVM***Lēctiō prīma (versūs 1-49)***Exercitium 1**

Exempla: Quō īstrūmentō agricola metit? Falce metit.
Quī metit falce ūtitur.

1. Discipulus stil_____ in tabulā scribit.
2. Discipulus quī scribit stil_____ et tabul_____ ūtitur.
3. Miles gladi_____ et scūt_____ et ali_____ arm_____ pugnat.
4. Miles pugnāns gladi_____ et scūt_____ et ali_____ arm_____ ūtitur.
5. Quī in aliam terram it aut nāv_____ aut curr_____ aut equ_____ vehitur.
6. Avis volāns āl_____ ūtitur; homō ambulāns ūtitur ped_____.
7. In loquendō lingua_____ ūtimur, aur_____ ūtimur in audiendō.

Exercitium 2

ager
agere
agricola
amoenus
arāre
arātor
arātrum
cingere
colere
cōpia
crēscere
dēnique
falx
fertilis
frūgēs
frūmentum
īstrūmentum
invehere
mātūrus
metere
negōtium
parum
pāscere
pecus
prae
regiō
rudis
sēmen
serere
spargere
ūti
ūva
-ve
vīnum
vītis

1. Hortus Iūlii _____ [= pulcher] agrīs _____ .
2. Mēnse Augustō _____ metitur; deinde _____ arantur.
3. Vir cuius _____ est agrōs colere _____ dīcitur.
4. Agricola quī _____ arātrō _____ .
5. Arātrum est _____ quō agricola arat.
6. _____ [= quī arat] duōs bovēs, quī _____ trahunt, _____ [= ante] sē _____ .
7. Agricola quī serit sēmen manū _____ .
8. Novum frūmentum _____ ex parvīs _____ .
9. Agricolae mēnse Augustō frūmentum _____ solent, quia eō mēnse frūmentum _____ est.
10. _____ est īstrūmentum quō frūmentum metitur.
11. Agricolae prīmū arant, deinde _____ , _____ [= postrēmō] metunt: ita agricolae agrōs suōs _____ .
12. Agrī Iūlii, quī magnās _____ ferunt, _____ sunt.
13. In campīs quī nōn arantur ovēs, porcī, bovēs _____ .
14. Facilius est _____ pāscere quam agrōs colere.
15. In Italiā _____ [= nōn satis] frūmentī metitur; itaque magna _____ frūmentī ex Āfricā in Italiam _____ .
16. Aegyptiī bis ter_____ [= bis vel ter] in annō metunt.
17. Latium dīcitur ea _____ in quā urbs Rōma sita est.
18. Antīquī Latīnī hominēs _____ [= indoctī] ac barbarī erant.
19. Vineae sunt agrī quī _____ ferunt.
20. _____ efficitur ex frūgib⁹ vītium, quae _____ dīcuntur.

Exercitium 3

1. Quid Iūlius post meridiem facere solet? ...
2. Quid crēscit in agrīs quī hortum cingunt? ...
3. Quō mēnse metitur frūmentum? ...
4. Quid est agricolae negōtium? ...
5. Quid est arātrum?
6. Quae bēstiae arātrum trahunt? ...
7. Quōmodo serit agricola? ...
8. Quō īstrūmentō ūtitur agricola quī metit? ...
9. Cuius pater est Sāturnus? ...
10. Quid fēcit Sāturnus postquam ē caelō pulsus est? ...
11. Cūr magna Italiae pars nōn arātur? ...

12. Quid est negotium pastoris? ...
13. Unde frumentum Rōmam invehitur? ...
14. Cūr necesse est solum Āfricae rigare? ...
15. Quoīes in anno Aegyptii metere possunt? ...

*Lēctiō secunda (versūs 50–114)***Exercitum 4**

Exempla: Pater filium surgere et stāre, tacēre et audīre iubet =
Pater filiō imperat ut surgat et stet, taceat et audiat.

1. Magister discipulōs cōnsidere et tacēre iubet = Magister discipulīs imperat ut.....
2. Magister Mārcum surgere et respondēre iubet = ...
3. Domina ancillam intrāre iubet = ...
4. Gubernātor nautās aquam haurīre iubet = ...
5. Dominus servōs industriē labōrare iubet = ...
6. Iūlius iānitōrem vigilāre et domum bene cūstodīre iubet =.....
7. Dux mīlitēs oppidum hostium oppugnāre iubet = ...
8. Iūlius servum medicum arcessere iubet = ...
9. Medicus Quīntum ūs aperīre et linguam ostendere iubet = ...
10. Medicus Iūlium bracchium puerī tenēre iubet = ...
11. Iūlius servōs cōsistere et manēre iubet = ...

Exercitum 5

1. Iūlius _____ [= vīllam cum agrīs] habet sub monte Albānō.
2. Multī dominī Rōmānī, quī ipsī in agrīs nōn _____, _____ [= opus] agricolārum indignum esse _____ [= putant].
3. Iūlius in praediō suō _____ [= sub urbe sitō] nōn labōrat, sed _____.
4. Itaque sē _____ agricolīs beātum esse _____ [= exīstimat].
5. Rōmae Iūlius multa negōtia _____ [< urbs] cūrāre dēbet, neque ūllum _____ eī est.
6. Post merīdiem dominus _____ [= circum] agrōs et vīneās ambulat.
7. Nōn urbs, sed _____ amoenum et quiētum Iūlium dēlectat.
8. _____ est agricola quī aliēnōs agrōs _____ dominō colit.
9. _____ colōnus DCCC sēstertiōs Iūliō dēbet.
10. Iūlius colōnō imperat _____ mercēdem solvat: "Solve mercēdem, quam iam saepe _____ tē [= à tē] poposcī!"
11. Colōnus pauperrimus, quī _____ nummum _____ possidet, sē ad pedēs dominī _____; miser colōnus dominum _____ ut patientiam habeat.
12. Iūlius: "Vir _____ sum, sed hic finis est patientiae meae!"
13. Colōnus: "Nōlī mē ab uxōre gravidā _____! Per omnēs deōs tē ūrō."
14. Iūlius _____ colōnī movētur: colōnō imperat ut uxōrem _____ cūret ac mercēdem intrā _____ [xxx] diem solvat.
15. _____ īfantū multū temporis magnamque _____ postulat.
16. Bona māter īfantēs suōs nōn _____, sed bene cūrat.

Exercitum 6

1. Ubi ambulat Iūlius? ...
2. Quālēs sunt villae quibus lacus Albānus cingitur? ...
3. In quā Italiae regiōne plūrimae sunt vīllae? ...
4. Quōs Iūlius ambulāns aspicit in agrīs? ...
5. Cūr Iūlius sē prae agricolis beātum esse cēset? ...

Lēctiō II

[1]	-et	-ent
[2, 3, 4]	-at	-ant
[1]	-āre	
	-et	-ent
[2]	-ēre	
	-eat	-eant
[3]	-ere	
	-at	-ant
[4]	-ire	
	-iat	-iant

abs
cūra
cēnsēre
circā
colōnus
exīstimāre
gravida
labor
labōrāre
nē... quidēr
neglegere
ōrāre
ōtium
patiēns
patientia
prae
praedium
precēs
prō
prōicere
quidam
quiēscere
rapere
rūs
suburbānus
trīcēsimus
urbānus
ut

6. Quid est colōnus? ...
7. Omnesne colōnī mercēdem ad diem solvērunt? ...
8. Quot sēstertiōs quīdam colōnus Iūliō dēbet? ...
9. Quid Iūlius illī colōnō imperat? ...
10. Quid colōnus Iūlium ūrat? ...
11. Cūr colōnus mercēdem statim solvere nōn potest? ...
12. Quot liberī illī colōnō sunt? ...
13. Cūr uxor colōnī liberōs cūrāre nōn potest? ...
14. Quid Iūlius colōnum monet? ...

*Lēctiō III**Lēctiō tertia (versūs 115–180)***Exercitium 7***Exempla:*

Dominus servum monet ut industrius sit: ut labōret nēve quiēscat: “Moneō tē ut industrius sīs: ut labōrēs nēve quiēscās!” Servus: “Opus nōn est mē monēre ut industrius sim: ut labōrem nēve quiēscam.”

Dominus servōs monet ut industriī sint: ut labōrent nēve quiēscant:

“Moneō vōs ut industriī sītis: ut labōrētis nēve quiēscātis.” Servi: “Opus nōn est nōs monēre ut industriī sīmus: ut labōrēmus nēve quiēscāmus.”

1. Iūlius colōnō imperat ut mercēdem solv____: “Imperō tibi ut mercēdem solv____!”
2. Iūlius: “His litteris magister mē monet ut mercēdem solv____.”
3. Dux mīlitēs monet ut fortiter pugn____ et hostēs vinc____: “Moneō vōs ut fortiter pugn____ et hostēs vinc____!”
4. Mīles fortissimus: “Audīte, amīcī: dux nos monet ut fortiter pugn____ et hostēs vinc____.”
5. Iūlius ad amīcum absentem scribit: “Tē ōrō ut ad mē scrib____ aut ipse veni____. Cūrā ut vale____ et mē am____!”
6. Iūlia: “Māter semper mē monet ut cauta s____, nec umquam monet vōs, puerī, ut cauti s____.”
7. Mārcus: “Māter tē monet ut cauta s____ quia tū cauta nōn es; nōs vērō cauti sumus: itaque opus nōn est nōs monēre ut cauti s____.”

Exercitium 8*Exempla:*

Dominus imperat ut servus verberētur et inclūdātur (= Dominus servum verberārī et inclūdī iubet). Servus: “Cūr imperās ut ego verberer et inclūdar?” (= “Cūr mē verberārī et inclūdī iubēs?”) Dominus: “Mē rīdēs! Itaque imperō ut verberēris et inclūdāris!” (= “Itaque tē verberārī et inclūdī iubeō!”)

Dominus imperat ut servī verberentur et inclūdantur (= D. servōs verberārī et inclūdī iubet). Servi: “Cūr imperās ut nōs verberēmur et inclūdāmur?”

(= “Cūr nōs verberārī et inclūdī iubēs?”) Dominus: “Mē rīdētis! Itaque imperō ut verberēminī et inclūdāmini!” (= “Itaque vōs verberārī et inclūdī iubeō!”)

1. Dominus imperat ut servus voc____ et interrog____ (= Dominus servum voc____ et interrog____ iubet).
2. Iūlius imperat ut pāstor prehend____ et tene____ (= Iūlius pāstōrem prehend____ et ten____ iubet).
3. Colōnus: “Cūrā ut ovēs tuae ab agrīs prohibe____!”
4. Dux nūntium monet ut cautē ex castrīs ēgredi____ et ūret ut sine morā sibi auxilium mitt____.

[1]
-em -ēmus
-ēs -ētis
-et -ēnt

[2, 3, 4]
-am -āmus
-ās -ātis
-at -ānt

sim sīmus
sīs sītis
sit sint

[1]
-er -ēmur
-ēris-ēminī
-ētur -ēntur

[2, 3, 4]
-ar -āmur
-āris-āminī
-ātur -ēntur

5. Dux: "Cavē nē vide _____ nēve audi _____ ab hostibus!"
6. Māter filium monet ut bene lav_____: "Cūrā ut bene lav_____, Mārce, nēve sordidīs manibus proficīsc_____!"
7. Mārcus: "Dāvus semper cūrat ut ego bene lav_____ nēve sordidīs manibus proficīsc_____."
8. Māter filiōs monet ut bene lav_____: "Cūrāte ut bene lav_____, filiī, nēve sordidīs manibus proficīsc_____."
9. Mārcus: "Dāvus semper cūrat ut nōs bene lav_____ nēve sordidīs manibus proficīsc_____."

Exercitium 9

1. Iūlius agricolās interrogat dē rēbus _____ [*< rūs*].
2. _____ sōlis efficit ut vīnum bonum fiat.
3. Nihil vīneīs magis _____ quam sōl et calor, neque _____ [= ūlla rēs] iīs magis _____ quam imber et _____.
4. Solum nōn ūmidum, sed _____ est.
5. _____ est magnus numerus bēstiārum quae simul pāscuntur.
6. Pāstor cūrat _____ ovēs ē grege aberrent _____ ā lupō rapiantur.
7. Servus quī officium suum neglegit _____ [= improbus] est.
8. Pāstor ovēs, quae frūmentum _____ [$\leftrightarrow$ mātūrum] carpere volunt, ab agrīs _____ dēbet.
9. Canis cavet _____ ūlla ovis ē grege aberret.
10. Iūlius, quamquam sevērus exīstimat, tamen _____ nōn est.

calor
frīgus
grex
immātūrus
inhūmānus
nē
nēquam
nēve
nocēre
prōdesse
prohibēre
quidquam
rūsticus
siccus

Exercitium 10

1. Dē quibus rēbus Iūlius agricolās interrogat? ...
2. Cūr agricola cēset vīnum bonum futūrum esse? ...
3. Quid vīneīs māximē prōdest? ...
4. Quid Iūlius agricolās monet? ...
5. Cūr agrī Iūlii arte rigārī nōn possunt? ...
6. Quid est officium pāstōris? ...
7. Cūr ovis nigra ē grege aberrāvit? ...
8. Quōmodo servāta est ovis? ...
9. Quid Iūlius dē illō pāstōre exīstimat? ...
10. Cūr necesse nōn est pāstōrem arcessere? ...
11. Quid pāstor dominum ḍrat? ...
12. Quid Iūlius duōbus agricolīs imperat? ....
13. Quid faciunt ovēs dum pāstor ita tenētur? ...
14. Agricolae hoc videntēs quid agunt? ...
15. Tūne Iūlium dominum sevērum esse cēnsēs? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 181–235)**Lēctiō grammatica***Exercitium 11**

Āctīvum

1. *Intrat* est tempus praesēns; *intret* quoque tempus _____ est.
2. *Intra|t* est indicātīvus praesentis; *intr|et* nōn indicātīvus, sed _____ praesentis est.
3. *Tace|t, claud|it, dormi|t* est indicātīvus praesentis; *tace|at, claud|at, dormi|at* _____ est.
4. Coniūnctīvus praesentis: persōna tertia: [1] -et, -ent, [2, 3, 4] -at, -ant; persōna secunda: [1] -_____, -_____, [2, 3, 4] -_____, -_____; persōna prīma: [1] -_____, -_____, [2, 3, 4] -_____, -_____.

indicātīvus et
coniūnctīvus
coniūnctīvus
praesentis

	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
āct. sing. plūr.				
[1] -e m -ē mus	5. Pers. 1 <i>voc</i> _____	<i>voc</i> _____	<i>vide</i> _____	<i>vide</i> _____
-ē s -ē tis	6. Pers. 2 <i>voc</i> _____	<i>voc</i> _____	<i>vide</i> _____	<i>vide</i> _____
-e t -e nt	7. Pers. 3 <i>voc</i> _____	<i>voc</i> _____	<i>vide</i> _____	<i>vide</i> _____
[2, 3, 4]-a m	8. Pers. 1 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
-ā s -ā tis	9. Pers. 2 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
-a t -a h̄t	10. Pers. 3 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
	11. Coniūnctīvus praeſentis verbī esse: singulāris: pers. 1 <i>sim</i> , 2 <i>s</i> _____, 3 <i>s</i> _____, plūralis: pers. 1 <i>s</i> _____, 2 <i>s</i> _____, 3 <i>s</i> _____.			
Passīvum				
	12. <i>Amā tur</i> est indicātīvus praeſentis passīvī; <i>am ētur</i> _____ praeſentis passīvī est.			
	13. <i>Tenē tur, scrib itur, pūni tur</i> est indicātīvus praeſentis passīvī; <i>tene ātur, scrib ātur, pūni ātur</i> _____ _____ _____ est.			
	14. Coniūnctīvus praeſentis passīvī: persōna tertia: [1] -ē tur, -entur, [2, 3, 4] -ā tur, -antur; persōna secunda: [1] -_____, -_____, [2, 3, 4] -_____, -_____; persōna pīma: [1] -_____, -_____, [2, 3, 4] -_____, -_____.			
	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
pass. sing. plūr.				
[1] -e r -ē mur	15. Pers. 1 <i>voc</i> _____	<i>voc</i> _____	<i>vide</i> _____	<i>vide</i> _____
-ē ris -ē mī	16. Pers. 2 <i>voc</i> _____	<i>voc</i> _____	<i>vide</i> _____	<i>vide</i> _____
-ē tur -e ntur	17. Pers. 3 <i>voc</i> _____	<i>voc</i> _____	<i>vide</i> _____	<i>vide</i> _____
[2, 3, 4]-a r -ā mur	18. Pers. 1 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
-ā ris -ā mī	19. Pers. 2 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
-ā tur -a ntur	20. Pers. 3 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
prō-sum -sumus -sunt				
-sim -sīs -sit...				
rapiō -iunt				
Cap. XXVIII				
<i>Lēctiō I</i>				
	Exercitium 12			
	1. <i>crēscere</i> , _____ <i>isse</i> .			
	2. <i>dēsinere, dē</i> _____ <i>isse</i> .			
	3. <i>neglegere</i> , _____ <i>isse</i> , _____ <i>um esse</i> .			
	4. <i>poscere</i> , _____ <i>isse</i> .			
	5. <i>prōdesse</i> , _____ <i>isse</i> .			
	6. <i>quiēscere</i> , _____ <i>isse</i> .			
	7. <i>rapere</i> , _____ <i>isse</i> , _____ <i>um esse</i> .			
	8. <i>spargere</i> , _____ <i>isse</i> , _____ <i>um esse</i> .			
	CAPITVLVM DVODETRICESIMVM			
	<i>Lēctiō prima (versūs 1–55)</i>			
	Exercitium 1			
	<i>Exemplum: vīgintī annīs post = vīcēsimō annō post.</i>			
	20. vīcēsimus -a -um	80. octōgēsimus	500. quīngentēsimus	
	30. tricēsimus	90. nōnāgēsimus	600. sescentēsimus	
	40. quadrāgēsimus	100. centēsimus	700. septingentēsimus	
	50. quīnquāgēsimus	200. ducentēsimus	800. octingentēsimus	
	60. sexāgēsimus	300. trecentēsimus	900. nōngentēsimus	
	70. septuāgēsimus	400. quadringentēsimus	1000. millēsimus	
	1. _____ [XXX] annīs post = _____ annō post.			
	2. _____ [XL] annīs post = _____ annō post.			
	3. _____ [L] annīs post = _____ annō post.			
	4. _____ [LX] annīs post = _____ annō post.			
	5. _____ [LXX] annīs post = _____ annō post.			
	6. _____ [LXXX] annīs post = _____ annō post.			

7. _____ [xc] annīs post = _____ annō post.
8. _____ [c] annīs post = _____ annō post.
9. _____ [cc] annīs post = _____ annō post.
10. _____ [ccc] annīs post = _____ annō post.
11. _____ [cccc] annīs post = _____ annō post.
12. _____ [d] annīs post = _____ annō post
13. _____ [dc] annīs post = _____ annō post.
14. _____ [dcc] annīs post = _____ annō post.
15. _____ [dccc] annīs post = _____ annō post.
16. _____ [cm] annīs post = _____ annō post.
17. _____ [m] annīs post = _____ annō post.

Exercitium 2

1. _____ angustum Siciliam ab Italiā _____ [= dīvidit].
2. Tempestātē māximā necesse fuit mercēs ē nāve _____ .
3. _____ Mēdī verbīs Lȳdiae turbātus est.
4. Mēdus: “ _____ deus an homō est iste dominus tuus, cui ventī _____ [= pārēre] videntur?”
5. Iēsūs Chrīstus _____ est in oppidō Bethlehem; _____ [= illūc] vēnērunt rēgēs ex oriente, quī īfantem _____ [= sīcut] deum _____ .
6. Magna _____ hominum Chrīstum docentem sequēbātur.
7. Ex _____ [= tōtā] Iūdaēa hominēs aegrī, quī _____ dē factīs eius mīrabilibus audiverant, ad Christum conveniēbānt.
8. Deus, quī semper vivit, nōn _____ , sed _____ est.
9. Hominēs, quī _____ ac _____ , mortālēs sunt.
10. _____ est quī vidēre nōn potest, _____ quī audire nōn potest, _____ qui loquī nōn potest, _____ qui ambulāre nōn potest.
11. Mēdus manū _____ et _____ [= parvum librum] Lȳdiae _____ .
12. Matthaeus facta et _____ Chrīstī _____ [= nārrat].

adōrāre
 animus
 apprehendere
 caecus
 claudus
 dictum
 disiungere
 ēicere
 eō
 extendere
 fāma
 fretum
 immortalis
 libellus
 memorāre
 morī
 mortālis
 mūtus
 nāscī
 nātus
 oboedire
 surdus
 turba
 ūniversus
 utrum
 velut

Exercitium 3

1. Quō nāvigator Mēdus et Lȳdia? ...
2. Estne mare adhūc turbidū? ...
3. Ubi est fretum Siculum? ...
4. Quā dē causā gaudent nautae? ...
5. Cūr nōn gaudet mercātor? ...
6. Dē quibus rēbus cōgitat Mēdus? ...
7. Cūr Lȳdia Mēdum aegrōtāre putat? ...
8. Ubi nātus est Chrīstus? ...
9. Ubi sita est Iūdaea? ...
10. Quī Chrīstum parvulum adōrāvērunt? ...
11. Cūr hominēs aegrī ad Chrīstum conveniēbānt? ...
12. Quid Lȳdia Mēdō ostendit? ...

Lectiō II

-ret	-rent
-rētur	-rentur
[1] -āret	-ārent
-ārētur	-ārentur
[2] -ēret	-ērent
-ērētur	-ērentur
[3] -eret	-erent
-erētur	-erentur
[4] -īret	-īrent
-īrētur	-īrentur
esset	essent

*Lectiō secunda (versūs 56–108)***Exercitium 4***Exempla:*

Dominus servō imperāvit ut tacēret et audiret, tum eum monuit ut labōrāret
nēve quiēsceret: ut industrius esset.

Dominus servis imperāvit ut tacērent et audirent, tum eōs monuit ut
labōrārent nēve quiēcerent: ut industrii essent.

Dominus imperāvit ut servus improbus vocāretur, prehenderētur, tenēretur,
pūniāretur.

Dominus imperāvit ut servi improbi vocārentur, prehenderentur, tenērentur,
pūniārentur.

1. Iēsūs virō claudō imperāvit ut surg_____ et ambul_____.
2. Medicus Quīntō imperāvit ut ōs aper_____ et linguam ostend_____.
3. Dux mīlitēs monuit ut fortiter pugn_____ nēve hostēs tim_____.
4. Mīnōs postulāvit ut Athēniēnsēs ad Mīnōtaurum mitt_____.
5. Ariadna Thēseum monuit ut cav_____ nē ā mōnstrō occid_____.
6. Thēseus Ariadnam rogāvit ut sē ante iānuam opper_____.
7. Mīnōs imperāvit ut Daedalus in labyrinthum inclūd_____.
8. Daedalus filium suum monuit ut cautus es_____ in volandō.
9. Chrīstus efficere poterat ut hominēs caecī vid_____ , surdī aud_____ ,
mūtī loqu_____, atque ut aegrī sānī es_____.

anima

cessāre

cōnstāre

ēvolvere

habērī

Inferī

mundus

nāvicula

per

potestās

prīnceps

rēgnāre

rogāre

salvus

suscitāre

versārī

vigilia

Exercitium 5

1. Mēdus Lȳdiam _____ [= ὄρατ] ut aliquid sibi legat.
2. Lȳdia librum _____ [= ἀρέπι] et legit dē Iairō, _____
Iūdaeōrum, cuius filiam mortuam Iēsūs _____ [= εκιτάνιτι].
3. Mēdus: “ _____ deōs immortālēs! Deus tuus māximam _____
habēre vidētur!”
4. Trēs diī ūniversum _____ inter sē dīvisisse dicuntur.
5. Iuppiter deus māximus _____ [= exīstīmātūr].
6. Plūtō _____ [= rēx est] apud _____ , ubi _____
mortuōrum velut umbrae _____ dicuntur.
7. Quārtā _____ noctis discipuli, quī in _____ [= parvā nāvē]
erant, Iēsum super mare ambulantem vidērunt.
8. Discipulī turbātī Christus “ _____ estōte!” ait.
9. Incipiēns mergī Petrus clāmāvit: “Domine, _____ mē fac!”
10. Paulō post ventus _____ .

Exercitium 6

1. Cūr Mēdus Lȳdiae libellum reddit neque ipse legit? ...
2. Quid Iēsūs virō claudō imperāvit? ...
3. Quid Iairus rogāvit Iēsum? ...
4. Quid fēcit Iēsūs in domō Iairī? ...
5. Potestne Iuppiter hominēs mortuōs suscitāre? ...
6. Quī diī mundum inter sē dīvīserunt? ...
7. Quis deus rēx maris est? ...
8. Quis apud Inferōs rēgnat? ...
9. Quōmodo Iēsūs ad nāviculam discipulōrum vēnit? ...
10. Cūr turbātī sunt quī in nāviculā erant? ...
11. Quid Iēsūs Petrum facere iussit? ...
12. Num Petrus mersus est? ...
13. Quid dixērunt discipulī postquam Iēsūs in nāviculam ascendit? ...

*Lēctiō tertia (versūs 109–189)***Exercitium 7***Exempla:*

Māter filiam monuit ut cavēret nē in fluvium caderet ac mergerētur; nec vērō opus erat monēre filiōs ut cavērent nē in fluvium caderent ac mergerentur.

Filia: "Māter mē monuit ut cavērem nē in fluvium caderem ac mergerer; sed cūr nōn monuit vōs, puerī, ut cavērētis nē in fluvium caderētis ac mergerēmini?"

Filiī: "Māter tē monuit ut cavērēs nē in fluvium caderēs ac mergerēris, quia cauta nōn es; nec vērō opus erat nōs monēre ut cavērēmus nē in fluvium caderēmus ac mergerēmur."

1. Mēdus: "Dominus ā mē postulābat ut semper industrius es_____."
2. Lȳdia: "Amīcae meae mē ōrabant ut Rōmae sēcum manē_____, sed tū mihi persuāsistī ut tēcum venī_____."
3. Mēdus: "Gaudeō quod amīcae tuae tibi persuādēre nōn potuērunt ut Rōmae manē_____ nēve mēcum venī_____."
4. Iūlius: "Nōnne vōs monueram, filii, nē arborem ascend_____?"
5. Quīntus: "Certē nōs monuerās ut cautī es_____ nēve arborem ascend_____ , sed Mārcus mihi persuāsit ut arborem ascend_____."
6. Iūlius: "Quōmodo Mārcus tibi persuādēre potuit ut arborem ascend_____ , sī ego tē monueram ut cautus es_____ nēve id fac_____?"
7. Lȳdia: "Laetāminī, nautae! Chrīstus cūrāvit ut vōs salvī es_____ atque ē māximō periculō servā_____."
8. Nauta: "Fortasse Chrīstus cūrāvit ut tū servā_____ , at certē Neptūnus cūrāvit ut ego servā_____!"
9. Lȳdia: "Chrīstus cūrāvit ut nōs omnēs servā_____."

Exercitium 8*Exempla:*

Quārē Mēdus Rōmam venit? Rōmam venit, ut amīcam suam videat [= ...quia amīcam suam vidēre vult].

Quārē Mēdus fugit? Mēdus fugit, nē serviat [= ...quia servīre nōn vult].

Quārē Mēdus Rōmam vēnit? Rōmam vēnit, ut amīcam suam vidēret [= ...quia amīcam suam vidēre volēbat].

Quārē Mēdus fūgit? Mēdus fūgit, nē servīret [= ...quia servīre nōlēbat].

1. Magister calamum prōmit, _____ scrib_____ [= quia scribere vult].
2. Mercātōrēs mercēs vēndunt, _____ pecūniām faci_____ [= quia pecūniām facere volunt].
3. Pāstor umbrām petit, _____ in sōle ambul_____ [= quia in sōle ambulāre nōn vult].
4. Hominēs vestīmenta gerunt, _____ frīg_____ [= quia frīgēre nōlunt].
5. Ariadna Thēsēo filum dedit, _____ eum serv_____ [= quia eum servāre volēbat].
6. Daedalus ālās cōnfēcit, _____ ē labyrinthō ēvol_____ [= quia ē labyrinthō ēvolāre volēbat].
7. Lȳdia oculōs clausit, _____ fulgura vid_____ [= quia fulgura vidēre nōlēbat].
8. Multī hominēs aegrī ad Chrīstum conveniēbant, _____ ab eō sān_____ [= quia ab eō sānārī volēbant]

Lēctiō III

[1, 2, 4]

-rem	-rēmus
-rēs	-rētis
-ret	-rent

[3]

-erēm	-erēmus
-erēs	-erētis
-erēt	-erent

[1, 2, 4]

-rer	-rēmur
-rēris	-rēminī
-rētur	-rentur

[3]

-erer	-erēmur
-erēris	-erēminī
-erēt	-erentur
essem	essēmus
essēs	essētis
esset	essent

coniūnciūvus post

ut, nē fināle
(< finis : id quod
petitur)

admīrārī	
attentus	
eundī	
impendēre	
mālē mālō māvult	
pecūlium	
perīculōsus	
periculum	
perīre	
persuādēre	
pervenīre	
potius	
praedō	
salvāre	
servīre	
spērāre	
tranquillitās	
tūtus	
vītare	
vorāgō	

Exercitium 9

1. Discipuli ad Iēsum accessērunt dīcentēs: "Domine, _____ [= salvōs fac] nōs! _____!"
2. Iēsūs ventīs imperāvit et facta est _____ [< tranquillus] magna.
3. Nōn sōlum tempestātēs, sed multa alia _____ nautīs _____.
4. _____ maritimī nāvēs persequuntur ut mercēs rapiant.
5. Nūllum mare _____ est ā praedōnibus.
6. Scylla dīcitur saxum _____ [< perīculum] quō nāvēs franguntur.
7. _____ est lōcus quō nāvēs flūctibus vorantur.
8. Difficile est omnia maris perīcula _____.
9. Mēdus _____ sē salvum in Graeciam perventūrum esse.
10. Is enim in Graeciā līber vīvere _____ quam in Italiā dominō sevērō _____; itaque cupidus est in Graeciam _____ [< īre].
11. Gubernātor dīcit 'sē morī _____ quam servīre': "Ego morī _____ quam servīre."
12. Intrā sex vel _____ octō diēs amici nostrī in Graeciam _____.
13. Haud facile fuit Lȳdiae _____ ut Rōmā proficīserētur.
14. Gubernātor pulchritūdinem ānuli _____ [= mīrātūr].
15. Discipulus _____ est quī studiōsē audit.
16. _____ est pecūnia dominī quae servō datur.

Exercitium 10

1. Quem gubernātor putat potestātem maris habēre? ...
2. Iamne nāvis extrā perīculum est? ...
3. Quārē praedōnēs maritimī nāvēs persequuntur? ...
4. Quae perīcula in fretō Siculō nautīs impēndēnt? ...
5. Cūr Mēdus in Graeciā vīvere māvult quam in Italiā? ...
6. Cui dominō Mēdus serviēbat? ...
7. Quid dominus Rōmānus ā Mēdō postulābat? ...
8. Quārē Mēdus ē villā dominī Rōmam fūgit? ...
9. Quōmodo Mēdus Lȳdiae persuāsit ut sēcum venīret? ...
10. Quid Lȳdia gubernātōrī ostendit? ...
11. Cūr gubernātor Mēdum ānulum ēmisso mīrātūr? ...
12. Cūr Mēdus rubet neque respondet? ...

*Lēctiō grammatica**Lēctiō grammatica (versūs 190–232)***Exercitium 11**

Āctīvūm

coniūctīvūs imperfēctī

1. *Amā|bat* est indicātīvūs imperfectī; *amā|ret* nōn indicātīvūs, sed _____ imperfectī est.
  2. *Tacē|bat, legēbat, dormi|ēbat* est indicātīvūs imperfectī: *tacē|ret, leg|eret, dormi|ret* _____ est.
  3. Čoniūctīvūs imperfectī: singulāris: pers. 1 -rem, 2 -_____, 3 -_____; plūrālis: 1 -_____, 2 -_____, 3 -_____.
Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
4. Pers. 1 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
5. Pers. 2 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
6. Pers. 3 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
7. Pers. 1 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audī</i> _____	<i>audī</i> _____
8. Pers. 2 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audī</i> _____	<i>audī</i> _____
9. Pers. 3 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audī</i> _____	<i>audī</i> _____

āct.

sing. plūr.

[1,2,4]	-re m	-rē mūs
	-rē s	-rē tīs
	-re t	-re nt
[3]	-ere m	-erē mūs
	-erē s	-erē tīs
	-ere t	-ere nt

10. Coniunctivus imperfecti verbī esse: singulāris: pers. 1 *essem*, 2 *es*_____,
3. *es*_____; plurālis: pers. 1 *es*_____, 2 *es*_____, 3 *es*_____.

Passīvum

11. *Amā|bātur* est indicātivus imperfecti passīvī; *amā|rētur* _____
imperfecti passīvī est.
12. *Tenē|bātur*, *leg|ēbātur*, *pūni|ēbātur* est indicātivus imperfecti passīvī;
tenē|rētur, *leg|erētur*, *pūni|rētur* _____
_____ est.
13. Coniunctivus imperfecti passīvī: singulāris: pers. 1 *-rer*, 2 -_____,
3 -_____; plurālis: pers. 1 -_____, 2 -_____, 3 -_____.

Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
14. Pers. 1 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
15. Pers. 2 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
16. Pers. 3 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
17. Pers. 1 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audī</i> _____	<i>audī</i> _____
18. Pers. 2 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audī</i> _____	<i>audī</i> _____
19. Pers. 3 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audī</i> _____	<i>audī</i> _____

Exercitium 12

1. *discere*, _____ *isse*
2. *dīvidere*, _____ *isse*, _____ *um esse*
3. *ēicere*, *ē*_____ *isse*, *ē*_____ *um esse*
4. *morī*, _____ *um esse*
5. *nāscī*, _____ *um esse*
6. *persuādēre*, *per*_____ *isse*
7. *prōmēre*, _____ *isse*, _____ *um esse*
8. *surgere*, _____ *isse*
9. *vīvere*, _____ *isse*

CAPITVLVM VNDETRICESIMVM

Lēctiō prima (versūs 1–59)

Exercitium 1

Exempla: Vir turbātus exclāmat: “Quid faciam? Quid spērem?”
Vir turbātus nescit quid faciat aut quid spēret.

1. Mercātor queritur: “Quid faci_____? Quōmodo uxōrem et līberōs al_____?
Quōmodo nōs vīv_____ sine pecūniā?”
2. Mēdus sē interrogat: “Quid Lȳdiae responde_____? Utrum vērum dīc_____
an tace_____? Quōmodo mē excūs_____?”
3. Mēdus nescit quid Lȳdiae responde_____.
4. Ariadna: “Quid nunc ag_____? Nesciō quō mē vert_____. Unde auxilium
pet_____? Quem deum invoc_____?”
5. Īcarus: “Inclūsi sumus, pater. Quid faci_____? Quōmodo exitum
inveni_____? Ā quō auxilium pet_____?”
6. Lȳdia: “Utrum Rōmae mane_____ an proficīsc_____? Utrum rīde_____ an
plōr_____?” Lȳdia sē interrogat utrum rīde_____ an plōr_____.

Exercitium 2

1. Multae nāvēs mersae in _____ maris iacent.
2. Nautae, quamquam _____ [= haud paucī] in marī pereunt, ā
nāvigandō nōn _____.
3. Mercātōrēs perīcula maris adīre nōlunt, sed domī _____.

pass.	pass.
	sing. plūr.
[1,2]	-rē r -rē mūr
[4]	-rē rīs -rē mīnī
	-rē tūr -rē ntūr
[3]	-ere r -erē mūr
	-erē rīs -erē mīnī
	-erē tūr -erē ntūr

ē-iciō -iunt
morior -iuntur

Cap. XXIX

Lēctiō I

coniunctivus
dubitativus (<dubitare>)

adicere
aestimāre
afficere
āmittere

dēterrēre
dīvitiae
fēlix
frūstrā
fundus
iactūra
laetitia
lucrum
maestus
mīrus
nōnnūllī
nostrum
perturbāre
precāri
querī
remanēre
spēs
trīstitia
vestrum
vīta

4. Nōn decet mercēs plūris _____ quam vītam nautārum.
5. Mercēs vēndendō mercātor magnum _____ sē factūrum esse spērābat, sed ea _____ iam periit, postquam mercēs ēlectae sunt.
6. Mercātor sīc _____ : "Heu, mē miserum! Omnes mercēs meās _____!"
7. Gubernātor: "Hominēs _____ sumus quod adhūc vīvimus: nēmō _____ [= ē nōbīs] _____ āmīsit."
8. Ita nauta mercātōrem _____ [= trīstem] cōnsolārī cōnātur, sed _____.
9. _____ [< iacere] mercium mercātor māximās _____ [< dīves] āmīsit.
10. Mercātor: "Nēmō _____ [= ē vōbīs] assem āmīsit. _____ nōn est vōs laetārī."
11. _____ [< laetus] nautārum mercātōrem nōn _____, neque _____ [< trīstis] mercātōris nautās afficit.
12. Vir _____ [= valdē turbātus] deōs _____ [= ḍrat] ut mercēs sibi reddant.
13. Adverbium ad verbum _____ [= additur].

Exercitium 3

1. Ubi sunt eae nāvēs quae in mare mersae sunt? ...
2. Cūr mercātōrē domī remanēre solent? ...
3. Quōmodo lucrum faciunt mercātōrēs? ...
4. Quid mercātor Ōstiā proficiscēns spērābat? ...
5. Quōmodo mercātor iam pauper factus est? ...
6. Quā dē causā queritur mercātor? ...
7. Quōs mercātor alere dēbet? ...
8. Quōmodo gubernātor mercātōrem cōnsolātur? ...
9. Quem accūsat mercātor? ...
10. Cūr nautae sē fēlicēs esse cēnsent? ...
11. Quid mercātor deōs precātur? ...
12. Quid sē interrogat miser mercātor? ...

Lēctiō II

Lēctiō secunda (versūs 60–126)

Exercitium 4

*coniunctivus post
ut cōsecūtīvum
(< cōn-sequī)*

Exempla: Nēmō tam stultus est ut haec nōn intellegat.

Infāns ita vāgit ut māter excitētur.

Tanta erat potestās rēgis ut omnēs eum metuerent.

1. Sōl tam clārus est ut omnēs terrās lūce suā illūstr_____.
2. Mārcus tam piger est ut nihil disc_____.
3. Sextus tam industrius est ut cotidiē laud_____ ā magistrō.
4. Mārcus ita sē laudat ut pater eī nōn crēd_____.
5. Canis tantus ac tam ferōx est ut omnēs eum time_____.
6. Mārcus tam sordidus erat ut pater eum vix cognōsc_____.
7. Orpheus tantā arte canēbat ut ferae ad eum accēd_____.
8. Arīōn tam pulchrē canēbat ut alter Orpheus appellā_____.
9. Tantus erat numerus hostium ut Rōmānī in castrīs remanē_____.
10. Magna tempestās facta est, ita ut nāvis operī_____ flūctibus.

Exercitium 5

1. Orpheus omnibus _____ est: nēmō tam _____ est ut eum ignōret.
2. Ariōn quoque fidicen _____ [= multīs nōtus] fuit.
3. Mēdō Ariōn _____ est [= Mēdus Ariōnem nōn nōvit].
4. Tam pulchrē canēbat Orpheus ut fluviī _____ [= celerrimī] cōsisterent, nē _____ eius turbārent.
5. Ariōn nautās precātus est ut sibi _____ : “Nōlīte mē necāre! _____ mihi [= sinite mē] in patriam revertī!”
6. Nautae precib⁹ eius ita _____ sunt ut manūs ab eo _____ .
7. Antequam in mare _____ , Ariōn _____ cēpit et in _____ [= altā] puppī stāns _____ cecinit.
8. Delphīnus, quī cantū _____ erat, Ariōnem natantem _____ eumque in _____ suō sedentem vēxit et in litus Graeciae _____ .
9. _____ [= illinc] Ariōn _____ [= statim] Corinthum iit.
10. Rēx Ariōnem _____ [= tamquam] virum _____ [< fallere] cūstōdīrī iussit.
11. Dum rēx nautās interrogat, Ariōn _____ [= subitō] iīs _____ .
12. Tum nautae _____ suum _____ sunt [= fassī sunt].
13. Haec est fābula dē mīrābilī _____ Ariōnis.
14. Nōlī _____ ! Spēs est, dum anima est.

abstinēre
 allicere
 appārēre
 cantus
 carmen
 celsus
 cōfitērī
 dēsilire
 dēspērāre
 dorsum
 expōnere
 fallāx
 fidēs
 ignārus
 ignōtus
 inde
 maleficium
 nōbilis
 nōtus
 parcere
 permettere
 permovēre
 prōtinus
 quasi
 rapidus
 repente
 salūs
 subīre

Exercitium 6

1. Quid Orpheus cantū suō efficiēbat? ...
2. Quārē Orpheus ad Īferōs dēscendit? ...
3. Quam fābulam nārrat gubernātor? ...
4. Cūr nautae Ariōnī invidēbant? ...
5. Quid Ariōn nautās precātus est? ...
6. Quid nautae Ariōnī imperāvērunt? ...
7. Quid fēcit Ariōn antequam in mare dēsiluit? ...
8. Quōmodo servātus est Ariōn? ...
9. Cui Ariōn dē salūte suā nārrāvit? ...
10. Num rēx Periander Ariōnī crēdidit? ...
11. Quid rēx nautās interrogāvit? ...
12. Vērumne iī respondērunt? ...
13. Cūr nautae maleficium suum confessī sunt? ...
14. Quid nōs monet haec fābula? ...

Lēctiō III

coniunctīvus post
 (1) cum *nārrātīvum*
 (< nārrāre)

 (2) cum *causāle*
 (< causa)

*Lēctiō tertia (versūs 127–202)***Exercitium 7**

1. Cum Ariōn in patriam suam nāvig_____ magnāsque dīvitiās sēcum hab_____, nautae eum necāre cōnstituērunt.
2. Cum Ariadna nocte dorm_____, Thēseus eam dēseruit.
3. Aegeus, cum vēla ātra vid_____, in mare sē iēcit.
4. Cum Īcarus sōlī appropinqu_____, pennae ustae sunt.
5. Ariadna, cum Thēseum abiisse intelleg_____, vestem scindēbat.
6. Aemilia virgō lūlum salūtāre nōlēbat, cum alium virum am_____[=quia alium virum amābat].
7. Lȳdia Rōmā proficiēns et gaudēbat, cum amīcum sēcum hab_____, et trīstis erat, cum amīcās relinqu_____.
8. Cum nāvis flūctibus iact_____, nautae mercēs ēiēcērunt.
9. Perturbātī sunt discipulī, cum Iēsum super mare ambulantem vid_____.

10. Polycratēs, cum nimis fēlīx es _____ et invidiam deōrum metu _____ , ānulum suum abiēcit.
11. Volāre nōn possum, cum ālās nōn hab _____ [= quia ālās nōn habeō].

Exercitium 8

Exempla: Iūlius: “Ubi est Mēdus? Rōmaene est?”

Iūlius interrogat/nescit ubi Mēdus sit: num Rōmae/Rōmaene sit.

Iūlius interrogāvit/nesciēbat ubi Mēdus esset: num Rōmae/Rōmaene esset.

1. Aemilia: “Cūr Iūlia plōrat?” Aemilia interrogat cūr Iūlia plōr _____ .
2. Mercātor: “Quis est Arīōn?” Mercātor nescit quis Arīōn _____ .
3. Medicus: “Doletne pēs?” Medicus interrogāvit num pēs dol _____ .
4. Syra: “Quid dīcit medicus?” Syra interrogābat quid medicus dīc _____ .
5. Aemilia: “Medicus interrogat num pēs dol _____ .”
6. Magister Titum interrogat cūr librum nōn hab _____ .
7. Sextus: “Audī, Tite: Magister tē interrogat cūr librum nōn hab _____ .”
8. Mēdus Lȳdiam iam interrogāverat quis es _____ dominus eius.
9. Rēx nautās interrogāvit num scī _____ ubi es _____ Arīōn et quid fac _____ .
10. Syra dubitābat num Quīntus vīv _____ .

Exercitium 9

abicere	
appropinquāre	
beneficium	
dētrahere	
dōnāre	
fēlicitās	
fīnīre	
fortūna	
fūr	
fūrtum	
invidēre	
invidia	
nōnnumquam	
pretiōsus	
rēmus	
secāre	
sēsē	
suādere	
surripere	
vēlōx	

1. Lȳdia Mēdum _____ appellat, quia is nummōs dominī _____ .
2. Mēdus _____ [< fūr] fēcit, ut Lȳdiae ānulum _____ [= daret].
3. Lȳdia ānulum dē digitō _____ , ut eum in mare _____ .
4. Tanta fuit _____ [< fēlīx] rēgis ut dī immortālēs eī _____ .
5. Polycratēs ānulum _____ [= magnī pretiī] abiēcit, ut _____ deōrum ā _____ [= sē] āverteret.
6. Ānulus autem inventus est ā servō quī piscem _____ .
7. _____ [= haud rārō] vīta beāta morte miserrimā _____ .
8. Vir prūdēns bonam et malam _____ aequō animō fert.
9. Mēdus, quī nāvem _____ [= celerem] _____ [= propius venīre] videt, gubernātōrī _____ ut negōtium suum cūret.
10. Tum gubernātōr imperat ut nāvis _____ agātur.
11. Mīnōtaurum occīdere nōn maleficium, sed _____ fuit.

Exercitium 10

1. Quid Lȳdia Mēdum interrogāverat? ...
2. Quid nunc respondet Mēdus? ...
3. Quid Mēdus appellātur ā Lȳdiā? ...
4. Quōmodo Mēdus sē excūsat? ...
5. Quārē Mēdus fūrtum fēcit? ...
6. Cūr Lȳdia ānulum suum abicere vult? ...
7. Cūr Polycratēs ānulum suum abiēcit? ...
8. Ubi inventus est ānulus Polycratīs? ...
9. Quōmodo mortuus est ille tyrannus? ...
10. Quid nōs docet fortūna eius? ...
11. Cūr Mēdus gubernātōrem prōspicere iubet? ...
12. Cūr pallet gubernātōr? ...
13. Quōmodo nāvis celerrimē vehī potest? ...
14. Cūr altera nāvis celerius vehitur? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 203–218)***Exercitium 11**

1. *allicere, _____ isse, _____ um esse*
2. *āmittere, ā_____ isse, ā_____ um esse*
3. *canere, _____ isse*
4. *cōfiterī, cōn_____ um esse*
5. *crēdere, _____ isse*
6. *dēsilire, dē_____ isse*
7. *ēripere, ē_____ isse, ē_____ um esse*
8. *lābi, _____ um esse*
9. *pōnere, _____ isse, _____ um esse*
10. *secāre, _____ isse, _____ um esse*
11. *suādēre, _____ isse*
12. *vehere, _____ isse, _____ um esse*

*Lēctiō grammatica**alliciō -iunt**ēripiō -iunt***CAPITVLVM TRICESIMVM***Lēctiō prima (versūs 1–38)***Exercitium 1**

1. Vir prūdēns negōtia sua prūd_____ agit.
2. Agricola dīligēns agrōs dīlig_____ colit.
3. Pāstor neglegēns ovēs suās negleg_____ cūrat.
4. Sextus nōn rārō, sed frequ_____ laudātur.
5. Homō cōnstāns et patiēns dolōrēs cōnst_____ ac pati_____ fert.

*Cap. XXX**Lēctiō I*

-ēns -entis
-enter (*adv*)
-āns -antis
-anter (*adv*)

Exercitium 2

1. _____ dīcitur cibus quī _____ hōrā decimā sūmitur.
2. Cornēlius et Orontēs, amīcī et _____ Iūlii, ab Aemiliā _____ [= accipiuntur], dum Iūlius in _____ lavātur.
3. Aemilia marītum suum _____ excūsat: “Iūlius tardē revertit ex agrīs, quod nimis _____ ambulāvit.”
4. Tum _____ [= dēnique] Iūlius intrat et amīcōs _____ iubet: “Salvēte, amīcī!”
5. Cornēlius Iūlium prius _____ nōn potuit prae negōtiis urbānīs.
6. In villā suā dominus ōtiō _____ [= dēlectātur] atque post negōtia _____.
7. Iūlius, quī ipse in agrīs nōn labōrat, vītam rūsticam nōn _____, sed _____ esse exīstimat.
8. Quī ex longō _____ revertit, rēs novās _____ [< nūntius] potest.
9. Quī omnia negōtia sua bene cūrat homō _____ est.
10. Dux magnī exercitūs multīs militibus _____.
11. Quī irātus est frontem _____.

balneum
cēna
circiter
contrahere
dēnum
dīligēns
diū
fruī
hospes
iter
iūcundus
molestus
nūntiāre
praeesse
recipere
requiēscere
salvēre
tardus
vīsere

Exercitium 3

1. Quid agit Iūlius ex agrīs reversus? ...
2. Lavāturne Iūlius aquā frīgidā tantum? ...
3. Quī adveniunt dum Iūlius vestem novam induit? ...
4. Quī sunt Cornēlius et Orontēs? ...
5. Fabia et Paula quae sunt? ...
6. Quārē hospitēs eā hōrā adveniunt? ...
7. Quis hospitēs advenientēs recipit? ...
8. Quōmodo Aemilia marītum suum tardum excūsat? ...

9. Quid Iūlius intrāns Cornēlium interrogat? ...
10. Quid respondet Cornēlius? ...
11. Quandō Orontēs ex itinere revertit? ...
12. Quid Iūlius audīre cupit? ...
13. Num Iūlius ipse in agrīs labōrat? ...
14. Tūne vītam rūsticam molestam esse cēnsēs? ...
15. Utrum rūrī an in urbe vīvere māvis? ...

*Lēctiō II**Lēctiō secunda (versūs 39–85)***Exercitium 4***Exempla:* Discipulus scribit id quod magister dictāvit.

Discipulus scribēbat id quod magister dictāverat.

Discipulus scribet id quod magister dictāverit.

~it	~ērunt
~erat	~erant
~erit	~erint

1. Dominus servum laudat quod industriē labōrāv_____.
2. Herī servus laudātus est quod industriē labōrāv_____.
3. Crās rūrsus laudābitur sī industriē labōrāv_____.
4. Dominus servōs laudat quod industriē labōrāv_____.
5. Herī servī laudātī sunt quod industriē labōrāv_____.
6. Crās rūrsus laudābuntur sī industriē labōrāv_____.

Exercitium 5

~erit	~erint
-------	--------

≈us	erit	≈ī	erunt
≈a		≈ae	
≈um		≈a	

1. Cēnābimus, cum pīnum cocus cēnam parāv_____ et servī triclinium exōrnāv_____.
2. Cēnābimus, cum pīnum triclinium exōrnāt_____.
3. Puerī ūmidī erunt, sī per imbrem ambulāv_____.
4. Puellae plōrābunt, sī à pueris pulsāt_____.
5. Cum Iūlius ūnam hōram dormīv_____, ambulābit, cum satis diū ambulāv_____, lavātūm ībit.
6. Mīlītēs à duce laudābuntur, sī fortiter pugnāv_____.
7. Pater gaudēbit, sī filius industrius fu_____ et à magistrō laudāt_____.

Exercitium 6

accubāre

bīnī

bonum

cēnāre

cocus

convīva

convīvium

coquere

culīna

ēligere

equidem

exōrnāre

famēs

īmus

minister

parāre

paulisper

prīdem

singulī

sitis

sternere

1. Rōmānī circiter hōrā decimā _____ [= cēnam sūmunt].
2. Sī quis nihil ēst nec bibit, _____ et _____ patitur.
3. Sine aquā _____ [= paulum temporis] vīvere possumus.
4. Orontēs: “_____ [= ego quidem] sine vīno vīvere nō possum. Magnum _____ est vīnum.”
5. Ex malis minimum _____ oportet.
6. _____ est locus ubi cibus _____ et cēna parātur.
7. Quī cibum coquit et cēnam _____ in culinā, _____ dīcitur.
8. _____ vocantur servī quī cibum et vīnum in triclinium ferunt.
9. Ante _____ triclinium flōribus _____ [= ḍornātūr] et vestis pretiōsa super lectōs _____.
10. In _____ sunt trēs lectī: lectus summus, medius, _____.
11. Quot _____ in singulīs lectīs _____? _____ aut _____ aut _____.
12. Iūlius: “Cēnam iam _____ parātam esse oportuit!”

Exercitium 7

1. Utrum malum māius est, famēsne an sitis? ...
2. Quid Orontēs bibere māvult quam aquam? ...
3. Quārē hominēs edunt et bibunt? ...
4. Ubi coquitur cibus? ...

5. Cuius negōtium est cibum coquere? ...
6. Quot lectī et quot mēnsae sunt in tricliniō? ...
7. Quibus rēbus exōrnātur tricliniū? ...
8. Num convīvae in sellis sedentēs cēnānt? ...
9. Quot convīvae in singulīs lectis accubant? ...
10. Quandō convīvae in tricliniū intrābunt? ...
11. Quot sunt bis bīna? ...

ternī
tricliniū

Lēctiō tertia (versūs 86–158)

Lēctiō III

Exercitium 8

1. Discipulus verberābitur, sī piger fu_____ : sī male computāv_____ , foedē scrīps_____ atque in lūdō dormīv_____ .
2. Magister: “Tē verberābō, sī piger fu_____ ac dormīv_____ !”
3. Discipulus: “Quid mihi dabis, sī industrius fu_____ ? sī bene comutāv_____ , pulchrē scrīps_____ nec in lūdō dormīv_____ ?”
4. Magister: “Nihil tibi dabō, sed laudābō tē, sī bene computāv_____ et pulchrē scrīps_____ .”
5. Discipuli verberābuntur, sī pigrī fu_____ : sī male computāv_____ , foedē scrīps_____ atque in lūdō dormīv_____ .
6. Magister: “Vōs verberābō, sī pigrī fu_____ ac dormīv_____ !”
7. Discipuli: “Quid nōbīs dabis, sī industriū fu_____ ? sī bene computāv_____ et pulchrē scrīps_____ ?”
8. Magister: “Nihil vōbīs dabō, sed laudābō vōs, sī bene computāv_____ et pulchrē scrīps_____ .”
9. Quintus: “Quid tū faciēs, Mārce, sī ab aliō puerō pulsāt_____ ?”
10. Mārcus: “Sī ego ab aliō puerō pulsāt_____ , ipse eum puerum pulsābō.”
11. Quintus: “Quid vōs faciētis, Mārce et Tite, sī ab aliīs puerīs pulsāt_____ ?”
12. Mārcus: “Sī ab aliīs puerīs pulsāt_____ , ipsī eōs pulsābimus.”

~erō ~erimus	~eris ~eritis	~erit ~erint
~us erit	~ī erimus	
~a eris	~ae eritis	
erit	erunt	

Exercitium 9

Exemplum: Discēdāmus! = Quīn discēdimus?

coniunctivus hortātivus (< hortāri)

1. “Quīn ambulāmus?” = “Ambul_____ !”
2. “Quīn gaudēmus?” = “Gaud_____ !”
3. “Quīn bibimus atque canimus?” = “Bib_____ atque can_____ !”
4. “Quīn pōcula exhaurīmus?” = “Pōcula exhaust_____ !”
5. “Quīn equōs cōscendimus ac proficiscimur?” = “Equōs cōscend_____ ac cōprofiscīc_____ !”

accumbere
acerbus
acūtus
appōnere
apportāre
argenteus
argentum
aspergere
carō
complēre
dulcis
exhaustire
fundere
genus

Exercitium 10

1. Convīvae tricliniū intrant atque in lectīs _____ .
2. In mēnsā sunt _____ et pōcula _____ (= ex _____ facta).
3. Ministrī optimum cibum _____ .
4. Ōva, piscēs cum _____ , _____ porcī, varia _____ mālōrum convīvīs _____ .
5. Servus carnem secat cultrō _____ .
6. Orontēs, cum prīmum carnem _____ , salem _____ ; nec enim carō sine _____ Orontī _____ .
7. Rōmāni vīnum cum aquā _____ solent; Orontēs vērō vīnum _____ [= sine aquā] _____ [= bibit].
8. _____ est vir quī servus fuit et _____ [= liber factus] est.
9. _____ est quod apēs ex flōribus quaerunt.
10. Vīnum cum melle mixtum nōn _____ , sed _____ est.

glōriōsus
gustāre
holus
liberāre
libertīnus
mel
merus
miscēre
placēre
pōtāre
prōferre
sāl
sānē
sententia
vās

Lēctiō grammatica

futūrum perfectum

	sing.	plūr.
1	<i>~er ō</i>	<i>~eri mūs</i>
2	<i>~eri s</i>	<i>~eri tīs</i>
3	<i>~eri t</i>	<i>~eri nt</i>

passīvum

	sing.	plūr.
	<i>~us/a/um</i>	<i>~i/ae/a</i>
1	<i>erō</i>	<i>erimus</i>
2	<i>eris</i>	<i>eritis</i>
3	<i>erit</i>	<i>erunt</i>

11. Iūlius ministrum Falernum _____ et in pōcula _____ iubet.
12. Orontēs iam prīdem pōculum suum _____.
13. Iam pōcula Falernō _____ [= implentur].
14. Omnes sentiunt vīnum Falernum _____ [= certē] melius esse Albānō, nec quisquam _____ suam dīcere audet.
15. Quī dīvitiās suās ostendit et ipse sē laudat _____ est.

Exercitium 11

1. Utrum pretiōsius est, aurumne an argentum? ...
2. Num convīvae Iūlii ē vāsis aureis cēnant? ...
3. In quō lectō accumbit dominus convīvi? ...
4. Quid convīvīs Iūlii appōnitur? ...
5. Quid est caput cēnae? ...
6. Quārē Orontēs salem carnī aspergit? ...
7. Quid ministri in pōcula fundunt? ...
8. Quid pōtāt Orontēs? ...
9. In quō lectō accubant libertīni? ...
10. Quid est Falernum? ...
11. Quōmodo Paula vīnum suum dulce facit? ...
12. Quid Iūlius Orontem interrogat? ...
13. Cūr Orontēs sententiam suam dīcere nōn vult? ...
14. Quid tum Iūlius prōferri iubet? ...
15. Utrum vīnum convīvī magis placet? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 159–201)***Exercitium 12**

Āctīvum

1. *Laudābit* tempus _____ est; *laudāv̄erit* est tempus futūrum _____.
2. Futūrum perfectum (pers. 3 sing.) dēsinit in ~erit, quod ad thema _____ adicitur, ut *scrips̄erit*.
3. Futūrum perfectum: singulāris: pers. 1 ~erō, 2 ~_____, 3 ~_____;
plūrālis: pers. 1 ~_____, 2 ~_____, 3 ~_____.
Sing. Plūr. Sing. Plūr.
4. Pers. 1 *amāv̄*_____ *amāv̄*_____ *monu*_____ *monu*_____
5. Pers. 2 *amāv̄*_____ *amāv̄*_____ *monu*_____ *mou*_____
6. Pers. 3 *amāv̄*_____ *amāv̄*_____ *monu*_____ *monu*_____
7. Pers. 1 *dūx*_____ *dūx*_____ *audīv*_____ *audīv*_____
8. Pers. 2 *dūx*_____ *dūx*_____ *audīv*_____ *audīv*_____
9. Pers. 3 *dūx*_____ *dūx*_____ *audīv*_____ *audīv*_____
10. Futūrum perfectum verbī esse: singulāris: pers. 1 *fu|erō*, 2 *fu*_____,
3 *fu*_____, plūrālis: pers. 1 *fu*_____, 2 *fu*_____, 3 *fu*_____.

Passīvum

11. *Laudābitur* _____ passīvī est; *laudāt̄us* erit est futūrum _____.
12. Futūrum perfectum passīvī cōstat ex _____ perfectī et tempore _____ verbī esse (*erō*, *eris*, *erit*...).
Sing. Plūr.
13. Pers. 1 *vocāt̄us* _____ *vocāt̄*_____
14. Pers. 2 *vocāt̄*_____ *vocāt̄*_____
15. Pers. 3 *vocāt̄*_____ *vocāt̄*_____

Exercitium 13

1. *coquere*, _____ *isse*, _____ *um esse*
2. *ēligere*, _____ *isse*, _____ *um esse*
3. *exhaurīre*, *ex* _____ *isse*, *ex* _____ *um esse*
4. *fundere*, _____ *isse*, _____ *um esse*
5. *induere*, _____ *isse*, _____ *um esse*
6. *miscēre*, _____ *isse*, _____ *um esse*
7. *revertī*, *re* _____ *isse/re* _____ *um esse*
8. *sternere*, _____ *isse*, _____ *um esse*
9. *ūti*, _____ *um esse*

CAPITVLVM VNVM ET TRICESIMVM*Lēctiō prima (versūs 1–58)***Exercitium 1**

1. In _____ dam urbe Asiae vivēbat rēx _____ dam.
2. _____ dam īnsula Graeca ab Īcarō appellāta esse dicitur.
3. Graeci putant _____ dam īnsulam ab Īcarō appellātam esse.
4. Etiam mare _____ dam ab Īcarō appellātum est.
5. Īcarus _____ dam marī et _____ dam īnsulae nōmen dedit.
6. Syra oīlī virum _____ dam īfidum amāvit.
7. Polycratēs est nōmen _____ dam tyrannī, qui ā _____ dam amīcō suō monitus est ut rem pretiōsissimam abiceret.
8. Chrīstus in _____ dam oppidō Iūdaeae nātus est.
9. _____ dam mēnsēs ā _____ dam diis Rōmānīs nōminantur.
10. _____ dam mēnsibus ā diis nōmina sunt.
11. Rōmānī _____ dam stēllās ‘errantēs’ appellant.
12. In _____ dam vocābulis cōsonantēs dēsunt, ut ā, ē, iī, eō.
13. _____ dam verba ‘dēpōnentia’ dīcuntur.
14. Nōmina _____ dam oppidōrum et _____ dam īnsulārum plūrālia sunt, ut Athēnae, Delphī, Pompēiī, Capreae.

Exercitium 2

1. Cornēlius, cui mala _____ est, nōmen Mēdī oblītus est.
2. Homō _____ nihil magis _____ [= cupit] quam dīvitiās.
3. _____ ā rēge tāctum erat in aurum mūtābatur.
4. Hoc _____ [= dōnum] mīrābile eī dederat deus Bacchus.
5. Etiam cibus et _____ ā rēge tācta aurum fiēbat.
6. Iūlius _____ [↔ patiēns], quia plūra dē Mēdō cognōscere cupit, Orontem dē Midae auribus _____ nārrantem interpellat.
7. Mēdus, quī herī domō _____, _____ pecūniae sēcum _____.
8. _____ [= quam multum] pecūniae abstulit Mēdus? xc sēstertiōs.
9. Iūlius, quī frūstrā Mēdō _____ [= crēdēbat], ‘ūnum sibi servum _____ esse’ dīcit, ‘cēterōs omnēs _____ nec _____ suā dignōs?’
10. Posthāc Iūlius nūllī servō Graecō _____ [= fīdet].
11. Dominus servum _____ [= quī adest] laudāre nōn vult.
12. _____ Mēdus pecūniā dominī surripuit? Ob amōrem Lȳdiae.
13. _____ mīlitēs Rōmānī appāruērunt, hostēs fūgērunt.
14. Quī malā fortūnā afficitur _____ [↔ fēlīx] est.

Cap. XXXI*Lēctiō I*

quidam	quidam
quendam	quōsdam
cuiusdam	quōrundam
cuidam	quibusdam
quōdam	quibusdam
quaedam	quaedam
quandam	quāsdam
cuiusdam	quārundam
cuidam	quibusdam
quādam	quibusdam
quoddam	quaedam
cuiusdam	quōrundam
cuidam	quibusdam
quōdam	quibusdam

aliquantum
asininus
auferre
aufugere
avarus
cōfidere
fidere
fidēs
fidus
impatiēns
īnfēlix
īnfidus
memoria
mūnus
optāre
pōtiō
praesēns
quamobrem
quantum
quidquid
simul atque

Exercitium 3

1. Dē quibus rēbus est sermō convīvārum? ...
2. Quid Iūlius hospitēs suōs interrogat? ...
3. Cūr paucās epistulās accipit Iūlius? ...
4. Quem Cornēlius in viā Latīnā vīdit? ...
5. Quam fābulam nārrat Orontēs? ...
6. Cūr Iūlius Orontem interpellat? ...
7. Quōmodo Midās rēs in aurum mūtāre poterat? ...
8. Quis rēgi hoc mūnus dederat? ...
9. Num Midās illō mūnere mīrabilī dēlectābātur? ...
10. Quid Bacchus rēgi suāsīt? ...
11. Quid accidit cum rēx in flūmine lavārētur? ...
12. Quid Iūlius Mēdum fēcisse nārrat? ...
13. Omnēsne servī Iūlii īfidī sunt? ...

Lēctiō II

tam ... quam
[tam valdē ... quam]
tantus ... quantus
[tam magnus ... quam]
tantum ... quantum
[tam multum ... quam]
tot ... quot
[tam multī ... quam]
tālis ... quālis
[tam (bonus/malus) ...
quam]

cīmēns
cōram
cruciāre
crūdēlis
crux
fugitīvus
ideō
ignōscere
iniūria
iniūstus
iūs
iūstus
iuvēnis
latēre
lēx
nimius
ōdisse
poena
praēmium
priusquam
retrahere

*Lēctiō secunda (versūs 59–131)***Exercitium 4**

Exempla: Bonus sermō mē tam dēlectat quam bonum vīnum.

Numerus hostium tantus erat quantus Rōmānōrum.

Cornēlius nōn tantum bibit quantum Orontēs.

Tot ancillae sunt quot servi: quot servī, tot ancillae.

Tālis est fīlia quālis māter: quālis māter, tālis fīlia.

1. Pater filiam suam tam amat _____ māter.
2. Aemilia tot ānulōs habet _____ digitōs.
3. Villa Cornēlii nōn tanta est _____ Iūlii.
4. Iūlius tantum pecūniae prōmittit _____ Mēdus abstulit.
5. Tot sententiae sunt _____ hominēs: _____ hominēs, _____ sententiae.
6. _____ dux, tālēs militēs.
7. _____ caelum stēllās, _____ habet tua Rōma puellās.

Exercitium 5

1. Facile est Rōmae _____ [= occultāri].
2. Iūlius magnum _____ dabit eī qui Mēdum ē fugā _____, _____ [= antequam] Italiam reliquerit.
3. Servus _____ [< fugere] sevērē pūnītur: in _____ fīgitur vel aliō modō _____; _____ [= ob eam rem] pauci servī aufugiunt.
4. Nōn sevērus, sed _____ est dominus qui servō improbō _____.
5. Dominus _____ est qui numquam sine causā servum pūnit.
6. _____ [↔ iūstus] est qui _____ facit.
7. Servī dominum iniūstum nōn amant, sed _____.
8. Nex hominis est _____ quod sevērē pūnītur, sed servum suum scelestum _____ [= poenā capitīs] afficere est _____ dominī Rōmānī.
9. Necesse est hominēs _____ [< scelus] sevērē pūnīre.
10. Solō, vir _____, qui Athēniēnsibus _____ scripsit, nūllam _____ in parvicīdās _____.
11. Pater _____ fuit Mānlius, qui filium _____ exercitū necārī iussit.
12. Iūlius servōs clāmāre _____: "Nōlite clāmāre, servi!"
13. Mēdus c sēstertiōs _____ [= nimis māgnum] pretium esse cēnsēbat.
14. Vir quadrāgintā annōrum adhūc _____ est.

Exercitium 6

1. Quid Iūlius faciet Mēdō sī eum invēnerit? ...
2. Ubi Cornēlius Mēdum latēre putat? ...
3. Estne facile servum fugitīvum Rōmae reperīre? ...
4. Quid Iūlius dabit eī quī Mēdum retrāxerit? ...
5. Quid Aemilia virō suō suādet? ...
6. Utrum clēmēns an sevērus dominus est Iūlius? ...
7. Cūr dominō sevērō tot hostēs sunt quot servi? ...
8. Cūr Iūlius sē dominum iūstum esse cēset? ...
9. Quārē servi fugitīvi sevēri pūniuntur? ...
10. Cūr Solō nūllam poenam statuit in parricidās? ...
11. Quid fecit Titus Mānlius Torquātus? ...

*Lēctiō tertia (versūs 132–204)***Exercitium 7**

1. Servī probi laud_____ sunt, improbī sunt pūn_____.
2. Vir quī accūsātur dīligenter interrog_____ est.
3. Omnia menda corrig_____ sunt: stilus saepe vert_____ est.
4. Dēl_____ sunt omnēs litterae quae supersunt.
5. Dē mortuīs nihil nisi bene dīc_____ est.
6. Dolōrēs gravēs aequō animō fer_____ sunt.
7. Ad amīcum absentem frequentēs epistulae scrib_____ sunt.
8. Dāvus 'manūs sordidās lav_____ esse' dīcit.
9. Orontēs Christiānōs ad bēstiās mitt_____ esse cēset.
10. Aemilia putat pecūniām dēbitam ad diem solv_____ esse.
11. Nunc est bib_____ , dorm_____ nōn est!
12. Tac_____ est cum dominus loquitur.
13. Puella plōrāns cōnsol_____ est.
14. Malum exemplum sequ_____ nōn est.
15. Semper vērum dīc_____ est, numquam ment_____ est.

Exercitium 8

Exempla: Ovēs pāstōrī [= ā pāstōre] cūstōdiendae sunt.
"Cum dominus loquitur, tacendum est tibi, serve!"

1. Villa iānitōr_____ cūstōdienda est.
2. Quidquid dominus imperāvit serv_____ faciendum est.
3. Multa nova vocābula n_____ discenda sunt.
4. Iūlius: "Laetor quod m_____ in agrīs labōrandum nōn est."
5. Mārcus: "Quid m_____ scribendum est?" Magister: "Littera H t_____ scribenda est deciēs."
6. Servī: "Quid n_____ agendum est?" Dominus: "V_____ in hortō labōrandum est."
7. Agricola est vir c_____ agrī colendi sunt.
8. Discipulus piger cēter_____ imitandus nōn est.
9. Omn_____ moriendum est.

Exercitium 9

1. Īnfantēs _____ [= invalidōs] expōnere _____ inhūmānus erat.
2. Quod _____ [= dē] convīviis Christiānōrum nārrātūr _____ falsus est.
3. Paris īfāns inventus ā pāstōribus cum liberis eōrum _____ est.

sapiēns
scelestus
scelus
statuere
supplicium
vetāre

Lēctiō III

-nd us	-a	-um	
[1] -andus			
[2] -endus			
[3] -endus			
[4] -iendus			
-ndus	est	-ndī	sunt
-nda		-ndae	
-ndum		-nda	
-ndum	esse	-ndōs	esse
-ndam		-ndās	
-ndum		-nda	

*datīvus agentis apud
gerundīvum*
(agēns -entis m = is
quī agit)

abdūcere
dēbilis
ēbrius
ēducāre

fābulārī
funditus
invalidus
mōs
namque
nimium
nōnāgēsimus
nūgae
quidquid
quisquis
rūmor
senex
super
vetus

4. Paris iuvenis Helenam ā marītō _____, _____ [= nam] ea fēmina erat omnium pulcherrima.
5. Nestor _____ [↔ adulēscēns] ad _____ [xc] annum vīxit.
6. Orontēs pōculum suum _____ [= ā fundō] exhausit.
7. “_____ amat valeat!” cantat Orontēs.
8. Orontēs _____ est, quia _____ [= nimis multum] vīnī bibit.
9. Itaque ab ūvō ūsque ad māla _____ [= loquitur].
10. Aemilia tālēs _____ [= rēs stultās] audīre nōn vult.
11. Vīnum novum nōn tam bonum est quam vīnum _____.
12. _____ dux imperāvit mīlitibus faciendum est.
13. Senex _____ [↔ validus] pugnāre nōn potest.

Exercitium 10

1. Quālēs īfantēs ūlim ad bēstiās expōnēbantur? ...
2. Quī hominēs ad bēstiās mittuntur? ...
3. Num omnēs īfantēs expositī peribant? ...
4. Cuius filius fuit Paris? ...
5. Quōmodo Paris īfāns servātus est? ...
6. Quid fēcit Paris iuvenis? ...
7. Nestor quis fuit? ...
8. Cūr cēterī convivae Orontem tacēre iubent? ...
9. Quid Orontēs dīcit Aemiliae? ...
10. Quid Aemilia respondet? ...
11. Quid cantat Orontēs? ...
12. Cūr Orontēs carminis fīnem nōn facit? ...

Lēctiō grammatica

gerundīvum
[1, 2]
-nd|us -a -um
[3, 4]
-end|us -a -um

Lēctiō grammatica (versūs 205–219)

Exercitium 11

1. Laudandus -a -um est _____, quod est adiectīvum prīmae et secundae dēclinātiōnis.
2. Gerundīvum (nōm. sing. masc.) dēsinit in -nd|us [1, 2] aut -end|us [3, 4], quod ad thema praeſentis adicitur: lauda_____, mone_____, leg_____, audi_____.
3. Gerundīvum cum verbō esse coniūnctum significat id quod fierī oportet: epistula scrib_____ = epistulam scribī oportet.

Exercitium 12

1. accipere, ac_____isse, ac_____um esse
2. audēre, _____um esse
3. auferre, _____isse, _____um esse
4. bibere, _____isse
5. statuere, _____isse, _____um esse
6. tangere, _____isse, _____um esse

CAPITVLVM ALTERVM ET TRICESIMVM

Lēctiō prīma (versūs 1–59)

Exercitium 1

1. Olim _____ [= omnia] maria _____ erant praedōnibus.
2. Qui nāvigābant mortem aut _____ [< servus] metuēbant.
3. Multae īnsulae ab _____ perterritis dēserēbantur.
4. Tanta erat _____ [= potestās] et _____ [< audāx] praedōnum ut etiam classem Rōmānam _____ [= nōn timērent].
5. Tum classī Rōmānae _____ est Pompēius, dux _____ [= optimus], qui praedōnēs _____ [= omnibus locis] vīcit.
6. Nūntius dē _____ Pompēiī ēgregiā cūnctō _____ Rōmānō [= omnibus cīvibus Rōmānīs] _____ fuit [= placuit].
7. Frūmentum, quod tam _____ fuerat ut _____ [= complūrēs] hominēs pauperēs _____ cībī perirent, rūrsus _____ [↔ cārum] fuit.
8. Populus Pompēium _____ [= qui vīcerat] māximis laudib⁹ affēcit.
9. Mare Tūscum est mare Rōmae _____.
10. _____ Rōmāna, quae cūncta maria _____, nāvēs _____ [< mercātor] ā praedōnibus _____.
11. Galli, Hispāni, Graeci, Iūdaeī sunt _____ imperiī Rōmānī.
12. Maria omnium gentium _____ sunt.
13. Caelum _____ [< nūbēs] et ventus _____ [↔ secundus] est.
14. Iam necesse est omnibus _____ [< vīs] _____ [= rēmīs ūti].

Exercitium 2

1. Cūr praedōnēs ā nautis timentur? ...
2. Quōmodo Caesar ā praedōnibus līberātus est? ...
3. Cūr nōnnūllae īnsulae ab incolis dēserēbantur? ...
4. Quamobrem inopia frūmenti facta est Rōmae? ...
5. Quid tum populus Rōmānus postulāvit? ...
6. Quis classī Rōmānae praepōnētus est? ...
7. Unde praedōnēs pīnum pulsī sunt ā Pompēiō? ...
8. Quid victōriā Pompēiī effectum est Rōmae? ...
9. Quārē classis Rōmāna cūncta maria percurrit? ...
10. Quid mare Internum appellātur ā Rōmānīs? ...
11. Quamobrem perturbātī sunt amīcī nostri? ...

Lēctiō secunda (versūs 60–129)

Exercitium 3

Exempla: Iūlius Cornēlium interrogat quid sentiat =
Iūlius ā Cornēliō quaerit quid sentiat.

Iūlia frātrem ōrat/rogat ut sē adiuvet =
Iūlia ā frātre petit ut sē adiuvet (= Iūlia ā frātre auxilium petit).

1. Iūlius _____ [= servōs interrogat] ubi nummī sint.
2. Rēx _____ [= nautās interrogāvit] ubi esset Ariōn.
3. Syra _____ [= Aemiliam interrogābat] quid medicus dīceret.
4. Quīntus _____ [= Syram rogat] ut sibi fābulam nāret.
5. Mēdus _____ [= amīcam ūrāvit] ut sēcum venīret.
6. “Sī nihil _____ [= ā mē petis], nihil tibi negō!”

Cap. XXXII

Lēctiō I

adversus
aliquot
audācia
cārus
classis
commūnis
contemnere
cūnctus
ēgregius
gēns
grātus
incola
infēstus
inopia
mercātōrius
nūbilus
percurrere
populus
praepōnere
proximus

rēmigāre
servitūs
tuērī
ubīque
victor
victōria
vīlis
vīrēs
vīs

Lēctiō II

ab aliquō quaerere =
aliquem interrogāre
ab aliquō petere = ali-
quem ūrāre/rogāre

~erim	~erimus
~eris	~eritis
~erit	~erint
~us	sim
~a	sīs
	sit
~īs	imūs
~ae	sītis
	sint

Exercitium 4

1. Pater ā filiō quaerit cūr verberāt _____ ā magistrō: “Dīc mihi, filī, cūr tū ā magistrō verberāt _____ ?”
2. Filius respondet: “Nesciō cūr verberāt _____ , ego enim bonus discipulus fuī.”
3. Pater dubitat num filius vērum dīx _____ eumque interrogat num vērē bonus fu _____ ac magistrō pāru _____. Filius nōn respondet.
4. Pater: “Quīn respondēs? Quaerō ā tē num bonus discipulus fu _____ ac magistrō pāru _____. ”
5. Filius: “Cūr ā mē quaeris num bonus discipulus fu _____ ac magistrō pāru _____. Iam tibi dīxi ‘mē bonum discipulum fuisse’.”
6. Pater: “Id quaerō quia dubitō num vērum dīx _____. ”
7. Filius: “Tūne dubitās num vērum dīx _____. Nōnne filiō tuō crēdis?”
8. Pater ā filiīs quaerit cūr verberāt _____ ā magistrō: “Dīcite mihi, filiī, cūr vōs ā magistrō verberāt _____ ?”
9. Filii respondent: “Nescīmus cūr verberāt _____ , nōs enim bonī discipulī fuimus.”
10. Pater dubitat num filiī vērum dīx _____ eōsque interrogat num vērē bonī fu _____ ac magistrō pāru _____. Filii nōn respondent.
11. Pater: “Quīn respondētis? Quaerō ā vōbīs num bonī discipulī fu _____ ac magistrō pāru _____. ”
12. Filii: “Cūr ā nōbīs quaeris num bonī discipulī fu _____ ac magistrō pāru _____. Iam tibi dīximus ‘nōs bonōs discipulōs fuisse’.”
13. Pater: “Id quaerō quia dubitō num vērum dīx _____. ”
14. Filii: “Quid? Tūne dubitās num nōs vērum dīx _____. ”

Exercitium 5

amicitia	
deesse	
dissuādere	
dōnec	
ēducere	
flectere	
grātia	
grātiās agere	
grātiām habēre	
grātiām referre	
inermis	
interēa	
meminisse	
neu	
offerre	
poēta	
praeferre	
redimere	
reminisci	
resistere	
voluntās	

1. Dominus servōs monet ut labōrent _____ [= nēve] quiēscant.
2. Mēdus gladium _____ , nē _____ [= sine armīs] occidātur, sed gubernātor eī _____ [↔ persuādet] nē praedōnibus _____ .
3. Mēdus: “_____ ego vīvam, nēmō tibi nocēbit, Lȳdia!”
4. _____ [= interim] Lȳdia, genibus _____ , Deum precātur: “Pater noster, quī es in caelī! Fīat _____ tua!”
5. Gubernātor praedōnibus magnam pecūniām _____ vult, namque is libertātem omnibus rēbus _____ .
6. Sī ipse satis pecūniae nōn habet, amīcī eum ē servitūte _____ possunt; hanc _____ [= beneficium] ab amīcīs suīs petet.
7. Hoc audiēns mercātor duōs versūs _____ quōs scripsit _____ quīdam Rōmānus.
8. Gubernātor nōmen poētae oblītus est, sed mercātor nōmen eius _____ [= memoriā tenet].
9. Vērus amīcus numquām amīcō suō _____ , sed vēra _____ rēs rāra est.
10. Qui tibi _____ habet [= grātus est] prō beneficiō, nōn sōlum tibi grātiās _____ , sed etiam grātiām _____ dēbet.

Exercitium 6

1. Quid agit Lȳdia cum nāvem appropinquāre videat? ...
2. Quōmodo Mēdus praedōnibus resistere potest? ...
3. Cūr Lȳdia ā Mēdō auxilium petere nōn vult? ...
4. Cūr gubernātor Mēdō dissuādet nē gladiō ūtātur? ...
5. Quōmodo gubernātor sē servātum īrī spērat? ...

6. Cūr Mēdus nūllam sibi spem esse arbitrātur? ...
7. Num mercātor amīcīs suīs cōnfidit? ...
8. Quid Ovidius dē amīcīs exīstīmābat? ...
9. Cūr gubernātor putat amīcōs sibi grātiam habēre? ...
10. Quandō vērus amīcus cognōscitur? ...

Lēctiō tertia (versūs 130–224)

Exercitium 7

Exempla: Nōlī dēspērāre! = Nē dēspērāveris!

Nōlīte dēspērāre! = Nē dēspērāveritis!

1. Nōlī plōrāre! = _____ !
2. Nōlīte clāmāre! = _____ !
3. Nōlīte timēre! = _____ !
4. Nōlī fūrtum facere! = _____ fūrtum _____ !
5. Nē fūgeritis! = _____ !
6. Nē mē reliqueris! = _____ mē _____ !

Exercitium 8

1. Mēdus _____ [= aliquō tempore] amīcum captum redēmit.
2. Pecūniām quam ipse nōn habēbat _____ sūmpsīt eā _____ ut annō post omnis pecūnia redderētur.
3. Mēdus optat ut patriam videat: “_____ patriam videam!”
4. _____ [= praedōnēs maritimī] vigintī _____ ā Caesare postulāvērunt.
5. Caesar, vir _____, quīnqūagīntā talenta pīrātīs obtulit, ac simul iīs suppliciūm _____ est.
6. Redēmptus Caesar nāvēs _____ [< arma] et ipse pīrātās cēpit.
7. Nautae rēmigāre _____ [= dēsinunt] ac rēmōs tollunt.
8. Servus fugitīvus timet _____ ā militibus capiātur, ut ad bēstiās mittātur in _____ Rōmānō.
9. In magnā tempestātē difficile est _____ [< currere] tenēre.
10. Mēnsis decimus _____ [= adhūc] Octōber appellātur.

Exercitium 9

Exempla: Diī nōs servent!

Utinam pīrātae nōbīs parcant!

Utinam nē ā pīrātīs interficiāmur!

1. Quisquis amat vale_____! Pere_____ qui nescit amāre!
2. Utinam dī omnia bona tibi d_____!
3. Vale_____ cīvēs meī! Beātī s_____ omnēs!
4. Iuppiter tē perd_____, homō scelestissime!
5. Bene ambulā, amīce! Utinam nē err_____!
6. Utinam ego salvus in patriam revert_____!
7. Utinam nē nāvis merg_____! Quod dī prohibe_____!

Exercitium 10

Exemplum: Nauta: “Utinam nē peream!” Nauta timet nē pereat.

1. Pāstor: “Utinam nē ovēs aberrent!” Pāstor timet _____ ovēs aberr_____.
2. Parentēs timent _____ quid (: aliquid) malī liberīs suīs accid_____.
3. Ariadna timēbat _____ Thēseus ā Mīnōtaurō occīd_____.
4. Daedalus metuēbat _____ Īcarus sōlī appropinquā_____.
5. Vidēns ventum validum Petrus timuit _____ merg_____.

Lēctiō III

nōlī –re = nē ~eris

nōlīte –re = nē ~eritis

aliquandō
amphitheātrum
armāre
condīcō
cursus
dēsistere
etiamnūc
minārī
mūtuus
nē
pīrāta
superbus
talentum
utinam

coniūncītīvus optātīvus
(< optāre)

nē + coni. post
verba timendī

6. Nautae: "Utinam pericula vītēmus!" Nautae verentur _____ pericula nōn vīt _____ (= ut pericula vītent).

Exercitium 11

1. Quōmodo Mēdus servus factus est? ...
2. Cūr nōn anteā id nārrāvit? ...
3. Quid optat Mēdus? ...
4. Quantum pretium pīrātae ā Caesare postulāvērunt? ...
5. Quantum pecūniae Caesar pīrātis obtulit? ...
6. Quōmodo Caesar pīrātās pūnīvit? ...
7. Cūr Mēdus ānulum reddit Lȳdiae? ...
8. Quid tum Lȳdia intellegit? ...
9. Quae sunt nāvēs persequēntēs? ...
10. Quōmodo nautae nāvēs longās salūtant? ...
11. Quid Mēdus ā militib⁹ timet? ...
12. Quōmodo Lȳdia eum cōnsolātur? ...
13. Quō classis cursum flectit? ...
14. Quid amīcīs nostrīs optāmus? ...

Lēctiō grammatica

Lēctiō grammatica (versūs 225–273)

Exercitium 12

Āctīvum

coniūctīvus perfectī

āctīvum

	sing.	plūr.
1	~erī m	~erī mus
2	~erī s	~erī tis
3	~erī t	~erī nt

passīvum

	sing.	plūr.
1	≈us/a/um	≈i/ae/a
2	sīm	sīmus
3	sīs	sītis
3	sīt	sīnt

1. *Laudāv|it* est indicātīvus perfectī; *laudāv|erit* nōn indicātīvus, sed _____ perfectī est.
2. Coniūctīvus perfectī (pers. 3 sing.) dēsinit in ~erit, quod ad thema _____ adicitur, ut *scrips|erit*.
3. Coniūctīvus perfectī: singulāris: pers. 1 ~erim, 2 ~_____, 3 ~_____ ; plūrālis: pers. 1 ~_____, 2 ~_____, 3 ~_____.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
4. Pers. 1 <i>amāv</i> _____	<i>amāv</i> _____	<i>monu</i> _____	<i>monu</i> _____
5. Pers. 2 <i>amāv</i> _____	<i>amāv</i> _____	<i>monu</i> _____	<i>monu</i> _____
6. Pers. 3 <i>amāv</i> _____	<i>amāv</i> _____	<i>monu</i> _____	<i>monu</i> _____
7. Pers. 1 <i>dūx</i> _____	<i>dūx</i> _____	<i>audīv</i> _____	<i>audīv</i> _____
8. Pers. 2 <i>dūx</i> _____	<i>dūx</i> _____	<i>audīv</i> _____	<i>audīv</i> _____
9. Pers. 3 <i>dūx</i> _____	<i>dūx</i> _____	<i>audīv</i> _____	<i>audīv</i> _____
10. Coniūctīvus perfectī verbī esse: singulāris: pers. 1 *fu|erim*, 2 *fu*_____ . 3 *fu*_____ ; plūrālis: pers. 1 *fu*_____ , 2 *fu*_____ , 3 *fu*_____ .

Passīvum

11. *Laudāt|us* est indicātīvus perfectī passīvī est; *laudāt|us sit* est _____ passīvī.
12. Coniūctīvus perfectī passīvī cōnstat ex _____ perfectī et _____ praesentis verbī esse (*sim*, *sīs*, *sit*...).

Sing.	Plūr.
13. Pers. 1 <i>vocātus</i> _____	<i>vocāt</i> _____
14. Pers. 2 <i>vocāt</i> _____	<i>vocāt</i> _____
15. Pers. 3 <i>vocāt</i> _____	<i>vocāt</i> _____

Exercitium 13

1. *adesse*, _____ isse
2. *agere*, _____ isse, _____ um esse
3. *flectere*, _____ isse, _____ um esse
4. *offerre*, _____ isse, _____ um esse

5. *redimere, red_____isse, red_____um esse*
6. *tollere, _____isse, _____um esse*
7. *vincere, _____isse, _____um esse*

CAPITVLVM TRICESIMVM TERTIVM*Lēctiō prīma (versūs 1-47)***Exercitium 1**

1. Bis _____ sunt quattuor [$2 \times 2 = 4$].
2. Bis _____ sunt sex [$2 \times 3 = 6$].
3. Ter _____ sunt duodecim [$3 \times 4 = 12$].
4. Quater _____ sunt vīgintī [$4 \times 5 = 20$].
5. Quīnquiēs _____ sunt trīgintā [$5 \times 6 = 30$].
6. Deciēs _____ sunt centum [$10 \times 10 = 100$].
7. Legiōnēs Rōmānae in _____ [x] cohortēs dīviduntur.
8. In singulīs legiōnibus sunt _____ [iv] vel _____ [v] vel _____ [vi] mīlia mīlitum.
9. In _____ lectīs _____ [I] aut _____ [II] aut _____ [III] convīvae accubant.
10. Hominēs _____ digitōs habent, nam in utrāque manū _____ digitī sunt.
11. Hominib⁹ _____ manūs sunt et _____ pedēs.

Exercitium 2

1. _____ Rōmāna in decem _____ dīviditur.
2. Exercituī Rōmānō _____ [= adiciuntur] _____ ex prōvinciīs.
3. In itinere cohortēs alia post aliam in longō _____ prōcēdunt.
4. Exercitus qui ita _____ [= prōcēdit] _____ dīcitur.
5. Ante agmen fertur _____ legiōnis, aquila _____ .
6. Cum tempus _____ est ad pugnandum, cohortēs in trēs ōrdinēs _____ .
7. Exercitus ad _____ [= pugnam] īstrūctus _____ dīcitur.
8. Ante proelium dux militēs _____ ut fortiter pugnent.
9. Tum peditēs _____ et pīla in hostēs mittunt, tum eōs gladiīs _____ [= occidunt].
10. Dux qui hostēs magnō proeliō vīcit _____ nōminātur.
11. Castra, quae fossā et vällō _____ [= cinguntur], bene _____ sunt.
12. Aemilius, qui in capitulō XII _____ , est mīles fortissimus, cuius _____ ēgregia ab omnibus laudātur.
13. Iam puer septem annōs _____ Aemilius cum aliis puerīs eiusdem _____ proelia lūdēbat.
14. Adulēscēns nihil nisi rem _____ discere volēbat, neque pater, qui ipse litterīs _____ , filium ad _____ litterārum _____ potuit.
15. Ergō filius ad exercitum missus est, ut _____ merēret.
16. Epistulae quās pater ad filium dat sunt _____ [= māximē] dē rēbus _____ , sed Aemilia scrībit dē rēbus _____ .
17. _____ [= diē ante] kalendās Iūniās Aemilia litterās accēpit, quās _____ diē [= diē post] in convīviō recitāvit.
18. Bonus mīles longō itinere nōn _____ [= fessus fit].

*Cap. XXXIII**Lēctiō I*

singuli -ae -a (i)
 bīnī -ae -a (ii)
 ternī -ae -a (iii)
 quaternī -ae -a (iv)
 quīnī -ae -a (v)
 sēnī -ae -a (vi)
 ....
 dēnī -ae -a (x)

aciēs
 adiungere
 aetās
 agmen
 argenteus
 auxilia
 caedere
 circumdare
 cōgere
 cohors
 commemorāre
 fatigāre
 hortāri
 idōneus
 imperātor
 īstruere
 legiō
 militāris
 mūnīre
 nātus
 ōrdō
 posterus
 praecipue
 prīdiē
 privātus
 prōcurrere
 proelium
 prōgredi

pūblicus
signum
stipendium
studēre
studium
virtūs

Exercitium 3

1. Quot cohortēs sunt in singulīs legiōnibus? ...
2. Quae sunt arma auxiliōrum? ...
3. Quod signum ante legiōnem fertur? ...
4. Quid vocātur exercitus quī in itinere est? ...
5. Quōmodo legiō ad proelium īstruitur? ...
6. Quid agit dux ante proelium? ...
7. Quō nōmine appellātur dux post magnam victōriam? ...
8. Quōmodo castra Rōmāna mūniuntur? ...
9. Quārē Aemilius puer gladiōs ligneōs sibi faciēbat? ...
10. Cui reī studēbat Aemilius adulēscēns? ...
11. Ad quod studium pater filium hortābatur? ...
12. Quō Aemilius ā patre missus est? ...
13. Quālis mīles est Aemilius? ...
14. Dē quibus rēbus Aemilia ad frātrem scribēre solet? ...
15. Quid apparet ex epistulīs Aemiliī novissimīs? ...

*Lēctiō II**Lēctiō secunda (versūs 48–104)***Exercitium 4**

Exempla: parātus ad scribendūm: parātus ad epistulām scribendām
 cupidus scribendī: cupidus epistulae scribendaē
 (= cupidus epistulam scribendī)
 fessus scribendō: fessus epistulā scribendā
 (= fessus epistulam scribendō)

1. Quīntus Syram hortātūr ad nārrand____ : Quīntus Syram hortātūr ad fābul____ nārrand____ .
2. Syra finēm nārrand____ facit quia fessa est nārrand____ : Syra finēm facit fābul____ nārrand____ (= fābulam nārandī) quia fessa est fābul____ nārrand____ (= fābulam nārandō).
3. Aemilius tempus ad scribend____ nōn habet: Aemilius nūllum tempus habet ad epistulās scribend____ .
4. Aemilia industria est in scribend____ : Aemilia industria est in epistulīs scribend____ .
5. Exercitia necessāria sunt ad descend____ : exercitia necessāria sunt nōn modo ad grammaticam descend____ , sed etiam ad vocābula descend____ .
6. Sextus studiōsus est legend____ : Sextus studiōsus est librōrum legend____ (= librōs legendī).
7. Pāstor canēm sēcum habet ovium cūstōdiend____ causā (= ovēs cūstōdiendī causā).
8. Canis necessārius est ad ovēs cūstōdiend____ .
9. Pāstor ipse neglegēns est in ovib⁹ cūstōdiend____ .
10. Equitēs mittuntur ad hostēs persequend____ .
11. Mēdus cupidus est patri____ vidend____ .

Exercitium 5

amnis
arduus
citrā
dēsiderāre
effundere
ferē
gaudium

1. Alpēs sunt montēs celsī et ____ .
2. xv ____ [= circiter] diēbus tabellārius pūblicus Rōmā in Germāniam ____ [= celeriter īre] potest.
3. Difficile est exercitūm ex Italiā in Germāniam ____ .
4. Aemilius patriam et amīcōs, quī ____ [= procul] absunt, ____ .
5. Aemilius scribit: “Magnō cum ____ ex epistulā tuā cognōvī vōs omnēs bonā ____ fruī [= bene valēre].”

6. Lacrimās _____ militem nōn decet.
7. Mīlitēs Rōmānī _____ Dānuvium sunt, hostēs sunt _____ Dānuvium neque _____ [= flūmen] _____ possunt.
8. Exercitus Rōmānus _____ in Germāniā remanēbit _____ hostēs armātī ibi erunt.
9. Aemilius officium suum ergā patriam _____ [= facere] cupit.
10. Aemilia _____ litterās [= trēs epistulās] ad frātrem mīsit et _____ litterās [= ūnam epistulam] ab eō accēpit.
11. 'Vīvimus ut bibāmus' est dictum _____ [< rīdēre].

longē
praestāre
properāre
quamdiū
rīdiculus
tamdiū
trānsferre
trānsire
trīnī
ultrā
ūni
valētūdō

Exercitium 6

1. Ubi sunt Alpēs? ...
2. Quid Aemilius cognōvit ex epistulā sorōris? ...
3. Cūr Aemilius permovētur epistulis legendīs? ...
4. Quod flūmen praeter castra Aemiliī fluit? ...
5. Quis deus trāns montēs amnēsque volāre potest? ...
6. Quārē legiōnēs Rōmānae in Germāniā sunt? ...
7. Quamdiū legiōnēs in Germāniā remanēbunt? ...
8. Quot litterās Aemilius ā sorōre accēpit? ...
9. Cūr ipse neglegēns fuit in scribendō? ...
10. Cūr iam nūllus hostis armātus citrā flūmen est? ...
11. Estne tibi ōtium ad multās epistulās scribendās? ...

*Lēctiō tertia (versūs 105–192)**Lēctiō III*

1. Herī magister epistulam ad Iūlium scripsit, cum filius eius in lūdō dormīv_____, prāvē scrips_____, nec magistrō pāru_____.
2. Iūlius, cum epistulam magistrī accēp_____ et lēg_____, ā filiō quae-sīvit cūr malus discipulus fu_____.
3. Cum Mārcus sē malum discipulum fuisse negāv_____, pater "Profectō" inquit "malus discipulus fuistī! Nam sī bonus discipulus fu_____ ac magistrō pāru_____, haec epistula ā magistrō tuō script_____ nōn _____. Filius tacet.
4. Pater: "Sī attentē audīv_____ et rēctē scrips_____, tū ā magistrō laudāt_____ neque ego hanc epistulam accēp_____."
5. Filius: "Etiam sī bonus discipulus fu_____ ac magistrō pāru_____, laudāt_____ nōn _____. Sī attentē audīv_____ et rēctē scrips_____, tū eandem epistulam ā magistrō accēp_____!"
6. Aliquandō, cum puerī in lūdō dormīv_____, prāvē scrips_____, nec magistrō pāru_____, magister litterās ad parentēs eōrum scripsit.
7. Parentēs, cum litterās magistrī accēp_____ et lēg_____, ā filiis quaesīvērunt cūr malī discipuli fu_____.
8. Cum filii sē malōs discipulōs fuisse negāv_____, parentēs "Profectō" inquiunt "malī discipulī fuistis! Nam sī bonī discipulī fu_____ ac magistrō pāru_____, hae litterae ā magistrō vestrō script_____ nōn _____. Filii tacent.
9. Parentēs: "Sī attentē audīv_____ et rēctē scrips_____, vōs ā magistrō laudāt_____ neque nōs hās litterās accēp_____."
10. Filiī: "Etiam sī bonī discipulī fu_____ ac magistrō pāru_____, laudāt_____ nōn _____. Sī attentē audīv_____ et rēctē scrips_____, vōs eāsdem litterās ā magistrō accēp_____."

~issem ~issēmus
~issēs ~issētis
~isset ~issent

≈us	essem
≈a	essēs
≈um	essel

≈ī	essēmus
≈ae	essētis
≈a	essent

coniunctivus irrealis

[nunc]

[tunc]

caedēs

citerior

convocāre

cōpulāre

dīrus

diūtius

ēnsis

ērumpere

etenim

excurrere

fore

horrendus

incolumis

lēgātus

lūx

ōtiōsus

pāx

plēriquē

ratis

rīpa

ulterior

secundum

vulnerāre

vulnus

[1, 2, 4]

-tō -tōte

[3]

-itō -itōte

estō estōte

11. Rōmulus, cum mūrōs aedificāv_____ [= postquam... aedificāvit], frātē trem suum necāvit. Cum frātē necāv_____, sōlus rēgnāvit.

Exercitium 8*Exempla:* Aquam bibō quia vīnum nōn habeō. Utinam vīnum habērem!

Sī vīnum habērem, aquam nōn biberem.

Aquam bibī quia vīnum nōn habēbam. Utinam vīnum habuissem!

Sī vīnum habuissem, aquam nōn bibissem!

- Cornēlius: "Utinam ego tot servōs habē_____ quot Iūlius habet. Sī tot servōs habē_____, numquam sōlus ambulā_____."
- Sextus: "Utinam ego linguam Graecam scī_____ ac doctus es_____ ut magister; multōs librōs Graecōs leg_____, sī eam linguam scī_____."
- Dominus: "Ēbrius es!" Servus: "Nōn sum, sed utinam ita es_____!"
- Daedalus: "Nisi ego illās ālās fēc_____, īcarus etiamnunc vīv_____. Utinam nē ālās fēc_____! Utinam filius meus vīv_____!"
- Lēander: "Utinam ego liber es_____ et tū libera es_____, Dēlia! Sī nōs liberī es_____, in Graeciam ī_____."
- Quīntus: "Doleō quia arborem ascendī. Nisi arborem ascend_____, nunc sānus es_____ neque hīc cubā_____. Utinam nē eam arborem ascend_____. Utinam sānus es_____!"

Exercitium 9

- Germānī, cum nāviculīs et _____ [= coniunctīs] flūmen trānsiissent, celeriter _____ flūmen ad castra prōgressī sunt.

- Rōmānī, quī statim _____ sunt, hostēs ē silvīs _____ vīdērunt.

- Equitēs portā dextrā _____ atque hostēs perturbāvērunt.

- Cum diū pugnāvissent, Germānī impetum Rōmānōrum _____ sustinēre nōn potuērunt; _____ [= namque] omnēs fūgērunt.

- Multī in flūmen sē prōiēcerunt, ut ad _____ [<> ultrā] natārent, aliī in rīpā _____ ab equitibus nostrīs caesī sunt.

- Aemilius tantam _____ hostium aspicere horruit.

- Ipse sagittā in bracciō _____ erat, nec grave erat _____.

- _____ [= prope omnēs] Rōmānī _____ [= salvi] erant.

- Germānī _____ in castra mīsērunt ut _____ peterent.

- Post longum bellum omnēs spērant pācem _____ [= futūram esse].

- Tibullus mortem '_____' et _____ [= gladiōs] '_____' vocat.

- Is quī semper ōtiō fruitur _____ esse dīcitur.

Exercitium 10

- Industrius es_____, discipule! Semper magistrō pārē_____!

- Industrii es_____, discipulī! Semper magistrō pārē_____!

- Respondē_____ ad id quod tē interrogāverō! Vērum dic_____!

- Fac_____ quidquid dominus imperāverit, servī!

- Cum tē vocāverō, statim venī_____!

- Sī quid novī audīveris, mihi nūntiā_____!

- Posthāc plūrēs litterās ad mē scrib_____, mī frāter!

Exercitium 11

- Quid mediā nocte in castra nūntiātum est?

- Cūr mīlitēs Rōmānī dubitābant an vērum dīxisset nūntius? ...

- Quid factum est paulō ante lūcem? ...

- Num Germānī vāllum ascendere potuērunt? ...